Jaroslavas Melnikas

Pasaulio pabaiga

Prancūzų spauda apie Jaroslavo Melniko prozą

• Stebėtinas psichologinės analizės subtilumas. (**LA PENSEE RUSSE**)

• Jie patenka ne į pragarą, kaip reikėtų to tikėtis, o tiesiai į rojų. Ir pasakotojas... klausia šių parijų, atsudūrusių rojuje, kodėl jie yra čia. (**LE MONDE**)

• Jis kalba apie visa tai su švelnumu, apie savo filosofines knygas, kur, demonstruodamas Dostojevskio vertą lygį, svarsto apie ryšį tarp nuodėmės ir laisvės. (**LA CROIX**)

Viršelyje panaudota

Alio Balbieriaus nuotr.

Jaroslavas Melnikas

Pasaulio pabaiga

APSAKYMAI IR APYSAKOS

Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla
Vilnius

UDK 888.2-3
Me-126

KNYGOS IŠLEIDIMĄ RĖMĖ KULTŪROS MINISTERIJA

ISBN 9986-39-454-6
© Jaroslavas Melnikas, 2006
© Apipavidalinimas, Romas Orantas, 2006
© Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2006

Apsakymai

Pasaulio pabaiga

Tai padariau, kad susitikčiau su Dievu: kitaip nebūtų buvę jokios prasmės. Juk negalėjo Dievas tiesiog šiaip sau įteikti man mirties paslapties rakto. Man vienam. Aš iškart tai suvokiau, vos tik pasitvirtino laboratorinių tyrimų rezultatai. Tada paleidau pačią silpniausią mirties bangą, tik vieno laipsnio platumos. Kokia gi buvo mano nuostaba, kai toje platumoje neaptikau ne tik žmonių ar gyvūnų, bet ir mikroorganizmų! Biologinė materijos forma neteko savo gyvybinių funkcijų. Ežiukas ir vabaliukas lygiai taip pat nebekvėpavo, kaip ir atsitiktinai patekęs į bangos veikimo zoną priemiesčio sodų sargas. Aš nuodugniai, su mikroskopu, ištyriau skruzdėles iš skruzdėlyno prie namo: mirties banga pakirto visas aliai vienos, per vieną sekundę sustabdžiusi medžiagų apykaitą. Tik medžiai buvo dar žali, šlamėjo jų viršūnės: bet aš žinojau, kad jie nebegyvi. Juose viskas sustojo, niekas nebejuda: tą patvirtino mikroskopas. Visos jų ląstelės negyvos, po savaitės arba mėnesio sodas virs siaubingu, nuogu šabakštynu.

Tada pagalvojau: kas aš? Žmonijos istorijoje buvo Adomas ir Nojus. Staiga supratau, kad turiu šansą išvysti Dievą. Jei užmuši vieną ar net šimtą gyvūnų, negali pretenduoti į ypatingą vietą tarp žmonių. Jei net užmuši šimtą, tūkstantį žmonių – esi vis tiek paprastas žudikas: daug jų buvo, tironų, išsigimėlių. Žmonių giminė atsinaujins, kaip niekur nieko. Bet aš... aš priversiu Dievą pasirodyti. Tai bus net ne tironija, ne barbariškumas. Kaip nebuvo barbariškumas žmonių giminės paskandinimas Nojaus

laikais. Kada žūsta visa žmonija, kalbos negali būti apie žmogžudystę. Būtų kvaila tarti, kad Dievo nėra tokio masto įvykiuose.

Taip mąstydamas, sustiprinau mirties bangą triskart ir išplėčiau veikimo diapazoną iki penkių laipsnių. Pasaulio pabaiga! Atsistojau ir priėjau prie veidrodžio: iš ten į mane žvelgė barzdotas, kančios bei aistrų raukšlių išvagotas veidas. Buvau... buvau mažasis dievas, rengiantis pasaulio pabaigą. Bet aš, žinoma, supratau, kad ne aš norėjau tos pabaigos. Ne, ne aš. Norėjo, matyt, tas, kas atvėrė mano smegenyse iki idiotiškumo paprastą paslaptį, kaip sustabdyti medžiagų apykaitą. Medžiagų apykaitos paslaptį bando įminti dešimtys, šimtai tūkstančių mokslininkų, bet niekam iš jų į galvą neatėjo ir neateina panašios idėjos. Ir man jos nebūtų atėjusios, jei nebūtų buvus reikalinga pasaulio pabaiga. Pasaulio pabaiga! Nusijuokiau. Taip juokiasi tie, kurie jaučiasi visagaliai ir nebaudžiami. Radijas virtuvėje jau perdavinėjo skubius pranešimus apie nesuprantamą epidemiją kai kuriose šalyse. Epidemija! Nusišypsojau, priėjau prie generatoriaus ir įjungiau dvidešimt laipsnių ir triskart didesnį galingumą. Tokio galingumo pakaks, kad banga pasiektų Ameriką.

Tik vieno negalėjau suprasti: Dievas dirbo primityviai, veikdamas per mano grynai asmeninius nuoskaudos ir nepelnyto pažeminimo jausmus. Šiame pasaulyje buvau niekas, nors pasižymėjau tokiu protu: atrodė, žmonės privalėjo iškart suprasti, su kokiu protu susidūrė. Žmonės turėjo jei jau ne garbinti, taip bent pripažinti: man nederėjo žūti visiškai nežinomam ir nuskurdusiam šioje skylėje. Bet mano protas kažkodėl sukeldavo tik neapykantos bangą: mane vadindavo net bepročiu arba diletantu, pripažindami garbių nusenusių akademikų išsėdėtus vištiškus protelius. Dievas žaidė mano ambicijomis, kreipdamas mano ranką, darydamas ją žiaurią ir negailestingą. Tai štai kodėl jis man neleido tapti kuo nors šioje žemėje! Štai kodėl aš neturiu net šeimos, vaikų!

Dabar supratau, kodėl reikėjo padaryti mano širdį nejautrią. Kad mano ranka nesudrebėtų, plėsdama diapazoną iki keturiasdešimties laipsnių, o galingumą padarydama triskart didesnį. Radijas virtuvėje jau plyšo nuo susijaudinusių komentatorių riksmo. Vyriausybių pareiškimai pylėsi vienas po kito. Jie dar nesuprato, su kuo susidūrė! Jiems visada atrodė, kad pasaulio pabaigos nebus. Arba, jeigu bus, tai bus žaibas ar dangaus reiškiniai. Arba nors primityvus lietus ir tvanas. Bet šįkart Dievas nusprendė kitaip. Padidinau galingumą, kad banga pasiektų Australiją ir Zelandijos salyną. Jei nebūčiau buvęs Dievo ranka, o paprastas žmogus, būčiau mėgavęsis galia. Būčiau žaidęs žaidimus su valstybių vadovais: sunaikindamas vieną šalį po kitos, būčiau privertęs paskelbti mane karaliumi. Pasaulio prezidentu. Planetos Valdovu. Bet man to nereikėjo: vien mintis apie žemišką valdžią mane purtydavo. Norėjau tik susitikti su Dievu, nes neabejojau, kad galiausiai jis man pasirodys. Kaip pasirodė Adomui ir Mozei, Abraomui ir Nojui. Jis negali nepasirodyti tam, kas sunaikino pasaulį, kurį jis sukūrė.

Sprendžiant iš isteriškų balsų, sklindančių per radiją, viskas ėjo į pabaigą. Priartinau diapazono rodyklę prie 60 laipsnių, atitinkamai padidinau galingumą. Na, ką reiškia jūsų žemiška valdžia? Ką reiškia jūsų šlovė? „Laimėjimai“? Mintimis kreipiausi šią akimirką į „pasaulio galinguosius“: į prezidentus ir storakapšius, įžymybes ir save laikančius didžiais mokslininkais. Kas galėjo pamanyti, kad pasaulio pabaiga tokia paprasta! Kad aparatą, sukeliantį mirties bangą, galima sukurti namų sąlygomis: pakanka atskleisti pagrindinę formulę, kuri viską supaprastina iki idiotiškumo. Kas galėjo pamanyti, kad būtent aš surengsiu tą pabaigą! Aš, kuriam ir į galvą nebuvo atėję tapti pagrindine figūra žmonijos istorijoje. Bet dabar buvo aišku, kad aš – aš! – užgožiau visus Napoleonus ir Bethovenus. Aš buvau kaip Adomas, kaip Nojus.

Buvau Dievo ranka – štai ji. Pažvelgiau į savo delną: štai randas nuo valkataujančio šuns įkandimo, dar nuo vaikystės. Štai nuospaudos iš darbo su kaltu.

Devyniasdešimt laipsnių. Ketvirtis planetos. Vis dar buvo ankstyvas rytas. Paskutinis žmonijos rytas... Staiga kažkas manyje suvirpėjo, ir aš pravirkau. Maniau, kad esu žiaurus ir kad mano širdis iš ledo. Bet dabar aš verkiau – dėl žmonijos. Dabar mylėjau visus tuos, kuriuos žudžiau. Bet sustoti jau nebebuvo galima. Buvo aišku, kad taip paprastai eiliniai žmoneliai neišranda namų sąlygomis tokio galingumo aparatų. Tik stebuklu tai buvo galima pavadinti. Bet stebuklas visada turi savo šaltinį. Stebuklą daro Dievas. Ir jis vienas žino tikslą ir prasmę.

Šimtas dvidešimt laipsnių. Buvo tik penkios ryto: Amerikoje vakaras. Dešimt po penkių viskas bus baigta. Kodėl iš karto nepakėliau iki 360 laipsnių: pasaulį galima buvo pribaigti per vieną akimirką! To aš nesupratau. Staiga išsigandau: man pasirodė, kad vadovaujuosi savo asmenine valia. Akimirką mane paliko jausmas, kad esu tik Dievo ranka ir pats už nieką neatsakau. Staiga mano keliai suvirpėjo nuo atsakomybės, prislėgusios mano pečius. Kažkas man sukuždėjo: „Tu, tu žudai pasaulį – ne Dievas, tavo ranka. Ar matei Dievą? Ar girdėjai jo tiesioginį ir aiškų nurodymą?“

Bet juk ne! Jei žmogui nei iš šio, nei iš to į rankas duodama priemonė sustabdyti medžiagų apykaitai visoje planetoje, tai ji yra ne šiaip sau. Tai negali reikšti nieko kita, kaip tik nurodymą paleisti ją į darbą. Dievas nebūtų perdavęs sprendimo dėl pasaulio būties ar nebūties paprastam, savimeilės pilnam, kaprizingam ir kompleksuotam žmogui. O ne, ne! Tai neįmanoma. Dievas negalėjo patikėti man, man vienam, šio reikalo: o ir kuo gi aš nusipelniau? Aš net ne dvasininkas, ne vienuolis. Aš ne šventasis. Dievas negalėjo man perduoti atsakomybės už pasaulio pabaigą. Na, ir iš kurgi man žinoti, ar pasaulis turi teisę toliau egzistuoti, ar ne?

Taip save raminau, ir vis dėlto mano ranka sudrebėjo, kai rodyklę sukau iki 180 laipsnių. Šimtas aštuoniasdešimt laipsnių reiškė pusę planetos. Lygiai pusė planetos jau negyva: banga sklinda šviesos greičiu. Norėjau tik vieno: baigti. Baigti viską greičiau, kad sužinočiau. Viską sužinočiau. Viską. Kada baigsiu, Dievas pasirodys, negali nepasirodyti. Ir tegul net pasmerks, jei iš tiesų esu superžudikas, supermonstras. Svarbiausia – pamatyti jį, išgirsti jo balsą. Jis negalės neužmegzti kontakto su manimi: kaip su Adomu ir su Nojumi. Nes aš ne vienas iš milijardų, kirbančių (kirbėjusių!) šioje žemėje. Ir aš net ne istorinė figūra, nes nekuriu istorijos. Aš ją panaikinu!

Vis dar drebančia ranka pasukau rodyklę prie 240 laipsnių. Radijas nutilo: pasaulis jau merdėjo. Beje, viena tikrai žinojau: niekas nekentėjo. Nė vienas žmogus, nė vienas gyvūnas nespėja pajusti skausmo, kada jo medžiagų apykaita ūmai sustoja. Aš nieko nekankinau. Tiesiog nebus daugiau džiaugsmo ir ašarų šioje žemėje.

Atsisėdęs kampe, vėl pravirkau. Ką aš darau? Kodėl Dievas nenori man padėti? Ką jam reiškia pačiam pasirodyti arba pasiųsti angelą? Ką reiškia kaip Abraomui pasakyti: „Užmušk sūnų, jei manimi tiki“. Na kas gi būtų nepatikėjęs, jei būtų išvydęs regėjimą? Išgirdęs balsą? Kodėl gi Dievas man nepasirodo? Arba galbūt jis taip mane bando?

Jau nebegalėjau nieko sustabdyti, nes negalėjau sugrąžinti to, ką padariau. Jei dabar sustosiu, nepasuksiu rankenėlės iki galo, aš taip ir nepamatysiu Dievo. Taip ir nesužinosiu, ar esu baisus nusidėjėlis, amžiams prakeiktas, ar atvirkščiai – Dievo ranka, Dievo išrinktasis. Žmonija, kuri dar liko, vėl pasidaugins, kaip po Nojaus. Ir bus parašyta apie kažkokį naują „tvaną“, „visuotinį apledėjimą“ arba „kosminę katastrofą“. Bet jei nieko nebeliks, Dievui nebus kur dėtis. Po pabaigos stoja pradžia. Amžina pradžia ir šaltinis. Kada jau nieko nebėra, lieka Dievas.

Ir aš staigiai, nebegalėdamas ilgiau kentėti ir laukti, pasukau rankenėlę iki 360 laipsnių! Ir stumtelėjau galingumą reguliuojantį jungiklį žemyn iki galo. Mano namas sudrebėjo, sudundėjo, antena virš jo pakilo staiga į dangų. Sudie, pasauli! Sudie, visi!

Buvo vėsus gegužio rytas. Visas drebėjau, atlikęs savo darbą, namuose liko metalo krūva – išjungtas bangų generatorius. Jos manęs nepasiekė, nes buvau po antena. Buvau gyvas – paskutinis. Paskutinis žmogus, paskutinis gyvas padaras šiame pasaulyje. Nagi. Stovėjau ant slenksčio pusnuogis ir laukiau Dievo. Nagi, pasirodyk. Negali nepasirodyti, kai nebėra tavo tvarinio. Nėra gyvybės. Negali nepasirodyti žmogui, kuris panaikino tai, ką tu sukūrei. Paskutiniam žmogui. Nagi pasirodyk!

Kaip atsaką išgirdau tik lapų šlamesį ir ryto rasos lašo kaptelėjimą. Ir dar plaukė debesys, balti debesys per pradedantį mėlynuoti dangų: be garso kalbėdami apie amžinybę. Tai čia ir yra tavo atsakymas?!

Tik ne tai. Tik ne tyla.

Mano basos kojos nuėjo per rasą į sodo gilumą. Sodo, nusėto paukščiukais. Buvo vėjas, ir lapai dar šlamėjo. Lapai, kurie rytoj nukris visoje planetoje.

Dieve, pasirodyk!

Bolero

Aišku, žinojau, kad kažkur yra tas mygtukas. Jame paslėpti visų planetos branduolinių arsenalų kodai. Kartais aš iš tiesų pagalvodavau apie žmogų, po kurio šiurkštoku pirštu nyksta iš ilgesio tas lygutėlis mygtukas. Galbūt tai Prezidento, o gal – Vyriausiojo kariuomenės vado, o galbūt – Saugumo tarybos viršininko pirštas. Kad ir kaip ten būtų, kartais vėlyvą naktį apmirdavau nuo nesuprantamo jausmo – saldaus laukimo, sumišusio su baime, – įsivaizduodamas tą ramų, besilankstantį, kaip ir pridera, trijose vietose storą pirštą su apkramtytu nagu. Kartais aš tarsi virsdavau tuo valdovu: ne jis, o aš stovėdavau prie pusiau apšviesto pulto bunkeryje, apsnūdęs, vienišas, atsirakinęs savu raktu slaptas duris į šventovių šventovę. Ir visos nuoskaudos, kurias padarė žmonės, visuomenė, pasaulis, sukildavo tada manyje, beglostančiame išsvajotojo mygtuko įdubimą.

Taip, man buvo saldu suptis prabundančių ir užgęstančių manyje jausmų sūpynėse. Praeities įžeidimai, mano bešlovis gyvenimas, pažemintas orumas pakildavo iš nebūties, iššiepdavo iltis, tačiau staiga mintis apie milijardus gyvybių, kilniaširdiškumas, atleidimas visiems ir už viską imdavo viršų. Ir tada jau besubliūkštanti mano piršto pagalvėlė susigrąžindavo jai priklausančią apvalią formą. Mygtukas buvo mėgstamiausias mano žaisliukas nemigos naktimis, kada, išvaręs iš garažo savo juodą kadilaką, privažiavęs užmaskuotą vasarnamių kvartalu bazę, leisdavausi į požemį, kad čia, tuščioje erdvioje salėje, apšviestoje tik kontrolinės lemputės šviesele, puoselėčiau savo valdžios jausmą.

Tegul ten, dieniniame gyvenime, buvau viso labo varganas skurdžius, kuriam kiekvienas tik ir taikosi suduoti: man tie smūgiai buvo saldūs! Aš mylėjau juos! Aš – tikrasis Prezidentas, Vyriausiasis kariuomenės vadas, Saugumo tarybos viršininkas. Aš net norėjau, kad per dieną mane kuo daugiau žemintų – neįleisdami į brangų restoraną, suduodami per galvą stotelėje: tuo su didesne palaima glostysiu slaptingąjį mygtuką naktį. Glostysiu, kramtydamas lūpas.

Tai va, visas tas beprotiškas praeities fantazijas staiga prisiminiau, kai ta moteris ėmė vapėti dar didesnes nesąmones. O esmė buvo ta, jog mane K. mieste ištiko siaubinga nesėkmė: mano gyvenimas, mano planai, viltys – viskas žlugo, sugriuvo kaip smėlio pilis. Nes, pasirodo, buvau visiškai nereikšmingas ir netgi daugiau: buvau menkysta, niekas. Jų akyse. Aš pajutau, kaip jie žiūri į mane. Ir man dar pasakė, atsisveikindami: „Jūs mums netinkate. Ir apskritai – tokių pas mus daug". Trumpai tariant, jie su manimi nenorėjo turėti reikalų: nei vienoje, nei kitoje ministerijoje. Bandžiau save apginti – rodžiau jiems popierius, kartojau apie įdėtas pastangas. Man nepatogu buvo pačiam kalbėti apie savo nuopelnus. Jie žiūrėjo į mane pašaipiai ir laukė, kol išsinešdinsiu. Aš jiems nebuvau talentas, jokiu būdu.

Mano jausmus apsunkino dar ir tai, jog anaiptol nebuvau linkęs laikyti valdininkėlių tais dievais, kuriais jie dėjosi. Bet buvau pernelyg išdidus, kad pasakyčiau jiems į akis, ką apie juos manau.

Viešbutyje iškračiau savo lagamino turinį tiesiai į židinį ir ilgai žiūrėjau į liepsną, negalėdamas atsitokėti. Mano gyvenimo darbai prapuolė. Jie nereikalingi. Jie niekam nereikalingi. Sukūriau viską, vildamasis vieną gražų rytą suspindėti. Ir štai tas rytas atėjo, ir spindesio nebuvo. Nebuvo iš viso nieko. Nieko, išskyrus gyvą liepsną. Buvau viskas ir buvau niekas. Ir už lango dulksnojo šlykštus rudens lietus.

Ir kadangi ilgiau nebegalėjau sėdėti numeryje, galvodamas apie griūvančias viltis, išėjau į tuščią viešbučio holą. Atsisėdęs į minkštą krėslą, stebėjau naktinį miestą. Ir va tada pasirodė ta moteris – tiesą sakant, mergina. Džinsuota, atvirais sportiniais marškinėliais – jaunatviškais apvalainais pečiais bei ilgu, gracingai į krūtinę pereinančiu kaklu.

Iš pradžių ji be ceremonijų išklausinėjo apie mano nelaimę – čia aš, būdamas tokios beviltiškos būklės, neatsilaikiau. O paskui ėmė paistyti štai kokias nesąmones:

– Matote, esu Prezidento duktė, man dvidešimt šešeri. Štai jūs nuskriaustas likimo, o aš – pamesta. Taip, apgauta ir pamesta.

Tuščias holas ir švytintis miestas lange veikė mane keistai: tarsi mergina, sėdinti prieš mane, būtų buvusi ne iš beprotnamio (tai pasidarė iš karto aišku), o tikra Prezidento duktė. Dėl to, užuot atsistojęs ir nuėjęs, aš jos paklausiau:

– Jei jūs Prezidento duktė, kodėl gi esate čia, šiame mieste, o ne sostinėje? Ir ką jums iš viso čia veikti tokiame aptriušusiame viešbutyje?

Žiūrėdama man į akis, ji virptelėjusiu balsu atsakė:

– Atvažiavau čia šiandien rytą, kad viską pabaigčiau. Tokiuose tokių miestų viešbučiuose trečią valandą nakties tuščiame hole visada surasi žmogų, kuris reikalingas.

– Ir kas jums, dovanokit, reikalingas? – paklausiau gan šiurkščiai, dar tebejausdamas apmaudą dėl savo atvirumo, dėl to, kad išliejau jai, beprotei, savo sielą.

– Tokiu metu naktiniame hole, – pasakė mergužėlė, – sėdi vienišiai, sėdi nevykėliai! Ir nesiginčykit! Nenorėjau jūsų įžeisti. Esate apimtas nevilties, ir kaip tik jūs, vyriškos lyties, man esate reikalingas.

Ką norėjo ta „vyriška lytim“ pasakyti, nelabai supratau. Tik jos paklausiau:

– Kas čia per nelaimė – būti paliktai? Štai aš, pavyzdžiui, visą gyvenimą vienas nugyvenau.

– Kiekvienam savo krizė, – pasakė mergina. – Man nusispjaut į jūsų krachą, o jums į manąjį. Mes abu išgyvename krachą.

Taip ji pasakė. Ir kažkodėl, persilenkusi per žurnalinį staliuką, paėmė mane už rankos. Ir buvo taip keista: sėdėti nežinia kur, naktį, nežinia kokiame mieste, nežinia su kuo.

– Mūsų abiejų širdys sudaužytos, – pasakė ta išprotėjusi mergina. – Mums abiem visai tas pat – yra pasaulis ar ne.

Nesupratau jos. O ji, spausdama mano ranką (ar tik ji negirta?), kalbėjo toliau:

– Paklausykite – jūs. Baigiau filosofijos fakultetą. Aš nematau prasmės. Žmonės pikti.

– Aš jūsų nesuprantu.

– Mano tėvas – Prezidentas, mūsų Prezidentas, – pasakė mergužėlė. – Jis nenorėjo, nepageidavo, kad aš kada nors su kuo nors... – ji užduso. – O, jūs nepažįstate mano tėvo.

– Mačiau jį per televizorių, – kažkodėl įsitraukiau į tos pusprotės žaidimą.

– Jūs jo nepažįstate. Niekas jo nepažįsta. Jis baisiai pavydus. Baisiai. Ir dar...

– Nežinau, kaip man gyventi, – pasakiau ūmai, žiūrėdamas į grindis.

Tada ji atsistojo ir patraukė mane prie lango. Ir taip stovėjome tamsoje skendinčiame hole – neaišku, kokiame aukšte, – žiūrėdami į miegantį miestą.

– Jis gerai sugalvojo, tą mygtuką, – staiga pasakė mergužėlė.

Aš net atšlijau – ir pirmąkart pagalvojau: ar tik ji ne mano haliucinacija? O mergužėlė nervingai nusijuokė tiesiai man į veidą:

– Ir niekas jo nesuras, niekas.

– Jei kalbate apie tą mygtuką... – buvau bepradedąs, stebėda-

masis ir sutapimu, ir visko, kas vyksta, natūralumu, – aš... aš visada galvojau apie jį, apie tą mygtuką bunkeryje.

– Jo ten nėra. Ir jo niekur nėra. Niekur.

Ir mergužėlė vėl nusijuokė, pasitaisė marškinėlius ant pusiau apnuogintos krūtinės.

– Eisiu, – pasakiau, ūmai kažko išsigandęs. – Man rytoj anksti kelstis.

– Kvailutis, – kažkodėl ėmė šnibždėti mergužėlė. – Juk jums į pasaulį nusispjaut, ar ne? Jei jums kas nors sudaužė širdį, vadinasi, iškritote iš pasaulio. Juk taip?

– Man liūdna.

– Kvailutis, toks didelis ir toks kvailutis, – ji suvėlė man plaukus. – Mane pametė, nes aš atsisakiau. Atsakydavau, suprantate? Kaip moteris. Tam, ką mylėjau. Aš negalėjau. Nes... Ne, tai baisi paslaptis, baisi valstybinė paslaptis.

– Tas mygtukas, – pasakiau aš, žvelgdamas į tolimus žiburius autostradoje. – Jis juk turi būti giliai bunkeryje?

– Taip, giliai bunkeryje, – ji uždėjo delną ant pilvo. – Kitame, visai kitame. Slapto koridoriaus gale. Jūs, toks kvailelis, nieko nesupratote.

– Kodėl gi? – paklausiau abejingai, tarsi man būtų pasidarę tas pats ir tarsi pats sau būčiau sapnavęsis.

– Todėl, – pasakė mergužėlė, – kad mūsų laikais mygtukui visai nereikia būti ten, po žeme. Todėl, kad jį su savimi galima nešiotis! Na, supratote? Pakanka tik pasiųsti radijo signalą į stotį. Ir todėl... Todėl tėtė, jis... Na, ar supratote?

– Ne.

– Na, koks gi jūs! – ji paėmė mano delną, pridėjo kažkodėl sau prie pilvo. – Tėtė, jis man viską paaiškino. Jūs dar nesate susipažinęs su mūsų medicina. Esu nekalta, suprantate? Tėtė gerai, tėtė puikiai jį paslėpė, tą mygtuką.

– Jis jį paslėpė savo laikrodyje, – pasakiau aš. – Savo laikrodyje, kurio niekada nenusisega. Kada panorės, atidengęs užpakalinį dangtelį ir nuspaus nago galiuku tą radijo mygtuką. Ir signalas, jis nuskries į...

– O ne, ne! – ji suspaudė savo delnais manąjį taip, kad pajutau jos kūno šilumą ir pulsavimą, ir gumelę įstrižai, po džinsine medžiaga. – Tėtė siaubingai, siaubingai pavydus, jam viskas baigta, pasaulio pabaiga.

– Jei kas? – paklausiau.

– Jei būsiu kieno nors, suprantate? Tegul geriau pasaulis išlėks į orą, jei priklausysiu kam nors. O, jis beprotis, mano tėtė. Visi diktatoriai bepročiai.

– Bet jis mūsų Prezidentas, – pasakiau.

– O ne, jūs nieko nežinote. Aš tiek iškentėjau. Aš pabėgau, ir aš...

Ji pravirkusi čiupo man už rankovės, nutempė kažkur už kampo, už sienos išsikišimo, – ten, gilumoje, buvo durys, jos kambario durys. Parkritau ant lovos, prastai ką nutuokdamas. Ji buvo stipri mergina – fiktyvi Prezidento duktė, džinsuota vietinė prostitutė su simboliniais marškinėliais. Bet kadangi ji tebeverkė, traukdama nuo manęs mano dieninę odą, aš nesipriešinau. Tik galvojau, kratomas jos galingų judesių, kaip ji atspėjo mano mintis apie mygtuką.

Staiga supratau, kad tapau beginklis prieš ją. Ir man, tiesą sakant, buvo vis tiek: ir aš džiaugiausi, kad taip nutiko, taip – džiaugiausi. Net geriau, kad ji pabėgo iš beprotnamio, – kuo daugiau absurdo, tuo geriau. Kuo mažiau supranti gyvenimą, tuo geriau: aš tai supratau tą sekundę. Ir aš ją su kažkokia neviltimi, skubėdamas bučiavau, tarsi ji man būtų buvusi brangi.

– Man skaudės. Jūs pirmasis... – ūmai sušnibždėjo ji kažkaip švelniai, bučiuodama man akis.

Mano likimas, mano savimeilė – viskas kažkur dingo: patekau

į kitą matmenį. Tik jos kūnas – toks gyvas – spurdėjo kaip žuvis tarp mano ilgų galūnių. Ji plakėsi į mane, kaip plakasi vanduo į uolą – užplūsdama ir atslūgdama, tik vietoj bangų mūšos girdėjau jos šunišką inkštimą. O aš – aš buvau uola, bangolaužis, sudaužantis bangą. Aš tik tylėjau, o ji kalbėjo. Jos džiaugsmas buvo jos gailestis: ji skundėsi man su kiekviena kita banga.

Kaip kunkuliuodamas vartosi įkaitęs vanduo, taip vartėsi, slydo jinai po manimi. Vis dažniau, vis greičiau. Taip staiga nei iš šio, nei iš to užverda karšta kava – ūmai pakyla aukštyn. Taip ėmė virti jinai, pradėdama virpėti, sudrėkdama nuo prakaito. Ir tada, suspaudęs ją iš visų jėgų, prasiskverbiau į tas gelmes, iš kurių išgirdau šauksmą. Dievas pašaukė mane, ir aš negalėjau atsilaikyti. Per tas paskutines akimirkas – kaip būna prieš mirtį – aš viską supratau, visų tų nesąmonių, kurias ji paistė, prasmę: supratau, kad ji nemelavo. Kad ji iš tiesų buvo Prezidento duktė, – o viešpatie! Bet aš... aš jau nebegalėjau sustabdyti savo kūno, kuris man nepakluso. Tas kelias paskutines sekundes.

Drauge su mano ir jos prislopintais šauksmais – drauge su mūsų kūnų virpėjimu – sudrebėjo viešbučio pastatas, ir baisus artėjantis ūžesys – tarsi būtų griuvęs visas pasaulis – užpildė erdvę. Sukaupęs paskutines jėgas, įsirėmiau į kažką kietą – jos gelmėse – ir paslėpęs veidą ant jos karštos krūtinės, spausdamas ją glėbyje, klausiausi galingo piršto traukulių. O tuo metu vienas po kito penki kontinentai, kildami į dangų, lėtai virto dulkėmis.

Mano gyvenimo knyga

1

Aš apskritai nesupratau: gyvenome didžiausioje santaikoje, galima sakyti, viena būtybė, tik su skirtingais kūnais. Ir darėme viską, kad niekas, jokia svetima jėga neprasibrautų į mūsų namus, į mūsų „tylų rojų“. Ir štai ji guli, Galia, šioje siaubingoje, kažkodėl chloru dvokiančioje palatoje, o aš ateinu pas ją kaip „lankytojas“. Ji „pacientė“ dabar, o aš „lankytojas“. Nesąmonė kažkokia. Ir daktarai sako man: „Jau laikas“. Galia verkia. Kodėl? Kodėl gi? Aš noriu būti su Galia: ji nori būti su manimi.

Manęs niekas nemyli: mano brolis man nerašo, mano sesuo man nerašo, mano tėvai man nerašo. Jie turi savo gyvenimą.

Kai grįžtu namo – ten jau Galia. Be vamzdelių iš nosies. Viena iš trijų: arba ji pabėgo, arba tai mano vaizduotė (tai, ko norėčiau: matyti ją vėl čia), arba prabėgo laikas. Prabėgo laikas, ir Galią išrašė. Pagydė ir išrašė.

Pastaraisiais metais man kažkas su laiku. Visiški aptemimai. Tarsi nebūtų buvę savaitės, mėnesio, metų.

– Tu seniai namie?

– Apie ką tu?

Ji nesuprato: vadinasi, prabėgo laikas.

– Kada išėjai iš ligoninės?

– Iš kokios ligoninės?

– Kada gulėjai dėl insulto.

– Prieš kokius trejus metus.

Ji žiūri į mane nustebusiu žvilgsniu, nepaleisdama iš rankų nebaigtos plauti lėkštės.

Kada spėjo praeiti treji metai? Tik šiandien rytą buvau pas ją palatoje: ji vos kvėpavo, per žingsnį nuo mirties.

Dabar ji turi pagurklį. Susirinkusius po žandikauliu riebalus. Tai ją daro panašią į kiaulę. Kas nutiko mano jausmams? Nejaučiu jai jokio artumo.

– Bulvių parnešei?

– Taip.

– Po kiek kilogramas?

Kiek kainuoja kilogramas bulvių? Musė zyzia prie ausies: tai rugpjūtis? Ir tada buvo rugpjūtis, prieš trejus metus.

Kažkodėl virpa mano kojos, sėduosi į minkštą krėslą. Staiga man – nei iš šio, nei iš to – gera. Kieme viskas užlieta saulės, o čia vėsu – šviesos spindulys prasiskverbia pro plyšį tarp užuolaidų ir perpjauna įstrižai kambarį. Kažkodėl kvepia muskatu. Gaivu, tarsi kas būtų išplovęs grindis (bet nepamenu, kad aš – ar kas kitas – tą būtų daręs). Galios nėra – nėra visiškai (ji mirė?), ar ji tiesiog kažkur išėjo? Bandau prisiminti. Atmintyje – tuščia. Ir – kažkoks džiaugsmas, kad ten tuščia. Nežinojimo džiaugsmas. Ją mylėjau, paskui nekenčiau. Visko buvo. Bet nepamenu eiliškumo. Galbūt iš pradžių nekenčiau, o paskui pamilau? O paskui vėl nekenčiau: bet jau kitaip negu pirmą kartą? Ar nebūna skirtingų meilių? Skirtingų neapykantų?

Laikas sustojo toje tyloje. Aš nė nežinau, – negaliu prisiminti, – kur aš. Ta akinanti saulė už lango jau buvo. Ir buvo tas užtemdytas kambarys. Mėgstu kontrastus. Patinka būti tamsoje, kada už lango šviesa. Visiškoje tyloje, kai už lango triukšmas.

Prieinu prie užuolaidų, truputį atitraukiu ir atidarau plastiko langą: stabdžių cypimas, vaikų šūksniai, policijos mašinos kauksmas. Staigiai uždarau langą ir užtraukiu užuolaidas. Ne, pernelyg tamsu – leidžiu saulės spinduliui nubėgti per kambarį ir atsitrenkti į spintą. Parketas po mano kojomis girgžda.

Galbūt aš Paryžiuje? Ten kadaise buvau. Jo taip ir nepalikau? Ar grįžau po daugelio metų? Atėmė atmintį. Bet keista: neprisimenu nieko, o jaučiu stebėtiną laisvę. Kaip tarsi ką tik būčiau gimęs. Kiek turiu pinigų: tūkstantį dolerių? šimtą? dešimt tūkstančių? Nežinau, nepamenu. Ir tie klausimai man atrodo juokingi. Kaip ir mintys apie mano vaikus: ar turiu jų (turėjau?), ar ne... Galbūt jie yra, galbūt jų nėra. Galbūt jie buvo. Arba bus. Ką padariau gyvenime? Ar pakankamai „nuveikiau"? Visa tai juokinga. Juokinga. Juokinga. Visa tai beprasmiška, nereikalinga.

Kažkokia knyga odiniu viršeliu guli ant stalo. Ištiesiu ranką ir imu ją. Patamsyje nieko nematau, ir nėra prasmės jos skaityti. Nežinau, kas tai per knyga. Galbūt tai Biblija (Biblijos dažnai būna odiniais viršeliais). Galbūt tai gryna pornografija. Šventvagystė. Arba paprasčiausias telefonų žinynas. Patiekalų receptai. Arba ten tiesiog švarūs lapai (taip būtų geriausia). Man vis tiek: pakeliu ją prie nosies ir įkvepiu svaiginantį odos kvapą. Mano pirštai slysta spaustų raštų iškilimais. Štai kas man ta knyga – tas kvapas ir tie raštai. Ir aš nenoriu žinoti, prisiminti, kas ten viduje. Mano gyvenimo knyga.

2

Baldų bildesys viršuje. Kažkas perstatė kėdę. Pakylu ir išeinu į koridorių: ten irgi prietema, kvepia medžiu, senu parketu. Tarsi viskas pažįstama.

Negaliu prisiminti, ar aš namie, ar svečiuose. Šeimininkai išėjo ir paliko mane pamiegoti? Ar man jie leido pagyventi čia, kol grįš iš atostogų. Arba iš užsienio misijos. Visa tai keista: nėra atminties. Jei jie dabar užeis – aš juos atpažinsiu? Prisiminsiu? Galbūt patekau į avariją, mane partrenkė mašina – parėjau namo,

užmigau ir atsibudęs supratau, kad nieko neprisimenu? Kaip galiu sužinoti? Jei dingo atmintis, tai negaliu prisiminti ir avarijos. Viskas gali, galėjo nutikti. *Viskas ir nieko.*

Kambaryje iš dešinės sėdi kažkokia moteris, ant lovos. Naktiniais marškiniais. Jos ištiestos rankos sudėtos kartu ir paslėptos tarp kelių: medžiaga įsitempė, marškiniai apgula šlaunis, pilvą.

– Galia?

Moteris kažkodėl tyli. Aš nieko neatsimenu. Prieinu ir atsiklaupiu prieš ją, ji žiūri į mane iš viršaus. Jos nuoga krūtinė iškirptėje vos juda, kaip medūza.

Žiūrime vienas kitam į akis. Žiūrime. Žiūrime.

Staiga moteris užmerkia akis ir virsta ant šono. Ji miega. Atsikeliu ir užkloju ją antklodės galu. Miegodami žmonės jautresni šalčiui. Čia kaip ir Galia – bet tamsoje nesuprasi. Galbūt visai kita moteris. Tarp mūsų kažkas buvo? Ir to nežinau. Ji miega, atmetusi rankas, nepatogiai išsilenkusi, kojos nukarusios, galva nugręžta į šalį. Iš pusiau pravertos burnos veržiasi šiltas kvėpavimas. Prikišu veidą – matau jos dantis, kai kur pažeistus karieso, drėgną viršutinį gomurį. Kvėpavimas turi kvapą – jis kvepia kaip kiekvienos dar nesenos moters kvėpavimas.

Išsitiesiu. Ne, nejaučiu jokio noro užvaldyti šį kūną. Iki mano noro labai toli: reikia perplaukti septynerias marias, įveikti devynis kalnus.

Užmetu jos kojas ant lovos (kokios jos sunkios). Dar kartą užkloju antklode.

Kampe guli atidarytas lagaminas. Pasilenkiu, imu piniginę. Joje – kažkokie dokumentai, pinigai. Atverčiu pasą. Prietemoje matau tik bendrus vyro veido bruožus. Kažkas man sako, kad tai aš, aš pats. Bet aš nesieju to atvaizdo su savimi. Po fotografija – pavardė, vardas, gimimo data. Galiu prieiti prie lango ir perskaityti: bet kam? Kas nuo to pasikeis? Ar vadinuosi Petro-

vas, ar Ivanovas. Dimitrijus ar Pavelas. Metu pasą į lagaminą dviem pirštais, kaip varlę. Pavargau, pavargau būti kažkuo šiame gyvenime: štai ką pamenu! Tą nuovargį. Galbūt todėl Dievas man atėmė atmintį.

3

Vonioje lėtai, labai lėtai rengiuosi. Kai paskutiniai drabužiai gulasi prie mano kojų, nustebęs žiūriu į save veidrodyje. Tas baltas kūnas. Akys. Žiūriu į savo akis. Žiūriu ilgai. Labai ilgai. Iki paklaikimo. Kai pasidaro klaiku, žiūriu toliau: man įdomu, kas bus. Išeisiu iš proto? Tegul. Man vis tiek. Kažkas sujuda mano sąmonėje, pasislenka kažkokie klodai – manasis „aš" netenka kontūrų, kažkur nugrimztu. Vietoj manęs gyvena kažkas. Kažkas. Pritupiu ir suimu galvą rankomis: taip geriau. Atsitrenkiančios į vandenį srovės garsas. Įlendu į putų pilną vonią.

Dabar aš vėl atsipeikėju, siela sugrįžo į kūną. Kur buvau? Galbūt tai buvo tas savęs pajutimas, kuris bus, kai numirsiu? Šią minutę aš visiškai tikiu savo nemirtingumu. Tik tai jau būsiu tarsi ne aš. Kažkas. To kūno nebeturėsiu. Nei kūno, nei artimųjų. Kažkoks abstraktus „aš". Gryna dvasia, netekusi žemiško konkretumo, ryšių. Niekas.

Raumenis saldžiai maudžia – šiluma prasiskverbia iki pačių gelmių: nesinori judėti. Nesinori nieko.

Vieną akimirką nubunda kažkas panašaus į atmintį: siaubas – jau kitas – prasiskverbia į mane. Galia mirė, aš su kita moterimi viešbutyje svetimame Ispanijos miestelyje, visų užmirštas, be pinigų, bėgantis nuo skolų, niekingas, niekingas, niekingas...

Kas tai buvo? Haliucinacija ar tiesa? Neprisiminti. Neprisiminti. Nieko. Neprisiminti savęs. Bijau prarasti kažką svarbaus,

kažką kur kas svarbesnio negu prisiminimai (kur jų prasmė?). Nugrimztu giliau į vandenį, slysdamas mentėmis vonia – putos uždengia krūtinę, kutena pasmakrę. Dar giliau. Vanduo uždengia mano veidą.

Tuo metu girdžiu žingsnius. Per vandenį jie skardesni. Kažkas pasilenkia ties manimi (aš susigūžiu). Kažkas ištiesia ranką kištuko link, timpteli jį į save. Vanduo ima veržtis laisvėn. Nesuprantu: nejaučiu šalčio, kurį turėčiau jausti vis labiau apsinuoginant kūnui. Man vis taip pat šilta ir ramu. Vandens vonioje vis mažiau, bet aš nejaučiu šalčio, nematau kūno, kuris turėtų išlįsti iš vandens. Štai ir paskutinis vanduo išbėga pro kiaurymę. Ir tik tada suprantu, kad vonia tuščia. Tas, kas išleido vandenį, stovi ir žiūri į juodą kiaurymę. Ir aš bijau žvilgtelėti į jį.

Paskui jis nueina, trinkteli durimis, ir aš girdžiu jungiklio spragtelėjimą. Man vis taip pat šilta ir vėl ramu. Vis labiau. Stoja visiška tamsa ir tyla. Ir paskutinis garsas – musės zvimbimas – ištirpsta nebūtyje.

Neįmanoma sučiupti tikrojo dievo

Vis dar negalėjau patikėti savo akimis: mergina, nubloškusi paklodę, pakilo nuo stalo ir žengė link manęs. Tai priminė kvailą ir prastą filmą apie atgijusius numirėlius. „Kur aš? – paklausė manęs mergina. – Kodėl aš nuoga?“ Ji dar, matyt, ne visai atgavo nuovoką, jei nesigėdija savo nuogumo.

Blogiausia, kad nežinojau, ką su ja daryti dabar. Ir man neliko nieko kito, kaip vėl jai atimti gyvybę. Ji sukniubo prie mano kojų, kai atjungiau gyvybės centrą. Lavoninėje buvo daugybė negyvėlių, ir galėjau prikelti bet kurį. Man, perpratusiam slapčiausius mechanizmus, tai padaryti buvo paprasčiau nei sutaisyti žadintuvą. Priėjau prie kažkokio jaunuolio, pridėjau prie jo kaukolės įmagnetintą ranką. Oda po jo kairiuoju speneliu ėmė virpčioti, pulsuoti. Jaunuolis vėl gyvas. Atjungiau gyvybės centrą.

Mano galybė buvo siaubinga. Bijojau jos. Nes nežinojau, ką su ja daryti. Tai štai kaip Kristus prikeldavo iš numirusiųjų. Elementaru. Tik skirtumas tarp jo ir manęs tas, kad man tai pasiekti padėjo mokslas. Šitą ranką ypatingu būdu sau įmagnetinau pats. O kas įmagnetino jam?

Atsivėrė durys ir įėjo lavoninės tarnautojas, įleidęs mane čionai. Jis pažvelgė į merginą, gulinčią vidury salės, į tuščią stalą. Akyse spindėjo nuostaba ir kylantis įtūžis. „Kaip jūs drįstate?!“ Ištiesiau ranką, ir jis krito negyvas. Praeidamas pro šalį, paliečiau jo pakaušį, ir jis ėmė iš lėto atgyti. Išėjau neuždaręs durų.

Saulė akino. Žaliavo, žydėjo medžiai. Daugybė paukščių. Pasukau į kažkokį parką, žmonių čia nebuvo. Šimtametis ąžuolas augo

palei taką, beveik nudžiūvęs, drūtas. Paliečiau mažuoju piršteliu, ir jo molekulinė struktūra kaip mat suiro. Ąžuolas griuvo kaip kortų namelis. Nereikia jokios jėgos, pakanka vien tik galios molekulinei sandarai. Priėjau prie geležinės aptvaros. Geležiniai virbai nyko akyse, virto dulkėmis, skysčiu. Iš jų vėl buvo galima padaryti geležinius virbus, jei būčiau panorėjęs. Staiga suvokiau, kad jokia kulka manęs neįveiks ir apskritai niekas. Kad galiu gyventi amžius, jei panorėsiu. Nes žinau, kaip valdyti gyvybę bei mirtį.

Išsitraukiau iš kišenės nedidelį prietaisėlį. Palenkti savo valiai laiko dar negalėjau. Bet žinojau, kad ir tai pasieksiu. Prietaiso rankenėlė lengvai pasisuko į kairę. Suoleliai parke išnyko, o jų vietoj stojo medžiai. O ten, kur augo medžiai, išdygo altanos, pastatai. Atsidūriau praėjusiame amžiuje. Laikas – tai molekulių ir atomų grandinė. Kažkada jie sudarė pavėsines ir dvaro rūmus, kuriuos matau. Ir tuos žmones, kuriuos galiu ten sutikti. Atsukau rodyklę atgal. O dabar jie sudaro medžius ir šiuos suoliukus. Kam man tiek galios?

Kavinėje grojo tyli muzika. Užsisakiau puodelį kavos be cukraus. Niekas nežinojo, kad aš pabaisa. Jaučiausi siaubingai tarp šių paprastų, kalbančių apie savo kasdienius reikalus žmonių. Vakar sukūriau žmogų. Iš nieko. Iš paprasčiausios žemės. Žemėje yra visos reikalingos medžiagos: jas tik reikia tinkamai sudėlioti. Žmogus buvo tikras, moteriškos lyties, kalbėjo, girdėjo, galėjo patirti orgazmą, gimdyti. „Kas aš?“ – paklausė jis manęs, kadangi galėjo mąstyti. Ir aš išsigandau to, ką padariau. Žmogus pravirko, pajutęs nejaukumą ir ilgesį. Jis blaškėsi po laboratoriją ir daužėsi į sienas. Ir aš negalėjau jo išleisti į pasaulį, nes jis nieko nežinojo. Per kelias sekundes vėl paverčiau jį žemės grumstu. Jei žinai gamtos mechanizmus, viską galima padaryti per akimirksnį. Tai šitaip, vadinasi, dievas sukūrė žmogų iš saujelės žemių? Čia nebuvo nieko ypatingo. Man.

Bet aš gi ne dievas. Tada kas? Žmonės kavinėje rūkė, šoko. Mergina bučiavo vaikinui į kaklą. Glaudėsi prie jo. O pagyvenusi moteris nervindamasi kažką garsiai kalbėjo jaunuoliui. Sūnus? Meilužis? „Prašau, jūsų kava“. „Ačiū“. Man tik beliko išmokti materiją paversti energija. Išnyksta pati žemė, pats oras. Molekulių daugiau nebelieka. Iš nieko galima sukurti materiją. Jei žinai, supranti, kas kaip. Praeitą savaitę išgarinau kelis medžius miške.

Buvo jau vėlu, kai grįžau namo.

– Vasia, kur tiek ilgai valkiojaisi?!

Tai buvo siaubinga. Būti viskuo, visagaliu, ir tuo pat metu – kažkokiu Vasia, ant kurio rėkauja žmona.

– Klara, tu gi žinai, aš turiu darbą.

– Darbą! O namų tu neturi? Pavlikas jau trečiąkart apsidirbo. Aš kojų nebepavelku. Išgama tu.

Klara nesirinko žodžių.

Man pasidarė skaudu ir, norėdamas atsikratyti skausmo, ištiesiau ranką. Klara tysojo skersai grindų, negyva. Visa gerkle žviegė vaikas. Kaip paršas. Mane purtė drebulys. Ištiesiau ranką, ir jis nutilo. Jie abudu buvo dabar negyvi: Klara, tysanti skersai koridoriaus, ir vaikas lovelėje. Atsisėdau ant kėdės prie telefono, net nespėjęs nusivilkti. Sąžinė manęs negraužė. Mirtis egzistavo tik žmonėms – tiems, kurie buvo bejėgiai prieš ją. Bet man mirties nebuvo. Galėjau atgaivinti ne tik šiuodu – ką tik nori. Ką tik nori prikelti iš kapo. Grąžinti į gyvenimą tuos, iš kurių kūnų jau nieko nebeliko, pasirodo, buvo lengviau nei išgerti stiklinę vandens. Tik vieno nesuvokiau: iš kur toks mano protas? Aš supratau tai, apie ką negalėjo būti parašyta nė viename vadovėlyje. Tai buvo ne žmogaus protas. Tada – kieno? Tada – kas aš?

Apėjau nealsuojančią Klarą ir per virtuvę išėjau į balkoną. Miestas jau miegojo. Tik švietė nakties reklama ir keli langai su užtrauktomis užuolaidomis. Toli, horizonte, mėnulio apšviesta, rai-

buliavo upė. Jei dievas yra, tai kodėl nesikalba su manimi? Juk dabar galiu visa tai, ką galėjo jo sūnus. Aš galiu daugiau – galiu padaryti viską, ką ir jis, dievas. Sukurti žmogų, materiją, atimti ir vėl suteikti gyvybę. Aš nesu paprastas žmogus. Aš – tarsi dievas. Aš dievas, iš esmės.

Susmukau ant žemės ir prigludau prie balkono grotelių. Rauda smaugė mane. Aš buvau vienišas šiame pasaulyje, ir niekas, joks dievas, nešnekėjo su manimi iš aukštybių. Kam gi man ji, toji galia? Nemačiau joje prasmės. Manęs niekas nemylėjo, niekas.

Sugrįžau į butą, praeidamas atgaivinau Klarą, vaiką ir nuėjau miegoti.

Iš ryto Klara pasiuntė parnešti pieno mišinėlių vaikui. Tai buvo juokinga ir kvaila. Aš galėjau sukurti žmogų, pasaulius, o kėblinau į kažkokią nusmurgusią parduotuvėlę primityvaus mišinėlio. „Ir paimk skalbinius iš skalbyklos, girdi?!" Klara nebuvo pikta. Tiesiog ji nemokėjo kalbėti, nepaleisdama gerklės. Neįžeisdama mano savimeilės savo keiksmais. Ir dar ji buvo per daug nevalyva, Klara: amžinai dėmėtas chalatas ir bet kaip sušukuoti plaukai. Kokios smulkmenos man reikšmingos!

Aš negalėjau to suprasti. Kodėl viską jaučiu kaip žmogus? Kodėl aš žmogus, jei, iš esmės, pagal gebėjimus, esu dievas? Kaip tai drastiškai beskambėtų, bet taip yra. Aną savaite atsitiktinai mačiau avariją. Mašina partrenkė motiną su vaiku. Motina ramiai sau ėjo, kai degė žalia šviesa, o vairuotojas buvo girtas arba išsiblaškęs. Gražutė mergytė gulėjo kraujo klane negyva, o motina, beveik nenukentėjusi, klykdama šaukėsi jos. Priėjau, pastūmiau motiną į šalį ir paglosčiau mergaitės galvą. Ir iškart nuėjau, išgirdęs jau sustojusios širdies tvinksnius. Kodėl mirtis, kodėl? Aš nesupratau dievo.

Skalbykloje man padavė skylėtus skalbinius. „Ko čia man galvą kvaršinate? – pasakė budėtoja. – Atidavėt su skylėmis, tai ir

pasiimkit su skylėmis“. „Jokių skylių nebuvo“. „Toliau! Kitas!“ Aš jai nebuvau žmogus. Ką gi, tada nebūk ir tu. Kai po minutės atsigręžiau, ten, kur buvo skalbykla, plytėjo dykvietė. Netgi nepanorau nudaigoti šios storžievės. Tiesiog išgarinau materiją kartu su namu ir visais ten esančiais žmonėmis. Ir man palengvėjo. Skausmas atlėgo.

Visagalybė – siaubingas dalykas. Gėris ir blogis čia neegzistuoja. Aš galiu kurti ir griauti. Griauti pasiduodamas žmogiškam silpnumui? Jeigu esu dievas, tai esu juokingas dievas. Tą aš jaučiu. Dievas, kurį gali įskaudinti ir pažeminti. Dievas su žmogaus siela. Visa tai todėl, kad vaikštau žeme, gyvenu čia. Dievas, jis neturi gyventi tarp žmonių. Bet kaip pakilti į padanges? Kaip ten gyventi? Ir kam? Žinojau, kad ten, virš debesų, šaltas negyvas kosmosas. Kosmonautu ar ką man ten būti? Aš – kažkokia dievo parodija.

Atsigręžiau ir grąžinau viską į savo vietas: namą, skalbyklą, storžievę... Aš perpratau slapčiausius materijos mechanizmus, bet kažko vis dėlto nesuprantu.

Sausakimšai prisigrūdusiame troleibuse kažkokia mergina, lipni nuo prakaito ir šilta, prisispaudė savo minkštais aptakumais prie mano prakaulaus kūno. Ir aš, dievas, nieko negalėjau padaryti pašėlusiai tvaksinčiai savo širdžiai ir saldžiam raumenų maudu-liui. Alpau iš malonumo, ir man buvo gėda. Ir, kad ir kaip keista, nesmagu prieš Klarą.

„Tai kodėl gi tu, asile, paėmei iš jos šitas skylėtas paklodes?!“ Žmona stovėjo priešais, kaip paprastai apimta įtūžio. „Klara, – tariau aš, – prašau liautis mane taip vadinus“. „O kas gi tu, jei paėmei skalbinius su skylėm. Iš kur imsim pinigų naujiems?“ Ir ji, klestelėjusi ant kėdės, pravirko. Iš apmaudo. Dėl niekingų paklodžių. Aš galėjau numarinti ir atgaivinti ją, Klarą. Bet pakeisti negalėjau. Ją išvesdavo iš pusiausvyros menkiausia smulkmena.

„Aš noriu, kad mes gyventume kaip žmonės, – virkavo pasikūkčiodama Klara. – Tu uždirbi grašius savo darbe. Aš nedirbu. Pinigų amžinai trūksta. Pažiūrėk, kaip žmonės gyvena. Pažiūrėk.“ „Kaip?“ – paklausiau vien tam, kad kažką pasakyčiau. „Ir tu dar klausi: kaip?! Pas mus siaubingai ankšta, tvanku, gyvenam kaip pragare. Kodėl? Aš nenoriu taip gyventi! Kodėl kiti vyrai viską gali, o tu – nieko?“ „Ką – viską?“ „Uždirbti pinigų, sukurti sąlygas“. „Na, ir kaip jie tai daro?“ „Nežinau, – ji atsilošė į kėdės atkaltę. – Kažko griebiasi, perka akcijas, prekiauja. Aš nežinau.“

Man buvo trošku, šiame gyvenime. Ką galėjau išmanyti apie akcijas, karjerą? Galutinis šių žmonių visų pastangų rezultatas buvo daiktai, namai. Materija. Materija, kurią aš galėjau sukurti ir sunaikinti per akimirksnį. Tai aš galėjau – sukurti žmogų iš neorganinių medžiagų. Prikelti mirusįjį. Aš vienas galėjau įveikti milijonines armijas, suardęs ryšius tarp molekulių, kurios jas sudarė. Perkėlęs laiką. Bet apie akcijas visiškai nenutuokiau. Ir visai nenorėjau būti maršalu. „Asilas“, – metė nesivaldydama Klara ir nuėjo į virtuvę. Ir man kilo noras ją tiesiog pakankinti. Užlaužti ranką už nugaros, įsmeigus akis į skausmo perkreiptą, apsižliumbusį veidą. Bet aš to nepadariau. Nuėjau paskui ir, jau kelintą kartą, ją numarinau. Dešinės rankos mostelėjimu. Ir man vėl palengvėjo. Klara tysojo ant grindų, jos širdis nebeplakė. Tada ėmiau skaidyti jos molekuline struktūrą, ir netrukus Klara virto oru. Nuėjau į vaiko kambarį ir suardžiau miegančio vaiko molekulinę struktūrą. Dabar bute nieko nebebuvo. Aš vėl gyvenau vienas.

Iš esmės aš visąlaik gyvenau vienas. O Klara ir Pavlikas – jie buvo pernelyg efemeriški. Gyvi ir tuo pat metu mirę. Egzistuojantys ir tuo pat metu neegzistuojantys.

Nuėjau į miegamąjį ir išsitiesiau ant lovos. Niekas netrukdė

man mąstyti. Ant lovos voliojosi Klaros naktiniai marškiniai, liemenėlė, nešvarios kelnaitės. Ištiesiau ranką, ir jie suiro. Kai nebegalėsiu ištverti vienatvės, aš vėl viską grąžinsiu. Ir Klara net nepastebės, kad jos nebuvo. Tai štai kodėl dievas sukūrė žmones? Kvailus, smulkmeniškus, niekingus. Jis taip pat jaučiasi vienišas? Kur jis, dievas? Virš manęs stingsojo lubos su voratinkliais pakampėse. O pro langą žvelgė dangus. Ten plaukė debesys, o ten, už jų, slėpėsi tamsus šaltas kosmosas. Debesys ir buvo kosmosas, bet kur gi dievas? Išsigandau, kad esu vienintelis dievas pasaulyje. Juk aš galiu, iš principo, sunaikinti visą šitą planetą. Kartu su jos prezidentais, kurių pats paskutinis tarnas nesiteiktų su manimi net kalbėti. Mano valdžia kitokia. Nejau jie visi tokie buki? Nejau nesupranta, kokie jie juokingi, jausdamiesi tokie svarbūs? Jie mano, kad tas pasaulis, kurį jie sukūrė ir kuriame jie svarbiausi, egzistuoja. Taip, jų jėga – jų aklumas.

Apsiverčiau ant pilvo ir taip gulėjau, alsuodamas į pagalvę. Dieve, kur tu? Kodėl nekalbi man? Kas suteikė man tokią galią, tokį protą? Kodėl? Ką daryti su visu tuo? Aš neturėjau jokių nurodymų. Sučirškė žadintuvas. Tai Klara nustatė, kad nepamirštų pamaitinti vaiko. Dabar jau nieko nebereikia maitinti. Nieko nebėra, tol, kol nepanorėsiu. O, jei būčiau buvęs tiesiog genijus. Genijus – tai titaniškas protas, bet žmogiškas. Tai žmogus. Jo žinios, jo galybė negali prilygti dieviškajai. Staiga pagalvojau, kaip tai siaubinga, kad žmonės, išradę kokį nors primityvų mechanizmą ar netgi nieko neišradę – išaukštinti šiame pasaulyje. O aš, gyvasis dievas, esu niekas. Ant manęs šaukia skalbykloje, ir žmona išvadina „asilu“. Kaip tai neteisinga. Ir aš galiu nubausti šiuos žmones tik nebūtimi. Bet jų negaliu pakeisti. Atgiję jie vėl laikys save kažkuo, o mane – niekuo. Išnykdami jie nepasitaisys.

Vėl atkūriau Pavliko ir Klaros molekulinę struktūrą, įjungiau

jų gyvybės centrus. Tai yra, sukūriau juos iš naujo, nors ir pagal jau egzistuojančią schemą. Klara atsipeikėjo bestovinti prie prausyklės ir iškart tarė, tarsi jos gyvenimas nebuvo buvęs nutrūkęs. „Tu atleisk, bet man irgi pritrūksta jėgų". „Nieko", – atsakiau. Ir čia kažkas pratrūko manyje. Paėmiau ją už rankos ir pasisodinau priešais. „Kas tau?" – išsigando Klara. Ji buvo nepratusi, kad su ja taip elgčiausi. „Klara, – sušnabždėjau spausdamas jos delnus. – Noriu pasakyti tau svarbų dalyką". „Baik, tu mane gąsdini!" – pradėjo ji kaip įpratusi šaukti. „Ne, tu turi išklausyti mane. Matai, aš... Aš viską galiu, supranti?" „Nė velnio tu negali", – tarė Klara. „Klara, aš viską galiu. Galiu prikelti iš numirusiųjų žmogų, supranti? Ar supranti, ką tai reiškia?" „Nesuprantu", – sprogino į mane akis Klara. „Mano galybė beribė". „Kokia dar galybė? Tu ką, kuoktelėjai, Vasia?" „Mano galybė nežemiška, suprask. Tai – ne valdžia žmonėms". „Nesuprantu, apie ką kalbi!" „Tai valdžia materijai. Aš galingesnis už visas pasaulio armijas". „Tu?!" Ji įsistebeilijo į mane ir staiga pratrūko juoku, laikydamasi už pilvo. „Liaukis, – tariau stodamasis, – aš ką tik sukūriau tave iš nieko. Kaip tikras dievas". „Vasenka, aš irgi tau pasakysiu vieną dalyką, – ji taip pat atsistojo. – Tu – mėšlas, o ne dievas". „Liaukis, Klara!" „Ne, leisk man pasakyti, – atstačiusi krūtinę, ji ėjo į mane. – Mes turim vaiką, esi nors ir nugeibęs, bet sveikas vyras. Liusės Kostia vakar parnešė namo tūkstantį dolerių. Ar nutuoki, kas tai per suma? Jis jai nupirko nutrijų kailinius. O aš ar kada nors tavęs prašiau nutrijų kailinių? Tu juk žinai, kad Pavlikui reikia vitaminų. Tu tėvas ar ne? Tu kelintus metus namo parneši grašius. Ir nėra jokių perspektyvų. Tai siaubinga. Siaubinga!"

Ir ji, liovusi eiti į mane, nusisuko, kad, kaip paprastai, baigtų savo nervinį susijaudinimą ašaromis. „Klara, suprask, – tariau aš. – Tu susidūrei ne su paprastu žmogumi..." „Aš tą girdžiu jau dešimt

metų! – ji liovėsi verkusi. – Nepaprastas žmogus! Nepaprastas žmogus! Nereikia būti mėšlu, štai kas!“ „Aš nesuprantu tavęs“. „Man nusibodo būti elgeta, visą gyvenimą būti elgeta! Tau sunku tai suprasti? Tam reikia baigti penkis institutus? Tu gi mūsų mokslininkas.“ Negalėjau perprasti jos logikos. Kai viršų ima nervai, logikos nėra. „Klara, aš galiu prikelti iš mirusiųjų žmones, tu tai supranti? Galiu sukurti žmogų iš dulkių pagal formulę. Kurti iš nematerialios būties materialią. O tu man šneki apie kažkokius dolerius?“ „Aš nesuprantu, ką tu tauški. Visai iš proto išsikraustei, matau. Tu niekada nemokėjai gyventi. Tu visada, visada buvai mulkis“. „Liaukis plūstis!“ „Tu dar man nurodinėsi? Tu tiesiog seilius, mėšlas!“ „Klara, prašau tavęs!“ „Negaliu su tavim gyventi! Su tokiu asilu. Nekenčiu!“ Ji spjovė man į veidą.

Mirusi ji atrodė patrauklesnė. Mirusi ji nežemino manęs. Priėjau ir timptelėjau užsivertusį sijoną. Jos nuoga šlaunis priminė man, kad ji moteris. Ji neapkentė ne manęs, ji neapkentė savęs, viso pasaulio. Man buvo pažįstami tie jos susierzinimo priepuoliai ir jos nesivaldymas. Ir numarindavau ją vos ne kasdien. Tai buvo vienintelis išsigelbėjimas. Ir mirusią bučiuodavau ją, prisimindamas, kaip mylėjau ją, dar nepersmelktą pykčio, gražią. Seniai. Gyva jis vis sunkiau mane galėjo pakęsti.

Žinojau, ką man reikėjo padaryti. Man reikėjo paklusti žaidimo taisyklėms. Apginti kokią nors apgailėtiną disertaciją tema „Vainikinių arterijų būklė klinikinės mirties metu“. Ir viskas. Ir tada būčiau tapęs, po kokių dešimties metų, Medicinos akademijos nariu. Ir Klara būtų pradėjus mane gerbti. Tačiau kam kuo nors tapti? Pasaulyje, kurio nėra. Tai, ką aš žinojau ir galėjau, negalėjo būti niekam suprantama.

Psichiatrinės pagalbos brigadą Klara iškvietė, kai dar miegojau. Jie stovėjo – trys tvirti sanitarai ir gydytojas – tarpdury, o Klara šnekėjo prasikaltusiu balsu: „Vasenka, tai tik konsultacija.

Tu greitai grįši. Aš taip noriu, kad būtum sveikas“. „Vadinasi, jaunuoli, jūs manote esąs tikrasis dievas?“ – solidus vyriškis baltu chalatu pasitaisė akinius ir žengė mano lovos link. Aš pašokau ant kojų ir pakėliau dešinę ranką.

Manęs neįmanoma buvo nei įveikti, nei sunaikinti. Vėl nebuvo nei Klaros, nei šito namo. Tik laukas toje vietoje, kur stovėjo miestas. O jie manė, kad yra. Ryto vėjas taršė mano plaukus. Neįmanoma sučiupti tikrojo dievo.

Paukštelis, sušalęs skrydyje

„Ne, tu negausi Pavliko, – rašė mano buvusi žmona. – Kada kentėjau, kada man buvai reikalingas, leidai laiką su prostitutėmis ir sugėrovais. Aš tiek metų maldavau nežudyti mūsų jausmų, bet, matyt, tu niekada nebuvai žmogumi. Esi pabaisa“. Tą laišką, tvarkingai sulankstytą keturiskart, įdėjau į voką kairėje. Dešiniau padėjau savo sesers laišką. Sesuo rašė: „Aš visada jaučiu, kad man pavydi. Kada baigiau mokyklą aukso medaliu, pasveikinai mane rūškanu veidu. Mačiau, kad tau buvo nemalonu. O paskui, kai tapau garsi rašytoja, visada surasdavai dingstį pasijuokti iš mano šlovės ir mano knygų. Niekada nepasakei gero žodžio apie jas, o aš taip laukiau! Tu visuomet man leisdavai suprasti, kad rimtai nevertini to, ką rašau, o mano šlovę laikai neužtarnauta, muilo burbulu. Beje, tu juk bet kokią šlovę laikai muilo burbulu, tau visi – menkystos. O kaip reagavai į Dimos disertacijos gynimą? Tau buvo nemalonu, kad mano vyras tapo mokslų daktaru, ir tu net neatėjai į pobūvį. Esi baisus žmogus, Lioša. Pažvelk nors kartą į save iš šalies, ir pasibaisėsi“. Dar dešiniau padėjau savo motinos laišką. Motina rašė: „Maniau, kad mano sūnus bus manimi, kad jis – tai aš. Štai prigyvenau iki to, jog klausausi tavo priekaištų, ačiū tau. Aš ir tą darau ne taip, ir tą. Pas tavo seserį svečiavausi tris kartus per metus, o pas tave – nė karto. Bet ji juk augina mažus vaikus, o tu gyveni dabar vienas. Ir, be to, juk tu – vyras – visada leisdavai suprasti, kad tau nereikia palaikymo. Esu sena, ligota, o tu jaunas, sveikas – ir tu dar pribaiginėji mane savo kritika. Ar tau ne gėda? Sėsk ir gerai pagalvok, kas

esi per žmogus, pasikeisk, kol ne vėlu. Kuo aš tau nusikaltau? Tave nešiojau po širdimi, gimdžiau, auginau, atiduodavau tau save visą, o tu dabar taip su manimi elgiesi? Kas esi, sakyk? Kuo pavirtai per tuos metus?“

Trys laiškai gulėjo prieš mane, tvarkingai sulankstyti ir sukaišioti į atitinkamus vokus. Kam gyventi? Užmerkiau akis, ir prieš mane praplaukė pirmieji pasimatymai su Nika, mano žmona: štai ji mane bučiuoja į skruostą prie vandens parko. Štai glaudžiasi stotelėje, žiemą; štai šnabžda naktį: „Laukiau tavęs visą gyvenimą. Aš tavo, girdi? Liošečka, mylimasis...“ Kodėl? Kodėl ji manęs nebemyli? Kodėl nekenčia? O, kokia ji neteisi, kaip apkalba: dėl sugėrovų ir prostitučių. Norėčiau vėl viską sugrąžinti, bet neįmanoma. Skaudinau ją, ir ne kartą. Ji daugiau manimi nebetiki. Daugiau jai neegzistuoju. Daugiau nebe „mylimasis“. Nika... vos spėju nusišluostyti ašaras – užplūsta kiti vaizdiniai: sesutė, bėgame pavasario mišku, tarp beržų. Dieve, aš vis taip pat ją myliu – buvome viena visuma, kažkada. O dabar ji sako, kad aš pavydėjau: jai, jos vyrui. Koks piktas, koks negeras laiškas. O štai ir mama – ji ima mane ant rankų, glosto. Kurgi tavo meilė? Jos laiškas kupinas nuoskaudos, priekaištų. Ieškau jame nors žodelio meilės, buvusio švelnumo man: jo nėra. Viešpatie. Visas drebu nuo raudos, vienas bute. Viešpatie, kodėl? Aš juk mylėjau juos visus. Kodėl tokia praraja? Kam? Kam tuomet aš? Ar turiu gyventi po viso to? Ar turi gyventi toks blogas žmogus? Ir aš imu į rankas skutimosi peiliuką iš stalčiaus. Bučiuoju jo ašmenis. Viešpatie. Mano širdis sklidina meilės: jie visi klysta. Kodėl? Aš juos ar kas apakino? Aš tas pats: kodėl jie pakeitė nuomonę apie mane? Kodėl regi manyje pabaisą? Matau, skustuvas jau sminga į gerklę kaip į sviestą, perpjaudamas miego arteriją. Viešpatie. Nika, sesute, mama – atleiskite...

Tą akimirką suskamba durų skambutis ir aš padedu skustuvą. Tai Dievas. Kad ir kas skambintų, jis negali būti ne Dievo, kuriuo tikiu, siųstas. Nes tokią akimirką pasigirstantis skambutis negali būti atsitiktinis.

Ant slenksčio stovi Nikolskis.

– Kas tau? – klausia iškart, pamatęs mane.

– Nieko.

– Aš juk matau.

Vos sulaikau raudą: kas esu jam? Kodėl jis elgiasi su manimi taip, tarsi būčiau jo brolis? Kaip gali šitaip mane jausti – taip turėtų jausti motina.

Nesiklausdamas manęs, jis apžiūri butą ir neklysdamas atspėja esmę: laiškai ant stalo, tvarkingai išdėstyti vėduokle, ir atlenktas skustuvas. Ilgai žiūri į mane. Viešpatie, jis nežino tų laiškų turinio, bet viską supranta. Kaip? Kaip jam tai pavyko? Jis skaito mano sielą.

– Lioša, niekada nepamiršiu Baltosios perėjos. Kai tu laikei mane virš prarajos. Girdi?

Apie ką jis kalba? Kadaise su juo ėjome į Pamyrą, ir jis vos nenukrito į bedugnę.

– Aš nenoriu gyventi.

Jis ilgai tyli: ką atsakysi į tokius žodžius? Žinau, kad jis nenori kalbėti banalybių.

– Lioša...

– Mūsų niekas nemyli šiame gyvenime, – tęsiu aš. – Mes nenusipelnėme meilės, Stiopa.

Nikolskis tebetyli.

– Niekas nesupranta mūsų širdies gelmių. Niekas negirdi, kaip verkiame naktimis.

Žinau, kad esu isterijos būsenos: Nikolskis mato ašaras, be paliovos riedančias mano skruostais tuomet, kai kalbu.

– Jei artumas dingsta – kas lieka gyvenime? Pinigai? Karjera? Jei patys artimiausi žmonės sako tau, kad esi „pabaisa“? Jei jie prasimano apie tave nebūtų dalykų?

– Tu juos įskaudinai.

– Man buvo apmaudu. Man atrodė...

– Jiems irgi, – nutraukia mane Nikolskis.

– Bet aš juos myliu.

– Jie irgi.

– Bet aš nejaučiu jų meilės, – parodau laiškus.

– O jie tavąją jaučia?

Mes tylime.

– Aš negyvensiu, Stiopa... – muistau galvą, kaip girtas. – Kam? Dėl ko?

– Eime.

Jis kone jėga išsiveda mane į gatvę. Mes ilgai važiuojame naktiniu miestu.

– Kur mane veži?

– Tu nežinai paslapties.

– Kokios paslapties?

– Paslapties, kuri padės tau gyventi.

Mašina privažiuoja geležinius vartus, ir jie atsidaro. Budėtojas patikrina dokumentus.

– Jis su manimi, – sako Nikolskis.

– Kur tu dirbi? – klausiu.

– Greitai viską suprasi.

Užeiname į kažkokią apytamsę salę, Nikolskis kažką paspaudžia, ir mes – jūros pakrantėje. Bangos ritasi bekrašte jūra.

– Visiška iliuzija, – sako Nikolskis.

Prisimenu, kad Nikolskis dirba kažin kokiame slaptame institute. Suprantu, apie ką jis kalba: tame tamsiame drėgname sandėlyje negali būti jūros.

– Ko liūdi, seni, – sako Nikolskis, gulėdamas po spiginančia saule pusnuogis, šalia manęs. – Matai, kaip viskas paprasta.

– Trimatė erdvė?

– Taip, velniai griebtų, – atsako Nikolskis, – išmokome tai daryti. Dabar žiūrėk, kas yra iš tiesų.

Jis kažką pasiekia, ir po sekundės jau gulime tamsiame gelžbetoniniame sandėlyje ant krūvos dar karšto smėlio. Visi mano jausmai tučtuojau pasikeičia: prietema, sandėlis, baimė. Nikolskis vėl įjungia tolumas.

– Koks tau skirtumas – tas pasaulis iliuzija ar ne? Gyveni jausmais, o juos sukuria fokusai. Svarbiausia, kad atsirastų jausmai, kurių reikia, ar ne?

– O tiesa?

– Tau reikalinga tiesa?

Jis vėl išjungia jūrą: išnyksta ir bangų šniokštimas.

– Nesuprantu, kam man rodai tuos fokusus?

– Programa įslaptinta, – sako Nikolskis. – Kad žmonėms nesusisuktų smegenys.

– Nuo ko?

– Nuo minčių, kurios neišvengiamai atsiranda. Žmonės sveikai protauja, kol tiki tuo, ką mato prieš save.

– O tiesa?

Vietoj atsako Nikolskis veda mane į kitą salę. Ten stovi didžiulis teleskopas.

– Žiūrėk čia.

Matau Venerą, Marsą, Saturno žiedus, Jupiterį. Nikolskis suka teleskopą, ir matau visą galaktiką.

– Na, ir kas? – sakau jam.

– O štai kas.

Ir jis nusitempia mane į liftą. Ir ten, viršuje, – uždaras kupolas.

– Aš nesuprantu.

– Šioje observatorijoje kupolas neatsidaro. Visiškai.

– Tai yra?

– Tai, ką matei – ta pati stereoskopinė sistema.

– Kam? – klausiu aš.

– Mes čionai buvom atsivedę astronomus, ir jie nieko nepastebėjo. Nieko, supranti?

– Ką tuo nori pasakyti?

– Ptolemėjas buvo ne toks jau kvailas.

– Bet raketos buvo nuskridusios į Marsą.

– Tu pats po jį vaikščiojai?

– Davikliai viską rodė, kaip ir dera.

– Va būtent, kaip dera. Žmogus pernelyg pasikliauja davikliais. Ir savo akimis.

– Bet žmonės buvo išsilaipinę Mėnulyje.

– Tu tuo šimtu procentu įsitikinęs?

– Taip.

– Kolumbas irgi buvo įsitikinęs, kad vaikščiojo Indijos žemėmis.

Aš dar noriu kažką pasakyti, bet Nikolskis jau tempia mane laipteliais. Netrukus atsiduriame vagonėlyje, skriejančiame žemyn taip greitai, kad man užgula ausis.

– Tai, ką pamatysi, žino keletas žmonių valstybėje, ir niekas – kitose šalyse.

Kelionė trunka ilgai: praeina valanda, kita.

– Mes prasiskverbiame į Žemės gelmes.

Gerai. Žvaigždės ir galaktikos – optinė apgaulė. Kam?

– Bekraštės visatos Dievas – tai tolimas Dievas. Žmogus jam – smiltelė planetoje-smiltelėje. Mintis, kad planeta tą akimirką skrieja laukiniame šaltame kosmose, gali išvesti iš proto.

– Todėl žmonės negalvoja apie tai kepdami bulves.

– Ir teisingai daro. Nes dar neaišku, skrenda ji ar ne ir koks apskritai yra pasaulis.

– Netikėti mokslu?

– Iš pradžių matome, o paskui, remdamiesi tais vaizdais, imame galvoti ir kurti formules. Bet ką mes matome?

– Ką?

Pagaliau vagonėlis sustoja, Nikolskis apsirengia ir mane aprengia skafandrais:

– Jau penkeri metai, kai mes pasiekėme Žemės centrą.

Išeiname ir keliaujame plačiu koridoriumi, kuris baigiasi sale.

– Štai, – sako Nikolskis.

– Kas?

Prieš mane – tamsios salės grindys, ir girdėti keistas triukšmas.

– Tos grindys – gabalėlis planetos branduolio, – sako Nikolskis, – į jį negalima patekti. Nepasiduoda jokiai temperatūrai ir chemijai.

– Kas gi tai?

– Tai mašina, sukanti mūsų Žemę.

– Kaip?

– Bandėme ją peršviesti: jos prigimtis mums neaiški, bet tai mašina. Ji sukuria sukimąsi ir žemės trauką.

– Kodėl tai laikoma paslaptyje?

– Apie tai negalima kalbėti, kitaip pasaulis praras pusiausvyrą, prasmę ir išeis iš proto.

– Kur mes gyvename? Kas mes?

– Nežinau, – pasakė Nikolskis. – Grįžtame.

Naktis dar nebuvo pasibaigusi, kai pasikėlėme į paviršių. Sniegas girgždėjo po batais, mums einant miesto skveru.

– Tai tarsi sapnas, – pasakiau ūmai.

– Miestas miega, – Nikolskis ėjo greta. – Žmonės miega ir nieko neįtaria. Bet mes žinome, kad tai, ką matome per teleskopą, gali būti visai netolimi pasauliai. Ir net bangos ir jūros ošimas...

– Ką?

– Dievas – didis vizionierius.

– Ne! – staiga sustojau ir čiupau Nikolskį už kaklaraiščio. – Tu netiki Dievą! Tu, tokie kaip tu, jie nužudė, žudo Dievą!

– Ten, – ramiai pasakė Nikolskis, žiūrėdamas man tiesiai į akis, – atomų gilumoje, nėra stabilių dalelių. Akimirką gyvuojančių mikrodalelių energija sukuria materijos savybes. Materija – tai tik iš pažiūros, iš viršaus; giliau – praraja, niekas. Siaubinga paslaptis.

– Štai ir kalbėk apie paslaptį, – pasakiau paleisdamas jį. – Jūs, jūs visi nužudėte Dievą. Savo eksperimentais.

– Lioša.

Jo balsas nuskambėjo kitaip, ir aš atsipeikėjau. Kažkur, šioje Žemėje, miegojo mano žmona, sūnus, sesuo ir motina.

– Lioša, tas pasaulis pilnas iliuzijų, – šnabždėjo man Nikolskis. – Tave laiko pabaisa, o tu myli. Esi pasirengęs mylėti. Jie tave mato kaip tas žvaigždes.

Pažvelgiau į ryškias žvaigždes virš galvos. Visada maniau, kad skriejame tarp jų, benamiai ir visų užmiršti.

– Išjunk! Išjunk tą dangų! – surikau staiga Nikolskiui. – Išjunk jį tučtuojau!

– Tu beveliji matyti geležines sandėlio lubas?

– Ne!

Nežinojau, ko noriu. Bijojau atsidurti sandėlyje.

– Nori tolimos ir trimatės erdvės, juk taip? Ar nori tiesos?

– Tiesos! – sušukau.

– Bet tiesa baisi. Ji nepakeliama.

– Tiesos!

– Beproti, aš tau daviau akis, kurios mato tolį ir apimtį – ir tai yra tavoji tiesa.

– Tu?!

Staiga atsisukau. Nikolskio nebuvo. Ne, tai buvo ne Nikolskis. „Aš tau daviau akis, kurios mato tolį ir apimtį“. Kas tai buvo?

Atsisėdau ant šalto, sniegu užpustyto suoliuko. Šen bei ten švietė nakties žibintai. Kažkur giliai po manimi mašina suko Žemę, viršuje mirksėjo žvaigždės, neaišku – tikros ar tariamos.

Kas aš? Kur aš? Kam?

Paukštelis, sušalęs skrydyje, nukrito prie mano kojų.

Infarktas

Širdį man sugriebė, kai gulėjau garuojančioje vonioje – jau buvau kažkur apie tai skaitęs: vyriškis užsirakino buto duris, prisileido į vonią karštutėlio vandens ir įlindo garintis (jis sirgo reumatu). Kai jį ištiko širdies smūgis, nesurado savyje jėgų pakilti, taip ir mirė karštutėliame vandenyje: aptiko jį po dviejų savaičių kažkokie giminaičiai, išlaužę su policija duris.

Bet ne, tai negalėjo nutikti man. Sukaupiau jėgas ir pamėginau atsisėsti – kur tau. Vos krustelėjus, skausmas širdyje taip sustiprėdavo, kad tučtuojau grįždavau į ankstesniąją padėtį.

Norint pasikviesti pagalbą reikėjo išeiti iš vonios: bute buvo telefonas, laiptų aikštelėje – kaimynai. O gal praeis? Pažiūrėjau į vonios duris: jas, lyg tyčia, užsirakinau iš vidaus, mechaniškai. Tarsi dar kas nors būtų buvęs bute.

Staiga pajutau stiprų dūrį į širdį ir mane supykino, pasaulis ėmė plaukti prieš akis. Tuojau prarasiu sąmonę. Mirtis?

Tą akimirką aiškiai išgirdau kažkieno balsą, nemalonų, prikimusį:

– Nagi, pribaik jį.

Atmerkiau akis ir pamačiau švytinčią dėmę kampe, o toje dėmėje – kažkokį į rupūžę panašų storą neūžaugą ant plonų kojelių.

– Ko įsistebeilijai, dar tokio nesi matęs, ką? – ir būtybė kandžiai ir piktai prajuko, kratydamasi visu savo varlišku pilvuku.

– Kas esat? – paklausiau, sukaupęs jėgas.

– Žiūrėk, koks mandagus.

Būtybė krypuodama artinosi, išlįsdama iš vonią užpildžiusių garų.

Tada pastebėjau antrą šviečiančią dėmę kitame kampe – ten stovėjo dar viena būtybė, aukšta ir laiba kaip skriestuvas, su nukarusiom rankom ir gyvatiška galvute palubėje.

– Žiūrėk nežiūrėjęs, o tau galas, – pasakė antroji būtybė ir taip pat ėmė artintis.

– Kas esat?

– Dievai mes, dievai, – pasakė tas, kuris priminė varlę. – Padvėsi tu toje vonioje kaip koks gyvulys, tuojau pat.

– Netiesa, – pasakiau. – Dievas ne toks.

– Dievas ne to-ooks! Dievas ne to-ooks! – pamėgdžiojo mane pabaisa. – Tai gal tu jį matei, tą savo Dievą? Kvailiai, debilai! Patys išsigalvojo, kas maloniau, ir patys tiki.

Staiga aš ėmiau juoktis:

– Ne, tai neįmanoma.

Taip jau viskas atrodė absurdiškai.

– O štai dabar pažiūrėsim, įmanoma ar ne.

Ir neūžauga ištiesė į mane savo rankutę.

– Ai!

Mano širdį pervėrė beprotiškas skausmas.

– Nagi, pakankink jį, – išgirdau griausmingą balsą iš kitos pusės, iš palubės.

– Oi! Ai! A-a!

Mane išpylė prakaitas – tai buvo kitas prakaitas, ne nuo karšto vandens.

– Gera, ar ne? – sukikeno neūžauga. – Ir sugebėk tu man būti toks bukas, kad, nepaisydamas viso gyvenimo siaubo, išsigalvotum gerą ir teisingą dievą. Na, ko nutilai, gal jau nudvėsei, ką?

Jis įdėmiai pažiūrėjo į mane.

– Ir... – sunkiai tariau žodžius, – ir... jūs ir esate... dievai?

– O kas gi dar, gal jūsų kvailų pasakų personažai? – nusižvengė neūžauga.

– Ir... ir... nėra kito dievo?

– Idiotas.

Ir tada pamačiau garuose regėjimus. Tai buvo man žinomi ir nežinomi įvykiai, plaukiantys pro šalį vienas po kito. Ten liejosi kraujas, triumfavo niekšybė ir vidutinybė, kankinosi skurde arba tiesiog žūdavo sąžiningieji ir kilnieji, visiškai niekam nežinomi. Tėvai ten apraudojo savo vaikų – nekaltų angelėlių – mirtį...

– Matai? – pasakė neūžauga. – Matai, koks mėšlas.

– Matau, – pasakiau aš.

– Pasaulį sutvėrė Šėtonas.

– Taip.

– Šėtonas. Po mirties visi praregi.

– Aš dar nemiriau.

– Tu jau lavonas. Lavonas.

Ir jis kažką padarė ranka – surikau nesavu balsu iš skausmo. Neūžauga pratrūko džiaugsmingu juoku.

– Tu – sadistas? – paklausiau, atgavęs kvapą.

– O kas gi, tavo nuomone, yra tokio pasaulio dievas? Kam jam žmonių kančios, jei jis – ne sadistas?

– Vadinasi, visos mūsų maldos...

– Jūsų pačių susigalvotos pasakaitės užliūliavimui. Supratai, ne? Jūs visi tiesiog mulkiai, mulkiai, mulkiai!

Ir įsiaudrinęs ėmė daužyti mano galvą buteliu, pilnu šampūno, labai skaudžiai.

– Gelbėkit! – sušukau. – Padėkit!

Tai buvo ne dievai – tai buvo kažkokia gauja iš tarpuvartės.

– Cha-cha-cha-cha-cha! – jie juokėsi duetu; vienas storas ir vienas prikimęs spigus balsas.

Staiga pajutau, kad kabau žemyn galva: būtybė-skriestuvas pakėlė mane už pėdos prie lubų.

– Tavo širdis – jau gabalas mėšlo, supratai? – aptėškė mano veidą seilėmis neūžauga. – Esi lavonas, lavonas.

Ir jis skaudžiai sugriebė mane savo lipniais pirštais už nosies.

– Ką tu mums gali padaryti, kirmine?

– Aš ne kirminas... – sušnabždėjau, – aš...

– Kirminas! Tu kirminas! Tu, šūdžiau, tikėjaisi rojaus – o vietoj rojaus gavai štai ką!

Ir jis taip suktelėjo pirštais, kad man iš akių pasipylė ašaros.

– O tu manei, kad pragaras – tik gyvenime? Pragaras visur! Pragaras visur! Visur ir visada! Tu nudvėsi, o mes ir toliau tave kankinsim – jau kitaip. Amžinai. Tau nebus ramybės, nesitikėk, šūdžiau!

– Kodėl? – pasakiau aš verkdamas, nes jis vis suko ir suko mano nosį.

– Todėl, kad mums tai ***patinka,*** kad mums to ***reikia, reikia.*** Mes sukūrėme gyvenimą pragarą, kad mėgautumėmės kančiomis, ir mes sukūrėme amžinybę pragarą, kad visuomet būtų kančios, neviltis ir patamsis. Supratai ar ne? Ar ne? Ar ne? – ir kaskart man suko nosį.

– Netiesa, – man jau buvo vis tiek. – Gyvenime yra ir ***kita.*** Yra! – Jau nebegalėjau sustoti. – Yra saulėlydis, giminystė, yra meilė... – Dabar verkiau kitomis ašaromis. – Pasaulis pilnas meilės, šviesos – netiesa! Netikiu, netikiu, ne...

– Štai tau...

Mano širdis suspurdėjo ir sustojo. Kritau atgal į vandenį, jau bežadis. Beveik be nosies. Buvau miręs.

Keista, bet jaučiau šilumą – ji mane supo ir šildė iš visur.

Kiek praėjo laiko, nežinau: nebuvo nei jausmų, nei minčių apie tai, kas man nutiko, ar aš gyvas.

Staiga atsidarė išlaužtos durys ir išgirdau balsą:

– Dieve mano, Vytuk! Vytuk, kas tau!

Ir aš pajutau kažkieno rankas – mielas, žmogiškas, keliančias mane iš vonios.

– Dieve mano, mielasis.

Dabar gulėjau nuogas kambario viduryje, kur mane atitempė, ir girdėjau susijaudinusį moters balsą:

– Laisvės prospektas 25, butas 40, greičiau, maldauju, taip, širdis! Širdis!

Mano akys buvo užmerktos, bet aš viską girdėjau. Girdėjau, kaip moteris, metusi ragelį, pribėgo prie manęs, ėmė bučiuoti.

– Gyvenk, girdi, gyvenk. Jaučiau – kažkas mane sustabdė, kažkoks nerimas, ir nusprendžiau grįžti, patikrinti. Dieve! Dieve, padėk man – man ir jam! Nepasiimk jo, Dieve!

Ji jau raudojo man ant krūtinės.

Atmerkiau akis ir – virš jos galvos – kampe pamačiau angelą: gražų, švytintį, tikrą. Jis stovėjo, skleisdamas geltoną šviesą, ir jo dešinioji ranka buvo pakelta. „Aš su tavimi“, – pasakė angelas.

Paskui jis išnyko.

Po mėnesio išėjau iš ligoninės, po pirmojo infarkto.

Kristus

Viskas paaiškinama paprastai. Nukryžiavo ne Kristų, o į jį panašų. Pontijus Pilotas nenusižengė savo sąžinei (jis juk nenorėjo nužudyti Kristaus), bet atrinko aktorių (daug jų buvo senovės Romoje) ir už pinigus paprašė jį suvaidinti „nukryžiavimą ir mirtį“. Argi sunku apgauti įsiaudrinusią, mirties trokštančią minią? Kada aktorius ant kryžiaus „mirė“, minia išsiskirstė. Spektaklis baigėsi. Į karstą guldę „kūną“ kariai buvo dar lengviau paperkami, negu aktorius. Jiems kas? Jokio skirtumo. Jiems pinigų reikia.

Štai ir „kūno dingimo“, paskui neva „prisikėlusio“ Kristaus pasirodymo jo mokiniams paslapties įminimas. Čiupinėjo jį ir pripažino, kad gyvas, ne dvasia. Bet jis juk ir buvo gyvas! Pasirodė ir nuėjo. O paliko tikėjimą.

Dabar apie „išgydymus“, „stebuklus“. Argi sunku tai inscenizuoti? Moki žmogui pinigus, duodi nurodymus – ir štai tau „mirė duktė“. O kas iš minios patikrino jos pulsą? Ašaras ir nevilti lengva suvaidinti. Elementarus triukas „ligonių išgydymas“ ir „mirusiųjų prisikėlimas“.

Bet tada kyla klausimas, kam? Kam kolizija? Melas? O tam, kad liktų tikėjimas. Kad būtų mūsų su jumis krikščionybė. Štai šitaip. Pagalvokite patys, Kristus, jis juk viską suprato. Ir pats tikėjo Dievą. Bet įrodymų nebuvo. Jis aklai tikėjo, kaip ir visi. Intuityviai. Ir štai jis visa tai sugalvojo – gudrumu įkurti naują religiją, geresnę už judėjų, bendražmogišką. Ir atrodė jam visą laiką, kad Dievas jį veda jo gerai apgalvotose mistifikacijose.

Jis ir Pontijui Pilotui viską paaiškino, savo kilnų sumanymą, jų

ilgų pokalbių akis į akį metu. O Pontijus, žmogus ne be sąžinės ir ne be išminties, įvertino. Ir sutiko suvaidinti „Pontijų Pilotą“. Jam pasirodė artimos Kristaus idėjos. Ir jis tarpininkavo. Ir užtikrino Kristui *incognito*.

Dabar apie mokinius. Kai kurie iš jų įtarė, bet nedrįso pasakyti. Tačiau dauguma nuoširdžiai viskuo tikėjo ir tuo įtikino įtariančiuosius. O Kristus labiau negu minią juos stengėsi mistifikuoti ir įtikinti. Nes žinojo, kad būtent jie, apaštalai, paskleis idėjas pasaulyje. O jei jie šimtu procentu netikės – pristigs fanatizmo ir jėgų.

Ir kai mokytojas jiems pasirodė, neva „po mirties“, jis gerai vaidino, Kristus. Prisikėlusį. Jis matė, kad jo žodžiais tiki – ir tarsi pats tikėjo. Įsikūnydavo į vaidmenį ir patirdavo ekstazę. O paskui nueidavo – tarsi atgal, į dievišką išmatavimą. O iš tiesų – į slaptą prieglobstį, kurį suteikė Pilotas.

Ir tik ten, likęs vienas, susidurdavo akis į akį su savo susidvejinimu. Su savo melu ir mistifikacija. Ir jis verkė, Kristus, melsdamasis Dievui. Prašydamas paramos. Paramos ir atleidimo: kad yra aktorius, tegul ir didis. Kad meluoja, melavo žmonėms – neva kalbąs su Dievu, girdįs jo balsą (kas tai galėjo patikrinti?). Kad darė paprastus fokusus, vandenį „versdamas“ vynu, „daugindamas“ duonos kepaliukus. Fokusus, kurie prieinami bet kuriam iliuzionistui.

Kūrėsi nauja religija – pradėjo rastis pirmosios Evangelijos: o jis žinojo, kad lengvatikiai aprašinėja regimybę. Jo mistifikacijų rezultatus. Jis vienas, Kristus, žinojo, kiek ir kam jis (arba Pontijus Pilotas) mokėjo už kiekvieną suvaidintą „išgijimą“ ir „prisikėlimą“. Ar sunku priversti tikėti žmones, kurie trokšta tikėti?

Vienintelis dalykas, kas buvo jo, Kristaus, – tai jo žodžiai. Parabolės. Bet, nesutvirtintos „stebuklais“, ką jos būtų įtikinusios? Ką pamokiusios?

Ir štai Kristus sėdėdavo savo oloje ant patiesalo ir gododavo karčią godą, žiūrėdamas į jūros potvynį. Jis būdavo vienišas, Kristus – toks nepanašus į „vienišą“ Kristų, girdintį Tėvo balsą, sulaukiantį to balso paramos. Ūmai jam, tikinčiajam, imdavo rodytis, kad jo, Tėvo, ir nėra, kad jis, vadinasi, yra paprasčiausias šarlatanas – tegul ir vedamas kilnių tikslų. Ir tada Kristus puldavo ant kelių ir maldaudavo:

– Dieve, Tėve mūsų, pasirodyk man! Kuo nors, bet pasirodyk! Sustiprink mane!

Bet niekas nepasirodydavo. Niekas neatsiliepdavo į jo maldavimus. Tik pelė cypsėdavo tamsiame kampe. Ir bangos plakdavosi į krantą.

Ir Kristus išeidavo iš olos, žingsniuodavo palei jūrą, dyku krantu. Ką jautė jis – vienas nešdamas baisiąją paslaptį? Savimi dangstydamas melą, kuris pamažu visam pasauliui virto tiesa ir tikėjimu? Nes jau buvo rašomos Evangelijos, jau tūkstančių, šimtų tūkstančių žmonių protuose dėliojosi jo paveikslas... Jau skirstėsi į visas puses jo mokiniai, nešdami žinią apie jį, jo gyvenimą ir mirtį, ir apie jo prisikėlimą... O jis?

Ne, daugelis norėtų taip kankintis, kaip tas, nupasakotasis Kristus – harmoningas, visą laiką girdintis savo Tėvo balsą, žinantis iš jo, Tėvo, lūpų, kad eina pas jį. Kuo greičiau trokštantis peržengti mirties slenkstį. Ar būna lengviau! Tiesiai į išskėstą glėbį. Tik minutėlei „paliko“ jį Tėvas ant kryžiaus – ir iškart: „Kam apleidai mane, Viešpatie?“ Baisu, tiesa? Sunku? Akimirką be Tėvo – ir iškart: „Kam mane apleidai?“ O ką sakyti tikrajam, ne aprašytajam Kristui – paliktam ne minutei, ne valandai, ne dienai ir ne metams? Su kuo palyginamos jo kančios – susidvejinimo kančios, visą gyvenimą trunkančios abejonės dėl to, ar pateisinama, kaip jis pasielgė su kitais žmonėmis ir pasauliu?

– Matai, kaip viskas gerai susiklostė, – sakė jam Pontijus Pilotas po daugel metų. – Dabar tu Dievas.

– Taip, aš Dievas, – karčiai šypsojosi Kristus. – Aš – Dievas.

Ir verkė. Tyloje. Be žmonių ir matomo Dievo, jausdamasis tuštuma. Nes jis negalėjo išeiti į žmones ir gyventi: kad nesugriautų savo gyvenimo darbo. Kad niekas jo neatpažintų. O Dievas, tikrasis, nenorėjo jam rodytis. Ir mintis, kad visa apgaulė, kuria pasinaudojo gyvenime, įteigta jam Dievo, vis akivaizdžiau silpo, užleisdama vietą jausmui, kad jis – tik šarlatanas, melagis. Ir Pontijus Pilotas, žinantis paslaptį, šaipėsi iš jo. „Labas Dievui“, – kreipdavosi jis įeidamas. Jau meldėsi, daugelyje šalių, tokiam Kristui. Jis manė, ir ne veltui, kad jis, Pontijus Pilotas, sukūrė naują Dievą ir naują religiją.

O nugyveno Kristus ilgą gyvenimą ir mirė, sulaukęs gilios senatvės, savanoriškoje tremtyje. Nė kiek nepanašus į tą jauną Kristų, kuris vaizduojamas ikonose. Tik kai jis merdėjo vienatvėje, Dievas vis dėlto pasirodė jam oloje ir uždėjo ranką ant kaktos. Ir pasakė jam pirmąkart: „Sūnau mano“. Ir nuėmė pagaliau naštą. „Tu viską padarei, kaip reikia“. Taip Kristus pasirodė esąs teisus.

Visa tai – tik mano spėjimas. Kaip buvo iš tikrųjų – aš nežinau.

Ir nežino niekas.

Svečiuose pas Dievą

Dievo butas buvo po penkiaaukščio plytinio namo stogu. Šalia dūmus leido šiluminė elektrinė, kūrenama rudąja anglimi. Vos neįklimpęs kelio purve, pasiekiau laukujes duris ir užlipau į penktąjį aukštą.

– Užeik, – pasakė man Dievas praleisdamas mane.

Užėjau į jo varganą butelį. Jame stovėjo dvi kėdės, stalas ir lova. Ir dar ten viešpatavo kažkokia stebėtina tyla.

– Kaip tu čia gyveni? – aplinkui tik plikos sienos.

– Aš juk Dievas, – atsakė Dievas. – Sėsk, arbatos nori?

– Ne, ačiū. Pas tave galima rūkyti?

– Pas mane galima daryti viską, ką nori, – atsakė Dievas.

– O užmušti žmogų?

– Pas mane – gali daryti ką nori.

– Vadinasi, tu viską leidi?

– Viską leidžiu, bet prašau tavęs kai ko nedaryti, – atsakė Dievas.

– Viso labo prašai?

– Taip, – atsakė Dievas.

– Vakar čia mačiau vieną moterį, kaip ji pasilenkė, atsitiktinai. Pamačiau dvi krūtis iškirptėje. Du ilgus aguročius. Gražius.

– Žinau.

– Ir dar vakar... tuoj, prisiminsiu: blogai pagalvojau apie savo žmoną. Pagalvojau: dieve mano, kokia ji nepanaši į moterį. Į moterį, kokią ją įsivaizduoju. Mano žmona neturi jokio moteriškumo – storos kojos, susikūprinusi nugara, pilvas išvirtęs ir eisena sunki, kaip vyro. Joje nėra jokios romantikos – girdi, Dieve?

– Girdžiu, – atsakė Dievas.

– Aš jos negeidžiu, savo žmonos, ar supranti?

– Aš viską suprantu, – atsakė Dievas.

– Paskui... paskui man nusibodo dirbti elektrinėje, ten, toje kontoroje, darausi idiotu. Noriu visai ne tokio gyvenimo.

– Tai normalu, – pasakė Dievas.

– Kas normalu? Suspaustas iš visų pusių – aš narve, Dieve. Čia vaikai, žmona – čia šiluminė elektrinė, smirdinti purvina šiluminė elektrinė. Grįžtu namo ir įsikniaubiu snukiu į tą dėžę, ir žiūriu viską paeiliui, nes – suprask, Dieve, – nėra kur savęs dėti.

– Aš suprantu, – pasakė Dievas.

– Kas man iš to, ką supranti? Kur išeitis? Ko tu tyli?

– Išeitis – užmarštyje, – pasakė Dievas. – Pasiimk kokią lentelę ir dailiai apdirbk. Labai dailiai.

– Kam, Dieve?

– Palauk. Apdirbk ir pagamink spintelę, labai dailutėlę, po darbo. O joje trys lentynėlės, labai dailutėlės. Ir pakabink ją patogioje vietoje vonioje. Kad žmona ten susidėtų savo skalbimo miltelius ir pastas, įvairias smulkmenas. Kad ji visą laiką nekluptų vonioje ir pusę valandos neieškotų segtuko.

– Dieve, juokauji?

– Nė kiek, – atsakė Dievas. – Kada pabaigsi dėžutę – pereik prie laukujų durų.

– Kokių dar durų? – paklausiau aš. – Kur suki, Dieve?

– Pereik prie laukujų durų. Jas seniai reikėjo apšiltinti. Apsirūpink apšiltinamąja medžiaga, apkalk duris odos pakaitalu, prikalk dekoratyvinėmis vinutėmis su blizgančiomis galvutėmis. Pagaliau įtaisyk elektros skambutį, kad tavo gyvenimas būtų žmogiškas. Įtaisyk melodingą elektros skambutį, maloniai glostantį ausį.

– Kam visa tai? – paklausiau. – Kokia prasmė?

– Skundiesi, kad tau sunku. Pradėjęs daryti tai, ką tau patariu, palengvinsi savo naštą. Vien jau čia daug prasmės.

– Visa tai sunaikinama, – pasakiau. – Atiduoti neįkainojamą gyvenimo laiką kažkokiai vonios spintelei. Ar nejuokinga, Dieve? Nenoriu būti smulkmeniškas, pernelyg žemiškas. Aš...

– Ne, nejuokinga, – pertraukė mane Dievas. – Žinau, ko tu nori. Bet aš tau sakau, kad tai nejuokinga, daryti spintelę: tavo žmona ja pasinaudos penkerius, dešimtį metų. Ir tai gerai. Valstietis sodina bulves, dirba, paskui suvalgo arba suvalgo tie, kam jas pardavė. Tavo spintelė egzistuos dešimt metų – o galbūt visą tau ir tavo žmonai duotą laiką. O valstiečio darbo rezultatai išnyksta per metus. Tai ką, jo darbas ir jo gyvenimas beprasmiški?

– Taip, Dieve, – pasakiau pagaliau užsirūkydamas. – Tu atleisk, vis dėlto patrauksiu dūmą, gerai?

– Anot tavęs, – visas žmogaus gyvenimas beprasmis? Anot tavęs, nežinojau, ką darau, kada sugalvojau gyvenimą?

– Na, nežinau... – atsakiau. – Esi, žinoma, Dievas, tau geriau žinoti. Bet aš... aš negaliu suprasti.

– Teisingai, negali, – atsakė Dievas, – nes aš į tave to supratimo neįdėjau. Tik galiu tave patikinti: prasmė čia yra. Ir kai valstietis bulves sodina, ir kad spintelę sumeistrausi, ir kad po trisdešimties metų tavęs nebebus. Aš, Dievas, tau sakau: yra čia prasmė.

– Nematau, – pasakiau išpūsdamas dūmų ratilą lango pusėn. – Ir apskritai, Kolka, pakaks kvailioti. Kur puslitris, kurio vakar nebaigėm gerti?

– Juk žinai, kad aš ne Kolka, – atsakė Dievas.

Įsižiūrėjau į jį: jis sėdėjo priešais, mažutis, liesutis, paraudusia nosimi, nuplikusiu pakaušiu, visas strazdanotas. Pažinojau jį jau ne pirmus metus.

– Na, gerai, pakaks durnių volioti, – pasakiau. – Tu, Kolka, dirbi šiluminėje elektrinėje kūriku. O čia tu durnių volioji.

– Gerai, – pasakė Dievas. – Jei manai, kad esu Kolka – iš kur tokios mano mintys? Tas Kolka, apie kurį kalbi, jis baigė pradinę mokyklą ir neperskaitė savo gyvenime nė vienos knygos.

– Gerai, – pasakiau aš. – Vadinasi, tu tvirtini, kad esi ne Kolka, o Dievas?

– Taip, aš tvirtinu, – pasakė Dievas. – Įgavau Kolkos pavidalą, bet nesu Kolka. Galiu būti kiekvieno jūsų pavidalu.

– Gerai, Dieve, tegul. O kur tada Kolka?

– Jis išstumtas iš sąmonės, aš jį išstūmiau. Dabar aš jame, – pasakė Dievas.

– Sunku patikėti, – užkėliau koją ant kojos ir atsilošiau į atramą. – Žinai, žiūriu į tave – tu Kolka kaip nulietas, su tavimi kartu į mokyklą ėjome... O tu sakai, kad tai – ne tu, o Dievas.

– Bet tu gi matai, kad mano lūpomis byloja tiesa? – pasakė Dievas. – Tavo Kolka nepajėgdavo dviejų žodžių suregzti.

– Tikrai, – sutikau.– Jis alkašų alkašas... Bet... bet... kodėl būtent į jo pavidalą įlindai? Štai žiūriu į tave, į tavo nosį – na, juk tu – Kolka, ar ne? Na, baik durnių volioti, a?

– Aš Dievas, – pasakė Dievas. – Aš potencialiai esu kiekviename. Aš kiekviename.

– Ir manyje? – nustebau.

– Taip, – atsakė Dievas. – Aš tyliu. Aš tiesiog tyliu, kai kalbatės patys su savimi.

– Tai tu ką, – net prisislinkau arčiau, – tu, vadinas, visose mano mintyse kur buvęs, kur nebuvęs?

– Aš tyliu ir laukiu. Laukiu, kol stos tyla. Visiška tyla.

– Ir kas tada? – paklausiau nekantriai.

– Tada užpildau visą žmogų.

– Kaip tu dabar užpildei Kolką?

– Taip.

– Tokios tokelės, – pasakiau. – Maniau, tu... kad Kolka durnių

volioja. Palauk, Dieve... Aš kažkaip nesupratau: čia tu dabar ar Kolka?

– Čia aš, – atsakė Dievas.

– Tu Kolkoje?

– Ne, aš. Pats savaime. Aš pasirodžiau.

– O Kolka?

– Jo daugiau nebėra.

Vėl įsistebeilijau į jį: prieš mane sėdėjo Kolka – na, Kolka kaip nulietas, su iki smulkmenų pažįstamu veidu. Net mėlynė kairiajame paakyje po vakarykščių muštynių neišnykusi. Tik žvilgsnis buvo ne Kolkos – ramus ir tiesus: visai ne Kolkos.

– Ne, Dieve, – pamuisčiau galvą, – žinai, to jau man per daug. Tikiu, kad tu Dievas, bet jau geriau būtum pasirodęs kaip pridera. Na, švytėjimo. Arba balandžio pavidalu. Taip tave geriau suprasčiau ir priimčiau.

– Galiu bet kaip pasirodyti. Aš esu viskas, – pasakė Dievas. – Aš visur.

– Tu man viena pasakyk, Dieve, – nusprendžiau išsiaiškinti iki galo. – Kolka, ar jis apskritai sugrįš? Man su juo pasikalbėti reikia, apie... na, apie niekus. Net gėda tau pasakyti, koks niekingas reikalas. Mane žmona pasiuntė.

– Žinau, – pasakė Dievas. – Kolka sugrįš. Kai tik jis pradės kalbėti apie gyvenimą, užsiims gyvenimu – manyk, kad jis sugrįžo.

– O tu?

– Aš nutilsiu. Sąmonė vėl prabils, prisipildys žemiškų minčių. Tai šis, tai tas. Išnyks amžinybė. Sugrįš žemiškoji asmenybė.

– O tu – amžinybė? – paklausiau. – Tu, vadinasi, tyla, ar ką?

– Aš absoliuti tyla, – pasakė Dievas. – Juk matai, iš kokių aukštumų su tavimi kalbuosi. Aš su tavimi nekalbu kaip žmogus. Su tavimi kalbu taip, tarsi neturėčiau nieko – namų, šeimos, darbo, piniginių problemų, žemiškų rūpesčių. Pasikalbėk su bet kokiu

žmogumi, pasiklausyk, kuo jis užimtas, ir tu suprasi, kas toks žmogus, o kas toks Dievas.

– Tu, vadinasi, ne asmenybė, taip?

– Aš dvasia, nuoga dvasia, – atsakė Dievas.

Čia į duris pasibeldė ir užėjo Katka, Kolkos meilužė.

– Tu ko prie kontrolinės neatėjai? – ji iškart užsipuolė Kolką. – Tavęs jau pusvalandį laukiu.

– Palūkėk, girdi? – čiupau jai už rankos, nežinodamas, ką ir sakyti. – Tai ne Kolka.

– O kas gi dar? – pratrūko Katka. – Jūs ką – vėl gėrėt? Prakeikti girtuokliai, kad jus kuo greičiau baltoji karštinė paklotų!

– Palauk, Katia, – pasakiau. – Sutinku, tai buvo Kolka. Bet dabar jo tame kūne nėra.

– Kaip tai nėra? – įsistebeilijo ji į mane.

– Ten dabar Dievas, – paaiškinau jai. – Laikinai. Tu nesisielok. Jis ten laikinai, supranti? Jis ten pabus ir išeis – ir vėl sąmonėje ims visokios mintys, žemiškos, šmėkščioti, troškimai visokie ir apskritai – sielos chaosas, supranti? Štai tau ir bus Kolka. O Dievas tiesiog nutils, pasislėps. Nes jis tyla.

– Žinau, kad tu protingas, – suriko Katka, – bet tu man nedumk akių! Kur puslitris?

– Spintoje, po pagalve, – pasakiau. – Bet tu čia be reikalo, Katia. Be reikalo taip su Dievu. Dieve, – kreipiausi į Dievą, – pasakyk jai ką nors, a?

– Dukra mano, sėsk ir nusiramink, – pasakė Dievas. – Aš iš tiesų laikinai esu tavo meilužyje.

– Ap... Ap... – Katka kaip stovėjo, taip ir atsisėdo išversdama akis. – Tu ką čia dabar, Kolka?

– Nesmerkiu tavęs, – pasakė Dievas. – Suprantu tave. Padariau tave besidauginančią, vaisingą – ir tu susiradai vyriškį, ir gyveni su juo. Visus tuos malonumus, kuriuos su juo patiri, įdėjau į

tave. Ne tu juos sugalvojai, esi laisva, moterie: tave sukūriau tokią ir nesigailiu to. Tu įtvirtini laisvę, kurią į tave įkvėpiau. Bet aš tau nurodžiau ir ribas. Tai aš pasakiau: „Nesvetimauk".

– Atleisk, Dieve, kad tave pertraukiu, – įsikišau aš. – Bet kaip gi tu viena ranka darai žmogų laisvą, o kita – nurodai ribas? Kaip suprasti tą oksimoroną?

– Aš noriu, kad žmogus turėtų formą, siektų jos, – atsakė Dievas. – Štai vėjas, gyvūnų pasaulis. Tai stichija, neturinti ribų. Tik žmogų sukūriau ne bekraštį. Tik jam nurodžiau ribas.

– Bet tuomet jis pasmerktas prieštaravimams!

– Taip, – sutiko Dievas. – Tik žmogus gali būti sudėtingas ir kentėti. Kentėti nuo savo sudėtingumo. Tai ir yra žmogus. Tai jo kryžius.

– O jei ribos sunaikins laisvę? – paklausiau.

– Kryžius bus amžinai – kol bus žmogus. Aš esu laisvė ir aš esu ribos, – atsakė Dievas ir pakėlė į viršų dešinę ranką.

Čia atkreipiau dėmesį į Katką: ji sėdėjo išsižiojusi ir su siaubu žiūrėjo, kaip mes su Dievu šnekamės.

– Jūs išprotėjot! – pasakė pagaliau ji ir atsistojo. – Aš taip ir maniau. Viskas! Prisižaidėt!

Nusprendžiau nereaguoti į jos kalbas.

– Dieve, – kreipiausi į Dievą, – ji mano, kad Kolka išprotėjo. Ji nesupranta, kad tu ne Kolka. Nes, Dieve, jei sutiktum, kad Kolka neišnyko galutinai, o kaip gyvas stovi prieš tave, tik kalba Dievo vardu, tai... tai, žinai, kas išeina? Tai... tai juk tave įkiš į beprotnamį be jokių ceremonijų. Tai yra, ką kalbu? Tu juk Dievas – tu dvasia. Įkiš, žinoma, Kolką, nors ne... ir net ne Kolką: kažkokį kūną – štai kaip! O paskui kada, kaip kad sakai, tos pačios žemiškos mintys sukirbės, atsiras, vadinasi, ir Kolka kartu. Ir kaip gi, Dieve, išeina: jis atsiranda ir nesupranta – kur gi jis? Ko gi jis čia beprotnamyje tupi? Dieve, juk negerai išeina?

– Palaiminti palaimintieji, – atsakė Dievas. – Ne jį pirmą palaiko bepročiu, kada aš įžengiu į žmogų.

– Tai padaryk ką nors.

– Taip reikia, – atsakė Dievas. – Taip turi būti.

– Žinai, Dieve, aš nesutinku, – pasakiau. – Suprantu, kad esi Dievas, bet įkišti žmogų į beprotnamį nė už ką – tai irgi, žinai... Juk ji gi dabar nusileis ir paskambins nulis trys, prisiekiu. Man gaila Kolkos, suprask.

– Man nėra Kolkos, nėra tavęs, – atsakė Dievas. – Visi jūsų kūnai – mano. Jūs – tai vos matomas jūsų žemiškų minčių ir troškimų ribuliavimas paviršiuje.

– Kas gi yra? – nusistebėjau. – Tu vienas, ar ką?

– Esu aš vienas, – atsakė Dievas. – Ir milijardai kūnų, kuriuose gyvenu tyla ir tik kartais prabylu.

– Vadinasi, tavo manymu, aš neegzistuoju? Ne man priklauso tas kūnas?

– Jis mano, – pasakė Dievas. – Aš sukūriau jį. Žmogus trokšta ir žmogus kenčia – bet uraganas nurims, stos visiškas štilis. Ir aš užpildysiu visą „aš“. Vėl nebus asmenybės – tik aš. Liaukis kalbėti, užsimerk ir klausykis tylos – ir tada pajusi mane savyje, pačiame savyje. Ir tai bus kitas susitikimas negu dabar. Ir tu neužduosi nė vieno klausimo, nes tau nieko nesinorės aiškintis. Aš būsiu tu, ir tu būsi aš. Būsiu tik aš vienas – „tu“ išnyksi. Mažasis „aš“, asmenybė – išnyks.

– Tu sudėtingai kalbi, Dieve, bet...

– Viskas! Nebegaliu! – sukliko Katka. – Psichai prakeikti!

Aš jau visai pamiršau apie ją, o ji, pasirodo, toliau klausėsi ir stebėjo iš šalies.

– Jūs psichai! Psichai! – toliau rėkė ji, bet kažkodėl nebėgo lauk.

– Nerėk, – kreipiausi į ją. – Tavo moteriškas protelis negali suprasti viso sudėtingumo, štai tu ir isterikuoji.

– Koks čia sudėtingumas?! – įsidrąsino Katka išgirdusi mano kreipimąsi. – Gerti mažiau reikia! Cha-cha! Kolka – Dievas! Aš tau parodysiu „Dievą“! – pagrūmojo jam kumščiu, bet kažkodėl jo nepuolė.

– Na gi ne Kolka čia, suprask! – aš irgi užsivedžiau. – Pats iš pradžių maniau, kad tai Kolka durnių volioja. Jis man dar vakar pasakė, kad yra Dievas, bet aš neatkreipiau dėmesio, nes jo asmenybė greitai grįžo ir mes aptarėme vieną reikaliuką, dėl anglių, na, tu žinai. Rytoj turi privažiuoti mašina, prie pakrovimo, tau Kolka sakė?

– Na, sakė, – įtartinai pažiūrėjo į mane Katka. – Na ir kas?

– O tas, kad mes taip pasikalbėjome ir aš išėjau. O šiandien einu pas jį ir prisiminiau apie vakarykščią. Ir ėmiau save linksminti: aš gi pas Dievą einu. Na, juokinga tai, supranti? Ir aš iš pradžių tikėjau, kad Kolka vaidina: ir aš pats jam antrinau. O paskui pajutau, kad tai rimta. Nes Kolka gyvenime tokių žodžių nežino, kuriuos Dievas vartoja. Tu juk matai, kaip jis sklandžiai kalba? Na, ar gali tavo Kolka taip kalbėti? Jis juk kūrikas, prisimink!

Katka stovėjo ir... tik vartė akis. Matyt, aš jos niekuo neįtikinau. Taip ir buvo.

– Jam baltoji karštinė, štai ką tau pasakysiu, – pagaliau pasakė Katka. – Tu kaip nori, o aš dabar nueisiu pas tavo žmoną ir viską papasakosiu.

– Ką gi tu jai papasakosi?

– O tai, kad Kolka save Dievu vadina, o tu su juo kalbiesi kaip su Dievu. Ir kad jūs abu...

– Kvaiša tu kvaiša, – palingavau galvą. – Kolka, tarkim, išgėrinėja, na ir tai ne mirtinai. O aš? Kiek aš geriu?

– Tai nesvarbu, – pasakė Katka. – Baltoji karštinė užkrečiama. Viskas, išeinu, nebenoriu jūsų klausyti.

Ir ji išėjo trenkusi durimis.

– Va, matai, – kreipiausi į Dievą. – Ji dabar priskaldys malkų, tu jos nepažįsti. Tau kas – tu Dievas, tu dvasia, o mums su Kolka viską srėbti. Aš, tarkim, žmogus mąstantis ir mažai geriantis, tai mane Katka šmeižia. Kad man baltoji karštinė – tuo mažai kas patikės. O kad Kolkai – patikės daugelis, garbės žodis. Štai ateis dabar daktarai, o tu imsi su jais kalbėtis Dievo balsu – jie iškart viską „supras“: jie juk nepatikės, kad esi Dievas.

– Bet tu tiki, – pasakė Dievas.

– Dieve, na, nežinau, garbės žodis, – aš net atsidusau. – O jeigu kartais iš tiesų tai ne tu visai, o baltoji karštinė?

– Bet tu juk mane jauti? – pasakė Dievas. – Tu negali nejausti, kad šiame kambaryje yra dvasia.

– Aš, žinoma, jaučiu. Jaučiu ir tikiu: kitaip kaip su tavimi kalbėčiau. Štai Katka nepatikėjo, nepajuto – ir nesikreipė į tave, tik į Kolką. Bet... Nežinau, garbės žodis: o jeigu kartais tu Kolka, na, ne Kolka, aš ne tą sakau, gal kartais yra Kolkos sąmonė, ji susidvejino, aš juk skaičiau, Dieve: ir štai viena asmenybės dalis laiko save Kolka, o kita Dievu. Ir dabar kalbu su ta kita. Na... tu tik mane suprask, Dieve: o gal tavęs nėra?

– Bet tu gi jauti, kokį absurdą čia kalbi.

– Na taip, jaučiu, – atsakiau aš. – Nes aš *žinau,* kad kalbu ne su Kolka. Žinau, kad esi Dievas – aš tave jaučiu, tikiu, kad tu – ne Kolka ir ne šizofrenija. Tu esi, tu pasirodei Kolkos pavidalu...

– Bet tu netiki *žinojimu,* kuris yra tavyje?

– Taip, Dieve. Nesuprantu savęs. Aš su tavimi kalbu ir čia pat sakau, kad gal kartais – tavęs nėra? Gal kartais tai Kolka, su dviguba sąmone, ir daugiau nieko. Girdi, Kolia? Bet juk tai tu, ne? Na, nekankink manęs, girdi? Suprantu, kad dabar turi antrą asmenybę ir laikai save Dievu ir kalbi kaip Dievas: bet tu man tik duok suprasti, kad tai tu, na, kad esi iš tiesų ne Dievas, o tu... ir viskas, a?

– Netikėjimas, – pasakė Dievas.

– Kas?

– Netikėjimas – be jo nėra tikėjimo. Aš žmonėms daviau išbandymą netikėjimu: kad jų laisvė būtų visiška. Kad tikėjimas būtų atradimas, o ne prievolė. Turintis akis – teišvys. Turintis ausis – teišgirs.

– Kolka, na, baik maivytis, a? – surikau nesavu balsu iš nevilties.

Dievas stovėjo ir griežtai žiūrėjo į mane. Ir man pasidarė gėda. Juk žinojau, kad prieš mane Dievas. Žinojau ir durnių voliojau. Pamačiau, kad jis mane permato kiaurai. Žinoma, tai ne Kolka: akys švietė tokia ugnimi, kad man pasidarė vis tiek – kokia nosis šiame veide, koks to kūno ūgis. Staiga supratau, kad iš tiesų tas kūnas su raudona nosimi ir apiplikusiu pakaušiu – niekas, visiškai atsitiktinis apvalkalas. Pro jį švietė visagalė ir geroji dvasia: taip kad parpuoliau ant kelių ir pravirkau:

– Dieve, atleisk man, paikam. Atleisk už netikėjimą.

– Savo visiško tikėjimo akimirka tu viską išpirkai, – pasakė Dievas. – Tu viską supratai, viską suvokei, per vieną akimirką – ir tau nereikia įrodymų. Dabar sukaupk dvasią ir pasikliauk manimi. Nieko nebijok. – Jis patylėjo. – Aš su tavimi.

Tuo metu aiškiai išgirdau daugelio žmonių šnabždesį tarpduryje ir pažįstamą balsą už nugaros:

– Na, ką jums sakiau, a? O jūs dar nenorėjote eiti. Matote, iki ko jie priėjo?

Apysakos

Skambink man, kalbėk su manimi

1

Snigo didžiuliais kąsniais, aš stovėjau prieš jį, susikūprinęs, spaudžiau rankomis prie smakro pakeltą apykaklę. Mano tėvas. Taip ir nesupratau, kas jis toks. Ir niekada nesuprasiu. Kas jis buvo, kas yra. Jo paslapties. Jis buvo, jis yra. Visas pasaulis jo pilnas.

Tai keista girdėti: iš manęs, niekada apie jį, regis, negalvojusį. Kaip negalvojama apie orą, apie drabužius ant kūno: tiesiog einama per pūgą, kvėpuojama šaltu oru. Nors ne, netgi ne tai: tėvas nebuvo man gyvenimiškai svarbus. Dėl to retai jį prisimindavau. Jis ir nerašė man: kažkodėl. Nesurado, negalėjo rasti „reikiamo tono". Mokyti – nesiryžo, į „draugus" taikyti – tai buvo ne jam. Kokiu tonu galima rašyti savo sūnui? Nežinau.

Kaip neįprasta: sūnus. Sūnus ir Tėvas. Tėvas ir Sūnus. Kodėl niekada nebuvau Sūnumi iš didžiosios raidės? O jis – mano Tėvu? Jokio Sūnaus savyje nejaučiau: net kreipdamasis į jį ragelyje „Tėte? Tu?" – į tą žodį nieko neįdėdavau. Jis atsiliepdavo į „tėte" – štai ir viskas. Tai buvo tik jo vardas: antrasis vardas. Tėtė. Tėtė Paša. Vardo „Pavelas" kažkodėl niekada nemėgau, netiko man nei „Pavelas", nei „Paša": galbūt todėl, kad mane, dar mokykloje, vis skriausdavo vienas sadistas tokiu pat vardu. Paskui jį vienose muštynėse mirtinai subadė peiliu. Jį subadė, jo nebėra, o to, kad jis mane pažemino septintoje klasėje merginos, su kuria draugavau, akyse, – jam niekada neatleisiu. Nors apskritai myliu žmones ir esu pasirengęs viską atleisti. Bet šitam kažkodėl negaliu.

„Tėtė" – tai buvo vardas: vardas, ir tiek. Kai jis man duodavo pinigų, kai negrabiai gailėdavosi ir kartais taip pat negrabiai širs-

davo, susierzindavo dėl manęs, – kaip jis man egzistuodavo? Jam puoselėdavau įvairius jausmus: jis buvo realybė, gyvenusi šalia manęs daugiau negu dvidešimt metų, ir negalėjau į ją nereaguoti, jos nepaisyti. Jis egzistavo man, tėtė. Kaip kažkas savaime suprantama, kaip mano kūnas, nuo kurio niekur nepabėgsi, kaip tas namas, iš kurio niekur (kol neateis laikas) nedingsi. Bet apskritai... taip, apskritai juo bodėjausi. Nežinau, kaip tai paaiškinti. Apskritai jis buvo tarsi nereikalingas: mano gyvenime. Nereikalingi buvo visi tie jausmai, kuriuos jam puoselėjau: tai nesuprantamą gailestį, tai susierzinimą, tai susitaikymą, tai gėdą. Gėdą dėl jo, dėl kai kurių jo charakterio bruožų. Taip, gyvenau tais jausmais, jie – kartu su kitais – mane užpildydavo. Bet kai išvažiavau į kitą miestą ir su jais atsisveikinau (nes realaus žmogaus jau nebebuvo šalia), su palengvėjimu atsidusau. Pats nežinau kodėl. Tėvas tarsi liovėsi man egzistavęs: ir aš apsidžiaugiau. Tai buvo jausmas, ne mintis. Protu suvokiau, kad „taip negalima“. Protas kalbėjo man apie neteisybę, nedėkingumą – ir tučtuojau žadino kaltės jausmą. Bet aš nieko negalėjau pakeisti. Papriekaištavęs sau, vėl lengvai alsavau: šalia nieko nebuvo. Man nereikėjo tėvo.

Motina buvo visai kas kita. Ji buvo iš kitokiais matais matuojamos erdvės, iš kitos stichijos. Ji net kalbėdavo daugiau negu tėvas: ir net mokė. Bet aš tik šypsodavausi. Pavargdavau nuo motinos, bet ji manęs neatimdavo iš savęs paties. Jos nebijojau. Nebijojau jos žvilgsnio, jos priekaišto. Kaip galima buvo bijoti savo tėvo? Palikusio mane „pačiam sau“, nebaudžiančio, nesmerkiančio, amžinai gero linkinčio? Motina kalbėdavo, atvažiuodavo, jos buvo daug, ji buvo reali: žinojau, su kuo bendrauju. Bet tėvas, tas buvo toli: labai toli. Visada. Jis mylėjo mane? Jo meilė buvo kažkokia tyli: neegzistuojanti. Jis niekada „gyvai nesidomėjo“ mano reikalais. Taip, jis tikėjo manimi, tikėjo mano ateitimi. Jis bu-

vo ramus dėl manęs! Ir žvelgė į mane, į mano gyvenimą iš tolo: iš savo kampelio. Tylėdamas: taip, kad aš nė nejaučiau to žvilgsnio. Bet kartais, nubudęs naktį, imdavau jį jausti, taip man atrodė. Ir darydavosi nejauku.

Nors galbūt visa tai – tik mano vaizduotės vaisius. Galbūt – o kaip dažnai taip galvodavau! – tėvas buvo tas Paša inžinierius, mėgstantis alų ir gerą kompaniją, pavyzdingas šeimos žmogus ir šaunus vyrukas, toks, kokį jį visi pažinojo. Kartą, kai man buvo blogai ir kai pasirodė, kad turiu Tėvą, – parašiau jam laišką. Apie gyvenimą, apie save, apie jį. Man atrodė, kad man atsakys Tėvo balsas, išmintingas ir griežtas Tėvo balsas: juk kone pirmą kartą asmeniškai kreipiausi į jį, Sūnaus tonu. Aš turiu Tėvą – jis pritars ar pasmerks mane, patars, palaikys, suteiks vilties... Turiu dangų virš galvos. Bet to nesulaukiau. Taip ir nežinau, ar jis gavo tą laišką. Laiškų rašyti tėvas nemėgo, o kalbėtis „aukštomis temomis“, apie gyvenimą, – nemokėjo, o ir, ko gero, laikė tokias kalbas nereikalingomis. Taip, sakiau sau, žinoma, mano tėvas visada buvo Paška, Paška, kuris mane pradėjo, maitino – paskui nuo manęs atsitolino, pasiliko savo gyvenime.

Pradėjau mokytis kitame mieste ir ten vedžiau: pradėjome gyventi toli vienas nuo kito. Matėmės retai, dažniausiai susiskambindavome. „Kaip gyveni? Viskas gerai?“ Apie ką čia pasakosi? Išgirdau balsą – ir gana.

Pastaraisiais metais jis pas mane nebeatvažiuodavo. Ne, mes nesusipykome, mes apskritai iki barnių niekada nebuvome priėję. Tiesiog „reikalai“ – ir jo, ir mano. Man šeima, du vaikai, jam – jis tada jau gyveno vienas, po mamos mirties – darbas, kuriam kažkodėl atiduodavo daugiau laiko negu jaunystėje. Jis visuomet buvo keistokas: darbas jį savaime domino. Dėl to jį mažai kas suprato: ir pažįstami, ir bendradarbiai, ir aš. „Jis – ką? Nesupranta, kiek jam moka? – ne kartą man sakė žmona, sužinojusi, kad tėvas vėl

neatvažiuos pas mus. – Dėl tokių pinigų atsisakyti atostogų?“ – „Jis gauna neblogus pinigus“, – bandžiau užstoti tėvą. „Ką čia dabar šneki, Sergejau, – užsivesdavo Liusė. – Jis gauna neblogus pinigus už normalų darbą“. – „O anot tavęs, normalus darbas – tai nieko neveikimas?“ – „Sergejau, – Liusė prieidavo ir imdavo mane už rankos. – Tu juk pats viską supranti, kam ginčijiesi? Tu atbeldi savo valandas. Dėl atlyginimo. O tavo tėvas – neriasi iš kailio. Ir už tai turėtų gyventi kaip ministras“. – „Jis neblogai gyvena“. – „Serioža, kodėl tu, viską suprasdamas, dar ginčijiesi?“

Ne, aš kaip tik nieko nesupratau. Nes ir aš, ir mano žmona, ir mano vaikai – buvom kitokie žmonės. Nenoriu pasakyti, kad mes taip jau nemėgome savo darbo: man patiko užsiimti šiltnamiais, inspektuoti, sekti temperatūros režimą. Mano žmonai patiko sukirpinėti drabužius siuvykloje. Bet tai buvo visai ne ta „meilė“: tai ir nebuvo meilė – tiesiog „patiko“. Tiesiog nebuvo kur dėtis, turėjome užsikabinti už ko nors gyvenime, ko nors išmokti, kur nors dirbti. Žmona išsimokė sukirpėja, aš – želdinių inžinieriumi. Ir jau sėdę, kaip dera, į savo šiltas vieteles, ėmėme dairytis: ir aptikome, negalėjome neaptikti daug tokių gerų pusių, kurių nebuvo kitose vietose. Tai ir reiškė – „patikti“, „mylėti savo darbą“. Patiko jaukumas žalumoje, kai už stiklo – sniegas (kas dar turi tokią vietelę?). Įsigilinimas į save, kai sukirpinėji: pabandytų į save įsigilinti ir nervų nesusigadinti mokytoja ar pardavėja! Taip, mes mėgome savo darbą.

Bet tėvas, jis buvo truputį... Ne, nenoriu pasakyti „trenktas“. Kiek pamenu – jis amžinai sėdi prie radijo schemos. Namie neveikia radijas, mirguliuoja televizorius, o jis užsiima nežinia kuo. Taip ir nesužinojau kuo. Nenutuokiau apie radiotechniką, elektroniką, viskas čia man buvo svetima. Nesupratau, kaip galima mėgti tuos gelžgalius, ir čia įžvelgiau kažką net iškrypėliško: žmo-

gus turi mylėti tai, kas gyva – gamtą, gyvūnus, žmones. Galbūt aš pavyduliavau? Galbūt. Laisvą laiką tėvas leisdavo laboratorijoje, darbe, arba namie su lituokliu. Ir tik kartais pakeldavo galvą ir kaltai šypsodavosi: „Nori ant keliukų, Serioža? Eikš“. Kartą supykęs net išmečiau jo mikroschemą į šiukšlių vamzdį, ir jis ilgai ir nesėkmingai jos ieškojo. O aš dar labiau – dėl to, ką padariau, – nemylėjau jo.

Bet ne, ką čia šneku, slapta aš jį gerbiau. Jis buvo vyriškas: atsidavęs tikslui. Galbūt slapta jam to net pavydėjau. Mano aplinkoje daugiau tokių „fanatų“ nebuvo. Aš pats nežinojau, kas tai: turėti kažkokį tikslą, susijusį su tavo profesija, tikslą, kuris neturi nieko bendro su pinigais, užmokesčiu. Atrodė, kad jei tėvui nieko nebūtų mokėję, jis vis tiek būtų kažką litavęs. „Sau.“ Aš šito nesupratau. Nors, kartoju, kažkaip nenoromis šį jo bruožą gerbiau. Tai glūdėjo jame giliai.

Sako, jis buvo aukščiausios klasės elektronikas. Būna tokių ir tarp eilinių. Paskutinės, pačios aukščiausios kvalifikacinės kategorijos. Niekas iš jo viršininkų tokios kategorijos neturėjo. Jis dirbo karinėje pramonėje, mano tėvas.

Kartą kažkaip pastebėjau, kad laikas greitai bėga ir štai jau sueis dveji metai, kai mes nesimatėme. Vis atrodė, kad užtenka skambučių: jiems negailėjau pinigų. Retus pasimatymus kompensuodavau dažnesniais pokalbiais telefonu. Bet staiga pajutau: mums laikas susitikti. Gyvenimas lekia. Ir mano žmona, protinga moteris, tai pajuto. „Na kaip tu gali, – sakė ji man, kaip įprasta mosikuodama rankomis. – Tavo tikras tėvas. Dvejus metus nesimatyti“. – „Bet tu gi žinai, Liuse, – atsakydavau aš, taip pat iš įpročio gindamasis net kai sutikdavau su ja. – Planavome praėjusiais metais. Susirgo Tolikas“. – „Viskas. Skambink, – ji padėjo telefono aparatą man ant kelių. – Tegul atvažiuoja“. Surinkau numerį.

– Tėte? Tu? – paklausiau kaip visada. – Kaip tau sekasi?

– Normaliai, Serioža, – atsakė man žvalus pažįstamas balsas. – O kaip tavo šeima? Kaip tavo inkstai?

– Irgi ačiū Dievui, klausyk, tėte, atvažiuok pas mus per Kalėdas. Mes jau per ilgai nesimatėme. Man net keista.

– Serioža, negaliu.

– Kodėl? Sergi?

– Man viskas gerai, Sergejau.

– Stenokardija?

– Taip, truputį, – sutiko tėvas. – Gulėjau ligoninėje, dvi savaites.

– Na matai. O tu sakai – „normaliai“. Kodėl nepranešei?

– Menkniekis. Net ne priepuolis.

– Kas tave lankė?

– Taigi turiu čia draugų. Klausyk, Serioža.

– Taip.

– Aš ne dėl to negaliu atvažiuoti. Čia, matai, reikalai užsisuko. Ar seki politiką?

– Truputį. O ką?

– Aš juk pusiau kariškis – ir darbas slaptas. Tad niekaip negaliu, suprask. Neišleis. Niekas manęs nepakeis.

– Gaila, – atsidusau.

– Nedūsauk, būtinai susitiksim. Kitais metais.

– Na gerai, – sutikau aš. – Bet tu man bent jau skambinsi? Dažnai.

– Būtinai, Serioža. Ir žiūrėk – laikykis.

– Laikausi.

– Linkėjimai Liusei ir vaikučiams. Tolikui išsiųsiu radijo rinkinį, kurį žadėjau. Na viskas, bučiuoju.

Jis padėjo ragelį. Tiesą sakant, man jo atvažiavimas buvo reikalingas, kad negraužtų sąžinė. Tai yra norėjau jį pamatyti – ką čia šneku: pasėdėtume, išgertume alaus. Paskui... būčiau palydėjęs jį į stotį, taip. Mes buvome svetimi žmonės, tai tiesa. Jis būtų

paklausęs: „O kaip tavo darbo reikalai?“ O ką jam būčiau galėjęs atsakyti? Jis apie mano darbą neturėjo supratimo – vadinasi, ir ką nors pasakoti apie jį būtų buvę beprasmiška. Jis negyveno mano reikalais, mano gyvenimu (žmona dar šiek tiek gyveno) – kasdien, diena po dienos. Nes... Nes mes buvome toli vienas nuo kito. Kaip, beje, aš negyvenau jo reikalais, rūpesčiais: kaip galėjau jais gyventi? „Telefonu“, ar ką? Ne, jam siūliau – ir ne kartą – keltis pas mus gyventi, bet jis nenorėjo. Kažką kalbėjo apie naują projektą, apie darbą, kurį reikia pabaigti, atsiprašinėjo...

Taigi jo atvažiavimas vargu ar būtų mus suartinęs. Tiesiog kažkas man galvoje sakė: „Na kaipgi šitaip – nesimatyti su tėvu dvejus metus, taip negalima, taip negalima, taip negalima“. Ir aš negalėjau nekreipti dėmesio į tą „kažką“: juolab, kai tie žodžiai nuskambėjo ne tik manyje, bet ir garsiai, iš mano žmonos lūpų. Žinojau, kad po mūsų susitikimo tas balsas nutils, kuriam laikui – ir man vėl niekas netrukdys gyventi. Bet kad nebūčiau įsivaizdavęs savo gyvenimo be to susitikimo, be savo tėvo – ne, nemeluosiu: to nebuvo. Aš puikiai apsiėjau be jo – mane supo pažįstami ir draugai, bendradarbiai, šeimos nariai. Jokio tėvo man nereikėjo. Tiesiog būčiau buvęs veidmainys, jei būčiau ėmęs tvirtinti, kad man trūko tėvo. Ne, to nebuvo. Dar studijų metais supratau, kad nejaučiu poreikio turėti tėvą (o kodėl?!). Gal tėvas tai jautė ir neskubėjo „važiuoti“...

– Na ką jis pasakė? – Liusė pristojo prie manęs, kai tik padėjau telefoną ant grindų.

– Jis-pa-sa-kė, – išskandavau skiemenimis, – kad-yra-ka-riš-kis.

– Ką tai reiškia?

– Nagi tai, kad jis paklūsta karinei disciplinai. Jis juk dirba karinėje gamykloje. Taigi, – sunkiai pakilau nuo kėdės. – Jis neatvažiuos Kalėdų, prašė atleisti. Strateginis užsakymas.

– Vėl „didžioji politika“? – ironiškai palingavo galvą Liusė.

– Tik įsivaizduok. Šiaip jam viskas O. K.

Taigi užduotis atlikta. „Balsas“ kiek pritilo: na ką gi, garbės žodis, stosi prieš didžiąją politiką, ar ką? Juk neatvilksiu jo čionai jėga. Supratau, Liusė irgi pajuto tam tikrą palengvėjimą. Ji atsiduso ir nuėjo į virtuvę toliau kepti bulvių. Žinoma, galėjau pats nuvažiuoti. Ne, negalėjau – ką čia kalbu? Kas gi mane tokiam laikui būtų išleidęs? Vien kelionei, pirmyn ir atgal, sugaišiu keturias dienas. Nebent per kitas atostogas. Per kitas atostogas. Per kitas atostogas būtinai: jei jis vėl pradės apie didžiąją politiką postringauti.

Taip prabėgo dar kone metai. Skambinėdavau tėvui, jis – tiesa, kur kas rečiau – man. Tai šis, tai tas, trumpai tariant – bendros frazės. Svarbiausia: balsas – vadinasi, gyvas. O dėl sveikatos – privertė tikėti jo patikinimais. Na nejaugi, jei būtų kas nors rimta, neprisipažintų? Vieninteliam sūnui.

Artėjant vasarai paskambinau jam ir pakviečiau atvažiuoti. Ir ką gi: išgirdau tą patį atsakymą! Su nedidelėmis variacijomis. Pasirodė, jis apskritai su manimi kalbasi ne iš savo miesto, o iš užsienio, kur perkėlė ir jo telefono numerį.

– Bet kaip taip gali būti, tėte?

Iš pradžių pamaniau, kad jis su manim pokštauja.

– Nusiramink, girdi? – tėvo balsas skambėjo tvirtai. – Viskas labai paprasta: esame slaptame poligone. Girdi gausmą?

– Taip, – atsakiau: iš tiesų ragelyje girdėjau kažkokį gausmą. – Projektas grandiozinis, – tėvo balse išgirdau susižavėjimo ir azarto gaideles: tarsi jam būtų buvę dvidešimt ar trisdešimt metų. – Iki kitų metų pabaigos norime jį pabaigti. Jau pusė kelio nueita.

– Tėte, suprantu, – pasakiau. – Bet juk tu mus irgi turi, ar ne?

– Viskas bus gerai, Serioža.

– Mes juk tavęs laukiam.

– Atvažiuosiu vėliau. Dabar niekaip negaliu.

– Didžioji politika?

– Taip, Serioža. Bet svarbiausia – sumanymas ir jo įgyvendinimas.

– Tai tau taip svarbu?

– Ir perduok linkėjimus mano anūkams. Aš juos labai myliu.

Atrodė, jis mane blogai girdi. Kas, beje, ir nekeista, jei prisimeni, kad jis nežinia kur užsienyje.

– Bet, – pasakiau vaidindamas nuskriaustą, – bent jau galėsiu su tavimi palaikyti nuolatinį ryšį?

– Bet kuriuo dienos ar nakties laiku. Tokia buvo mano dalyvavimo eksperimente sąlyga.

– Tai nepavojinga, tėte?

– Nė kiek. Aš juk ne su branduoliniu ginklu susijęs, tu gi žinai.

– Na, saugok save.

– Jūs irgi. Skambink.

Tokios tokelės. Trečius metus negaliu susitikti su savo tėvu. Pokalbis, žinoma, kiek nuramino. Bet vis tiek liko kažkoks kartėlis. Tarsi tėvui, užsiėmusiam savo reikalais, savo profesija, būtų nusispjaut į mane, į mano gyvenimą, į mano sūniškus jausmus. Nors ar turiu teisę jį smerkti? Veikiau jis mane galėtų už daug ką pasmerkti. Bet juk nesmerkia. Taip, dabar negaliu pas jį nuvažiuoti, jis kažkur užsienyje, negali man net adreso pranešti. Bet kodėl taip lengvai atsidusau išgirdęs šitą naujieną: tarsi jis būtų man nuo pečių nuritinęs akmenį? O jei būčiau galėjęs nuvažiuoti? Ar būčiau nuvažiavęs? Manau, kad taip. „Manau“: va būtent. Neskubu, man kažkoks stresas (kodėl, tiesą sakant?). Aš taip gerai įaugau į savo kasdieninį gyvenimą-bėgiojimą: jaučiuosi kaip žuvis vandenyje. O čia – mesk viską, važiuok. Noriu pamatyti tėvą, labai, netiesa, kad nenoriu: bet ir nepasakyčiau, kad manęs negąsdina ši kelionė. Man kažkodėl truputį baisu: truputį nesinori. O jei tik jis atvažiuotų pats!

– Na ką?

Liusė vėl stovi ir žiūri man į akis.

– Vėl.

– Didžioji politika?

– Įsivaizduok, taip. Ir apskritai – jis dabar kažkur už spygliuotos vielos.

– Apie ką čia kalbi? – ji išplečia dideles akis.

– Nusiramink, kažkur užsienyje, kažkokiame poligone. Bandymai ten, visus metus.

– Na suprantama.

Šįkart Liusė kažkodėl pikta. Ji linksi galvą ir nueina. Mes abu dabar truputį pikti: galėtų pagaliau ir atvažiuoti, tėvas. Suprantame: darbas, savi interesai. Bet ar ne per ilgai jis nevažiuoja?

– Na ką tu dabar, – sakau sustodamas virtuvės tarpduryje. – Jam tai svarbu. Pagaliau mums ką, reikalinga jo pagalba?

– Apie ką tu čia? – pakelia galvą žmona.

– Mes jį kviečiamės jo labui, ar ne? Norime jam padaryti malonumą?

– Galbūt ir sau taip pat, – sako Liusė, plaudama lėkštes.

– Taip, – sutinku, – ir sau. Bet mums ir taip gerai, ir taip mes jaukiai gyvename, ar ne? Esame laimingi ir be jo atvažiavimo? Mes juk visi drauge, o jis...

– Ką tu nori pasakyti, nesuprantu.

– Noriu pasakyti tik tiek, kad svarbiausia – tai jo, o ne mūsų gerovė, taip?

– Na taip, – sutinka žmona.

– Na o jam dabar geriausia – stirksoti poligone, nejau tai neaišku?

– Na.

– Na, vadinasi, atsižvelgiame į jo interesus: aukodami savo poreikį dar kartą atsipalaiduoti prie šventinio stalo.

– Na mes ir taip atsipalaiduosime. Mes atsipalaiduojame kiekvieną savaitgalį. Nejaugi pamiršai, kad šeštadienį pas mus ateis Klava su Mitia?

– Na matai, – sakau. – Mums gerai – ir jam ten gerai.

– Na ir ką tu nori tuo pasakyti? – Liusė net pamiršta savo lėkštes. – Kur link tu suki, nesuprantu.

– Niekur nesuku. Tik noriu pasakyti, kad nereikia iš to daryti tragedijos.

– Gerai, – sako Liusė. – Tu viską gerai paaiškinai, bet nesusitikti su tėvu trejus metus – tai irgi nenormalu.

– Bet jei...

– Viskas, nenoriu iš naujo pradėt šnekos.

Mano Liusės charakteris – tvirtas.

– Manau, – sakau aš, – būna išimčių, būna rimtų kliūčių ir rimtų paaiškinimų. Darau viską, ką galiu. Bet jis juk, pati matai...

– Gerai, Serioža, – Liusė suminkštėja, – nesikompleksuok. Iš tiesų – nedarykim problemų. Jei jam taip geriau – galime tik pasidžiaugti.

– Tai yra ne pasidžiaugti, – pataisau ją, – o susitaikyti.

– Taip, susitaikyti. O kurgi mūsų Tolikas?

Nenoriu perpasakoti visų savo skambučių tėvui, kai jį kviečiausi, ir visų po jų sekusių pokalbių su žmona. Bet tik pasakysiu, kad jų buvo nemažai. Ir kaskart tėvas – tonu ir žodžiais – sugebėjo įtikinti mane. Tiksliau – jis pateikdavo faktus: ir tai įtikindavo. O kadangi kviesdavau arba pats siūlydavausi atvažiuoti maždaug kartą ar du per metus – tai kalbame apie metų metus.

Taip, mūsų šeima gyveno savo gyvenimą: augo vaikai, Tolikas jau buvo paauglys, Valečka vijosi jį. Mes baigėme statyti sodo namelį: dviaukštį! Tai buvo mūsų „gyvenimo reikalas“. Galvojome pamažu buities centrą perkelti iš mūsų dviejų kambarių bute-

lio – ten. Tai buvo šis tas. Šis tas šioje žemėje. Mane pakėlė į aukštesnes pareigas, o Liusė ėmė papildomai užsidirbinėti namuose, siuvimu. Ir automobilį nusipirkome, taip. Kad važinėtume į sodą.

Kartą, tai buvo vėlyvą pavasarį, Liusė pribloškė mane keista fraze. Mes, pamenu, sėdėjome terasoje, savo sode – kaip tik šildė gegužės saulė – ir gėrėme arbatą. Aš, Liusė, Tolikas ir Valečka. Tolikas netrukus išėjo žaisti futbolo su vietiniais kaimo vaikinais, o Valečka – ji mūsų gudruolė – skaitė Lorencą, netoliese (nors aš maniau, kad tokias knygas jai skaityti ankstoka).

– Klausyk, – pasakė man žmona, – man regis, tu apskritai neturi tėvo.

– Apie ką tu čia? – atitraukiau puodelį nuo lūpų ir pastačiau ant lėkštutės.

– Aš jo nemačiau devynerius metus. Devynerius metus.

Tarsi man kas peiliu būtų dūręs į širdį. Stengiausi negalvoti apie skaičius. Kai manęs kas nors klausdavo apie tėvus, sakydavau, kad neseniai skambinau tėvui. Arba kad „šiandien turiu paskambinti tėvui". Tai buvo tiesa. Mūsų ryšys nenutrūko. Bet aš visuomet bijojau šio klausimo: „Kada paskutinį kartą mateisi su tėvu?" Bijojau, kad kažkas manęs paklaus. Blogiausiu atveju... būčiau atsakęs: „Seniai jau. Žinai, tiek reikalų – ir jam, ir man". Tai dar pusė bėdos. Bet įvardyti skaičių? Įvardyti skaičių – buvo negalima. Įvardytame skaičiuje šįkart slypėjo kažkas baisaus. Taip, baisaus. Negalėjau suprasti. Tiesiog tai kažkaip keistai skambėjo: „Nesimačiau su tėvu devynerius metus". Nors viską buvo galima paaiškinti: pirmiausia nesuprantamu mano tėvo priešinimusi. Nors ne... išeidavo, kad ir ne tėvas trukdė: jis nuolat sakė, telefonu, kad nori mane pamatyti ir pasirengęs atvažiuoti arba priimti mane savo namuose. Tik va... vėl tas jo darbas, vėl viskas prieš jo ir mano valią. Eksperimentas užsitęsė, taip: niekas nesitikėjo. Bet

tai jau paskutiniai metai, viskas jau eina prie pabaigos. Tiek laukėme – nejau pusė metų nebepalauksim? Juk esame suaugę žmonės? O paskui – kas svarbiausia? Mūsų susitikimai ar mūsų jausmai, mūsų norai matyti vienas kitą? O aš jutau tokį tėvo norą. Juk tai svarbiausia? Ne visada žmogus gali nugalėti aplinkybes. Bet svarbiausia – tas dar gyvas, nepastebimas artumas, tas vos jaučiamas, bet, pasirodo, esminis ryšys.

Ir taip gyvenau laukdamas kitų metų. Negalvodamas apie skaičius. (Kaip negalėjau galvoti, konkrečiais skaičiais, apie savo amžių: nenorėjau tikėti.) Ačiū Dievui – beveik niekam nerūpėjo mano tėvas: ką tai galėjo dominti? Kas galėjo uždavinėti tokius klausimus: „Kada paskutinį kartą mateisi su tėvu?“ Bet Liusė, ji galėjo. Ji žinojo. Tik ji galėjo įvardyti skaičių – ir taip „viską sugadinti“: ne sugadinti, ne. Tiesiog – perplėšti malonaus užsimiršimo, malonaus egzistavimo už laiko ribų skraistę. Egzistavimo, panašaus – kažkada domėjausi daile – į Gogeno čiabuvių egzistavimą. Taip, pamečiau skaičių: penkeri septyneri metai... Nenorėjau apie tai galvoti – apie skaičius, apie laiką. Buvo baisu apie tai galvoti.

– Kas čia tau dabar užėjo?

Tai viskas, ką galėjau atsakyti žmonai. Nors man, tiesą sakant, norėjosi jai kailį iškaršti už tokią frazę. Kam ji tai ištarė – „devyneri metai“? Kam įvardijo?

– Aš jo jau nebeprisimenu visai, – pasakė žiūrėdama kažkur į šalį, taip nervingai, Liusė.

– Bet kas tau? Nei iš šio, nei iš to...

Tai buvo mano vyriškas elgsenos stereotipas: neparodydavau, kai ji mane užgaudavo, stengdavausi neparodyti. Tik ištiesindavau nugarą, pakeldavau pečius. Ji buvo moteris, turinti teisę nervintis, aš – vyras, uola, kuri reikalinga, kad į ją atsidaužtų ir išsikvėptų silpnesnės būtybės emocijų bangos.

– Neabejoju – ir šiais metais jūs nesusitiksite.

– Susitiksime kitais.

Aš vis dar laikiausi.

– Esi tuo tikras?

– Jis žadėjo.

– Tu juk pats netiki, – ji pažvelgė man į akis. – Pats save apgaudinėji. Dar negirdėjau, kad žmogų dešimt metų laikytų kažkokiame poligone. Gal jis kalėjime sėdi?

– Ir aš su juo, kada panorėjęs, kalbuosi telefonu? – ironiškai nusišypsojau. – Neplepėk kvailysčių, Liuse. Ir iš kur ištraukei, kad jis ten dešimt metų sėdi? Jis dvejus metus gyveno namuose. Paskui vėl iškvietė.

Tai kodėl jūs nesusitikote?

– Liuse, juk tu žinai, – stengiausi įtikinti ne ją, o save patį. – Patekau į ligoninę, juk negalėjau važiuoti ištiktas inkstų priepuolio.

– Tu gulėjai tik tris mėnesius.

– Tu teisi, – sutikau. – Bet paskui išvažiavai pas sergančią tetą.

– Negalėjau nevažiuoti.

– Aš ir nesmerkiu. Ir tėvas, beje, nesmerkia. Nei tavęs, nei manęs. Žinai, ką jis pasakė paskutinį kartą?

– Ką?

– „Svarbiausia, kad turime vienas kitą."

– T-turime! – kažkaip keistai ištarė žmona.

– O ką – ne?

– Jis jau kažkokia tuščia vieta.

– Ką čia paistai? – mano kantrybė trūko.

– Nagi jo išvis nėra!

– Kaip – nėra? – įsistebeilijau į ją.

– Nėra. Nėra. Kur jis? Kur? – ji apsižvalgė, tarsi būtų jo ieškojusi čia, prie mūsų namo. – Jo nėra, supranti?

– Jis yra, – pasakiau susitvardydamas. – Jis yra, tiesiog negali atvažiuoti.

– Devynerius metus?

– Nejau taip nebūna?

– Na žinai, – ji pakilo.

Nežinau, kas jai įgėlė. Paaiškinti pokalbio pradžią, na ir visą pokalbį buvo neįmanoma. Tik supratau, kad tai moteriški nervai ir stengiausi skubiai sutvirtinti savo vyriškus „stabdžius“: nes mane irgi galėjo pradėti „nešti“. Ir tuomet, žinojau, – sunkus nesantaikos periodas. O man to nesinorėjo: ir taip gyvenimas sunkus, nervus reikia saugoti.

– Ko tu? – atsistojau ir priėjau prie jos: stengiausi išlaikyti „draugišką toną“. – Jis juk mano tėvas.

– Va būtent, – pažvelgė ji į mane: rankos sudėtos ant krūtinės.

– Nesuprantu.

– Jei jis būtų mano tėvas – man būtų lengviau.

– Bet kodėl?

– Man gėda kam nors pasakyti, kad štai jau devyneri metai tu nesimatei su tėvu.

– O tavęs kas nors to klausė?

– Ne, – prisipažino žmona.

– Va matai. Liuse, – paėmiau jos ranką. – Manai, man lengva? Bet ką daryti? Kaip tyčia, viskas taip susiklosto: jei ne viena, tai kita. Kiekvienais metais viliesi, tiki...

– O gyvenimas praeina.

– Taip, tu teisi.

– Štai dabar paskambink ir pasakyk, kad kitą savaitę atvažiuosi.

– Tu ką? – įsistebeilijau į ją. – Kaip galiu važiuoti kitą savaitę?

– O kodėl ne?

– Na... pirma, trečiame sektoriuje pratrūko vamzdis, sakiau tau. Žinai, kas ten dabar darosi? Kas mane išleis? O paskui – Valečka...

– Ką – Valečka?

– Na ji ir tas vaikinas...

– Kuo čia dėtas tas?

– Pažadėjau klasės auklėtojai, kad penktadienį ateisiu į tėvų susirinkimą.

– Serioža, – ji pasisuko į mane visu kūnu. – Tu tai rimtai?

– Ką?

– Tu kokius dalykus gretini?

– Apie ką tu?

– Tu tėvo nematei devynerius metus. Ar tą suvoki?

Ji taip ir pasakė: ne „supranti“, o „suvoki“.

– Na.

– Apie ką tu čia dabar kalbi? Apie kokius vamzdžius?

– Bet juk manęs niekas neišleis! – įpuoliau kone į isteriją.

– Te prasmenga skradžiai tas tavo darbas!

– O ėsim – ką?!

Elgiausi kaip kvailys, kaip idiotas, tai pripažįstu. Man kažkas užėjo. Bet jai irgi kažkokia širšė įgėlė.

– Še, skambink.

– Dabar?

Ji atnešė į terasą telefono aparatą, įgrūdo man į rankas.

– Aš negaliu, kitą savaitę. Turiu nusiteikti, Liuse.

– Ilgai tu nusiteikinėji.

– Liuse, tavo logika grynai moteriška. Negaliu tau amžinai aiškinti, kad esu pasirengęs važiuoti į pasaulio kraštą. Yra aplinkybės, Liuse. Su jomis negalima nesiskaityti.

– Tu tiesiog niekšas.

Netekau žado, garbės žodis. Aš apskritai iš jos niekada nebuvau girdėjęs tokių žodžių. Nebegalėjau jos atpažinti. Gerai, kad ji iškart po tų žodžių išėjo, o tai nežinau, kaip būčiau pasielgęs. Su telefonu rankose prisėdau ant šezlongo. Reikia nusiraminti. Reikia suimti save į rankas. Pasielgti vyriškai, kaip dera. Užgesinti

isteriją (man norėjosi trenkti telefoną į žemę). Apskritai ji teisi, ar ne? Iš esmės? Pas savo motiną ji važinėja kas tris mėnesius. Jos sampratos labai aiškios. Visais atžvilgiais jai tinku, mūsų šeima puiki. O šis sunkumas – mums abiem. Dabar tai pasidarė aišku. Tuos žodžius ištarė spontaniškai: nes nenori apie mane blogai galvoti. Kaip tik dėl to ji juos ir ištarė: kad nenori manęs laikyti niekšu ir nori pastūmėti mane prie veiksmų, kurie įrodytų, kad nesu niekšas. Iš tiesų, kiek galima atidėlioti? Ko jai prišnekėjau – kokios čia priežastys? Juk labai panorėjus – tai netiesa, kad nebūčiau susitvarkęs dėl darbo. Kai reikėjo važiuoti verslo reikalais (vežiau Liusės pasiūtus sijonus tolimam užsakovui) – manęs darbe nebuvo keturias dienas. Išsisukau.

Taigi pyktį greitai pakeitė kaltės jausmas. Taip, žinoma, dabar paskambinsiu tėvui, aptarsiu visas detales.

Surinkau numerį. Ragelį pakėlė tučtuojau (matyt, tai buvo telefono numeris tik ryšiui su manimi).

– Sveikas, tėte.

– Sveikas, Serioža.

Man atlėgo širdis, kai tik išgirdau pažįstamą balsą.

– Kaip gyvuoji?

– Viskas gerai.

– Tėte, kur tu?

Tik dabar prisiminiau, kad jis – ne savo bute, o poligone, neaišku kur: kaip aš pas jį nuvažiuosiu?

– Ten pat, Serioža. Beveik baigiame tą eksperimentą.

– Dar ilgai?

– Daugiausia aštuonis mėnesius.

– Tu tikras?

– Na taip.

– Tėte, mes turime susitikti.

– Taip, Serioža, būtinai.

– Tėte, ar žinai, kiek metų nesimatėme?

– Taip, Serioža.

– Jau devynerius metus. Įsivaizduoji?

– Nejau?

– Tėte, turiu tave pamatyti.

– Bet svarbiausia – tu turi mane.

– Žinoma. Tai – svarbiausia. Bet mes gyvename, kiekvienas savo reikalais. O gyvenimas praeina.

– Po aštuonių mėnesių būsiu laisvas. Labai noriu tave pamatyti. Kaip tavo inkstai?

– Dabar nevargina.

– Kaip Liusė, vaikai?

– Jie jau visai suaugę. Tu jų nepažinsi.

– Tolikas gavo magnetofoną?

– Taip, ačiū už dovaną. Norėčiau išvysti bent tavo braižą. Adresas užrašytas mašinėle.

– Braižą? Juk žinai, nemoku rašyti laiškų. Pakentėk dar truputį. Susitiksim.

– Aš niekaip negaliu pas tave atvažiuoti? Ar negali bent pasakyti, kokioje šalyje esi?

– Serioža, atleisk, ne. Pasižadėjau. Tai labai slapta. Mums įvedė specialų ryšį su giminaičiais, tiesioginį. Kad tik niekas pas mus nevažinėtų.

– Tai mes per palydovą kalbamės? Tu kur – Afrikoje?

– Neklausinėk, Serioža. Labai tavęs ilgiuosi. Kaip sekasi naujose pareigose?

– Pripratau. Na gerai, tėte. Aš tau dar kartą paskambinsiu šį mėnesį.

– Okay. Laukiu. Žiūrėk, laikykis.

Trumpi signalai.

Atsilošiau šezlonge. Na ką galiu padaryti? Kuo nusikaltau?

2

Nuo to laiko, kai Liusė įvardijo skaičių, jau nebegalėjau jo užmiršti. Retkarčiais dabar imdavau galvoti apie devynerius metus. Nenorėjau tuo tikėti. Nejau devyneri metai? Kada jie praskriejo? Kaip tai galėjo atsitikti? Tai man buvo baisus skaičius. Nuo jo dvelkė siaubu. Kažkas grėsmingo dingojosi man. Liusei aš dar kartą viską paaiškinau, ir ji susitaikė, bet ankstesnė nedrumsčiama ramybė nebesugrįžo. Mes ir toliau gyvenome savo įprastą gyvenimą – perspektyvų turėjome. Jos buvo susijusios su mūsų sodo nameliu ir, žinoma, su vaikais. Rūpesčių pakako, ir mes, azartiškai atsikratę vienu, puldavome į glėbį kitam. Ir nors kartais būdavo sunku, daug kas pykino ir erzino, mes vis tiek puldavome į rūpesčių glėbį su nepaaiškinamu džiaugsmu. Taip, su džiaugsmu. Tarsi užsiversdami ant pečių dar vieną naštą, atsikratydavome kažko, dar labiau nepakeliamo: kažkokios tuštumos, būties vakuumo. Šiame apskritai beprasmiškame pasaulyje – žvaigždės, mėnulis, žemė ir vanduo – mes surasdavome kitą prasmę: smulkmenose, pavyzdžiui, ypač svarbiame žygyje į batų taisyklą (nuolat nulėkdavo užkulniai nuo Liusės ir Valios aulinukų). Taip, tai buvo masinantis dalykas: gyventi tūkstančiais smulkmeniškų reikalų, kurie mus nuolatos vaikėsi. Žinoma, pavargdavome: ir neretai norėdavosi pasiųsti tuos reikalus po velnių, ir širsdavome ant „sumaišties“. Bet ne taip, kad labai. Ne taip, kad visai jos nebūtų. Jau nežinau, kas būtų Liusei gyvenimas – be jos virtuvės, maisto gaminimo, skalbimo ir siuvimo mašinos. Kažkas siaubingo. Štai ir išeidavo, kad jos (na ir mano) nusiskundimai dėl „nuovargio“, „nuovargio nuo buities, sumaišties“ – tai viena, o slaptas noras ir toliau būti pasislėpus buityje (nuo žvaigždžių, mirtino šalčio) – visai kas kita.

Kartoju, mes ir toliau gyvenome savo gyvenimą. Ir mėgavomės nugalėdami kasdienines mažesnes ar didesnes kliūtis. Per dieną mes daug ką pakeisdavome pasaulyje. Numinti užkulniai tapdavo naujutelaičiais, ir buvo galima vėl avėti aulinukus. Tuščias šaldytuvas prisipildydavo maisto atsargų. Atsirasdavo kažkokių daiktų. Būdavo uždirbami kažkokie pinigai: rytą jų nebuvo, o vakare – štai jie. Prie senų pažįstamų prisidėdavo nauji. Visa tai viliojo: būtent šitas žodis. Tai suteikdavo stabilumo jausmą: paskendimas „detalėse“. Nė nekalbu, kad mūsų Tolikas su Valečka ištįso į vaikiną ir kone į merginą, į kuriuos miela buvo pažiūrėti. Mums džiaugsminga buvo „kapanotis gyvenime“, kasdien siekti mažos, o kai kada – ir nemažos pergalės. Didžiulė pergalė buvo mūsų dviejų aukštų namas ir vaikai. Ir sustyguotas siuvimo verslas, buvęs gera parama mūsų namams, mūsų šeimai (iš atlyginimo namo nepasistatysi). Ir štai visa tai – visas tas apskritai ramus ir laimingas gyvenimas – tarsi susvyravo. Keisčiausia, kad nieko juk neįvyko. Tai buvo sunku suprasti. Tiesiog kažkaip staiga, po to mūsų pokalbio su Liuse apie devynerius metus, manyje apsigyveno maudžiantis, man nereikalingas, nepraeinantis neramumas. Negalėjau jo nusakyti, to keisto jausmo. Ar tai „baimė“, ar tai „įtampa“, ar tai „nerimas“. Stengiausi negalvoti, bet ūmai gatvės viduryje mane supurtydavo tarsi elektros srovė: devyneri metai! Kažkas neįtikėtina: štai kaip. Būtent „neįtikėtina“, nepaaiškinama. Neįmanoma. Nors, kita vertus, viskas juk buvo paaiškinama labai lengvai.

Aštuoni tėvo pažadėti mėnesiai ėjo į pabaigą, Liusė daugiau nebeprabildavo šia tema. Bet iš visko buvo matyti, kad ji turi ką pasakyti. Ir aš bijojau pokalbio. Mačiau, kad tėvo paaiškinimai, nepaisant jų logikos, liovėsi ją veikę. O mane? Kai kas kartą skambindavau tėvui, kalbėdavausi su juo – tikėdavau tais paaiškinimais. Viskas atrodydavo paprasta ir suprantama: ko čia nesuprasti.

Žmogus fanatiškai atsidavęs profesijai, darbui, o be to, išskirtinės išorinės aplinkybės. Juk kiti apskritai meta šeimą dėl darbo! Bet vos tik padėdavau ragelį, vėl sugrįždavo kažkoks įtarumas dėl visa ko, kas vyksta. Taip man anksčiau nebūdavo. Kad viską suprasčiau ir tuo pat metu – nesuprasčiau, „nenorėčiau suprasti". Manau, kažkas panašaus darėsi ir Liusei: gyvenome su ja (nors ir ne visiškai) paralelinį sielų gyvenimą.

Kartą, kai nebedaug buvo likę iki „aštuonių mėnesių termino" pabaigos, ji neištvėrė. Ar pavargusi buvo tą dieną, ar tiesiog buvo, kaip aš vadinau, „jos nervingos dienos". Bet tik tą dieną ji „nebesusivaldė".

– O jei ir šįkart jis atidės susitikimą?

Tai jau tapo jos įpročiu, pastaruoju metu: nei iš šio, nei iš to prašnekti apie tėvą. Štai taip – tyli tyli ir staiga – pritrenks. Aš tiesiog susitraukiau nujausdamas nemalonias emocijas.

– Jis sakė, kad „tiksliai".

– Kiek kartų jis tarė šį žodį? – ji net liovėsi valgius.

– Gal ramiai pavakarieniaukim, Liuse.

– Pavakarieniaukim.

Ji taip pasakė kiek patylėjus. Matyt, pajuto, kaip ir aš, kad tema jau liguista. Tačiau po penkių minučių ji, žiūrėdama į lėkštę, tiesa, labai ramiu, abejingu tonu tarė:

– Galbūt tavo tėvo iš viso nėra.

Iš jos tai girdėjau jau ne pirmą kartą ir nusprendžiau nereaguoti: moteris. Maža kas jai šaus į galvą. Juk neimsiu jai įrodinėti, kad tėvas yra.

– Jis kažkoks nerealus, tavo tėvas.

– Palauk, kitą mėnesį pasidarys realus.

– O aš jau nebetikiu.

Pažiūrėjau į ją ir palingavęs galvą tik atsidusau.

– Tau tiesiog pairo nervai.

– O tau?

Mes nusprendėme atidėti šį pokalbį. Artėjo Kalėdos.

Kalėdų švęsti, nors mes buvome ir labai nusiteikę, tėvas vėl neatvažiavo. Aiškino man ilgai ir nuobodžiai kodėl, bet aš jau nebesuvokiau. Negalėjau suvokti. Norint suprasti mūsų, mano ir Liusės, reakcijas, reikia suvokti, ką mums reiškė jo atvažiavimas per šias Kalėdas (kaip tik baigėsi „aštuonių mėnesių terminas"). Suprantu, kad tai kvaila, bet mus su Liuse jau purtė vien nuo minties, kad susitikimas vėl neįvyks. Likus mėnesiui iki Kalėdų, Liusė pasidarė kažkokia nervinga, viskas jai krito iš rankų. Daugiau tylėjo, negu kalbėjosi su manimi. Aš taip pat stingau nuo minties, kad tėvas vėl apeliuos į „aplinkybes". Svarbiausia – neslėpsiu to – buvo suduotas stiprus smūgis mūsų laimei. Mes liovėmės taip svaiginančiai užsiėminėti gyvenimu, kaip juo užsiėminėjome iki šiol. Jėgas, energiją, o pastaruoju metu ir mintis susiurbdavo kažkokia juodoji skylė. Ir ta skylė vadinosi „mano tėvas". Na taip, jis tampė mums nervus – galbūt pats to nenorėdamas. Na žinoma – nenorėdamas. Jis juk nepasikeitė, nepasakė nieko naujo, tik tai, ką kalbėjo jau devynerius metus. Kažkas mums pasidarė po ano pokalbio namo terasoje. Išseko kantrybė? Nežinau. Tai buvo iš tiesų baisu: tik dabar iki galo tai suvokiau. Nesusitikinėti su žmogumi devynerius metus. Tai, kartoju, buvo siaubinga, nepriimtina.

– Taip ir žinojau! Taip ir žinojau! – pirmąkart mačiau tokią pakrikusią žmoną. – Jo nėra, sakau tau! Tai ne jis. Tai ne tavo tėvas!

Man pasidarė taip negera nuo jos riksmo, nuo jos žodžių, dar nuo kažko, kad atsisėdau ant kėdės prie telefono: kad nenugriūčiau. Kokias nesąmones ji čia šneka?

– Liaukis! – trenkiau kumščiu į kelį. – Tučtuojau liaukis!

– Jis niekada pas tave neatvažiuos, niekada! Nejau tu to nesupratai? Per dešimt metų?

Ji kaip pamišusi blaškėsi po virtuvę.

– Nusiraminkim, Liuse, – pasakiau aš. – Ar suvoki, ką kalbi?

– Kalbu tai, ką jaučiu!

– Pati matai, kokie dabar tavo jausmai.

– O tavo?

– Kuo čia dėtas aš?

– Tu – ką? Mane viskuo kaltini? Aš, tavo manymu, kvaiša, o tu protingas?

Pasekti jos logiką buvo ne mano jėgoms. Ją tiesiog „nešė".

– Liuse, sustok, nelakstyk, – pasakiau. – Aš juk nelakstau. Sėsk ir tu, pasikalbėkim normaliai.

– Aš stovėsiu.

Ji stovėjo virtuvės tarpduryje – rankos ant krūtinės, pečiu atsirėmusi į staktą.

– Suprantu, kad tai nebetelpa į jokius rėmus, – pasakiau. – Žadėti ir netesėti. Bet pas juos iš tiesų atvyko kontroliuojanti komisija iš Karo ministerijos. Ministro pavaduotojas, tas, na kaip ten jį, jo pavardė nuolat šmėkščioja...

– Nieko nenoriu žinoti, – pasakė Liusė. – Arba kas nors kitas su tavimi kalba, arba tavo tėvui tiesiog nusispjaut į tave, į mane, į anūkus. Taip. Ką žinai apie jo gyvenimą? – ji atsikvėpė. – Jis, ko gero, seniausiai turi naują šeimą. Kitų vaikų.

– Liuse, ar suvoki, ką kalbi?

– Ne, išklausyk. Kas poligone žmogų laikys dešimt metų?

– Jis gi ne visą laiką ten, – bandžiau kažkodėl ginti tėvą.

– Na ką čia man kalbi – iš tavęs tik ir girdžiu: poligonas, poligonas. Joks poligonas nesulaikys žmogaus, kuris nori pamatyti savo sūnų. O kita šeima, kiti vaikai – sulaikys. Juolab, kad jis niekada tau neskyrė ypatingo dėmesio, pats sakei.

Ji nuteikinėjo mane prieš tėvą, ji tai darė. Ji žadino mano nuoskaudos jausmą. Man staiga pasidarė baisu nuo minties, kad galbūt esu nereikalingas tėvui.

– Liuse, kodėl tu taip kalbi?

– Atleisk. Bet taip yra. Tu nori su juo susitikti, jau esi pasirengęs viską mesti, o jis nenori.

– Taip nėra.

– Iš kur tu žinai?

– Ką tik jis mane tikino, kad...

– Serioža, atsipeikėk, – ji priėjo prie manęs, pritūpė. – Apie žmogų sprendžiama iš jo poelgių, o ne iš žodžių.

– Negaliu tuo patikėti. Jis ne toks žmogus.

– Koks? – ji paėmė mane už rankos. – Ar tu įsitikinęs, kad su tavim kalba tavo tėvas?

– Liuse, tu mane varai iš proto. Gal aš savo tėvo balso nepažįstu? Ką tu visąlaik čia paistai?

– Nežinau... Tiesiog man kartais atrodo... Visa tai labai keista.

– Liuse, ar tu nori mane nugąsdinti?

– Ne. Tiesiog jis visada dirbo tame institute: ir atvažiuodavo. Tegul kartą per metus. Tu pas jį važinėdavai.

– Na taip.

– Tai kas gi nutiko? Tik nekalbėk man apie „ypatingą projektą“, jau girdėjau.

– Gerai, nekalbėsiu. Einam valgyti.

Liusė buvo manasis blogio genijus. Ji įmesdavo į išpurentą dirvą mintis, kurių aš nepriimdavau, tačiau jos paskui mano galvoje sudygdavo blogio daigais. Kaip čia dabar – netikėti tėvu, manyti, kad jis turi kitą šeimą, kitų vaikų? Tokiu atveju, žinoma, daug kas pasidaro aišku. Galbūt jis bijo mano pasmerkimo? Jam gėda? Bet aš jį būčiau supratęs. Arba jis iš tiesų manęs nemyli,

nereikalingas aš jam? Tai ko dar skambinti, atsakinėti tokiu šiltu tonu į mano skambučius? Siuntinėti dovanas anūkams? Paprastos mandagumo taisyklės? Regis, jis nebuvo pernelyg sudėtingas, pernelyg aukštuomenės žmogus. Aš ėmiau primiršti, koks jis buvo, bet, kiek pamenu, jis buvo paprastas. Taip, paprastas. O ką ji čia paistė apie jo „nebūtį"? Tai jau visai protu neaprėpiama. Kas gi dar galėtų kalbėtis su manimi vietoj jo? Kur tada jis pats? Netikėjau panašiomis nesąmonėmis. Netikėjau ir netikiu jokia mistika, jokiomis dvasiomis.

Tačiau, kai žmona išėjo pas draugę (atsiimdavo iš jos sijonus, kuriuos žmona tik sukirpinėdavo ir susiūdavo pagrindines siūles), aš staiga siaubingai panorau paskambinti tėvui dar kartą. Aš tiesiog visai susipainiojau mintyse, spėjimuose ir kažkokiose kvailose baimėse. Na kaip – ne mano tėvo balsas?

Jau po pirmo jo sakinio aš, kaip paprastai, atsipalaidavau: tėvo balsą būčiau atpažinęs iš milijono balsų. Joks kitas balsas neturėjo tokio aksominio tembro.

– Tėte, atleisk, kad vėl trukdau.

– Taip, Serioža, klausau, kalbėk.

– Tiesiog pagalvojau... – aš atsikvėpiau. – Man nemalonu apie tai kalbėti...

– Apie ką tu? Kalbėk.

– Galbūt... galbūt, tu esi ne vienas. Gal tave ten sulaiko dar kažkas, ne vien darbas. Turiu omenyje tavo asmeninį gyvenimą. Nemanyk, aš nebūčiau prieš, jei tu vestum.

– Na ne, Serioža, visa tai – nesąmonė.

– Tiesiog pagalvojau, galbūt esama kitų priežasčių atidėlioti atvažiavimą. Jeigu nėra, aš atvažiuočiau pas tave – nors šią savaitę.

– Tai kaipgi tu atvažiuosi, jei aš – poligone? Atleisk, niekaip negaliu per šias Kalėdas.

– Tėte, – sukaupiau visą dvasios tvirtybę, – mes su tavimi nesimatėme dešimt metų.

– Žinau, sūneli. Tai liūdna. Bet tu neliūdėk. Viskas bus gerai.

Apskritai ši ryšio linija visada veikė nepriekaištingai, bet dabar pokalbis nutrūko. Tais keistais žodžiais. Man taip ir knietėjo paklausti: „Tai tu, tėte?“ Bet bijojau pasirodyti jo akyse beprotis. Taip, tai mano tėvas. Jis visada buvo ištikimas darbui, profesijai – ypač, kai liko vienas. Viešpatie, na kodėl viską reikia aiškinti, aiškinti, aiškinti... Galbūt ir ne viską galima paaiškinti. Galbūt ir ne viską reikia. Nejau man neužtenka to šilto pokalbio, to jo „sūneli“, tų jo gerų žodžių – „liūdna, bet tu neliūdėk, viskas bus gerai“. Anksčiau nepuoselėjau tokių jausmų tėvui.

3

Prisiverčiau daugiau „nebesitikėti“. Ne, aš nė pagalvot negalėjau, kad mes nesusitiksime (nors Liusė ir išmušdavo mane iš vėžių dygiais žodžiais „jei nesimatėte dešimt metų, tai lygiai taip pat galite nesimatyti ir dvidešimt, ir trisdešimt!“). Tikėjau, kad ateityje mūsų laukia susitikimas – galbūt jau artimiausiais mėnesiais. Na taip, visai galimas dalykas. Tiesiog nereikia taip stipriai trokšti susitikimo: antraip daug nervų išeikvosi. Kai tik jis galės – atvažiuos: arba praneš adresą, kur galiu atvažiuoti pas jį. Tėvas susijęs su paslaptimi, valstybine. Galbūt jis visai ir ne poligone: jam tiesiog negalima sakyti tiesos. Net man. Jis gali sumokėti už tai savo gyvybe. Taip, jis žvalgas – o kodėl ne? Tarp žvalgų būtinai yra radistų, žmonių, nusimanančių apie radijo techniką. O jis – aukščiausios klasės specialistas. Jam jau, žinoma, nieko nereiškia priešiškos valstybės ministro mašinoje įtaisyti pasiklausymo aparatūrą. Atsimenu, kaip jis man padarė elektroninę papūgą: nu-

pirko tikrą iškamšą ir prigrūdo į ją elektronikos. Papūga kalbėjo aštuoniomis kalbomis ir į klausimą atsakydavo klausimu: „Kaip tau sekasi, papūgėle?“ – „O tau kaip?“ Tai būdavo juoko. O jei kas nors kambaryje atsidusdavo, papūga prabusdavo ir sakydavo: „Nejau taip liūdna gyventi?“ Ir neįmanoma būdavo nesijuokti. Paskui ją nuo spintos numetė katė, o tėvas taip ir nesurado laiko pataisyti.

Žinoma, man jau buvo truputį „kvankt“, jei jau ėmiau tėvą laikyti „šnipu“. Tačiau tai daug ką, jei ne viską, paaiškino. Visą jo pernelyg jau didelį „slaptumą“ ir „priklausomybę“. Kas čia keisto, kad žmogų, juolab dirbantį Karo ministerijoje, verbuoja? O gal jis kalėjime?! Na ne, ši versija neįtikima. Už kokius gi nuopelnus jam kameroje įrengė telefoną? Reikia gultis, nes šitaip gali ir iš proto išsikraustyti.

Nuėjau į vonią išsimaudyti. Maudytis mėgau, maudydamasis gelbėdavau save – „savo pasaulį“, savo ramybę, savo psichiką. Tikėti stebuklais, skraidančiomis lėkštėmis – nenorėjau ir negalėjau. O rimtai paaiškinti, kas iš tiesų vyksta, irgi negalėjau. Tai ar dėl to turėjau išsikraustyti iš proto? Sugriauti visą savo gyvenimo statinį, kurį kūriau šitiek metų? Galutinai prarasti save? Ir taip jau atmosfera šeimoje per pastaruosius mėnesius pasikeitė: tapo svetimesnė, niūri. Užgulė kažkoks sunkumas. Priežastis – keistas tėvo elgesys. Keistas tam, kas negali suvokti, jog žmogus ne viską nori ir gali papasakoti net savo tikram sūnui.

Trumpai tariant, raminau save, kaip galėjau. Stengiausi atsipalaiduoti: laimė, gyvenimas visokeriopai man padėjo. Tik spėk spręsti problemas, byrančias ant tavęs lyg iš maišo. Sugalvojome namie keisti krosnis į centrinio šildymo sistemą – vildamiesi, kad prie mūsų prives dujotiekio, kurį tiesė už dviejų kilometrų, atšaką: tai būtų buvę nuostabu. Tolikas baigė mokyklą, reikėjo galvoti apie jo ateitį. Valečka įsimylėjo kažkokį bitniką, kuris kart-

kartėm mušė ją. Tai tokia, pasirodo, šiuolaikinio jaunimo meilė: tegul jis mane muša, vis tiek jį myliu. Ir kad mano dukrą muštų kažkoks pienburnis? Ačiū Dievui, ji čia susipažino su vienu vaikinu, atvažiavusiu atostogauti pas tetą. Iš sostinės. Toks išauklėtas. Su šiuo susipažino, o jausmai anam, kudlotajam, atšalo. Štai tau ir „gyventi negaliu". Jau nė nekalbu apie savo inkstus, Liusės artritą, apie vagystę su įsilaužimu (į mano garažą – gerai, kad mašina buvo nuvežta remontuoti). Tai „atjungdavo" mane. Ir aš buvau net patenkintas tais rūpesčiais – nes pasaulis vėl man tapo suprantamas, paaiškinamas. Ir aš džiaugiausi rytu, džiaugiausi saule, tuo, kad kvėpuoju. Jei tai yra egoizmas – nesuprantu, kam iš viso žmogui duotas gyvenimas. Kad eitų iš proto telefonu spręsdamas uždavinius, kuriuos jam užduoda keistuolis tėvas?

Anksčiau nepatirtas jaukaus suartėjimo su tėvu jausmas – kad tik kiek ir virsdavo susierzinimu: tėvas buvo ir tuo, kas staiga man tapo pernelyg realu, – dabar jam eikvojau tiek daug laiko ir nervų! – ir tuo pat metu kažkokia pamėkliška priešiška jėga, grasinančia sugriauti pagrindą, ant kurio stovėjau.

Metai prabėgo – nė nepastebėjau kaip. Po jų – dar vieneri. Ir dar... kai pavargdavau nuo gyvenimo (ne „apskritai", o „nuo gyvenimo") – o bėgant laikui vis labiau pavargdavau, – ūmai savo pyktį tėvui pakeisdavau į malonę. Seniau nežinojau, ką reiškia vienatvė. Bet dabar vis dažniau norėdavau pasijusti ne vienišas: ne, ne taip, kaip jaučiausi su Liuse, vaikais. Kitaip. Visai kitaip. Užsidaręs miegamajame, kalbėdavausi su tėvu.

– Ar atvažiuosi? – klausdavau aš, jau beviltiškai.

– Esu tau labai nusikaltęs, Serioža. Labai. Atleisk man.

Keista, bet kai tik jis liovėsi kalbėjęs apie „poligoną" (supratęs mano susierzinimą jau dėl paties šio žodžio), ėmiau labiau jį suprasti. Nesuprasdamas. To „Esu tau labai nusikaltęs. Labai. At-

leisk man“ – man visiškai gana. Jis neatvažiuoja dėl kažkokių savo labai svarbių, nuo jo nepriklausomų priežasčių. Na ką gi. Bet jis jaučia visą savo kaltės sunkumą.

– Tėte, nurimk, – man pasirodė, kad jis net verkia.

– Labai norėčiau būti su tavimi.

– Tikiu.

Ir aš iš tiesų tikėjau: jo balsas ragelyje vis dažniau drebėdavo.

– Svarbiausia, kad tave turiu.

– Aš visuomet būsiu su tavimi.

Apskritai aš pamažu pripratau prie tokių pokalbių su juo. Liusė jų nesuprato, bet man netrukdė. Tik po kiekvieno mano skambučio tėvui ilgai tylėdavo.

Pagaliau supratau jos žodžius – aš „neturiu tėvo“. Tai iš tiesų taip atrodė: jis buvo ir jo nebuvo. Jis buvo, žinoma, bet buvo kažkaip ypatingai, keistai. Ir man buvo geriau, kad jis buvo bent taip, negu niekaip.

– Tėte, tu niekada pas mane neatvažiuosi? – paklausiau kartą.

– Ką tu, Serioža? – nustebo jis. – Kaip galėjai taip pagalvoti? Sutvarkysiu visus reikalus ir atvažiuosiu. Būtinai.

– Tėte, jau praėjo ne dešimt, praėjo labai daug metų.

– Žinau. Nereikėjo man susisieti su tuo kvailu darbu.

– Tu sau nepriklausai?

– Matai gi – taip išeina.

– Tai labai slapta?

– Tai be galo slapta. Apie tai žino tik septyni žmonės.

– Tėte, bet juk tu ne kalėjime?

– Ne, mesk tai iš galvos. Aš savotiškai laimingas.

– Gerai.

Norėjau juo tikėti, norėjau. Kiek metų praėjo? Tą rudenį man suplanavo komandiruotę į tėtės miestą. Aš taip išsigandau, kad iš

pradžių net atsisakiau. Negaliu suprasti kodėl. Telefonas, pokalbiai su tėvu, jo retos dovanos anūkams – tai buvo ta realybė, su kuria pagaliau susitaikiau, susigyvenau, kurią priėmiau. Stengiausi negalvoti apie tėvo buvimo vietą: taip buvo lengviau. Pripratau prie tokios jo egzistavimo formos.

Tėvo mieste ant šaligatvių gulėjo lapai. Buvo vėlyvas spalis.

Suradau jo namą. Tyliai užlipau laiptais. Kažkodėl paskambinau. Kam? Juk tėvas buvo toli nuo čia. Duris atidarė kažkokia jauna moteris.

– Jūs... – pasakiau.

– Ko jums reikia?

– Jūs... e... e... Pavelo... Leonidovičiaus... žmona?

– Ne ne, – papurtė galvą moteris.

– Jūs... Jūs... – nurijau seilę. – Jūs – duktė?

– Nežinau, apie ką kalbate.

– Bet čia Skvorcovo butas? – pagaliau paklausiau.

– Ne, – atsakė moteris. – Čia Motrošilovų butas.

– Atleiskite.

Išėjau į gatvę. Galbūt aš kraustaus iš proto? Patikrinau gatvę, namo numerį.

– Atleiskite, – pasakiau dar kartą paskambinęs į tėvo butą. – Čia... čia turi gyventi mano tėvas.

– Mes čia gyvename jau penkiolika metų, – pasakė moteris. – Mama! Nagi eikš čionai! Kažkoks žmogus ieško savo tėvo.

Duryse pasirodė sulinkusi senutė švarutėlaite prijuoste.

– Jūs ko ieškot? – paklausė senutė.

– Ieškau Pavelo Skvorcovo.

– Pavelo Skvorcovo? – ji kažkaip įtartinai į mane pažiūrėjo. – Pavelas Leonidovičius mirė, prieš šešiolika metų.

Paskui... Taip, paskui, regis, buvo kapinės. Tiesiog mano galvoje viskas susimaišė, blogai prisimenu savo veiksmų seką. Stovėjau kapinėse, prieš pajuodusį kryžių, ant kurio buvo užrašyta: „Skvorcovas Pavelas Leonidovičius“. Ir gimimo bei mirties datos. Krito lapai. Senutė apsiriko: praėjo ne šešiolika, o aštuoniolika metų.

Lapai krito kaip sniegas: matyt, tą naktį pašalo. Apžėlęs kapas ir kryžius – viskas apkritę geltonais lapais.

– Ne! Ne! To negali būti!

Įbėgau į pirmą pasitaikiusią telefono būdelę, drebančia ranka surinkau numerį.

– Tėte! Tėte, tu mane girdi?! Atsakyk?!

– Kas atsitiko, Serioža? – išgirdau pažįstamą balsą.

4

Kai Liusė vežė mane į psichiatrinę ligoninę, man vis tebedrebėjo dešinė ranka. Girdėjau, kaip daktaras, sėdėdamas su žmona virtuvėje, klausinėjo:

– O jūs pati nors kartą kalbėjotės su jo tėvu?

– Regis, ne, – atsakė mano žmona.

– Liuse, – negalėjau tylėti, – tu juk puikiai žinai, kad iš tiesų visus tuo metus kalbėjausi su tėvu.

– Iš kur aš žinau, su kuo tu kalbėjaisi? – staiga pareiškė žmona.

– Kaipgi su kuo?

– O ką – gal girdėjau tavo tėvo balsą?

Ji visa drebėjo, pagauta kažkokios baimės, mano Liusė.

– Jūs! – žengiau daktaro link. – Ką jūs padarėte mano žmonai? Paleiskite mane! – ištraukiau ranką iš sanitaro pirštų. – Ko jūs mane bepročiu darote? Liuse, kaip tu gali? Kodėl netiki manimi?

– Bijau, Serioža, – pravirko Liusė.

– Ko tu bijai?

– Dėl tavęs.

– Man viskas gerai.

– Tau dreba ranka.

Mano ranka iš tiesų drebėjo.

– Paklausykite, – pasakiau daktarui. – Sutikau su jumis važiuoti, nes noriu vėl pasijusti savimi. Man pairo nervai, taip. Bet nedarykite iš manęs bepročio. Liuse, aš dabar paskambinsiu. – Žengiau prie staliuko, ant kurio buvo padėtas telefono aparatas. – Norite pasikalbėti su mano tėvu? – pažiūrėjau į daktarą.

Ragelį pakėlė iškart: kaip visada.

– Tėte, – pasakiau. – Sveikas. Kaip gyveni?

– Viskas gerai, sūneli. Turi nemalonumų?

– Kaip sužinojai?

– Iš balso.

– Taip, žinai... Tėte, tu juk esi. Na pasakyk, tėte.

– Kas per mintys, Serioža? O kas gi su tavimi kalba? Kas tau?

– Štai, klausykite – kalbėkite su juo.

Padaviau ragelį daktarui.

– Alio, jūs mane girdite? Alio? – daktaras papūtė į ragelį. – Ten nieko nėra.

Paėmiau ragelį.

– Tėte, kodėl tu tyli?

– Kas čia buvo?

– Tai... tai vienas žmogus. Jis norėjo su tavimi pasikalbėti.

– Apie ką?

– Jis norėjo išgirsti tavo balsą.

– Kam, Serioža? Negaliu su niekuo kalbėtis, tik su tavimi, tu juk žinai.

– Tėte, nejau tai taip slapta?

– Taip, Serioža.

– Bet, tėte... – kramčiau lūpas (atrodė, kad kiek ir pratrūksiu verkti). – Jie netiki, kad esi gyvas. Jie visi įtikinėja mane, kad man stogas nuvažiavo.

– Vargšas. Vargšas mano berniukas. Tikėk manim. Manimi vienu.

Kažkas išplėšė iš mano rankų ragelį ir metė ant sverto. Pakėliau galvą. Tai buvo Liusė.

– Serioža, liaukis, – pasakė ji. – Negaliu daugiau to girdėti.

– Kaip aš kalbuosi su tėvu?

– Kaip tu kalbiesi pats su savim!

– T-tu... Vadinasi, tu manai, kad aš dvidešimt metų kalbėjausi su savimi?

– Serioža, maldauju, važiuok į ligoninę, – ji tiesiog pratrūko raudoti.

– Einam, Sergejau Pavlovičiau, – pasakė daktaras. – Reikia pagailėti žmonos. Jai būtina nusiraminti. Duokite jai tablečių, – kreipėsi į sanitarą.

Kitą dieną Chmurovo – tokia buvo gydytojo pavardė – kabinete bandžiau papasakoti viską, kaip buvo.

– Ir jūs tvirtinate, kad tėvas jums atsakė, kaip visada?

– Na žinoma! – aš net pamiršau savo kvailą pižamą, kuri mane visą dieną trikdė. – Buvau kone benualpstąs, kai įlėkiau į būdelę. Tėvas...

– Ką?

Nurijau seilę.

– Tėvas, kaip visada, išklausė mane. Ir viską paaiškino.

– Ką – paaiškino?

– Šiaip neturiu teisės to pasakoti...

– Valstybinė paslaptis?

– Gerai, pasakysiu. O tai dar nesuprasite. Jis pasakė... taip, jis pasakė, kad visa tai – fikcija.

– Kas – fikcija?

– Na viskas. Butas, kapas. Taip reikėjo.

– Aha, – pasakė daktaras. – Toliau.

– Toliau jūs žinote.

– O kur nakvojote tą naktį?

– Išėjęs iš kapinių? – patraukiau pečiais. – Viešbutyje, kurgi dar.

– Ar jis nebuvo pas jus atėjęs į viešbutį?

– Kaip? – aš pašokau. – Darote iš manęs psichą?

– Jokiu būdu, Sergejau Pavlovičiau. Tiesiog, – daktaras vartė rankose savo akinius, – jis galėjo atsitiktinai atsidurti mieste, tą naktį.

– Jūs turbūt juokaujate!

– Nė kiek. Jei jis, kaip sakėte, yra užverbuotas žvalgybos, tai jį galėjo pasiųsti užduoties atlikti.

– Į savo miestą? Kam?

– Na... to negalima paaiškinti. Žvalgybininkai turi savo taktiką. Tai ar naktį užėjo pas jus tėvas į viešbutį, ar ne?

Neatsakiau. Tik dabar supratau visą savo padėties siaubą. Esu beprotnamyje, uždarytas: ir tas daktariūkštis netiki nė vienu mano žodžiu. Kokio velnio pasidaviau įkalbinėjamas? Na ir įklimpau. Liusė irgi gera. Patikėjo, kad esu psichas.

– Tai ko gi nutilote?

– Aš viską pasakiau.

– Gerai – norite užsirūkyti? – jis ištiesė man pakelį cigarečių. – Čia galima.

– Ne.

– Galbūt prisiminsite – su jumis niekada piktai nejuokavo?

– Kaip?

– Na, tarkim, nesiuntė jums telegramų, sakykim... apie jūsų tėvo mirtį?

– Užduodate kažkokius keistus klausimus, – pasakiau aš.

– Ne, taip būna, – daktaras užsitraukė dūmą. – Štai praėjusiais metais mano pažįstamam kažkas atsiuntė telegramą, kad jo vasarnamis sudegė.

– Paklausykite, daktare, – pasilenkiau ir pažvelgiau jam į veidą. – Aš jūsų nesuprantu. Žaiskime atviromis kortomis. Jūs manote, kad aš kuoktelėjau?

– Kas per žodis? Jūs patyrėte dideles psichines perkrovas.

– Manote, kad nieko negirdžiu ragelyje?

– Kodėl gi ne. Visai ne, – jis apie kažką galvojo. – Gerai, Sergejau Pavlovičiau. Matau, esate protingas žmogus, ne kvailesnis už mane. Aš kreipsiuosi į jūsų protą. Taip galbūt ir geriau. Vis dėlto užsirūkykite. Juk rūkote?

Paėmiau iš jo cigaretę.

– Žinoma, esate girdėjęs apie haliucinacijas, – tęsė daktaras. – Patikėti tuo, ką jūs sakote, – pripažinkite, labai sunku. Prieš valandėlę čia sėdėjo solidus vyriškis, instituto docentas. Jis tvirtino, visiškai rimtai, kad jo pilve yra siųstuvas, kuris jam perduoda komandas. Jis tas komandas visiškai aiškiai girdi: na kaip jūs mane. Įtikinti tą vyrą, kad siųstuvo nėra, – neįmanoma.

– Norite pasakyti...

– Aš tik noriu pasakyti, Sergejau Pavlovičiau, kad psichika – subtilus ir sudėtingiausias dalykas. Tą docentą mes gydome jau treti metai.

– „Nuo balsų“?

– Taip.

Daktaras nutilo. Aš tarsi jį supratau. Bet nuo to man pasidarė dar blogiau. Atsidūriau tikriausiuose spąstuose. Supratau, kad atakuojama paskutinė tvirtovė – mano asmeninis tikėjimas savo proto blaivumu. Visiems jau aišku, kas man, – reikia dar palaužti mano tikėjimą, ir tada... Kas – tada? „Gydymas bus sėkmingesnis?“ Nuo ko mane čia gydys?

– Kodėl tylite, Sergejau Pavlovičiau?

– Ar galiu iš čia išeiti?

– Tik po mėnesio ir tik pagal ypatingą jūsų žmonos pareikalavimą.

– Ką jūs sakote?

– Tokia tvarka.

Prikandau apatinę lūpą.

– Vadinasi, jūs manote, kad aš dvidešimt metų klausiausi haliucinacijų?

– Na gerai. Pasakysiu, ką aš spėju. Esu turėjęs tokių atvejų. Matote, esu su jumis nuoširdus, ir be reikalo bandote prieš mane nusiteikti. Aš noriu tik padėti. Taigi klausykitės atidžiai, – jis nukratė pelenus nuo cigaretės į peleninę. – Viena mergina, mano pacientė, labai mylėjo vaikiną. Staiga tas vaikinas žuvo, ir jai apie tai pranešė. Paprastai žmonės labai išgyvena tokiais atvejais – ir išgyvena todėl, kad neabejoja įvykio realumu. O tosios merginos psichika buvo per silpna, kad į ją įeitų ir ten liktų štai tokia realybė. Tą dieną, kai sužinojo, ji ir pamiršo.

– Pamiršo?

– Taip, pamiršo, – linktelėjo daktaras. – Ir pati to nepastebėjo. Tai automatiniai procesai, supraskite. Mintis apie mylimojo mirtį jai buvo nepakeliama, štai ji ir pamiršo. O vietoj to susigalvojo visą istoriją. Norite, papasakosiu?

Aš nieko neatsakiau.

– Jos vaikinas tiesiog jai buvo neištikimas, pats inscenizavo žmogžudystę. Permiegojo su kita ir išvažiavo su ja. Kam inscenizavo? Na kad jos neįskaudintų. Dėl to ji ir išmetė iš galvos mintį apie mirtį – juk jis gyvas! Tik, kaip ji sakė, „toli toli“. Kad palaikytų savo tikėjimą išsigalvota istorija, ji važinėjo į įvairius miestus tarsi į susitikimus su juo: gavusi atitinkamas telegramas iš jo. Bet jis vis nepasirodydavo, dėl įvairių priežasčių.

– Ji pati telegramas siuntinėjo?

– Neaišku. Niekas jų nematė. Ji tik pranešdavo, kad atėjo telegrama, ir išvažiuodavo.

Nežinojau, ką besakyti.

– Bet... bet tai juk visai kas kita.

– Psichiatrijoje apskritai nebūna dviejų vienodų atvejų.

Nebenorėjau jo ilgiau klausytis. Jis veikė gudriai, daktaras, nespaudė: bandydamas palaužti mano tikėjimą. Koks pasibaisėtinas mokslas: tik kas – pagal išorinio panašumo principą – įtarinėti visus proto sutrikimu.

– Daktare, – pasakiau. – Noriu surinkti tėvo numerį.

– Prašau, – jis pastūmė man telefono aparatą.

– Tėte, – pasakiau į ragelį išgirdęs jo balsą. – Atsidūriau kvailoje situacijoje.

– Kas nutiko, Serioža?

– Aš net negaliu normaliai paaiškinti. Tėte, tu esi, aš žinau.

– Serioža, neabejok dėl to. Galbūt greitai pas tave atvažiuosiu. Mes pasimatysime.

– Tikrai? – mano širdis džiaugsmingai suspurdėjo. – O tu iš tiesų užsienyje?

– Kol kas – taip. O tu kur? Iš kur tu kalbi?

– Iš vienos vietos, tėte.

– Kad ir kas nutiktų, būk ramus, sūneli. Viskas bus gerai, pamatysi. Skambink man bet kada. Aš visada su tavimi.

Padėjau ragelį ir paniekinamai pažvelgiau į daktarą.

– Eisiu į savo palatą, – pasakiau atsistodamas. – Ir noriu pamatyti savo žmoną, šiandien pat.

5

Liusė atėjo kitą dieną, nešina krepšiais maisto, tarsi aš būčiau buvęs Šiaurės ašigalyje.

– Liuse, – pasakiau jai, – nedelsdama atsiimk mane iš čia. Padaryk viską, ką gali.

– Bet...

– Tylėk. Kvaila tu moteris. Aš irgi kvailys.

– Seriožа...

– Suprask, aš viso proto. O iš manęs čia padarys psichą. Čia aplink tikri idiotai. Liuse, aš reikalauju.

– Seriožа...

– Ko žliumbi?

– Aš bijau...

Kuo toliau, tuo sunkiau ją galėjau atpažinti. Kur dingo jos ryžtingumas: vien tik prislėgtumas ir sutrikimas.

– Liaukis. Prisiekiu tau, viską išsiaiškinsiu. Pasiimsiu atostogų, mėnesį, ir viską išsiaiškinsiu. Nuvažiuosiu į Karo ministeriją, išpešiu informaciją. Prisiekiu tau, kad kaskart kalbuosi su tėvu.

– Bet... Bet jis gi... jis gi mirė, Seriožа!

– Iš kur ištraukei? Kodėl esi tokia tikra?

– Seriožečka, – ji apkabino mane, – ten jo kapelis, pats sakei. Seriožečka, ką tu kalbi?

Sukandau dantis.

– Aš tau aiškinau, Liuse. Remdamasis tėvo žodžiais. Visa tai padaryta dėl konspiracijos. Kad visi galvotų, jog jo nėra.

– Bet... kam jis su tuo sutiko?

– Nežinau, Liuse. Galbūt jį privertė. Iš kur man žinoti? Aš tuomet mažai domėjausi jo gyvenimu. Prisimink – jis su tuo sutiko, kai liko vienas. Visiškai vienas tame mieste. Galbūt jis neturėjo ko griebtis?

– Nežinau, Serioža, – Liusė vis dar kūkčiojo. – Noriu tavimi tikėti.

– Jei tu manimi netikėsi... Mes negalėsime gyventi, jei tu manimi netikėsi!

Riksmas ją paveikė.

– Gerai, Serioža. Aš dabar viską padarysiu. Nueisiu pas vyriausiąjį gydytoją.

– Tu išgirsi jį, pamatysi, – sulaikiau ją už suknelės rankovės. – Aš įkalbėsiu jį pasikalbėti su tavimi, viską paaiškinsiu ir įkalbėsiu.

Išleido mane tik po penkių dienų. Bet ir dėl to Liusei teko apsilankyti merijoje, parašyti skundą deputatui.

– Be reikalo tai darote, – pasakė mano žmonai Chmurovas išrašydamas (pats to negirdėjau). – Jis kliedi, jo būklė bloga. Jei jis rytoj nužudys jus arba jūsų kaimyną...

Tai šunsnukis. Liusei teko jam pakloti gerą sumelę: o juk mes – ne milijonieriai.

– Tėte, – pasakiau į ragelį, kai tik užsidariau mūsų miegamajame. – Aš tavęs prašau – pasikalbėk su mano žmona. Nors kartą. To labai reikia.

– Man negalima, Serioža, – atsakė tėvas. – Dabar negalima. Man uždrausta.

– Bet juk ji mano žmona, tėte. Liusė – tu turi ją prisiminti.

– Prisimenu, – pasakė tėvas. – Atsiprašyk jos ir viską paaiškink. Galbūt greitai man leis kalbėtis ne tik su tavimi. Bet dabar negaliu, Serioža, suprask.

Balsas jo sudrebėjo: ko aš jį kankinu? Neturiu jo daugiau jaudinti. Aišku gi, kad jis tiesiog negali nieko padaryti. Turbūt palaužė jo valią, aš nežinau. Jis negali elgtis kaip nori, taip būna. Jį pajungė savo valiai, taip. Labai galimas dalykas. Tai kas iš to? Jis liovėsi buvęs mano tėvas? Aš turiu jį kaltinti tuo, kad nevykdo

mano pageidavimų? Negi esu jo situacijoje, jo kailyje, kad manyčiau, jog jis galėjo, gali kažką padaryti, bet nenori? Negi žinau jo situaciją? Juk neturiu menkiausio supratimo! Sprendžiu pagal save: nors ir aš pats, būdamas iš esmės laisvas žmogus, stirksau šiame mieste neišvažiuodamas metų metus.

Ne, grįžęs iš beprotnamio ir supratęs, kad dalykas pernelyg rimtas, nusprendžiau veikti. Taip, kartą ir visiems laikams šią istoriją pabaigti! Nes... Nes mano, mūsų su Liuse stabilus gyvenimas – sutriko. Viskas sutriko mūsų gyvenime. Vaikai nebegavo tiek mūsų dėmesio kaip anksčiau: nors dabar, kai jie darėsi suaugę, negalima buvo apleisti santykių su jais. Mūsų sodo namelyje išardytos krosnys, o centrinis šildymas dar nesutvarkytas. Visu tuo reikėjo užsiimti, reikėjo gyventi. Bet į mūsų gyvenimą įsiveržė nežinia kas, neaišku iš kur: ir mes gyvenome tuo. O kaip norėjau ankstesniojo gyvenimo! Koks rojus jis man atrodė! Turiu pabaigti tą reikalą, pabaigti, ir viskas. Galų gale man, man pačiam reikalinga išsami informacija, reikalingas visiškas tikėjimas savimi, savo jėgomis, savo proto blaivumu.

Po pusmečio man pavyko pasiimti atostogų savo sąskaita ir nuvykti į sostinę, į Karo ministeriją. Praleidau ten visą savaitę vaikščiodamas iš kabineto į kabinetą. Kaip šiandien menu karpą ant pulkininko veido. Ji judėjo kaip gyva būtybė, kai šis, laikydamas popierius rankose, man kalbėjo:

– Jūsų tėvas mirė prieš devyniolika metų, nuo plaučių vėžio. Jis dirbo viename iš mūsų institutų. Užjaučiu jus, Sergejau Pavlovičiau.

Aš nepatikėjau: nuėjau į žvalgybos valdybą, išsikovojau, kad mane priimtų. Apie mano tėvą ten nieko nežinojo.

– Tėte, – kalbėjau apimtas nevilties telefono būdelėje prie pat ministerijos pastato. – Ką tik buvau Karo ministerijoje.

– Tu sostinėje, Serioža?

– Taip. Norėjau sužinoti apie tave.

– Kam?

– Aš... Tėte, nežinau, kaip tau paaiškinti. Aš... Aš norėjau patikrinti, kad tu... Kad tas kapas... – visai susipainiojau. – Kad tu nenumirei, tėte.

Nežinau, kaip man išsprūdo tie žodžiai.

– Ką tu kalbi, Serioža? Kaip aš galėjau numirti?

– Tavęs nemačiau jau dvidešimt metų.

– Bet aš juk esu, Serioža. Skambinu tau, ir tu man skambini.

– Taip. Bet... mane visi įtikinėja, kad tu mirei. Visi, supranti? Aš tik vienas tikiu. Vienas, supranti?

– Gerai. Gerai, kad tiki, Serioža. Taip ir turi būti.

– Kas turi būti? – suspaudžiau iki mėlynumo laikančius ragelį pirštus.

– Kad visi turi būti įsitikinę dėl mano „mirties". Kitaip – nė sudilusio skatiko neverta ta konspiracija.

– Bet ministerijoje man pasakė...

– Pasakė tai, ką turėjo pasakyti. Ten irgi beveik niekas nežino. Jie juk žiūri į popierius, o visi popieriai surašyti atitinkamai.

– Tėte, tai tu esi?

– Esu, Serioža. Aš kalbu su tavimi.

Padėjau ragelį ir pravirkau.

Kaip turėjau gyventi toliau? Netikėti savo ausimis? Ką ten kalbėjo tas šunsnukis? Kad haliucinacijų neatskirsi nuo tikrovės? Nesąmonė! Psichiatrinė nesąmonė. Kažkoks košmaras. Kodėl va ta minia gatvėje tiki tuo, ką mato? Kodėl aš tikiu, kad esu – čia, sostinėje? Jei balsas, kurį ką tik girdėjau ragelyje, – haliucinacija, tai kodėl turiu tikėti savo akimis? Kur aš iš tiesų, kas aš? Psichiatrinė nesąmonė, štai kas visa tai. Jie kaip tik ir išveda iš proto, susirenka sau kontingentą.

Išėjau iš kabinos sudrėkusiomis akimis. Kur eiti? Kaip gyventi?

Dubovas pasitiko mane prie durų: į laboratoriją užėjome kartu. Tai buvo pats tikriausias kelias, kuriuo reikėjo eiti iš pat pradžių: susirasti gyvus žmones, pažinojusius tėvą, su juo dirbusius. O aš puoliau pas gydytojus ir valdininkėlius. Tik gyvas žmogus galėjo atsiverti man, pajausti mane, pranešti tiesą. Dubovas, nepaisant savo santūrumo, buvo gyvas žmogus, susitikau su juo antrą dieną po atvykimo, jis sėdėjo ant suoliuko prie instituto, nedideliame skverelyje, kažką kramtė, kažkokį sumuštinį, ir spoksojo į šokinėjančius prie jo kojų paukščiukus.

– Tai jūs, vadinasi, Pavelo Leonidovičiaus sūnus?

Jis iškart suprato mano padėtį. Jis buvo pirmas žmogus, kuris nesuabejojo mano sveiku protu!

Bet iš pradžių... iš pradžių mane šokiravo jo frazė, ištarta tyliai, ramiai – ir tai baisiausia – su nuoširdžia užuojauta ir supratimu.

– Man labai gaila, bet manau, kad jūsų tėvo nebėra tarp gyvųjų.

O Viešpatie! Ir jis – tą patį.

– Bet aš kalbuosi su juo, suprantat? Telefonu. Štai jau dvidešimt metų. Jūs netikite?

– Aš galiu jumis patikėti, – jis baigė valgyti sumuštinį ir numetė trupinius paukščiams. – Regis, galėsiu jums kai ką paaiškinti.

– Bet kaip? Jūs tikite, kad aš kalbu su tėvu ir čia pat tvirtinate, kad jo nėra tarp gyvųjų? – man vėl ėmė drebėti dešinė ranka: nuo to laiko taip ir nesugebėjau sugrąžinti nervų į ankstesnę būklę.

– Taip. Nagi ateikite rytoj, prie tų va durų, devintą. Pamatęs daugiau suprasite, negu aš jums čia paskaityčiau paskaitą. – Jis patylėjo, atsiduso ir palingavęs galvą pasakė: – Na ir Paša, kas galėjo pamanyti.

Nesupratau jo. Visą naktį nemiegojau, o kitą rytą mes įėjome

į didžiulę salę. Patalpoje, panašioje į angarą ir suskirstytoje į sekcijas, buvo daug tokių salių su lentelėmis ant durų.

– Čia jis dirbo, – pasakė Dubovas. – Štai jo instrumentai. Eikite šen.

Tą dieną ėmė kristi sniegas: tankus, nesibaigiantis, drėgnas. Jis lipdė langus, akis ir gražiai gulė ant nepridengtų moterų plaukų. Tame mieste neprisiminiau Liusės, savo vaikų, staiga man pasirodė, kad aš – tas jaunas dvidešimtmetis studentas, kuris svaigsta nuo laisvės atsidūręs toli nuo gyvenimo, kurį traukė kaip jungą. Aš buvau, tame mieste. Aš ir mano tėvas.

– Štai aparatas, – pasakė Dubovas. – Ar įsivaizduojate, kuo užsiiminėjo jūsų tėvas?

– Ne, – atsakiau.

– Tai nauja elektronikos sritis. Tuojau viską suprasite.

Jis priėjo prie dėžės su tumbleriais ir lemputėmis ir kažką įjungė.

– Norite pasikalbėti su savo žmona? – paklausė Dubovas.

– Ją retai pakviečia prie telefono, – atsakiau aš. – Ji dabar darbe.

– Tai nesvarbu. Jūs galėsite su ja pasikalbėti jos nesutrukdydamas.

Ką jis norėjo tuo pasakyti?

– Kiek jūsų žmonai metų?

– Keturiasdešimt aštuoneri.

– Koks jos balsas – žemas, aukštas? Pasiklausykite ir išsirinkite panašiausią.

Jis paspaudė mygtuką, ir aš krūptelėjau. Kažkas manęs paklausė: „Sveikas, kaip sekasi?“ Paskui dar kartą: kitu balsu. Ir dar kartą, ir dar.

– Tas? – Dubovas sekė mano veido išraišką.

– Taip, turbūt.

– Dabar reikalinga nedidelė informacija apie jus, apie jūsų sveikatą, jūsų gyvenimišką situaciją. Apie jūsų šeimą. Kiek turite vaikų ir kiek jiems metų?

Atsakiau į visus jo klausimus suvokdamas, kad vyksta kažkas siaubinga ir neišvengiama. Aš to norėjau! Būtent norėjau, daugiau negu tėvo gyvybės norėjau tiesos, galutinio visko paaiškinimo. Buvau pasirengęs pakelti bet kokią kančią: kad tik likčiau savimi, išsaugočiau tikėjimą savimi ir savo protu. Tvirtu pagrindu.

– O dabar – pasikalbėkite su savo žmona. Nagi. Pasisveikinkite.

– Sveika, Liuse, – pasakiau akmeniniu balsu.

– Serioža, tai tu? Gerai nuvažiavai?

– Taip, gerai, – atsakiau. – Kaip vaikai?

– Tolečka išėjo į institutą, Valečka mokykloje. Viskas gerai, Serioža. Kaip tu? Sužinojai apie tėvą?

– Taip, Liuse, – atsakiau. – Sužinojau.

– Ir kaipgi? Kaip?

– Jis mirė, tu buvai teisi.

– Serioža, tu gerai jautiesi?

– Taip.

– Inkstų neskauda? Kaip tavo ranka?

– Kaip tu?

– Viskas normaliai. Laukiam tavęs. Mes labai tavęs laukiam. Grįžk greičiau, mes visada su tavimi.

Pasaulis prieš mano akis ėmė plaukti, ir aš atsipeikėjau krėsle, kampe. Prieš mane stovėjo Dubovas ir dar kažkas.

– Tai – Skvorcovo sūnus, – išgirdau šnabždesį.

– Jums geriau, Sergejau Pavlovičiau?

– Taip.

Kažkas suvilgė man kaktą.

– Štai, išgerkite.

Mechaniškai nurijau tabletę, užgėriau vandeniu.

– Jūsų tėvas, kai jis su jumis kalbėdavosi... – Dubovas atsisėdo į krėslą priešais. – Ar jūs kartais nepastebėdavote sutrikimų? Na – nesupratimo. Sakykim, jūs vieno klausiate, o jis kita atsako?

– Maniau, kad tai – dėl blogo girdimumo, dėl didelių atstumų.

– Aš nieko negaliu tvirtinti šimtu procentų, – pasakė Dubovas. – Neturiu faktų. Bet jūs pats įsitikinote, kad iš esmės įmanoma kalbėtis su automatu.

– Su automatu? Aš...

– Nusiraminkite. Žinau, esu tiesmukas žmogus. Visada sakau tiesą, ką galvoju.

– Jūs manote, kad mano tėvas, jis...

– Jis visą gyvenimą užsiėminėjo kalbančiais automatais, – pasakė Dubovas. – Tiesa, tai nebuvo jo pagrindinis darbas. Pagrindiniu jis tapo jo gyvenimo pabaigoje. Staiga, likus dviem metams iki mirties, jis ėmė mindyti slenksčius ir prašytis į mūsų skyrių.

– Ir...

– Jis čia tūnodavo kiauras naktis.

– Kas gi su manimi visą laiką kalba?

– Jūsų tėvas, – atsakė Dubovas.

Mano smegenys intensyviai dirbo, bandė sulaikyti „stogą“, suprasti. „Suprasti“ – tai buvo viskas: visas mano išsigelbėjimas. Arba suprasti, arba... nežinojau, kas bus.

– Išeikim į skverą. Ten pasišnekėsim.

Jis pakilo pirmas, ir aš pasekiau įkandin jo. Snigti liovėsi.

– Pastovėkime čia, – parodė jis man vietą po stogeliu. – Jums geriau?

– Taip, grynas oras, – atsakiau.

– Štai ką aš manau, – pasakė Dubovas. – Tuos dvejus metus pas mus laboratorijoje jis darė aparatą jums. Jis žinojo, kad serga vėžiu.

– Bet kam? Kodėl jis man nepasakė apie ligą? – man staiga pasidarė trošku gryname ore.

– Tai jums geriau žinoti.

– Kaip tai apskritai įmanoma? Susijungiu su juo iš bet kurio taško, iš bet kurio automato.

– Mūsų institutas dirba armijai, – pasakė Dubovas: jis nežiūrėjo į mane, kažkur į tolį. – Galime išeiti tiesiai į palydovus. Jis visą gyvenimą dirbo su palydovais, kosminio ryšio skyriuje.

Mane tiesiog nupurtė.

– Aš ką – kalbu su juo per palydovą?

– Galbūt, – pasakė Dubovas. – Jūsų tėvas buvo keistas žmogus. Jo niekas iki galo nepažino. Nors iš pažiūros atrodė prieinamas ir paprastas. Jis buvo idėjos žmogus. Tokių jau nebėra.

Dubovas kažkaip sunkiai – „asmeniškai" – atsiduso.

– Bet juk tai Karo ministerija, – pasakiau. – Kaip jis galėjo pasinaudoti kariniu palydovu be leidimo?

– Tai įmanoma, – ramiai atsakė Dubovas. – Žiūrėkite, štai skrenda paukštis.

Nuo medžio ant medžio iš tiesų skraidė kažkoks paukštis.

– Jūs jį matote ir galite net nustatyti jo skrydžio kryptį. Bet kas darosi jo viduje, organizme, kiekvienoje ląstelėje, – nustatyti ne taip paprasta. Šiuolaikinė elektronika – tai supersudėtinga struktūra, tokia sudėtinga, kad kontrolė, smulkmeniška, tapo problemiška. Nesakau, kad jos nėra. Bet toje struktūroje visada galima surasti silpną vietelę, nepavaldžią kontrolei, ypač jei žinai struktūrą iki smulkmenų. O jūsų tėvas buvo elektronikos genijus.

– Pasakėte – genijus?

– Taip, tuo neabejoju. Jis tiesiog negalėjo išplėtoti savo veiklos visu pajėgumu. Pagal savo galimybes, kurias jam davė Dievas, jis buvo ne tas žmogus, eilinis elektronikas, prie kurio visi priprato. Jis – tai buvo tai, ką jis galėjo. Tai supratau per dvejus darbo su juo metus. Jo smegenys dirbo kažkaip ypatingai. Buvome konkrečių užduočių vykdytojai, o jis...

– Bet aš noriu žinoti, – nutraukiau jį, – kaip tai įmanoma. Kaip visa tai galima?

– Praktiškai – aš irgi nežinau. Žinau tik, kad įmanoma teoriškai, iš principo. Tarkim, tarp supersudėtingų palydovų susirasti tokį, kuriame vienas iš tūkstančių kanalų nėra kontroliuojamas. Neabejoju, kad toks žmogus, kaip jūsų tėvas, galėjo išspręsti šį uždavinį.

– Bet, – nurijau seilę, – kurgi tas... aparatas? Kas jį aptarnauja?

– Tai gali būti visiškai automatinis aparatas ir stovėti bet kur – kad ir šitame pastate, bet kuriame rūsyje. Jei jam pavyko nepastebimai jį prijungti prie vieno iš kosminio ryšio kanalų – sustiprinimas ir perdavimas per atstumą vyksta savaime. Pakanka paties silpniausio signalo, pasiųsto priimti.

– Palūkėkit, – man atrodė, kad mano smegenys neišlaikys įtampos. – Jis žinojo apie visus mano kasdieninius reikalus. Jei jis ne gyvas žmogus, kaip visus tuos metus galėjo kalbėti apie mano reikalus?

– Jūs niekada nesate susidūręs su elektronika? – Dubovas vos pastebimai šypsojosi. – Mašina irgi turi atmintį. Kaip ir žmogus. Viskas, ką sakote, įsimenama, sudaromas klausimynas kitam seansui. Mašina dirba pagal atitinkamą programą. Dieve mano! – staiga atsiduso Dubovas. – Tik genijus galėjo šitaip sugalvoti. Jūs neįsivaizduojate, kaip tai genialiai paprasta.

– Kas?

– Viskas, – jis palingavo galvą, – velniškai paprasta. Viskas, ką jis padarė.

– Esu įsitikinęs, kad girdžiu jo balsą, – pasakiau aš.

– Aš ir nesiginčiju. Jūs girdite jo balsą. Jis tiesiog įrašė visas reikiamas frazes, kol gyvas buvo. Pagal programą. Kokius du ar tris tūkstančius sakinių, iš kurių mašina sudarinėja variantus, atitinkančius jūsų frazes. Jas galima įkalbėti per savaitę.

– Aš negaliu patikėti.

– Tai paprasta. Tai labai paprasta, Sergejau Pavlovičiau. Nepatikėsite, bet bendraudami žmonės naudojasi šimtu kitu sakinių, ypač pokalbiuose telefonu. Tai apskaičiuota. Tik poetų kalba individuali, bet ir tai tik iš dalies. O paprastas bendravimas susideda iš stereotipų. Aš juk lingvistas pagal išsilavinimą. „Sveikas, tėte“ – taip pradedate kiekvieną pokalbį?

– Taip, – sutikau aš.

– Štai jums pirmas štampas, – pasakė Dubovas. – Į jį atsakas: „Sveikas, Serioža. Kaip sekasi?“ Arba: „Sveikas, Serioža. Tu iš kur skambini?“ Tokie variantai buvo?

– Taip.

– O jeigu jūsų frazė ilgesnė, klausimo formos „Sveikas, tėte. Kaip gyveni?“ – tai seka atsakas „Sveikas, Serioža. Man viskas gerai. O tu? Kaip anūkai?“ Tai – elementaru, Sergejau Pavlovičiau. Jis įkalbėjo frazes, o mašina kuria jų kombinacijas.

– O dovanos? Jis siunčia dovanas mano vaikams!

– Tai gali daryti pasamdytas žmogus, firma, kuriai sumokėta. Visa tai galėjo įeiti į programą. Kaip ir versija su poligonu.

– Bet... Tai tik jūsų spėjimai? Jūs gi neturite įrodymų?

– Jų ir negali būti. Jūsų tėvas pasistengė, kad jų nebūtų. Kad jūs niekada tikrai nesužinotumėt, kad jo nėra šiame pasaulyje. Tai buvo programoje numatyta, net tai, kad anksčiau ar vėliau surasite jo kapą. Niekas, beje, nematė jo mirusio. Viskas padaryta, kad jūs netikėtumėt jo mirtimi.

– Bet kam jis tai padarė?

– Nejaugi iki šiol nieko nesupratote? – pasisuko į mane Dubovas: jo veidas pasidarė rūstus ir svetimas. – Jis jus mylėjo.

7

Jau buvo tamsu, kai pasukau atgal į viešbutį. Ėjau per pūgą, ji lipdė veidą, ir, žinoma, greitai pasiklydau. Nieko nemačiau aplink save. Aš buvau ne aš: neturėjau nei žmonos, nei vaikų, nieko. Aš nenorėjau gyventi.

Nepažinojau to miesto. Nepažinojau to rajono. Namuose jau švietė langai – už jų virė kažkieno gyvenimas. Šiame mieste nieko nepažinojau. Sniegas, apšviestas retų gatvės žibintų, dribo tankiai ir gausiai.

Pasukau į kažkokį skersgatvį, paskui į dar vieną. Nebuvo net žmonių, kad galėčiau paklausti, kur aš. Pasukau dar ir dar, kol neišėjau į kažkokią dykvietę: nuėjau per ją, grimzdamas į sniegą. Čia jau nebebuvo namų, augo tik kažkokie krūmokšniai. Netrukus atsirėmiau į tvorą ir nuėjau palei ją. Veikiai kelią pastojo kita tvora. Susmukau ant žemės, mano kepurė nuslydo nuo galvos. Iš kažkur krentanti šviesa apšvietė virš tvoros sniego juostą. Ten, aukščiau, irgi buvo sniegas, beveik nematomas. O toliau, aukščiau sniego, šaltame kosmose skriejo palydovai. Nemačiau jų. Kodėl turėčiau tikėti Dubovu? Kodėl turėčiau tikėti psichiatrais? Tėte, nejau tu guli dviejų metrų gylyje įšalusioje žemėje?

Beveik sustingęs (širdis vos plakė) prisiverčiau atsistoti. Pamačiau tolumoje kažką geltoną. Tai buvo telefono būdelė. Aprūdijusi, be stiklų; aišku gi – su sulaužytu telefonu. Netoliese turbūt yra gyvenamasis namas. Ne, apsirikau. Iš pradžių kažkas sutraškėjo ragelyje, paskui įsijungė ilgas signalas. Pakvėpavęs į saują, surinkau numerį. Ragelyje grojo muzika – lengvutė, kaip debesėlis. Itališkas balsas dainavo apie meilę. Ar man tik vaidenosi?

– Tėte, – sušnabždėjau verkdamas. – Tėte.

– Tu verki, sūneli?

– Tėte, visi mane tikina, kad tu mirei.

– Netikėk niekuo, prašau tavęs.
– Tėte, tai juk ne programa?
– Kas, Serioža?
– Tavo atsakymas. Tu esi dabar?
– Sūneli, aš esu.
– Tu esi šiame pasaulyje, tėte?
– Netikėk niekuo. Aš nemiriau. Tu juk girdi mane?
Dabar jis pasakys: „Aš visada būsiu su tavimi“.
– Aš visada būsiu su tavimi.
– Tėte, pasakyk: aš visą gyvenimą mylėjau tik tave vieną.
– Aš visą gyvenimą mylėjau tik tave vieną.
– .....
– .....
– Tėte, tu verki?
– Taip.
– Neverk, prašau tavęs.
– Mes greitai susitiksime, Serioža.
– Greitai, tėte.
– Gyvenimas – sudėtingas dalykas.
– Sudėtingas, tėte.
– Mes turime vienas kitą.
– Visada.
– .....
– .....
– Skambink man, kalbėk su manimi.
– Kur tu? Aplinkui sniegas. Aš toks vienišas, tėte.
– .....
– .....
– Aš su tavimi, Serioža.

Šiukšlių vamzdis

Galbūt aš išsigelbėsiu, jei parašysiu šią apysaką. Tada pažvelgsiu į save iš šalies ir dabartis paleis mane. Tuomet, kai rašysiu, mano paties pasaulis išnyks, tarsi aš nebebūčiau aš, o tie žmonės, kurie išeis iš nebūties, prabils, sujudės puslapiuose. Ir kai žmona užeis pas mane – pažvelgsiu į ją kaip į stebuklą, nusileidusį iš debesų. Tarsiu jai:

– Gerai, padarysiu viską, tik neliesk manęs. Prašau, išeik.

Tada ji pamatys, kad aplink mane vaikštinėja kažkokios moterys, deda rankas man ant peties, kažką sako. Berniukas pasislėpė kampe, pagyvenusi ponia išsitiesė ant sofos.

– Prašau tavęs, išeik, palik mane, Marija.

Ir jei ji tebestovės tarpduryje, sušuksiu:

– Eik lauk, ar negirdėjai!

Ir tą akimirką išgaruos mano moterys, berniukas ištirps tamsiame kampe, išnyks pagyvenusi ponia.

Durys užsitrenks, ir aš atsidursiu baisiame baldų, negyvų kalbančių baldų pasaulyje: sieninio laikrodžio ovalas su panieka žvelgs į mane žvilgėdamas lakuotu mediniu paviršiumi. Ūmai pajusiu, kad laikrodis ant sienos – tai viskas: o, kokia stabili jo būtis. Net jei jo apsilupinėjusios rodyklės nejuda. Jis – viskas, kabės ir rytoj, ir poryt – toks pat nesikeičiantis, pasitikintis savimi, amžinai senovinis. O aš – niekas: manęs nėra šalia jo. Net jei imsiu ir jį sudaužysiu, sulaužysiu į smulkius šipulius – vis tiek manęs nėra. Sėdėsiu ir verksiu tarp nuolaužų bei stiklo šukių, nesuprasdamas, kas čia dedasi.

Prieisiu prie lango ir barbensiu pirštais: kam man mano gyvenimas? O jeigu štai taip: ir atsivedėsiu ranka iš peties, trenksiu kumščiu – išmušiu tą langą į pasaulį, kad vėl palikčiau save, nesuprantamo žmonai, sau pačiam. Nueiti su kraujuojančiu kumščiu į vonią, šnypšti iš skausmo, pasiųsti velniop nieko nesuprantančią žmoną. Ką ir kam norėjau įrodyti? Jei žmogus netveria savame kailyje – vadinasi, jis dar nemirė, galutinai neužmigo: įsiūtis galbūt vienintelis dalykas, verčiantis žmogų būti Dievu, mylėti laisvę? Ir, tai supratęs, nusijuoksiu ir dar stipriau apsirišiu ranką. Paskui sėdėsiu savo krėsle, jausdamas, kad galiu daryti viską, ką noriu. Ir jokia žmona – niekas – neprisiriš manęs darydamas gera...

Taigi vis tik parašysiu tą apysaką: apie berniuką, kuris visuomet žiūrėjo į grindis. Jo vardas buvo Torvigas. Kai jis gulėjo lopšyje, kažkas susikūprinęs, juodai apsisiautęs priėjo kartą labai arti. Jis uždėjo savo kreivus pirštus ant šviesių akių – nuo to laiko niekas jų nebematė. Berniukas žiūrėjo, bet niekas nematė jo akių. Kada motina (ją vadino Dominika) lašindavo jam vitaminus – tik baltas baltymų abejingumas, tamsi beprasmiško vyzdžio skylė, nieko daugiau.

– Ne, tai ne tu! – būtų pasakiusi motina, jei būtų mokėjusi ir norėjusi iš pat pradžių lyginti savo sūnų su kitais vaikais. Bet apie kitus vaikus ji niekada negalvojo, tiesiog nustebo priglaudusi jo mažą burnytę prie spenelio: kūdikis, nė karto nepakeldamas akių, iščiulpė pieną, skaudžiai įkando ir tučtuojau užmigo. Ji patrynė įkąstą vietą.

O paskui sūnus įkąsdavo kaskart prisipildęs skranduką. Tai virto savotišku ritualu. Kartais, būdavo, Dominika taip ilgai maitindavo, kad užsimiršdavo, tik ūmai veriantis aštrus skausmas nudiegdavo krūtį, ir ji tučtuojau išvysdavo seilėtą burnelę, iš visų jėgų gaudančią orą. Iš pradžių ji stebėdavosi – ne tiek nepaaiškinamais

vaiko veiksmais, kiek savo jausmų jam naujumu. Pirmąkart ji pajuto norą atskirti nuo savęs mažąjį žvėriūkštį – pailsėti nuo stipraus skausmo baimės, sukaustydavusios ją prieš kiekvieną maitinimą. Įsitempusi ji laukdavo įkandimo, bet dažniausiai praleisdavo momentą, spėdavo atsipalaiduoti. Apimdavo keistas jausmas, kad kūdikis žino, kada reikia įkąsti, kad jis jaučia jos būseną. Ir kartą netekusi kantrybės, Dominika sudavė pirštų galais per Torvigo lūpas. Ir čia nutiko nepaaiškinamas dalykas: nepakeldamas akių, Torvigas įsikibo nagučiais jai į skruostą ir suriko stipriu, visai ne bejėgišku riksmu. Išsigandusi ne tiek įsmeigtų į odą minkštų nagučių, kiek jai nepažįstamo riksmo, Dominika greitai atitraukė jį nuo savęs, paguldė ant lovos ir išėjo. Ji išėjo norėdama nusiraminti: pirmąkart ji ieškojo vienatvės! Torvigas jai trukdė!

Bet trukdyti gali tik svetimas žmogus. Dominika panoro vėl išgirsti tą riksmą, kad įsitikintų – jis nebuvo sapnas. Bute nieko, išskyrus ją, nebuvo: ir kas gali jai sutrukdyti daryti su berniuku ką tik nori. Įskaudinta, susierzinusi, ji ūmai panoro dar kartą patikrinti Torvigą: štai taip prieiti ir suduoti jam per mažas piktas lūpeles. Kodėl jis ją kandžioja, už ką? Mažas žvėriūkštis.

Torvigas nemiegojo, tiesiog gulėjo primerktais vokais ir sunkiai alsavo. Atrodė, jis kažką galvojo – galvojo apie ją, nekentė jos. Kai ji priėjo arti – pasirodė, kad jis sulaikė kvėpavimą, visas įsitempė. Putlios rankutės virš vystyklų buvo suspaustos į kumštelius. Ir tada ji, pati nesuprasdama ką daro, – sudavė jam vėl per lūpas pirštų galiukais. Ir drauge su Torvigo pasipiktinimo riksmu į ją prasiveržė džiaugsmas, džiūgavimas: ji sudavė dar kartą – ir jis dar kartą suriko, o ji kalbėjo, murmėjo:

– Štai, netikėli, netikėli, kam mane kandžioji? Duodu tau pieną, pagimdžiau tave, o tu? Štai rėk dabar, rėk, niekas neišgirs, nieko nėra kambaryje. Esi visiškai bejėgis ir darysiu su tavim viską, ką panorėsiu. Jei ne aš – tavęs iš viso nebūtų, atsiradai iš nie-

kur, iš tuštumos mano dėka, o dabar kandžiojiesi? Netikęs berniūkštis, žvėriūkštis. Kas tave to išmokė?

Virtuvėje sušvilpė arbatinukas, ir ji paliko Torvigą vieną.

– Rėk, o aš einu, rėk sau.

Ji nesuprato savo džiaugsmo – iš kur jis? Nukėlė arbatinuką, atsisėdo ant taburetės. Už šeštojo aukšto lango plaukė debesys, Torvigas rėkė kiek leido jėgos. Ir tai, kad ji nebėgo, nepuolė jo vystyti, gailėtis – teikė jai didžiulį malonumą: paslėpusi veidą delnuose, ji juokėsi. Ne taip, kaip juokdavosi anksčiau, kai jai būdavo tiesiog linksma – tarp draugų, mielų pašnekovų. Ne, tai buvo kitas, ne kikenančios poniutės atpalaiduojantis juokas: dabar ji juokėsi viena, vienui viena. Džiugesys, triumfo jausmas perpildė ją: o, ta kambario tuštuma – tas svetimo žmogaus riksmas ir jos pačios laukinis juokas. Ji neišlaikė, nubėgo atgal į miegamąjį, išvystė rėkiantį Torvigą:

– Na, ko tu rėki, mano vyre, ko tu rėki? Tu man svetimas – jau dabar, šiandien. Tu ne man sutvertas, kitai. O kam tuomet tave pagimdžiau? Torvigai, girdi mane?

Ji juokėsi kaip beprotė ir mušė jį per lūpas. Tuo tarpu Torvigas paleido ploną karštą srovelę, nusilpęs nuo riksmo. Ji greitai palenkė galvą, kad srovė patektų jai į veidą: kas galėjo paaiškinti, ką ji daro, kam? Nieko nebuvo bute, ir Dominika jautė, kad gali daryti viską, ką panorėjusi, viską, ko nori jos prigimtis. Juk niekas nieko nemato. O prigimtis reikalavo beprotybės.

Čiurkšlė pateko iš pradžių į vieną, paskui į kitą akį, nubėgo karštomis srovelėmis per veidą – ji duso nuo kvapo, nuo sūraus skonio, o labiausiai – nuo to, ką ji daro. Mintis apie tai, kad kažkas gali ją pamatyti – sukėlė siaubą. Ji net pakėlė galvą, pažvelgė į durų kiaurymę. Ji panoro nubėgti, patikrinti laukujų durų užraktą, skląstį. Bet susilaikė, įtikinusi save, kad durys užrakintos, jai nesinorėjo dabar palikti Torvigą.

Torvigas nusiramino ir, jausdamas motinos artumą, laukė jos prisilietimo. Tada ji ėmė trintis skruostu į jo kūnelį, pūsti ten, kur jis suprakaitavo. Torvigas, užmerkęs akis, šypsojosi.

– Atleisk man, girdi, atleisk savo kvailai mamytei, – sušnibždėjo Dominika spausdama jį prie krūtinės. – Mušiau tave – per tas mažas bejėgės lūpeles, per tą nosytę. Aš bjaurybė, aš bloga.

Torvigas, išpūtęs krūtinę ir pilvuką, saldžiai ištiesęs kojeles, šypsojosi. Jis ją nugalėjo – nepadaręs dėl to visiškai nieko. Nors ne – jo pasipiktinimo riksmas, jo agresyvumas ją išgąsdino, ir ji jo nemylėjo ištisas dešimt minučių. Ištisas dešimt minučių ji buvo laisva nuo jo, nuo meilės jam: jis, primuštas, rėkė tuščiame bute, o ji springo iš džiaugsmo virtuvėje. Savos laisvės džiaugsmas smaugė ją. Bet dabar ji žino, kad yra laisva – iš principo: jei panorės – ji gali tapti laisva. Jei panorės – ji gali daryti su Torvigu viską: net išmesti į šiukšlių vamzdį. Jei panorės.

Staiga ji suprato, kad jos mintys siaubingos: ji skaitė apie moterį, išmetusią savo metukų kūdikį į šiukšlių vamzdį. Kažkas nutiko tos moters smegenyse, kažkokie stabdžiai nesuveikė – ir ji patvirtino veiksmu tai, apie ką galvojo.

– O aš nepatvirtinsiu. Aš turiu pakankamai proto.

Dominika pasakė tai ir pakilo laikydama Torvigą ant rankų. Pastovėjo minutėlę ir nuėjo prie durų, spragtelėjo užraktą. Šiukšlių vamzdis buvo už kampo, ir ji nuėjo tuos metrus gerai suvokdama, ką daro ir ko eina. Ne, ji nesirengė išmesti Torvigo – kas per nesąmonė, – ji kol kas normali. Bet šiaip, tik truputėlį priartinti prie juodos skylės, palaikyti jį ties mirtimi, pabūti visai arti savo beprotystės.

Dominika atidarė sunkias šiukšlių vamzdžio duris ir iki pusės įkišo ten Torvigą. Torvigas, keista, tylėjo ir tik šnopavo. Jo galva išnyko vamzdžio tamsoje.

Tą akimirką Dominika aiškiai suvokė, kad joje kažkas gyvena:

tas kažkas buvo beprotis, jis galėjo daryti viską, absoliučiai viską. Ir kol jis gyvena joje, kol ji jaučia jį savyje – tol yra laiminga, laisva, jos dar nesunaikino draudimai, kuriuos primetė kiti žmonės. Ji aiškiai įsivaizdavo, kaip atgniaužia pirštus, ir Torvigas nuskrieja vamzdžiu šešis aukštus, dusliai atsitrenkia į šiukšlių krūvą. Smarvėje, be oro, sumuštas, jis netrukus numiršta siaubingoje tvankumoje. O ji? Ką tuomet daro ji? Pasaulis jai virsta kažkuo kitu, neatpažįstamu: daugiau nebeturi ji ramybės. Ji palieka namus, išvažiuoja – į pietus, prie jūros. Ir tą pačią naktį ji permiega su pirmu pasitaikiusiu, jo viešbučio numeryje. O paskui? Paskui vėl – beprotystė. Tik beprotyste ji begalės gyventi, kvėpuoti. Ji turės neleisti savo sąžinei sakyti kalbų – blogiausiu atveju ji turės juoktis iš tų kalbų, visa savo elgsena parodydama, kad nėra jokių draudimų: viskas, absoliučiai viskas žmogui leidžiama. Nes jis ne vergas, jam tik spėjo įteigti, kad yra kažkieno vergas, glitėsiai, buities vienetas. Teisinga būtybė.

Staiga viršuje kažkas trinktelėjo. Kažkoks balsas. Šiugždantis garsas vamzdyje. Baimė dėl Torvigo apėmė ją: akimirką jai pasirodė, kaip kažkas sunkaus, kas buvo išmesta ten, iš tų aukštų, jau nukrito ant galvytės, sutraiškė ją. Apimta siaubo, ji ištraukė Torvigą iš šiukšlių vamzdžio, aistringai trokšdama ir kartu nenorėdama pamatyti veiduko: su šiurpu nujausdama, kad nutiko nepataisoma. Bet Torvigas buvo sveikas ir gyvas, kažkoks popierėlis prilipo jam prie nosytės. Dominika nuėmė popierėlį – šlapią, spalvotą, kvepiantį svetimu gyvenimu. Šią akimirką ji labai aiškiai pajuto, kad kažkur yra svetimas, ne jos gyvenimas, o Torvigas – tai jos gyvenimas: ir ją įžeidė, kad svetimas kvapas palietė jos vaiko veiduką, tarsi kas būtų jai pačiai spjovęs į veidą. Ir ji su pasišlykštėjimu, dviem pirštais, nuėmė šlykštų, neaiškios paskirties popierėlį, numetė jį tiesiai ant žemės. Ir tuo metu kažkas nušlamėjo, nušvilpė šiukšlių vamzdžiu, kažkas siaubingo pralėkė

žemyn, pro ją, pro jos gyvenimą. Jai pasirodė, kad tai pralėkė, šįkart jos nekliudydamas, pats likimas. Ir Dominika, prisiglaudusi Torvigą prie savęs, pasileido prie durų: džiaugsmas, kad ji turi butą, kad jai yra kur pasislėpti nuo likimo, nuo baisybių, ir dar – atgailos ašaros dėl to, ką ji darė su Torvigu, ką ji galėjo padaryti. Ir ji juk žinojo, iš anksto žinojo, kam tai darė – kam mušė per lūpas, kam kišo į šiukšlių vamzdį: jai reikėjo iki galo pasimėgauti nelabuoju savyje, savo menkyste – ne, savo didybe, nepriklausymu nuo nieko. O paskui, patyrus pačią didžiausią euforiją ir siaubą, savęs pačios, savo vienatvės pasaulyje baimę – pulti atgal: prie jaukumo, meilės, gėrio. Nes ji jau kažkaip liovėsi jautusi, kaip jai gera, jau buvo pamiršusi, ko siekė, kai dėjo pastangas dėl šio buto, dėl šio vaiko. O dabar visa tai užsiliepsnojo joje su nauja jėga – ji tarsi pabuvo ten, iš kur matyti tas šilumos, uždaros erdvės, jaukaus pasaulėlio rojus. Bejėgiškumo prieš gyvenimą, prieš likimą pragare.

Užtrenkusi duris, ji kurį laiką stovėjo, mėgaudamasi šiluma ir įprasta aplinka. Vaza su džiovintų gėlių puokšte jai dabar kalbėjo apie daug ką – tiek pat, kaip ir praeitais metais, kai parsivežė tuos sausus augalus iš išvykos užmiestyje. Paskui užvirė gyvenimas, ir ji pamiršo apie gėles, po keletą kartų per dieną praeidavo pro jas – ir ką gi? Vaza, puokštė neegzistavo. Nors ne: viskas buvo savo vietose, pasaulis kalbėjo, kaip ir seniau, kiekvienas daiktas nesiliovė bylojęs apie savo grožį bet ji pati to paprasčiausiai nebegirdėjo, nebematė. Ji atsijungė nuo kalbančio pasaulio, tada ją buvo užvaldžiusios kažkokios mintys, kažkokie kasdieniniai reikalai. Ir ji taip gyveno, tarsi pasaulis būtų dingęs, nutolęs. Kartais pagaudavo save, kad štai krenta lapelis už lango ir kad reiktų pajusti savo laisvę, tą grožį – bet ne, nieko ji nejaučia: tiesiog krenta lapelis, ir ji žino, supranta, kad tai gražu. Bet pati yra įsukta į

gyvenimo verpetą, smulkmeniška, ir nėra kur jai nuo savęs dingti. Lapelis nukrito, kažkas kitas, ne ji, išgirdo jo pasakojimą apie pasaulį, apie kažkokias tolimas bangas, tolstančias tolumoje bures – maža dar apie ką. O ji, atsidususi, bėgdavo toliau – į virtuvę, parduotuvę, kažkam skambino.

Dominika tik dabar pajuto, kaip ji sušalo laiptų aikštelėje ir kaip gera, šilta jos bute. O jei ir Torvigas sušalo? Kad tik nesusirgtų.

Ji nuėjo į miegamąjį, paguldė vaiką. Reikia dėl visa ko jį išmaudyti šiltoje vonioje. Nuėjo, įjungė dujas, užkaitė puodą: karštą vandenį įjungs tik vakare.

Kada kaitė puodą – degiklio gaudesys priminė jai kitą gaudesį: baisų šiukšlių vamzdžio gaudesį, kada kažkas pasileido iš viršaus, pralėkė, nudundėjo žemyn – neužkliudydamas jos, jos likimo, neužkliudydamas jos šįkart.

Kam bandyti likimą? Ką ji iš viso daro, prietranka? Bet tučtuojau Dominika vėl įsivaizdavo negyvą Torvigą – tarsi būtų nespėjusi jo ištraukti, ir tas sunkus, baisus daiktas, kuris leidosi iš padangių – nukrito, sutraiškė vaiką. Ji dar kartą išgyveno košmarą, su siaubingu aiškumu stojo prieš ją tolimesnis gyvenimas. Baisus sąžinės graužimas ir visiška, absoliuti vienatvė, kuri aplanko žmogų, kai tas susipyksta su Dievu, peržengia kažkokią ribą savyje. Bet kodėl ji jaučia poreikį patirti tokią vienatvę – kas į ją įdėjo tą poreikį? Ir kodėl, jei jau jis yra, jį patenkinęs žmogus negali galutinai nusiraminti? Juk ir tai – kažkokia akimirksnio laimė. O paskui? Kitos laimingos akimirkos reikia siekti dar vienu žingsniu. O gal geriau sakyti – nusikaltimu?

Dominika priėjo prie šaldytuvo, išėmė butelį. Šimtas gramų naminių obuolių sulčių, vienas gurkšnelis – ir sekundė atsipalaidavimo, pasitenkinimo banga. Virtuvės jaukumas, beužverdantis vanduo.

Mintys ėmė painiotis: norėjosi miegoti, užsimiršti. Ji vėl grįžo prie savęs – ar prie savęs? Išėmė vonelę, padėjo ant taburetės, pripylė vandens. Atnešė apsnūdusį Torvigą.

– Eikš, mano mažasis, štai taip.

Iš pradžių jį aptrynė drėgna ranka, paskui palengva nuleido. Torvigas sujudėjo, patenkintas ėmė šnopuoti.

– Silpna aš, – pasakė garsiai.

Ne, ji nepajėgs galynėtis su likimu – nepajėgs nepasislėpti meilėje, pasaulėlyje. Pasitaiko retų žmonių – jau ne žmonių, kažkokių dievų, kurie pakelia tą nemeilės, neprieraišumo, dvasinio nejaukumo naštą. O ką gali ji – silpna moteris: kur ji gali išeiti iš to buto, iš tos savo tvankumos, saldaus gyvenimo sapno.

Paskui miegojo nuoga, priglaudusi prie savęs vaiką. Torvigas, kaip visada, iščiulpė krūtį, skaudžiai jai įkando ir iškart užmigo. Ji patrynė įkąstą vietą, nejausdama jokio pykčio, su viskuo susitaikiusi. Dabar ji jautėsi silpna, maža – ir tai reiškė, kad joje kartu gyvena ir kitas jausmas: kad yra pasaulyje kažkas stiprus, galingas, kurio įdėmaus žvilgsnio sekama ji dabar kvėpuoja. Ir užmigdama ji kreipėsi į tą galingąjį, kurio vardo nežinojo, bet kurio buvimą jautė:

– Atleisk ir padėk man.

Bet kitą dieną, jau rytą – ji džiaugsmingai judino raumenis. Jos galva buvo aiški, raumenys pailsėję, už lango čiulbėjo paukščiai ir švietė saulė. Viskas buvo taip nuostabu. Jėgų perteklius liejosi per kraštus. Ji nepajėgė jų išeikvoti per rytinę mankštą su svarmenimis ir paskui, bėgdama į parduotuvę. Jai norėjosi dainuoti, šokti – ir kada rytą Torvigas jai įkando į krūtį, ji lengvai, šįkart juokdamasi, sudavė jam per lūpas. Torvigas įspėjamai suriko ir nutilo, tarsi supratęs kitokį to jos poelgio pobūdį. Ruošdama pusryčius, ji susivokė, kad mintimis yra laiptų aikštelėje prie šiukšlių vamzdžio. Nuo šiol ši vieta jai taps labai reikšminga, kaip

bet kuri kita, kur žmogui pavyksta pažvelgti likimui į akis, pajusti ant savo veido jo alsavimą.

Torvigas augo, ir drauge su juo augo Dominikos prieštaringi jausmai jam. Jis jau seniai nebežindo krūties – bet dabar jo įkandimai buvo labiau jaučiami: jis ją kandžiojo ne dantimis, o demonstruodamas savo nepriklausomybę, rodydamas, kad nėra prisirišęs prie jos, ko jai taip reikėjo. O gal tai ne jos vaikas? Su siaubu ji įsivaizduodavo gimdymo namų palatas, dešimtis judančių kūnelių, suguldytų vienas prie kito, rėkiančių kiek leidžia jėgos. Ji tą matė – ar gi nebuvo atvejų, kai supainiodavo kūdikius, klaidingai uždėdami ne tas apyrankes? Buvo. Kartais ji prieidavo prie Torvigo ir ilgai tyrinėdavo jo veidą.

Torvigas augo nervingas ir užsidaręs. Su berniukais nedraugavo, bet greta jo atsidurdavo tik tie, kam patikdavo jo klausyti. Kartą ji nutvėrė jį gana skaudžiai lupantį savo draugą virve tuo tarpu, kai tas šliaužiojo žeme ir graužė žievę nuo krūmelių:

– Jis zuikis, – ramiai paaiškino Torvigas, – o aš jo piemuo.

Dominika parsivedė jį už rankos namo ir prilupo ta pačia virve. Torvigas tylėjo, Dominikai pasirodė, su tam tikru pasitenkinimu. Paskui dalykiškai užsiropštė ant kėdės ir kažką piešė trindamas skaudamas vietas. Panašu, kad jis bausmę priėmė kaip suprantamą dalyką, kaip jos teisę jį valdyti – bet ar jį tenkino ta teisė? Kaip jis apskritai žiūri į ją, jos veiksmus? – tai visuomet jai likdavo paslaptis. Drauge su meile jam augo ir baimė jam. Tas pirmasis svetimumo jausmas, kurį kartą patyrė, kai jis dar buvo kūdikis, – buvo dvejopo požiūrio į jį pradžia. Ji niekaip negalėjo suprasti Dievo, kuris jai lėmė gimdyti, bet vertė kentėti dėl to, kad tai, ką ji, kaip kūrėja, laikė savimi, jai priklausančiu, – iš tiesų yra ne jos, svetima. Arba, manė Dominika, galbūt esmė ta, kad

nesu kūrėja, o tik gamybos priemonė – ir todėl turiu teisę tik į pačią save. Bet tuomet kam puoselėju apgaulingą prieraišumo jausmą – juk tai kartu ir atsakomybės jausmas: prisirišęs – vadinasi, mano. Kaip gi išeina: bet koks prisirišimas – tik melas, melas pačiam sau? O jei žmogus taip priprato, kad nebegali gyventi be to melo, be tos savo meilės? Arba jis tiesiog kvailas – negali suprasti elementarių dalykų.

Ir štai kartą ji, kaip visada, virtuvėje gamino Torvigui pietus. Jis turėjo netrukus parbėgti iš šalia esančio vaikų darželio. Čiršk ėjo kiaušinienė, Dominika siekė druskos. Ir staiga ji suprato, kad ji visiškai veltui daro tai, ką daro: juk čia nėra jokios prasmės. Torvigas tik ir laukia, kada pats galės sau užsidirbti, kada kita, ne ji, galės jam gaminti. Jis juk iš pat pradžių, nuo savo gimimo pareiškė, kad ji, Dominika, – tik krosnis, kurioje iškepė tešla. Ir ta krosnis čia niekuo dėta – ji jau dabar vis mažiau kažkam reikalinga, o rytoj – juo labiau. Būdamas joje – jis kvėpavo ja, jos krauju ir jos oru. Jau ten, viduje, jis skaudžiai spardė jai koja į paširdžius, pareikšdamas, kad jis – ne ji, jis sugebės gyventi, jis gyvens be jos. O paskui, išmokęs savarankiškai kvėpuoti, – jis kandžiojo ją, kandžiojo krūtį, duodančią jam pieną. O dabar – kaip jis dabar valgo? Parbėga, tylėdamas nusirengia, plaunasi rankas ir sėda prie stalo, laukia, kol jam pariš servetėlę. Paskui tylėdamas suvalgo pagamintą maistą, sako formalų „ačiū“ ir kuo greičiau pradingsta savo gyvenime. O kas bus rytoj – kada jis išeis į mokyklą, susitiks draugus, mergaites, merginas? Jau dabar, jau prieš penkerius metus – ji jam buvo niekas. Jos apskritai nebuvo.

Staiga Dominika paėmė keptuvę ir apvertė virš šiukšlių kibiro. Iki galo neiškepta kiaušinienė nutekėjo geltona srove per baltą plastmasinio kibiro kraštą. Kapsėjo paskutinieji geltoni lašai. Dominika supurtė keptuvę ir padėjo į vietą.

Ji panoro taip padaryti. Nepaisant to, ką ji darė iki šiol. Kodėl ji kepa – kas jai įsakė?

– Kas?! – Dominika apsidairė aplinkui: nė garso. Tik suvirpėjo puodelis ant lentynos.

Ji vėl suprato, kokia ji vieniša, vieniša šiame pasaulyje: ir nėra kas jai paaiškintų, kam ji daro tai, ką daro. Jos gyvenimo prasmė buvo Torvigas – bet Torvigas, kuris buvo ji pati. O, jei ji būtų kvaila – tokia kvaila, kokios kvailos kitos motinėlės: kad nesuprastų nieko – nei spyrio į paširdžius, nei pikto įkandimo į spenelį, nei vis aiškesnio nenoro būti dviese su ja, žvėriūkščio siekimo kuo greičiau ja atsikratyti. Ji jam trukdė jau tuomet, kai jis spardė jai pilvą.

Praradusi viltį, kartą ji nuėjo su Torvigu pas psichiatrą. Jis pasakė:

– Nesirūpinkite: iš visko matyti – berniukas turi tam tikrų nukrypimų nuo to, ką laikome norma. Bet žinote – kas gi užtikrintai pasakys, normalu ar ne, kad berniukai nejaučia savo individualybės šalia motinos. Kažkada būsimus vyrus atskirdavo nuo motinų iškart jiems gimus – kad jie išaugtų vyrais. Dovanokite man, žinoma, bet vyras, kuris bent jau slapčia neniekina moters, – ne vyras. Niekinimas čia – tik sąlyginės nepriklausomybės nuo jos priemonė, ne daugiau: supraskite tą. Taip sutvarkė gamta.

Ji pažiūrėjo tada į tą akiniuotą storulį, atsilošė kėdėje: ką jis šneka?

– Manote – noriu jus įskaudinti, o aš tik sakau žinomus dalykus. O, be to, visos motinos anksčiau ar vėliau išgyvens tai, ką dabar jūs. – Jis pamąstė. – Galbūt išskyrus tas valdingas motinas, kurios negali nugalėti savo siekio vienvaldiškai valdyti tai, kas joms visiškai nepriklauso.

– Bet aš jį pagimdžiau! – Dominika tada pasakė tuos žodžius, kuriuos būtų ištarus bet kuri jos vietoje. Ir daktaras iškart atkirto:

– Pagimdėte! – daktaras nusijuokė. – Pagalvokite, kaip svarbu!

– O kas tuomet svarbu?

– Niekas.

Daktaras šypsojosi, kai ji ėjo lauk. Keistas žmogus.

Bet ji pati pratęsė jo mintį: dabar, kai apvertė keptuvę.

– Negausi tu valgyt!

Ji jam tą sušuko į akis, kada jis, numetęs striukę į kampą, atsisėdo prie stalo laukdamas maisto.

Jis pažiūrėjo į ją įdėmiai – iš padilbų: kone pirmąkart ji išvydo jo žvilgsnį – žvilgsnį mirtino priešo, kuris tapo jos likimu, kuris ją smaugė, rišo, nes – juk viskas: jo neatsisakysi, neatsikvėpsi visa krūtine, nepamirši jo visiems laikams.

– Aš noriu valgyti.

Jis pasakė tą ramiai, reikliai – ir tokia baimė prieš tą svetimą jėgą pervėrė ją, kad ji panoro pulti jam į kojas, prašyti atleidimo. Bet ji atlaikė baimės, siaubo dėl to, ką daro, antplūdį, ir jau kitą akimirką žvilgsnis į save iš šalies, kurį jos smegenims primetė tos mažos smegenys, – išnyko.

– Kodėl turėčiau tave valgydinti? Tu privalai mane už tai mylėti, supratai? Už rūpestį. O jei aš tau svetima – gyvenk pats.

Jis vėl pažiūrėjo į ją, nuslydo nuo aukštos kėdės ir pasuko link durų.

Ir ją vėl, kaip tada, užplūdo džiaugsmas: ji ne jo vergė, ji nėra kieno nors vergė. Ji dabar iš viso išeis ir užrakins jį bute. Kur? Kur nors į teatrą, kiną, kaip būdavo jaunystėje, eis ir juoksis – nerūpestinga, laiminga, vėl jauna.

Ir ten ji susipažins su jaunu maloniu vyriškiu – parsives jį namo, ir tas žvėriūkštis turės skaitytis su ja, su jos likimu. Turėti savo likimą! Savo, nepriklausomą nuo mažojo tirono. Ir jis supras tada, kad ji turi savo likimą, ir galbūt išsigąs: galbūt pajus, ką reiškė jos meilė, jos vergystė. Jis ims ją branginti, pažvelgs į ją

kitomis akimis. Taip, taip! – reikalingas vyriškis: kitas, šalia, žvėriūkštis turi savo kailiu pajusti, kad ne jis – pasaulio centras, ne jis!

Ji išbėgo į laiptinę, ją patraukė prie šiukšlių vamzdžio, kaip magnetu. Čia, kaip niekur kitur, jai buvo gera. Ji norėjo kovoti su likimu, kalbėti su juo – džiaugsmas, sumišęs su baime, paskatino ją priglusti prie šalto surūdijusio vamzdžio. Dar kartą išgirsti tą garsą, sugrįžti į tą akimirką, kada Torvigo galėjo nebelikti ir viskas būtų susiklostę kitaip.

Bet namas tylėjo. Ji taip stovėjo keletą minučių, pamiršusi, kad kažkas ją gali pamatyti. Ir ji išgirdo garsą – visai kitą: iš už buto durų. Gailų vaiko kūkčiojimą.

Kitą akimirką ji įpuolė į Torvigo kambarį, atplėšė jo rankutes nuo lovos, į kurią buvo įsitvėręs. Jo veidas buvo užverktas: tai tiesiog vaikas, bejėgė būtybė. Ji jau nebeįžvelgė jame priešo, o matė savo kaltę, kurią su pasimėgavimu ragavo, savo skausmą. Bet kartu kažkas kita sukilo joje – jos atmintis, tai, kas kalbėjo: kaip lengvai jis tave nugalėjo, privertė pulti ant kelių.

Nesuprasdama, ką daro, ji nuėjo į virtuvę.

– Sėdėk, – pasakė tarpduryje, – nėra ko verkti. Nenori mylėti savo motinos – sėdėsi alkanas.

Virtuvėje iš šaldytuvo ji išėmė rūkytą dešrą, paliktą svečiams, pauostė, kaip ji skaniai kvepia ir ėmė valgyti springdama, ne su džiaugsmu, o piktai. Ji nekentė savęs, ir jai norėjosi padaryti dar kokią niekšybę, kad uždustų nuo savo menkumo suvokimo. Gal – primušti Torvigą, užmušti jį?

Ir čia ją vėl apėmė baimė: ji suprato, kad tai įmanoma. Kas gali jai sutrukdyti? Kodėl ji taip nedaro?

– Galiu padaryti bet ką, aš beprotė.

Ji paslėpė veidą delnuose, kad užsimirštų, nebeklausytų nelabojo. Reikia apsilankyti pas psichiatrą, ne – bažnyčioje. O gal – nusižudyti? Iš pradžių begalinės laisvės lengvumas, o paskui –

pakerta kelius ir nori būti kieno nors vergu, nori: tai rojus – pasislėpti nuo savo tuščios laisvės, kokioje nors mažoje pareigoje, užsimiršti, susimaišyti su šios žemės dulkėmis.

– Ne-sup-rant-u-u sa-vę-s!..

Ji ėmė purtyti galvą – ir ūmai maža figūrėlė duryse šmėkštelėjo drauge su stakta, išnyko, užstota sienų, lubų. Atgal! – ji įsmeigė akis į duris. Nuleidęs akis, Torvigas stovėjo, atsirėmęs į staktą.

– Mama, – jo balse buvo justi priekaištas.

Tai buvo jos sūnelis, jis norėjo valgyti, jinai jį kankina badu, sadistė.

Degdama iš gėdos, Dominika sukramtė dešrą ir atsistojo.

– Duok man valgyti, – pasakė Torvigas ir priėjo prie jos, beveik atsišliejo. – Noriu valgyti... Pati valgai, tau gerai.

Jo virpantis nuo pasipiktinimo balsas čaižė skaudžiau už rykštę. Vis dar priešindamasi, ji pasakė:

– Taip, man gerai – na, ir kas? – ji ūmai paėmė dešros rinkę, kuri gulėjo ant virtuvės stalo, ir atsikando didelį kąsnį. – Štai, o tu, nedorėli, žiūrėk.

Tada jis pravirko, ir – keista – pragarą, kuris užvaldė ją, staiga užgožė stebinanti mintis: o juk visa tai – tik taktika, kad tik mane palaužtų. Jis žaidžia su manimi kaip su pele – jis mato, jaučia mane kiaurai. Ir jis pasieks savo, aš būsiu jo, darysiu tai, ką reikia. Aš jau pasirengusi pulti jo bučiuoti, išpirkti savo begalinės kaltės. Bet jei jis dabar nugalės – tai jis nugalės ir rytoj, jis mane visados nugalės: amžinai būsiu jo vergė, savo meilės jam vergė. O kodėl turiu taip mylėti – ir kas bus, jei nemylėsiu, jei nors kartais aš būsiu aš, ne jis. Tegul jis tą jaučia.

Per tą laiką, kol Dominika galvojo, Torvigas nusiramino: akimirka, kada jis valdė ją ir kada ji buvo pasirengus jau paklusti gėdos ir kaltės jausmui, – praėjo. Dabar jau jų santykiai buvo kitokie: Torvigas tylėjo, šnopavo nosimi, jis išgyveno savo nesėk-

mę, tylėjo ir Dominika. Pagaliau jis pasisuko, pastovėjo keletą sekundžių, tarsi laukdamas, kad nors dabar ji atsipeikės, priglaus jį prie savęs, bet ir šįkart Dominika nugalėjo save – jai buvo įdomu, kas bus toliau.

Tada Torvigas išėjo ir užsidarė savo kambaryje. Dominika pašoko, nusprendė skalbti: juk reikia kažką daryti – darbas atimdavo ją iš aistros, sumažindavo įtampą. Skalbė ir galvojo: kaip gyventi toliau, kaip elgtis – dėl kažko ji neteisi, bet dėl ko? Dėl to, kad nenori, kad vaikas būtų jos likimas? Kas jai liks po penkerių, dvidešimties metų: jai reikia ieškoti vyriškio, gyvenimo draugo. Ne, Torvigas nebus jai draugas – tai aišku: jis reikalautojas, ir tiek. Motiniškus jausmus ji puoselėja – labai stiprius, bet kad primityvus instinktas užvaldytų jos asmenybę, paverstų mamulėle? Ką ji savo gyvenime matė, kur važiavo – su kokiais naujais žmonėmis susipažino? Dominika įnirtingai dirbo rankomis, suplakdama muilo putą: gėdos nė pėdsako neliko jos blaiviame prote. Ji negalėjo paaiškinti, iš kur atsirado tas proto blaivumas ir kur dingo jos gėda, jos baimė išprotėti. Taip, Torvigas sėdi ten dabar vienas, jam blogai: o kas, tiesą sakant, atsitiko? Pamaitins jinai jį, suvalgys jis kas priklauso, bet tai nieko neišspręs jos gyvenime. Ir protestas jos kvailas – kvaila jo forma. Ir viskas dėl to, kad ji yra bejėgė prieš Torvigą – tol, kol ji viena. Ji nepajėgs galiausiai nepasidaryti mamulėle, kvaila mamulėlė-vergė, kokių tūkstančiai, milijonai tarp vienišų motinų. Visai neseniai ji kalbėjosi su viena tokių:

– Jis nemyli manęs – jau nuo gimimo nemylėjo.

– Tai jūs kalta, pati ir esate kalta, – pasakė mamulėlė, – mano pupuliukas nenulipa man nuo kelių. Nes jam negailėjau meilės, o jūs gailėjote, jūs pernelyg daug galvojote apie save.

Bet negalvoti apie save – koks siaubas, kokia klampynė: nesijausti atskiru pasauliu, atskiru likimu, nesuprasti, kad turi savo

gimimą ir savo mirtį, ir kad savo tiesiog akyse tirpstančiame gyvenime nori išvysti kažką daugiau, nei dviejų kambarių butas ir kelias į darbą, pirmyn ir atgal. O be to – argi ji nenorėjo mylėti? Ar dabar nenori? Argi ne ji užvakar bučiavo Torvigą, įsiteikinėjo jam, kai tas apsirgo – gulėjo tylėdamas, įsmeigęs žvilgsnį į sieną. Kiek ji tada pergalvojo, kaip priekaištavo sau! O kitą rytą jis išėjo į vaikų darželį neatsisveikinęs, ji laukė jo virtuvėje, manė – nuėjo į tualetą, laukė laukė – nesulaukė – išbėgo į kiemą: Torvigas jau ėjo palei metalinį darželio aptvarą. Sugrįžo sudirgusi, ilgai šveitė puodą: ką ji jam padarė? Tyli, nežiūri į ją – ir ji visada ieško kaltės: o gal ji puola neviltin, nesurasdama, ir tada ją susigalvoja, tą kaltę? Kad suteiktų viskam prasmę, logiką. Torvigas užsidarė savo kambaryje – ji nedavė jam valgyti ir bent žino, kodėl jis užsirakino, kodėl nesikalba. Bet net jei ir būtų jam davusi valgyti – jis vis tiek būtų nuėjęs į savo kambarį ir toliau sau gromuliuotų savo nevaikiškas mintis.

Dominika išpylė muiliną vandenį ir prisipylė į dubenį šalto vandens – sumetė ten Torvigo kelnaites, kojinaites: žvilgterėjusi į duris, pauostė jas – dabar jos kvepėjo šarmu, švara. Ne – ar gi ji nemyli savo sūnaus? Bet ji norėjo ne tokio sūnaus – ne tokio, kuris spardytų ją, dar negimęs, kandžiotų krūtį, darytų viską savaip, nepaisytų jos ir jos valios. Juk galbūt ir motiniška meilė netektų savo patrauklumo, jei ji nesimėgautų svetimos valios palaužimo saldybe, savo valios primetimo kitam švente. Bet Torvigas visada buvo atskira valia – ji niekada nepatyrė, kas yra pasitikėjimas žmogaus, esančio tavimi: paprasti vaikai – jie vaikai, jie silpni. Dėl to ir lengva juos valdyti, jiems komanduoti. O jos Torvigas stipresnis už ją, suaugusią: nes jei ji verkdavo, tai visada iš silpnumo, dėl savo gerumo, o Torvigas verkė tik iš išdidumo. O gerumą jis tiesiog suprato – ir suprasdamas darydavo gerus darbus: bet jis nebuvo geras, Torvigas.

Kartą jis parsinešė namo balandį sulaužyta kojyte. Jis neatsiklausė jos, ar galima laikyti paukštį bute, tiesiog parsinešė, ir viskas. Visą vakarą nėjo iš savo kambario, neatsiliepė į kvietimą. Tada ji nusprendė žvilgterėti į jo kambarį. Torvigas sėdėjo ant kilimo, apšviestas stalinės lempos, ir lesino balandį. Bet kaip keistai jį lesino: jėga pračiaupdavo snapą ir įkišdavo ten grūdelį. Balandis springdavo ir nurydavo. Tada Torvigas imdavo kitą grūdelį ir vėl pračiaupdavo paukščiui snapą. Jo veidas buvo susikaupęs, jis visas buvo susitelkęs ties tuo, ką darė.

– Torvigai, – pasakė Dominika, – juk paukščiui skauda. Žiūrėk, kaip suspaudei jį tarp kojų, jis visas išsigandęs, jis nenori tavo grūdų.

– Ne, – pasakė Torvigas, kaip visada, žiūrėdamas ne į ją, o kažkur į šoną. – Aš jį išgydysiu, sakau, jis gyvens.

Taip sakydamas vėl pračiaupė snapą ir įmetė grūdą.

Tada ji priėjo ir atėmė paukštį.

– Nekankink balandžio!

– Sakau, jis gyvens! – pašoko Torvigas.

– Taip niekas negydo!

Ir ji išėjo. Tada jis jai sušuko pavymui:

– T-tu! T-tu pikta ragana!

Ji laukė, kad jis pravirks, bet jis susivaldė, nepravirko – ir ji dar kartą pasibaisėjo jo jėga. Ji taip negalėtų – ištarusi tokius žodžius nepravirkti, nepereiti į kitą išmatavimą, kur su tavimi tavo kaltė, tavo jaukus Dievas. Kažkieno atleidimas. O Torvigo turbūt tas Dievas niekada neaplankydavo, niekada; jis buvo kitiems, ne jam.

Dominika išskalavo drabužius ir padžiovė ant virvės. Lašai iš pradžių greitai, o paskui vis lėčiau subarbeno į vonios dugną. Dominika ištiesė ranką, ir keletas šaltų lašų tekštelėjo jai ant delno. Ji apsidairė: aplinkui baltos plytelės, apvalus veidrodis kampe. Reikia ką nors pagaminti Torvigui. Kažkokia neišbaigta min-

tis apie tai, kad ji gyventų su savo amžina kalte prieš kitus, su savo amžinu Dievu, jei ne tas Dievas, kurį primetinėjo Torvigas, – ta mintis šmėkštelėjo jos galvoje ir išnyko, nesusiformavusi, kai tik ji išėjo iš vonios.

– Torvigai, eik valgyti, – pasakė ji po penkių minučių.

Torvigas, kaip ji ir manė, neatsiliepė, nepasirodė tarpduryje.

– Eikš, pagaminau tau valgyti, tu juk norėjai valgyti.

Ji atplėšė jo ranką nuo popieriaus lapo, skersai ir išilgai išbraižyto beprasmėmis linijomis.

– Kodėl neklausai savo mamos?

– Tu man ne mama, – jis šiurkščiai išlaisvino ranką ir palinko ties popieriumi.

Ir čia Dominiką persmelkė keista mintis – ji jau seniai jos galvoje brendo. Tos dažnai besikartojančios frazės „tu man nereikalinga, tu svetima“, jos pačios mintys „jis man svetimas, žvėriūkštis“, „jis ne mano“ – visa tai kaupėsi jos galvoje, kol nesubrendo ta siaubinga prielaida: o ar žmogus yra Torvigas? Ji jau kažkur matė, kažkokiuose paveiksluose, tą susvetimėjusį, kartais piktą kūdikio veidą. Ji negalėjo suprasti, kas yra, kodėl vaikas nesiglaudžia prie madonos: tarsi tai ne jos vaikas. O juk jis ne jos! Jis iš Šventosios Dvasios – o Marija: ką gi ji – dėl ko, kam reikalinga? Krosnis, kuria pasinaudojo, kurioje iškepė duoną. Ji juk žinojo, kad augina Dievą, ne savo sūnų: Dievo sūnus, Dievo! Ne jos. Šeimininkas įdėjo duoną, iškepė ir išėmė. Ir ji neprotestavo? – kvailė, ko ji džiaugėsi? Kam taip lengvai atidavė? O gal ir protestavo – ji juk buvo žmogus, ne Dievas, ir ji negalėjo nejausti, jog tai jos, tik jos turtas. O jei ji ir bandė pergalėti savyje tuos jausmus – tai kur tas užrašyta? Iš jos padarė šventąjį paveikslą, o ji buvo žmogus.

Dominika su kažkokia baime priėjo prie Torvigo, atsitūpė prieš jį, piešiantį. Tarsi pirmąkart žiūrėjo į jo krentančias ant pečių šil-

kines garbanas. Ir kažkas visiškai beprotiško tuksėjo jos galvoje: „dievas, dievas, dievas“.

– Torvigai, mano berniuk.

Jis nesureagavo nė vienu judesiu. Ir tada ji supurtė jį už pečių – ji pasijuto siaubingai vieniša.

– Nekankink manęs, būk su manimi meilus, girdi? Aš viena, viena visame pasaulyje, tu vienintelis, kas galėtų mane išgelbėti nuo vienatvės. Bet tu visąlaik tyli, visą laiką esi užsidaręs. Ką aš tau bloga padariau? Pavargau būti vieniša su tavimi.

– Tu... – Torvigas pasisuko ir iš viršaus pažvelgė į ją. – Tu pikta ragana.

– Tai tu dar mane kankinsi? Berniūkštis! Joks tu ne dievas, bjaurybe! Štai tau, štai!

Ji pagriebė jam už peties, nutraukė nuo kėdės ir numovė kelnaites – skaudžiai prilupo delnu. Ir kada jis rėkė – ji džiaugėsi: tuo, kad yra ne madona, o gyvas žmogus, o jis joks Dievas, o bjaurus berniūkštis, ir jinai jį lupa kaip paskutinė isterikė, paskutinė motina despotė. Ir tuo įrodo kitą realybę. Ir jai patiko dabar būti despote, isteriška motina – nes per vieną akimirką dingo visa jos baimė ir ji pajuto išlaisvinimą, o savo mintis apie Dievo Sūnų, jei dabar ir būtų prisiminusi, būtų palaikiusi juokingais savo įaudrintos psichikos nukrypimais.

– Nėra jokio dievo – ir, vadinasi, aš nieko nebijau, – Dominika kalbėjo balsu, tarsi priluptas, kūkčiojantis Torvigas būtų kurčia siena. – Netiesa, kol kas dar galiu tau įrodyti, kad esi mano. Aš pagimdžiau tave, aš! – ir mano valdžia tau yra beribė. Ir tą tau dar kartą įrodysiu, kaip ką tik įrodžiau, supratai?

Ji norėjo, kad jis ką nors atsakytų. O, kokia ji jam būtų buvusi dėkinga, jei jis pripažintų jos motinišką valdžią jam! Ką jam tas reiškia? Nes manipuliavimas jo kūnu vis tik nebuvo valdžia jam. O ji staiga panoro valdžios – godžiai, iki mirtino ilgesio. Arba

dabar, arba niekada – jis paklus ir išpažins joje motiną. Atsižadės savojo dievo, kuriam meldžiasi, ir pripažins dievą joje, aukščiausią autoritetą, kuris jai toks reikalingas.

Ji išbėgo į koridorių ir patikrino visus durų užraktus. Tai jos butas, jos valstybė, niekas nedrįs įeiti į jį – ir nejau jame yra kažkas, kas jai nepaklūsta? Juk visiškas paklusnumas ir yra ta sąlyga, kuri paverčia tą kambarį – jos kambariu, tą pasaulį – jos vienvaldišku pasauliu. Vienvaldiškumas ir yra harmonijos sąlyga. Ją apėmė keistas jausmas, kad ji turi valdžią viskam, kiekvienam daiktui, kiekvienai būtybei, esančiai jos valstybės ribose. Ir kad įrodytų sau tą valdžią, ji mirtinai užsinorėjo tučtuojau, neatidėliojant nė minutės, perstatyti visus baldus bute. Bet ji susilaikė – grįžo atgal į Torvigo kambarį, su skalbinių virve rankose. Ir čia įvyko tai, ko ji laukė ilgus metus – ko troško visa siela pati to nesuvokdama: Torvigas išsigando! Ko – jos judesio, jos švytinčių akių, nelaukto pagyvėjimo. Nesveiko raudonio skruostuose. Jis suprato, kad dabar įvyks kažkas baisaus, kažkas nepanašaus į tai, kas su juo iki tol buvo daroma.

– Ant kelių! – ji juokėsi: pagaliau jis jos, jo nėra savyje. Ji nevieniša, su juo! Baimė, kurią jis pajuto jai, – susiejo juos! Tegul nors baimė. Bet nuo jos iki meilės – labai arti, labai. Ji ne viena.

– Klausysi savo mamos, netikėli?! – Dominika nuleido jam kelnes ir pakėlė ranką su skalbinių virve virš nuogo kūno, stipriai suspaudusi sūnaus galvą tarp kojų.

Torvigas tylėjo, bet ji jautė, kad jis jau kitoks – jis jau beveik jos, beveik. Dar žingsnis – dar paskutinė pastanga. Ir ji atsivėdėjusi sudavė per nuogą užpakalį, dar ir dar – jausdama, kad šįkart Torvigas nugalėtas, jis nepasislėps, neužsidarys, o išeis pas ją, tik reikia skaudžiau suduoti, sultingiau įspausti virvę ant jo nuogo užpakalio. Bet kokių pastangų kaina – šįkart jinai palauš jo valią, ji jau pernelyg toli nuėjo, trauktis nėra kur: dabar arba niekad.

Jau po pirmojo smūgio Torvigas sucipo ne savu balsu – tai nebuvo panašu į skanius plekšnojimus delnu. Tai buvo pernelyg skaudu, pernelyg nemalonu. Motina buvo panaši ne į nuolankią tarnaitę, kuri suduodama laukia jo malonės. Pirmąkart motina buvo baisi – visagalė: pirmąkart jis pajuto, kad atsidūrė galingose rankose, kurios, jei panorės, atims jam gyvybę – patį brangiausią dalyką. Kažkaip maža galvelė suprato, kad moteris, kuri jį mušė, šią minutę gali bet ką, ji nevaidino, kaip seniau. Ji iš tiesų buvo pasirengusi apginti tai, kas jai gyvenimiškai svarbu. Ir prieš tą neapsimestinio spaudimo jėgą – nuščiuvo Torvigas: jis ėmė gerbti motiną būtent tą akimirką, kada jinai jį galėjo sunaikinti, sulyginti su žemės paviršiumi. Jis suprato, kad ji – dabar, šiandien – stipresnė, jis suprato, pagaliau, kad silpnumas turi savo žavesį. Be žodžių jis perprato savo naują esmę ir pratrūko verkti, raitydamasis po rykšte, bučiuodamas motinai kojas, maldaudamas: nemušk, nemušk! Bet jo maldavimai, jo nuolankumas tik teikė jai naujų jėgų: dabar jai reikėjo iki ekstazės gelmių patirti jo priklausomybę, jo atsidavimą, jo silpnumą. Visa šaukė joje: jis mano, mano, aš tą įrodžiau – jis mano!

– Mamyte, mamyte, nemušk manęs, geroji, nemušk manęs!

Begalinis, iš proto varantis gailestis akimirkai išblaivindavo ją, bet ji tučtuojau išstumdavo lauk jį iš sąmonės – per visą gyvenimą jis nebuvo jai sakęs tokių žodžių – „mieloji“, „geroji“ – o dar su tokiu stipriu jausmu – tegul ir desperatišku, nevilties kupinu. O ar gali būti stiprus jausmas, kuriame nėra nevilties? Torvigo sėdynė vis labiau priminė raudoną makalynę, sutinę rėžiai liejosi, plėsdamiesi į šalis, – kol dar kartą sudavus nepasipylė kraujas ir Torvigas nesuriko iš visų jėgų:

– Aš myliu tave, mamyte! – ir čia pat neteko sąmonės.

Dominika tarsi suakmenėjo: savadarbis bizūnas iškrito iš rankų, o ji pati puolė veidu į kraują, tarsi strėlės perverta. Ji laukė tų

žodžių ilgus penkerius metus – to jausmo stiprumo, kuriuo Torvigas turėjo jai sumokėti už jos meilę, jos aukojimąsi dėl jo. Na, ką gi – jis būtų nepajėgęs pats nubusti tai meilei – ji išmušė ją iš jo, jėga, ji stipresnė fiziškai: ir tai visa valdžia, visa – jis ją mylės, mylės, jis gerbs ją, ji daugiau jam nebepataikaus – niekada: ir kuo ji bus jam griežtesnė, tuo labiau jis ją mylės, tuo stipriau.

Šiltas ir lipnus kraujas, šiltas brangus kūnelis – Dominika gulėjo ant grindų, įsikniaubusi veidu, ji tarsi užsimiršo. Kartas nuo karto ją užplūsdavo siaubingos atgailos priepuoliai – ir tada ji bučiuodavo Torvigą, užmerkdama akis, glausdama jį prie savęs: ji negalėjo žiūrėti į tai, ką padarė jo kūnui. Bet keista – jos nė karto neaplankė baimė, kad sūnus gali neatsigauti, nė karto nekilo noras kažką daryti, kad jis atsipeikėtų. Visi daiktai sukosi aplinkui, tarsi lėtame valse, ir drauge su jais sukosi ir ji, beprotė: galbūt ją ramino Torvigo šnarpštimas; jai rodėsi, kad jis tiesiog užmigo. Jis iš tiesų miegojo, kartais nervingai krūptelėdamas jos rankose.

Tuo metu kažkas paskambino į duris, ir Dominika puolė kaip nuplikyta: jai ir į galvą negalėjo ateiti, kad yra, egzistuoja kažkoks išorinis pasaulis, dar kažkokie žmonės, be jos ir Torvigo.

Ji nubėgo į vonią, paskubomis nusiplovė nuo veido kraują ir nuėjo prie durų.

Ant slenksčio stovėjo keletas žmonių ir įdėmiai į ją žiūrėjo.

– Ko jums reikia? – paklausė nujausdama viską, kas jai dabar turi nutikti.

– Galima užeiti? – primygtinai paklausė stovėjęs priešakyje akiniuotas žmogus mėlynu lietpalčiu.

Nelaukdamas atsakymo, jis atitraukė Dominikos ranką ir pasuko į Torvigo kambarį. Bet kitą akimirką Dominika jam pastojo kelią:

– Ne! Jūs ten neisite! Kas jūs tokie? Kokią turite teisę?

– Geriau nusiplaukite kraują nuo rankų, – paniekinamai pasakė akiniuotas žmogus ir linktelėjo kitiems, stovintiems užpakalyje: – Paimkite.

Iš pradžių ji nesuprato – ką „paimkite"? Apie ką gi jie čia? Bet čia jai viskas pasidarė aišku, ir ji ėmė blaškytis po koridorių, nežinodama, ką daryti. Keturios galingos rankos greitai ją prispaudė prie sienos. Paklaikusi iš baimės, ji žiūrėjo, kaip akiniuotas žmogus išnešė pusnuogį Torvigą kruvina apačia ir beveik spjovė jai į veidą niekinančiu žvilgsniu.

– Ją išveskite, su manimi liks Marija Pavlovna, – ir nuėjo į virtuvę.

Dominika, viską suprasdama, niekaip negalėjo suvokti, kas tie žmonės, ko jiems reikia jos bute, jos pasaulyje, jos valstybėje, kur ji ką tik pirmąkart pasijuto absoliučia valdove, pasiekė, kad viskas jai paklustų, susisietų su ja per kraują mirtinais saitais. Ir dar ji suprato, kad tegul Torvigas bus toks, koks buvo, bet kad tik nebūtų tų žmonių, tų siaubingų žmonių, kuriems ji jau nebe žmogus. Ji net užsimerkė su karščiausia viltimi, kad tai tik sapnas. Sapnas. Bet ją prablaivė pažįstamas balsas:

– Seniai ją stebiu. Mačiau, kaip ji kišo kūdikį į šiukšlių vamzdį: tada paskambinau, kur reikia, bet niekas nepatikėjo. O praeitais metais ji tempė vaiką už ausies iki šeštojo aukšto. Man tai kas – esu pašalinis žmogus, bet pati išauginau keturis ir žinau, ką reiškia būti motina. Tai ne motina, sakau jums, tai monstras. Gyvenu kaip tik virš jos – ir viską girdžiu, viską. Ne, nepagalvokite, niekada jokios minties neturėjau pasiklausyti, bet tie siaubingi vaiko klyksmai, kai jį kankina...

Dominika suprato, kad viskas baigta, ir jai pasidarė lengviau. Tik skaudi ašara nusirito jos veidu: Torvigai! Mano berniuk. Mintimis ji nuskriejo ten, į virtuvę, mintimis apkabino jį, uždengė kūnu: nešdinkitės, svetimi žmonės!

Bet ją jau vilko iš jos buto – ji spyrėsi kiek turėjo jėgų, kabindamasi už rankenų, drabužių kabyklos. Kabykla neatlaikė ir nuvirto drauge su paltu. Ją privilko prie slenksčio ir atsikvėpė.

– Stipri kumelė, kad ją kur velnias, – pasakė jaunas ūsuotas vaikinas. – Tokia ir vyrą gali priploti. Ko išvertei akis, kale?

Jis nespėjo nė atsikvėpti ištaręs sakinį, kaip ji, sukaupusi visas jėgas, įkando jam į ranką ir sugebėjo ištrūkti, palikusi prievartautojų rankose gabalą chalato. Po sekundės, su apnuogintu pečiu, ji įbėgo į Torvigo kambarį: ką daryti? Stalas, spinta, taburetė, žaislinis traktorius, langas: langas!

– Nesiartinkit! – ji, nespėdama atidaryti, kulnu išmušė stiklą, viena koja atsistojo ant palangės. – Nešdinkitės lauk, išeikite! – Ji rėkė ne savu balsu. – Nušoksiu, dar vienas žingsnis, ir aš šoksiu!!!

Iš virtuvės atbėgo lietpalčiu vilkintis vyras ir moteris baltu chalatu.

– Neperženkit slenksčio!!! – ji buvo beveik tikra, kad nugalės. Ir visi pajuto, kaip prieš pusvalandį pajuto Torvigas, kad ji nejuokauja. Kraujas iš supjaustytos blauzdos tekėjo plona srovele ant palangės, o iš ten ant parketo, ant stiklo šukių. – Nešdinkitės lauk, neturite teisės, rytoj jus paduosiu į teismą! Aš šoku!

Ir ji, pamačiusi vieno iš raumeningų vaikinų akyse ryžtą, vikriai pasilenkė ir išlindo pro stirksančius stiklo gabalus ant atbrailos: ji dabar buvo kitoje lango pusėje, ir neįmanoma buvo pulti prie jos, sutrukdyti jai nušokti. Niekas dabar negalėjo jai sutrukdyti.

Dominika žinojo, kad negalima, negalima žiūrėti į apačią, bet ji vis tik pažvelgė – lengvųjų automobilių dėžutės, žmogiukai. Ją supykino, ir galva ėmė suktis, ji iš visų jėgų įsikibo į rėmą, stengdamasi nenukristi. Tik dabar ji suprato, kad jos gali nebūti – dabar, po sekundės, gali niekada nebūti. Ji jau spėjo išgyventi mirtį – skausmo traukulį, lūžus stuburui, įsiplieskusią jos smegenyse liep-

ną: ir viskas! nebėra daugiau to košmaro, nereikia nė apie ką galvoti – apie tuos siaubingus žmones už lango, žiūrinčius į ją iš jos buto gilumos. Kas jie, ką jie ten daro – tarp jos daiktų, išmėtytų Torvigo drabužių? Ji pamatė vieno jų koją: koja stovėjo šalia numesto ant grindų sūnaus kombinezono – ir vienas iš kombinezono užsegimų pateko po svetimu kulnu. Tai ji pati, Dominika, gulėjo po tuo kulnu! – raitėsi nuo nepakeliamo, neištveriamo skausmo. Ak, kam jie ją kankina, ko jiems visiems iš jos reikia? Kažkokios keistos asociacijos dėka ji prisiminė kitką: svetimą popierėlį, tada nukritusį, iš kažkur toli, lipnų, purviną, šlykštų, ant sūnaus veido. Ir tada ji nuėmė jį dviem pirštais ir paleido – išmetė kaip varlę. Jai norėjosi tada sumindyti, sudeginti jį, išvežti pelenus toli už miesto, į tą vietovę, kur ji niekados neapsilankys, o paskui ilgai plauti šarmu tą vietą koridoriuje, kur tas popierėlis gulėjo, kur po jo liko nematomos šlykščios dulkės. O dabar ji negalėjo sunaikinti tos svetimos kojos, prisilietusios prie Torvigo drabužių, stovinčios ant jų. Ji dar kartą pažiūrėjo į apačią – ir šįkart galva nebeapsisuko, o tik ją baisiai patraukė žemyn, ji pajuto ne liepsną nuo smūgio į galvą, kita: skrydžio pojūtį. Tas dvi sekundes, kai ji skris, ji bus laisva kaip paukštis, laisva nuo visų, o ten, už lango – jos laukia grotos, naujos patyčios, siaubingos kančios: ji juk nesugebės ištverti nelaisvės, kaip kiti, susitaikyti su savo vaidmeniu – o ne, niekados! Ji net Torvigui, sūnui, neatleido išdidumo, nemeilės. Dominika pajuto, kaip pirštai ant rėmo patys savaime atsigniaužė, ir jos kūnas prarado pusiausvyrą, ėmė kristi atgal.

Na štai, atėjo jos likimas: nudundėjo, prašvilpė ir šįkart užkliudė ją, sutraiškė visą. Nepasislėpė ji nuo jo – negalima pabėgti, užsirakinti savo bute, stovėti, prispaudus ausį prie laukujų durų, klausyti, kaip kažkas baisaus, šalto, svetimo bilda artėdamas šiukšlių vamzdžiu; negalima paskui įbėgti, sklidinai džiaugsmo, į

apšviestą jaukumu kambarį, priglausti prie savęs artimą būtybę – išgelbėta, pasislėpė! Negalima džiaugtis šiluma, priplojus nosį prie šalto lango stiklo: ateis svetimi, užims tai, kur ji džiaugėsi, prisiplos prie stiklo savo nosimis, kad pamatytų ją tolstančią, skrendančią šaltyje.

Pasaulis, sienos ėmė plaukti prieš Dominikos akis, atsiskyrė nuo jos – taip gera, taip lengva, viskas kažkur dingo, sapnas.

* * *

Kai ji atsimerkė – nieko nebuvo šalia. Ji matė užlietą saulės kambarį ir kitą lovos, ant kurios gulėjo, galą. Akimirką jai pasirodė, kad ji yra namie ir, kad tuo įsitikintų, ji, pilna džiaugsmingos nuojautos, nusprendė paliesti šalia gulintį Torvigą. Bet tučtuojau su siaubu aptiko, kad negali pajudinti rankos. Ji pakėlė galvą, kiek tik galėjo, ir pažiūrėjo į savo rankas – jos gulėjo po antklode, paslėptos nuo jos žvilgsnio. Tada pamėgino pajudinti rankas per alkūnes – ir netrukus viską suprato: ji tiesiog buvo pririšta prie lovos, kaip prie stulpo pririša karvę, kaip pririša šunį prie jo būdos. Ne – blogiau: ją surišo visą – rankas ir kojas. Ją, žmogų, moterį – kas? Kas turi valdžią jai? Ji pati norėjo valdyti Torvigą, bet kaip ji apsiriko! Negalima valdyti to, kas nesi tu pats, neįmanoma: geriau visą laiką sau sakyti teisybę – tu, tu, tik tu vienas, pats vienas, visiška valdžia tik sau pačiam. O bent tu pats – ar sau priklausai? Jei ne, tada – visa vėjas, visa vėjas ir likimas! Visa chaosas – ir negalima nieko suprasti, nieko. Net sūnus nepriklauso jai, Dominikai; ji nesugebėjo sugriauti baisių pasaulio dėsnių, nesuprantamų dėsnių, pagal kuriuos sutvarkyti žmonių gyvenimai. Ji susiknežino į juos sau galvą, o pasaulis egzistuos taip, kaip ir egzistavo, bet ne taip, kaip ji norėtų. Ir ta mintis pripildė

ją nevilties ir drauge iš kažkur atsiradusios jėgos: jai norėjosi priešintis toliau, pulti į kitą pusę, trečią, kad, nieko nematanti, vėl atsitrenktų į kliūtį, vėl sudužtų – ir taip tol, kol nesupras, kur šio pasaulio ribos. O jei ji supras, kur yra šio pasaulio ribos – vadinasi, pasidarys aišku, kad yra kitas pasaulis: tas pasaulis, kur ji norėtų gyventi. Ir tada ji tarnaus kitam dievui.

– Paleiskite mane! – Dominika ėmė veržtis iš visų jėgų, suspurdėjo kaip stangri žuvis, išsinerdama pečių sąnarius. Jos alkūnes ir blauzdas tvirtai laikė svetima, priešiška jai jėga.

– Ei, Pantelejičiau, naujokė ėmė šuoliuoti! – išgirdo ji šiurkštų moterišką balsą ir akimirką sukluso, apsidairė į šalis: lovos, lovos, kažkas judėjo ant jų. Jos Torvigas, jos butas – jos jaukus pasaulis! Dabar, nedelsiant baigti tą košmarą – sugrąžinti viską, kaip buvo, kada niekam ji nerūpėjo – niekam: o, kokia laimė, kokia tai vienintelė laimė. Eiti, kur nori, daryti, ką nori.

– Noriu atsikelti, noriu atsikelti, paleiskite, paleiskite gi mane!

Ji norėjo sušukti „atriškite!“, bet išsigando pažeminimo, kuris skambėjo žodyje „pririšta“. Ji kažkaip niekada nesusimąstydavo, kad žmogų galima pririšti – kaip daiktą, nuasmeninti, paversti daiktu.

– Pantelejičiau, eikš, girdi, naujokė šuoliuoja! – išgirdo ji tą patį gergždintį moterišką balsą. Ir po kelių sekundžių ji pajuto keletą plekštelėjimų per veidą. Kas galėjo, kas drįso ją paliesti?

Dominika atsimerkė ir pamatė jau kone senį, baltu chalatu, žilą, pusiau praplikusį, aukštaūgį. Savo ilgomis rankomis jis mušė ją – tegul ir neskaudžiai – per veidą.

– Ką jūs darote? – paklausė Dominika.

– Atsipeikėjai? – senis, kurio ilgas su priplota nosimi veidas pasirodė jai mažai realus, kaip ir visa kita, nesuprantamai nusišypsojo. – Gal pakaks šuoliuoti? Tik pamanyk, kaip spardosi.

– Vyro užsimanė, – sugirgždėjo springdamas medinis moters balsas.

– Vyrai jai dabar ilgam pasibaigė, – išsišiepė kažkodėl džiaugdamasis senis. Tarsi jis būtų keršijęs jai, jaunai, dar kupinai jėgų, už jos jaunystę. Na, štai ji – jo visiška valdžia jai, gauta taip sau, dykai, be jokių pastangų. Seno sukriošėlio valdžia jos gyvenimui, jos besiraitančiam kūnui.

– Nagi, nagi, mergužėle! – staiga gerojo seneliuko balse nuskambėjo negera grėsmė, ir Dominika, jau bepradedanti vėl veržtis, virto baimės kamuoliu, pajuto, kaip vienas iš plekštelėjimų per skruostus virto skaudžiu žeminančiu antausiu. – Na? – seneliukas pasilenkė ties jos veidu, – supratai, su kuo turi reikalų, ne? Čia tau ne kūdikėlį ketvirčiuoti.

Ir senis nesigėdydamas piktai ir ciniškai susikeikė, tebežiūrėdamas jai į akis.

– Na, ko spoksai – negirdėjai tokio žodelio?

Dominika užsimerkė: dingti, užsimiršti. Kažkas išrengė ją nuogai, kažkas svetimas, baisus apsigyveno joje – perveria ją savo žvilgsniu, sukuria joje kitą žmogų, svetimą, nepakenčiamą jai. Ir tas kitas žmogus – jos baimė. Bet ko gi ji bijo, kas gali ją joje nužudyti? – jai rytoj teks mirti, ir greitai jos visai nebebus, niekada. Dominika giliau įspaudė galvą į pagalvę. Mintis apie asmeninę mirtį buvo tas šiaudelis, už kurio ji griebėsi. Tai buvo ginklas prieš baimę, kurią jai primetė kiti žmonės. Baimė yra asmeniškumo nebuvimas, išnykimas, susiliejimas su viskuo, o ji, supratusi savo mirties neišvengiamybę, atsiskyrė akimirkai nuo visko, jos „aš“ susiaurėjo, įgijo formą: vieną minutėlę ji tarsi vėl užčiuopė žemę po kojomis – žengė žingsnį į šalį, tapo atskira. Ir tai jai suteikė jėgų atmerkti akis, sušukti seniui:

– Jūs neturite teisės! Jūs neturite teisės manęs mušti! Jūs menkysta! Paduosiu jus į teismą! Paleiskite mane!

Senis, regis, sutriko. Bet tuojau pat skaudžiai suspaudė jai riešus – Dominika suriko.

– Gulėk ramiai, dukrele. Niekas tavęs nemušė – plekšnojau tau per skruostus, štai ir viskas. Mums tai leidžiama. Ir tavo rankeles laikau ten, kur reikia, kur lenda kauliukas – čia mėlynių nebus, nebijok, – ir ūmai išsitiesė visu ūgiu, nugriaudėjo ant visos palatos. – Ir nereikėjo kūdikėlio į klozetą kišti! Niekas čionai tavęs nesikvietė – o pakliuvai, tai gyvensi pagal mūsų įstatymus!

Ir vėl paleido keiksmažodį.

– Na, ką čia, Pantelejičiau, sau nervus dėl jos gadinies? – gergždžiantis krūtininis balsas sklido kažkur iš po palangės. – Pakviesk Fedką, tegul jai suleis tizercino.

– Na, miega jis, tegul pamiega, šiandien bratanui sodo namą statė visą dieną, prisidirbo, na ir paskui... pasiilsėjo sode.

– Vakar, mačiau, dukrelė pas jį buvo atėjus – kaip iš akies trauktas tėtis.

– Tai gi čia ne dukrelė – jo pusseserė. Jis turi sūnų. O tu irgi miegok, girdi? – pakėlė jis staiga balsą. – Tau privalu miegoti! Ko kalbi?!

Balsas prie lango nutilo. Senis pastovėjo dar minutę, pamąstė ir patraukė durų link.

– Pakvieskite man gydytoją! – per tą laiką, kol senis kalbėjosi su gergždžiančiu balsu, Dominika spėjo truputį nusiraminti ir iki galo suprasti, kas čia yra, kur jai ieškoti teisybės. – Pakvieskite gydytoją!

– Naktis dabar, nieko nėra, – pasigirdo nuo durų geras senio balsas, – rytoj bus daktarai. Tik mudu su Fedka ir esame, meilute.

Ir – tarsi smūgis į galvą – tas pats piktas keiksmažodis, spjūvis po kojomis ir kretintis gerklinis juokas iš po lango.

Dominika užsimerkė: kas darosi? Regis, ji ėmė ką ne ką suprasti. Bet ar geriau jai nuo to pasidarė? Nuščiuvus ji gulėjo, stengdamasi neprisiminti, kad yra pirišta: kartais jai imdavo rodytis, kad ji yra laisva ir jos rankos bei kojos paprastų paprasčiausiai

ilsisi. Ir kai tik ją aplankydavo tas laisvės pojūtis – iškart atsirasdavo nenugalimas noras patikrinti, ar iš tiesų ji yra laisva. Bet kam? Ar ne geriau save apgaudinėti? Kam blaškytis, stengtis pabėgti? – juk vis tiek tai beprasmiška. Žūti nuo kankinančio silpnumo, nuo savo bejėgiškumo pajautimo – ar to jai reikia? Galbūt svarbiausia – tikėti, kad esi laisva. Jei ją minutei atrištų, o paskui nepastebimai vėl pririštų – ji gulėtų jausdama visišką laisvę. Ji nežinotų, kad yra pririšta, nekiltų jai noras patikrinti, nes tik prieš minutę ji linksmai vaikščiojo žeme, – ir ji būtų laiminga, prisimindama tai, gyvendama tuo. Nematanti savęs iš šalies – kietai pririštą virvėmis. Virvėmis – ir čia virvės: ji mušė Torvigą skalbinių virve! Už ką jinai jį mušė? Torvigas – kur jis, ar jinai jį turėjo?

Dominika atsimerkė – kažkas trukdė jos mintims, painiojo jas. Tiesiog virš jos ryškiai švietė didelė elektros lemputė. Ji šlykščiai dūzgė. Iš trijų pusių Dominiką apstojo šviesiai geltonos šlykštaus atspalvio sienos, nudažytos iki lubų blizgančiais aliejiniais dažais. Jos buvo visiškai plikos, o toje, kuri iš dešinės – juodavo kvadratinis langas už grotų. Kažkas knarkė – knarkė choru: kaip ji iki šiol negirdėjo? Ir kodėl taip ryškiai dega šviesa? Visi miega, o už lango naktis, ir taip ryškiai dega šviesa.

Ji vėl užsimerkė; skalbinių virvė, Torvigas – ne. Laisvė. Žmogui reikia daug laisvės. Netiesa, jai neužteks vieną minutę laisvai pamakaluoti rankomis kojomis. Paskui atsipalaidavus, mėgaudamasi prisiminimu, ūmai ji pašoks iš baimės dėl savo laisvės: pajudinti ranką, koją – ir tada apsidžiaugus vėl užmigti. Ir visada, visur – kankins, grauš ją abejonė: ar ji laisva iš tiesų? Ir jai reikės tikrinti tą laisvę kiekvieną sekundę! O kur gi tada jos gyvenimas? O tai ir bus gyvenimas, tai tik ir yra ne merdėjimas – tikrinti kiekvieną sekundę savo laisvę: gyvenimas!

Plikos sienos, plikos lubos su viena lempa, eilė knarkiančių lo-

vų dabar kėlė Dominikai slogų įspūdį. Jai ėmė rodytis, kad nieko nėra pasaulyje, o tik dūzgia negyva lemputė: prie jos neprisiliesi širdimi, ašara, – ir knarkia geležinės lovos. Ji nematė žmonių, kurie turbūt čia gulėjo. Bandė juos įsivaizduoti – bet dėl to darėsi dar siaubingiau: ant geležinių spyruoklių gulėjo dvi dešimtys įvairaus svorio, formos, bet visiškai tokios pat struktūros kūnų: dvi akys, žvelgiančios į pasaulį, dvi styrančios ausys, įsiklausančios į jį, dvi rankos, gebančios griebti viską, kas papuolė – taip pat ir ją, dvi kojos, pernešančios kūną erdvėje. Organai, kramtantys, ryjantys, dauginantys panašius į save.

Tas negyvas pasaulis, kuriame ji atsidūrė! Savo darniu knarkimu jis giedojo himną didžiajam protui, sukūrusiam jį: bet jie juk žmonės! Ta vieninga knarkianti būtybė. Kaip jie gali miegoti? – čia, tame košmariškame kambaryje? Kodėl nesukyla, nesugriauna sienų, nepabėga iš čia – juk yra gi kažkoks pasaulis: kitoks, švytintis, šventinis, jaukus.

– E-ei, e-ei, – pašaukė ji, nenumaldomai trokšdama išgirsti žmogišką balsą, pabėgti nuo ant jos griūvančių sienų, besiartinančių prie jos ant ratukų lovų. – E-ei!

Kažkas apsivertė šalia esančioje lovoje, iškišo galvą, įsmeigė į ją žvilgsnį.

– Kas jūs? – paklausė Dominika ir pajuto, kad šalia nėra nieko, kas galėtų įeiti į ją ir gyventi joje, išlaisvinti ją nuo baimės, vienatvės. Kaip bepavadintų save tas žmogus – jis jai bus svetimas, uždara sfera. Ir tas rutuliukas atšoks nuo jos – tokio pat rutuliuko: ir visa žemė padengta tokiais lekiančiais vienas į kitą, susidaužiančiais, atšokančiais ir vėl susidaužiančiais rutuliukais. Beprasmis jų judėjimas, trajektorijų, likimų susipynimas, – ir ar yra kokia nors prasmė jų uždarume, jų vienatvėje? Pasaulis, visata, apgyvendinta žvaigždžių, vieniši – ir žmogus, atspindintis pasaulį, didis savo tuštuma, nesusisiejimu su kitais. Bet ar jis dievas?

Dominika ūmai suriko, kiek tik leidžia jėgos, sukeldama visą palatą: ji nepakėlė į ją žiūrėjusių kažkokios pusprotės senės stiklinių akių. Bet kokia kaina jai reikėjo išeiti iš šio tylinčių sienų, nebylių žvilgsnių pasaulio, pažadinti jį iš sąstingio. Jai norėjosi rėkti: šokinėkite, šokite, linksminkitės – tegul pasaulis bus karuselė, tegul bus! Na, ir kas, kad karuselė menka, trumpalaikė, na ir kas, kad kvailos, menkos mintys ir nėra rytojaus, minties apie mirtį. O jos ir nereikia! Ne dievas žmogus, ne dievas – kas pasakė? Jam reikia užsimiršti – pamiršti apie dievą savyje, apie baisias žvaigždes, matyti prieš save vinį ir plaktuką, Piotrą ir Marją, apsupti save kitu, mažu, tikru pasaulėliu – štai kur žmogus! Meluoja, meluoja, kada sako, kad slogu žmogui tokiame pasaulėlyje. Visiems slogu, ir visi gyvena jame, kvėpuoja juo! Ir spjauna į šulinį, iš kurio geria. Žmogau, nežiūrėk į dangų, prašau tavęs! – tai kitas veidrodis, kitas! Kam matyti savyje kažką baisų, tamsų – sudaužyk tą veidrodį, sudaužyk dangų virš savęs! O žiūrėk į Piotro ir Marjos veidrodį – žiūrėk į jų akių veidrodį: tai tavo veidrodis. Jis atspindi tavyje tai, kas tau reikalinga, kur tu ramus ir... menkas. Taip, menkas – koks saldus menkumas būti „tiesiog žmogumi“, žemės dulkėmis: o ji panoro būti dievu, deive! – ir dabar stingsta nuo tų griūvančių geltonų sienų, knarkiančių lovų, ant plono kaklo besisiūbuojančių, išsprogusių senės akių, siaubo. O, ji dabar atsiplėšė nuo žemės – nėra nei Torvigo, nei buto, nieko nėra! Taip aukštai atsiplėšė, kad įstrigo krūtine tarp žvaigždžių ir stingsta iš siaubo, nežinodama, ką daryti. O kas prašė? Kas kvietė bandyti savo likimą, kišti Torvigą į šiukšlių vamzdį? Negalėjo gyventi kaip visi – plaktukas ir vinutė, dar vinutė: štai ir kalk, sukalinėk – viena, dar viena, dar. Dabar tai jau suprantamas gyvenimas, žmogau? Dabar jau įgavai savo ilgai lauktą laimę, ilgai lauktą prasmę? Marja ir Piotras tavo šalia: ir laimė eiti rytą į parduotuvę, laukti eilėje.

Eiti į parduotuvę – ir pakeliui žvilgterėti į paskutines žvaigždes; pakeliui, žmogau. Pernelyg neužsižiūrint.

Dominika rėkė iš visų jėgų – džiaugsmingai, visu ūgiu, išsilenkdama kaip pjūklas, nujausdama tą būsimą, teisingą žmogišką gyvenimą, kurio prasmę ji suvokė. Ji jau buvo laisva. Jau gyveno ten – kasdieniniuose rūpesčiuose, žygiuose į pažįstamą parduotuvę, sugrįžimu į pažįstamą butą, džiaugsmingu bendravimu su didelio miesto žmonėmis. Ji nusišypsos policininkui – eismo reguliuotojui, paseks paukštelį – ji pradės pastebėti išorinį pasaulį. Jis prisipildys jai tuo, kuo yra pripildytas tūkstančiams kitiems. Ir tada ji pamirš savo baimę, savo kvailą išmintį ir bus kvailute, laiminga kvailutė, kaip visi.

Jos riksmas virto gerkliniu riaumojimu, kada įbėgę Pantelejičius ir apsnūdęs Fedka užspaudė jai burną. Kol Fedka traukė vaistus į švirkštą, senis apnuogino jos šlaunį ir, žiūrėdamas į drimbančias nuo jos lūpų putas, pasakė:

– Oho, kaip įsisiautėjo meilutė. O dar sakė – atriškite. Tau, iš visko matyti, taip ir teks bergždžiai judinti užpakalį iki gyvenimo pabaigos.

– Laikyk, seni! – šiurkščiai nutraukė jį Fedka ir suvarė Dominikai po oda storą adatą.

* * *

Dominika pabudo nuo laimės pajautimo. Tą laimė atėjo iš niekur – ji buvo saulės spindulys, maloniai šildęs jai akis. Bijojo pakelti vokus – pamiršo, kaip jie pasikelia, kokius raumenis reikia įtempti, kad sudėtinga mašina imtų veikti ir plūstelėtų šviesa, laisvė. Šviesa – tai laisvė: kaip smaugia, nykiai veikia tamsi lietinga diena. Ilgesys – tai kalėjimas? Nelaisvė. Ir koks nedrumsčia-

mas būna kartais vasaros rytas! – tegul rudens: tik kad kažkas įpiltų į šį pasaulį laisvės – per apvalią kiaurymę danguje – įpiltų jos į didžiulį rezervuarą, kad imtų veikti mašinos variklis, tankiau imtų plakti žmonių širdys, sudunksėtų vieningame polėkyje butų sienomis atskirti milijonai vožtuvų. Ir tada suburgs, pajudės iš vietos ir nuskries, džiaugsmingai sukaukdamas, linksmai išmesdamas dujas, tas didžiulis motociklas, kuriame, sumišę ir rėkdami, skrenda, nieko nesuprasdami, ir visi jie, pikti ir geri žmonės.

Laimė – tai buvo jausmas, kad ji – tik viena iš jų, kruopelė šiame džiūgaujančiame, riaumojančiame ties posūkiais pasaulyje. Dominika surado tą raumenį, kuris vis dar miegojo, nenorėdamas įsileisti šviesos, laisvės: raumuo pakėlė jai vokus – ir ji pamatė šį pasaulį. Pamatė ir kažko išsigando – pažįstamos sienos pasirodė nepažįstamos, sieninio laikrodžio ovalas, į kurį mieguistai pažvelgdavo tūkstančius kartų, – staiga atsiribojo nuo jos svetimu lakuoto paviršiaus blizgesiu, rodyklės pasislėpė už lango rėmo atspindžio. Kažkas tamsus, baisus sukilo joje, trukdydamas jausti laisvę: ji vėl užmerkė akis ir čia pat atsikėlė, puolė prie Torvigo; tas miegojo, apvilktas žydra pižamėle, ant pilvuko, ištiesęs abi kojeles ir kairę rankutę: dešinė ranka buvo atmesta į šoną.

– Dieve mano, koks sapnas, koks siaubingas sapnas, – sušnabždėjo Dominika eidama į vonią.

Kol ji prausėsi – baimė nepaliko jos: ji baisiai norėjo nueiti dar kartą pas Torvigą, apžiūrėti kambarį, apeiti visą butą, paliesti baldus, daiktus. Bet ji prisivertė išsivalyti dantis, nusiprausti veidą. Paskui ji nuėjo į virtuvę, užkaitė arbatinį, o iš ten – į Torvigo kambarį: ilgai stovėjo prie lango, vedžiojo ranka per stiklą. Paskui atidarė langą, užgulė krūtine palangę – dar toliau, bandydama pažvelgti už atbrailos: pirmieji žmonės ir pirmosios mašinos – ačiū jums, ačiū jums! Būkite visada – ten, apačioje, po mano gyvenimu, kad aš, laisva, kiekvieną rytą žiūrėčiau iš čia į jus. Kad nieka-

da neišnyktumėt – pasikartotumėt kiekvieną rytą, ir tada kiekvieną rytą pasikartosiu aš, pripratusi prie jūsų kaip prie savęs: ir man bus gerai, pažįstamai.

– Torvigai, kelkis, sūneli.

Ji žadino jį, kad išgirstų balsą, pažiūrėtų į akis. Torvigas nepatenkintas sušnopavo ir koja sudavė jai, pasilenkusiai, į krūtinę. Jos ranka jau truktelėjo, kad suduotų per tą kojį, – mylėdama, tarnaudama jai – bet vis tik suduotų, atsimokėtų skausmu už skausmą. Bet kažkas, priminęs sapną, pasakė jai: nereikia. Palauk. Kad ir koks jis būtų – jis tavo, ir niekas jo iš tavęs neatima. O jei pernelyg daug galvosi apie save, pernelyg aršiai ginsi savo sienas – tai atims, jis iš tiesų pasidarys nebe tavo, viską prarasi, liksi su savo iš kitų atsikovotu pasauliu. O ar tai blogai? Gerai, bet reikia taip atsikariauti pasaulį, kad išsaugotum kitų meilę sau, pasidarytum kitiems – tu, tragiška, vieniša – jų pasaulio dalimi. Gyventi tolumoje, savyje, neatitolstant nuo nieko, nieko neatstumiant.

Dominika pasilenkė prie Torvigo veido – ji norėjo patikrinti, čia pat patikrinti save.

– Torvigai, sūneli, kelkis.

Ir jis vėl jai sudavė koja į krūtinę, nepatenkintas suburbėjo per miegus:

– Miego, miego noriu.

Tada ji pabučiavo tą kojytę – kiekvieną jos pirštuką. Ir tai, kad bučiavo jį, jai sudavusį, suteikė jai kitą džiaugsmą: tarsi kažkas, kas yra gilesnis už ją, užvaldė ją – panaikino jos sprendimą grąžinti savo skausmą, čia pat atsiskaityti, kad gerbtų save. Tas kažkas pakeitė žaidimo taisykles, pavadino „pagarba sau“ kitką, užsikariautą atleidimu, ne keršijimu. Ir tas kažkas – buvo irgi ji, dar labiau ji, Dominika – forma, pripildoma įvairiu turiniu, besijaučianti tai pikta, tai gera. Ir visa tai buvo ji – skirtinga ir vientisa, atsidurianti aklavietėje nuo klausimo „kokia aš?“, bet laiminga,

kada nekeldavo sau klausimų, spontaniškai tapdama tai viena, tai kita. Bet ji norėjo pažinti save – neapgaudinėti: žinoti, kas joje tikra, kas netikra. Bučiuoti spiriančią Torvigo kojytę, atleisti visam pasauliui – štai teisybė! Tai reiškia – būti pasaulio dulke, būti viskuo.

Dominika nuėjo į koridorių – palietė pakabą, paltą ant jos, pritūpė prie spintelės su džiovintų gėlių puokšte, paslėpė veidą tarp liaunų kotelių: jai atsivėrė rudeninio miško, raudonos spalvos, aštraus užsigulėjusių lapų kvapo tiesa.

– Tegul ir paika, – sušnibždėjo vos kvėpuodama Dominika, – tegul kvaila, bet gera. Man gera, ir aš laiminga.

Ji išsimaudė vonioje – ilgai ten gulėjo, judindama kojas, taškydama muilo putas, kažką niūniuodama, mėgaudamasi laisvės akimirka, gerdama ją. Paskui, virtuvėje, siuvinėjo seniai užmestą servetėlę ir neklausinėjo savęs – kam, kam ji tą daro? Tiesiog ji panorėjo kažką veikti, kol miega Torvigas, kažką labai, iki idiotizmo konkretaus. Ji prisiminė servetėlę, kurią pradėjo siuvinėti kartą, kai suprato gyvenimą taip, kaip šiandien. Kada ją dar aplankė toks pat supratimas – ji įpusėjo darbą, o dabar – beveik baigė. Pamažu, su kiekvienu nauju dygsniu, ryškėjo horizontas: jūra jau buvo išsiūta, liko išsiuvinėti horizontą, raudoną saulę, o saulės fone – mažą tolimą burę. Ir, gyvendama tuose toliuose, ji tarsi pamiršo save ir dėl to neklausinėjo daugiau apie nieką. O kada, iš seno įpročio, ją aplankė mintis, kad išsiuvinėjusi ji paslėps servetėlę stalčiuje, nes jos nebuvo kur dėti ir ji nemėgo miesčioniškų servetėlių ant baldų, – iškart nuginė tą mintį kita: kam iki galo knaisiotis, kam? Ar pasidarė Ieva laimingesnė, nuskynusi obuolį nuo pažinimo medžio? Ką jiedu su Adomu, rojaus gyventojai, įgijo? – pažinimo pragarą ir džiaugsmą? Bet ar gali žmogus atlaikyti tokį žinojimą, tokius klausimus – ar jie jo jėgoms? Jai atrodė, kad taip: bet ji vos neišprotėjo, pakaks! Užteks eksperimentų,

tegul kažkas kitas studijuoja gyvenimą, prisikasa iki žmogaus paslapties – o jai tai kam? Ji teturi vieną gyvenimą, ir jai nusibodo stingti iš siaubo, prarasti žemę po kojomis. Na, jau ne – ta servetėlė, jos butas, jos darbas, jos draugai – tegul bus draugai, pažįstami: pagaliau – Torvigas, – viskas, daugiau nieko, daugiau nieko nėra. Jos patvarus pasaulis – darbas, parduotuvė, butas. Nereikia jai jokių jūrų, nežinomo likimo, jokio laukimo – vis tiek visko nepamatysi, už visus nepagyvensi: štai jos jūra servetėlėje – nejau jai blogai? Užmerk akis, įsivaizduok atsiritančią bangą, kviečiančią burę. Reali jūra – ji niekas, niekas, palyginti su jos sielos, jos vaizduotės sukurta jūra, o ją ji gali nešioti savyje ir čia, tarp keturių sienų – čia, kada jos nėra, dar stipriau jauti, negu ten, saulėkaitoje, pliaže. Jei jai reikės, ji pabudins savyje kitus pasaulius. Bet vienas pasaulis jai turi būti tikras, pats svarbiausias – taip, pats svarbiausias, čia, žemės lopinėlyje. Kam daug norėti ir griauti pasitenkinimo, pilnatvės laimę. Ar ji nežino, kad negalima pajusti visatos, begalybės jaukumo – kam gyventi ten, jei nieko ten nėra, išskyrus mirtiną ilgesį, kam jai erzinti dievą, likimą, bandyti būti niekuo, statyti ant kortos savo žemės pėdą po saule.

Ir Dominika, pabaigusi mintį, siuvinėjo toliau ir stengėsi apie nieką negalvoti. Ji suprato, kad, kol ji siuvinėja, neklausdama, kam, – ji nepažįsta savęs ir nežino savo nelaimės, siaubingos tų klausimų naštos, nuo kurių sunkumo palūždavo ne vieni galingi pečiai. Negalvoti apie nieką, gyventi, negalvojant apie nieką, kas būtų aukščiau už adatą, už kefyrą, Marją Petrovną, Torvigą – sūnų, tiesiog berniuką, aukščiau už tą vardą ir tuos duomenis apie ją, kurie surašyti į popierius, saugomus įvairiose kontorose. O kas pasakė jai, kad ji – kažkas daugiau, negu tokio namo, tokios gatvės gyventoja, negu bibliotekos darbuotoja, negu tipiška vieniša motina? Kodėl ji turi galvoti, kad ji ne viena iš daugelio, ne smiltelė tarp smiltelių, o kažkas ypatinga?

Dominika baigė siuvinėti burę ir nuleido rankas su siuviniu ant kelių. Juk jai visiškai gerai be minčių, tai yra be tokių kvailų minčių, kurių ji negali perprasti ir kurių kiekviena slepia pavojų užgrobti ją, nunešti audringame savo nenuginčijamos logikos, tiesos sraute – sugriauti, sudarkyti visą jos gyvenimą. Didžios mintys pavergdavo ištisas tautas, priversdamos jas apversti gyvenimą aukštyn kojom – o ar žmonės pasidarė nuo to laimingesni? Sugriauti likimai, paneigtos kito pobūdžio tiesos, kaiščiai, suvaryti į gerkles, išpažįstančias kitas tiesas. Ne, ne – reikia gyventi taip, kaip gyvenasi, – gyvenimas protingesnis už visas tiesas, visas logikas. Laužydamas žmogaus proto ribotumą, įvairiapolių valių sankryžoje, jis susiklostė toks, koks yra; o žmogus, įsitvėręs į pirmą pasitaikiusią mintelę, skrieja ginkluotas ta mintele, kaip kartoniniu kardu, į sudėtingą, sudarytą iš šimtų, tūkstančių persipynusių tokių minčių, gyvenimo monstrą. Ir tas monstras praryja jį drauge su jo popieriniu kardu, to nepastebėjęs. Ne: geriau būti dalimi, to gyvenimo dalimi, negu kariauti su juo. Geriau sėti duoną, auginti vaikus, auginti Torvigą – kepti jam kiaušinienę, skalbti jam kelnaites, kęsti jo suteiktą skausmą, prašyti jį būti geresnį, kovoti dėl jo širdies, neprisiartinant prie jo per mušančios rankos atstumą, o nutolstant nuo jo per savo atleidimo bekraštiškumą; tegul jis pajunta, kaip ji paliko jį, tegul ji liaujasi gyvenusi jame baime, įtampa, priešu. Tegul jis ją pamato iš toli – iš ten, iš kur mato paprastai tuos, kas tau daro vien gera, vien tik gera. Mažu tolimu siluetu, brangiu širdžiai stulpeliu ji išdygs kada nors jo sielos horizonte; ir jis pravirks tada, supratęs, kas jam buvo jo motina, gerasis jo Dievas.

Dominika nusišluostė ašaras ir atsistojo. Greitai nuskuto bulvių, įkaitino riebalus keptuvėje. Ji nesuprato, kad tai, ką dabar daro, yra mintis, kita, bet irgi mintis, pavergianti jos gyvenimą. Ir kad tie, kas yra gyvenimo dalis, pats gyvenimas, – apskritai

nemąsto, nesusidvejina eidami į parduotuvę, nemato savęs *einančių į parduotuvę, žiūrinčių į šakelę, kepančių kiaušinienę, mylinčių vaiką*. Jie tiesiog eina į parduotuvę, žiūri į šakelę, kepa kiaušinienę ir myli vaiką. Nesusidvejindami – jie nepamena to, kas buvo vakar. Ir jei jie prieina prie šiukšlių vamzdžio – tai niekas nesudreba jų sieloje, ir praeitis pernelyg ilgai juose neišsilaiko. Tie laimės kūdikiai miršta su kiekviena akimirka neatsispindėdami laike, – kad kitą akimirką vėl sudegtų, praskristų, nesusibraižę į ją šonų. Ir dėl to jiems neskauda praeities: o, nekeldama skausmo, argi ji yra? Bet jos, Dominikos, šonai visi nubraižyti į aštrias praeities akimirkų briaunas. Bet reikia pamiršti, reikia užgydyti senas žaizdas ir pamiršti viską, įgyti tą laimę, kurią turi dauguma, reikia nusiraminti, kaip visi, – pasidžiaugti adata, parduotuve, Torvigu ir suprasti, kad tai viskas, ko ji gali pageidauti iš gyvenimo.

– Torvigai, eikš, sūneli, eikš, – ji priėjo prie durų, paėmė jį už rankos ir nuvedė prie stalo. – Sėsk štai čia, tuojau tau mama duos kažką skanaus.

Torvigas sėdėjo ir tylėjo žvilgčiodamas į langą.

– Nori, pavalgyk, o paskui su tavimi pažaisime?

Torvigas nepatikliai pažiūrėjo į ją: ji niekada su juo anksčiau nežaidė.

– Tu nemoki, – pasakė pagaliau, pagalvojęs.

– Iš kur ištraukei – aš irgi buvau maža mergytė. – Ji padėjo ant stalo puodą su bulvėmis, atidengė dangtį: ėmė veržtis garai ir nudegino Torvigui nosį.

– Oi, atleisk, sūneli, – imk, pridėk šalta.

Torvigas susiraukė ir paėmė sunkų stalinį peilį.

– Buvau maža mergytė ir žaidžiau lėlėmis, – tęsė Dominika, dėdama į lėkštes sukritusias bulvių puseles.

– Netiesa, – Torvigas, su peilio rankena prie nosies, atrodė juokingas savo rimtumu, ir tas jai teikė drąsos.

– Tiesa, aš net kartą, dar vaikų namuose, įsiropščiau į medį ir nukritau iš ten žemyn stačia galva.

Dominika nusijuokė, ir Torvigas pažiūrėjo į ją nustebęs ir susidomėjęs: jis nesuprato. Jo įprotis bijoti motinos arba laukti iš jos ašarų, maldavimų, – reikalavo kitokio požiūrio į ją. Bet Dominika kalbėjosi su juo kaip su lygiu – neįsiteikinėdama ir negąsdindama.

– Paskui mano nosis buvo štai tokia, – ji paėmė abiejų rankų pirštais už šnervių ir patraukė jas į šalis.

– Chi, – pasakė pakerėtas Torvigas nežinodamas, kaip elgtis. Jinai jį aiškiai juokino – bet tas buvo taip į ją nepanašu!

– Ir – žinai ką? – Dominika suokalbiškai jam mirktelėjo. – Nueikime šiandien pasisupti ant karuselės? A?

Ji pažvelgė į langą ir panoro šaukti iš laimės: ten buvo tiek saulės!

– O tu neisi į darbą?

– Ne, Torvigai, ne. Aš neisiu šiandien į darbą, o tu šiandien neisi į darželį. Mes praleisime šiandien dieną kartu – karuselėse, o paskui užeisime į zoologijos sodą, nori?

– Noriu. – Ir ji pajuto, kaip kažkas labai svarbaus nusidriekė tarp jų, suskambo seniai lauktu džiaugsmu.

– Ir žinai, – ji nusijuosė prijuostę, – dabar kiekvieną sekmadienį vaikščiosim ten, kur tu nori.

– Noriu nueiti į parduotuvę, kur mašinos, ir noriu į vaikų miestelį.

„Gerai, gyvensiu dėl tavęs, gerai“, – pasakė ji sau dusdama, o garsiai mestelėjo:

– Žinoma. Tapkime draugai, gerai?

Torvigas nieko neatsakė – apsimetė, kad valgo. Bet nieko, ne viskas iš karto, nieko.

Ir kada jie jau sėdėjo besisiūbuojančioje velnio rato kabinoje,

palikdami po savo kojomis medžius, namus, ir kada Torvigas, išsigandęs aukščio, staiga prisiglaudė prie jos, apglėbdamas rankytėmis jos liemenį, – ji užsimerkė. Ne dėl tos, dėl kitos baimės: jai pasirodė, kad nėra Torvigo ir nėra to miesto apačioje, ir tų nuskriejančių į tolimas šalis apie nieką negalvojančių debesų.

* * *

Ištempusi kaklą, Dominika žvalgėsi į šalis, mėgindama suprasti, kur sapnas, o kur realybė. Dvi beprasmės akys, išsprogusios, paraudonavusios, žiūrėjo tiesiai į ją, siūbuodamos ant laibo kaklo. Pusprotės senės liežuvis, storas, tamsios vyšnių spalvos, padengtas pelėsiu, karojo nuo apatinės lūpos. Kas penkios sekundės ant jo galiuko susirinkdavo seilių lašas, jis lėtai nuriedėdavo, nutįsdamas kaip varveklis, slysdamas ankstesnių lašų kabančiu siūleliu. Ir Dominika, siaubo apimta, negalėjo atsiplėšti nuo to pasišlykštėjimą keliančio reginio: kodėl ji nerėkia, neslepia galvos po apklotu, kas per velniškas malonumas žiūrėti į sudarkytą beprotišką veidą, stingdyti savo širdį siaubu? Jai reikėjo, būtina buvo bet kokia kaina išgerti tą taurę iki dugno, persisotinti ją gąsdinančiu jausmu: kam? Kas galėjo atsakyti į šį klausimą? – kas gali paaiškinti, kodėl žmogaus siela nori to, o ne kito? Jau senovės gentys norėjo pažvelgti savo siaubui į akis – pripildydamos savo gyvenimą kaukėmis, tatuiruotais kūnais, išpieštais veidais. Ir taip jiems buvo lengviau išgyventi savo baimę: davus jai veidą, išėmus ją iš savęs ir pastačius greta. Taip Dominika žiūrėjo į senę – žiūrėjo į save, susiliedama su ja į vieną būtybę – gyveno jos paakių mėlynėse, išdžiūvusio kaklo siūbavime. Ir kuo ilgiau žiūrėjo, tuo labiau užsimiršo, ir staiga ji užsinorėjo miegoti, padėjo pavargusią galvą ant pagalvės ir pajuto, kaip kažkokia jėga ją kelia vis aukš-

čiau ir aukščiau – štai jos padai brūkštelėjo per medžio viršūnę, nuskrido toliau ir aukščiau – virš linksmos bėgančio tolyn asfaltuoto kelio dainos: vėjas – švelnus, stiprus – bloškė jai į veidą nematomą bangą, ištiesino plaukus, ėmė žaisti skaryte ant kaklo. Ji nusijuokė ir pasakė jam, tarsi jis būtų buvęs žmogus:

– Ką darai, išdykėli?

Ji net pagrasė jam pirštu. Bet jis, apsidžiaugęs, kad jinai jį pastebėjo, kreipėsi į jį, su naujomis jėgomis metėsi prie jos – šįkart į kojas, pakėlė sijoną, perbėgo šlaunimis ir nuslopo, nesurasdamas išėjimo. Ji ėmė juoktis nuo nenusakomo džiaugsmo, apglėbė sijoną rankomis žemiau kelių, paslėpė jame veidą. Paskui pakėlė galvą – vėjo jau nebebuvo – visas miestas buvo toli, apačioje. Tada ji suriko:

– E-ei! E-ge-gei! Tai aš, Do-mi-ni-ka-a!..

Ir tai, kad miestas, žemė, kurie slūgsojo apačioje, atsakė jai tyla – buvo kaip tik tai, ko ji laukė. Nes atsaku buvo pats jos balsas, kurį išgirdo – to kito, kas rėkė joje, su kuriuo jai buvo gera, vieniša, balsas: bet ne taip vieniša, kaip vieniša būna pačiai pilniausiai laimei, paskendusiai akimirkoje, atitvėrusiai save šios akimirkos pasauliu nuo baimės, kurią neša nesustabdytas laikas. Bet Dominika sustabdė laiką – tarsi pirmą ir paskutinį kartą išdygo prieš jos akis šviesūs didelio miesto kvartalai ir horizontai, ištrūkę už miesto, nurūkę į bekraštes tolumas. Ir tas debesis, pakibęs virš jos, pirmas ir paskutinis, – kaip pirmoji ir paskutinioji ji, Dominika, jos akys, jos skarytė, batelis, jos jausmas, virpuliu per ją perbėgusi mintis. Tarsi nebuvo praeities, nebus ateities – su šia akimirka atsiradusi, nueis ir ji: ne, nemirs! – miršta gyvenantys laike. Tiesiog nueis – pasiliks su besidriekiančios žalumos jūra, su spindinčiomis cerkvių kupolų galvomis, žaisliniu amžiams suakmenėjusios rotušės špiliumi. Dominika užmerkė akis: paskui ji dar gyvens – kitame pasaulyje, trečiame – nuo akimirkos iki

akimirkos, – pamiršusi apie neatidėliotinus darbus, apie gyvenimo terminus, jau ne žmogus: arba galbūt labiau žmogus, negu kada nors.

– Atvežta vakar, reaktyvinės psichozės būklės.

Pirmasis Dominikos troškimas buvo pašalinti tuos žmones – tą grupę nesuprantamų, nekenčiamų baltai vilkinčių žmonių: nuo jų kilo pavojus jos gyvenimui, laimei, be kurios jos nėra. Pašalinti ir žmones, ir siaubingą kambarį-narvą su geltonomis blizgančiomis sienomis – kam jis? Kam jis jai, nemirtingai milijonuose akimirkų, niekam, išskyrus pačiai sau, nepriklausančiai? Ne, jai nereikalingi tie žmonės ir tas kambarys – kuo greičiau iš čia, ten, kur virš galvos sukasi velnio ratas, kur bėga kažkur ir iš kažkur miškų, jūrų bangos, iškilmingų, niekada nenuliūstančių debesų burės.

– Paklauskite, kuo ji vardu.

Dominika dar kartą pažiūrėjo į tuos žmones – kaip jai norėjosi juos pašalinti! Jei viskas būtų pavaldu žmogaus valiai! Vien tik valiai, troškimui: kad nereikėtų rankų, kuriomis iš pradžių reikia užmušti arba išvežti, išnešti tuos jai trukdančius žmones, sugriauti tas sienas, išeiti į pasaulį! Ne, neįmanoma; Dominika sudejavo, pajutusi, kad valia bejėgė, sukilęs noras pakeisti viską, nedelsiant pakeisti, dabar, užduso joje, nesurasdamas išėjimo, dėl to ji ėmė blaškytis, pririšta už rankų ir kojų, sudejavo, neturėdama galimybės ko nors imtis.

– Kuo jūs vardu? – stora seselė su žurnalu rankoje prisiartino prie jos, pažvelgė į veidą.

Kam jie klausia? Kuo jie mane laiko? Dominika nusprendė neatsakyti – reikia juose sunaikinti tą neteisingą mintį, reikia paaiškinti jiems viską – ir jie ją paleis, tuojau pat: tai juk nesusipratimas. Ji staiga patikėjo, kad galima paaiškinti, galima pasišnekėti žmoniškai: negali būti, kad tarp tiek žmonių neatsirastų žmogaus, kuris išklausys ją, supras, ko ji nori.

– Paklausykite, – pasakė Dominika pakeldama galvą. – Atriškite mane, kaip jums negėda. Už ką jūs mane pririšote? – aš juk žmogus. Už ką jūs mane žeminate? – jūs gi patys vaikštote laisvi, pasibaigs jūsų darbas – išeisite, kur norite. O kam jūs mane čia laikote? – ji pavargo laikyti galvą ir atsigulė. – Jūs gi žmonės, patys tėvai ir motinos. Man reikia namo, supratau, kaip reikia gyventi.

Tada priėjo baltai vilkinti moteris su akiniais, dažytomis lūpomis, didele aukšta krūtine, pridėjo ranką jai prie kaktos, paskui suėmė delnu jos riešą, prisėdo ant lovos krašto.

– Nenutraukite tizercino, – pakildama pasakė šaltu susvetimėjusiu balsu, nė karto nežvilgterėdama jai į veidą. – Rengsime šoko terapijai. Kas kitas?

Ir jie priėjo prie kitos lovos. Jie ėjo vis tolyn ir tolyn, ir Dominika suprato, kad štai dabar jie išeis visai – ir vėl ji liks viena su tuo siaubingu aukštu seniu, mušančiu ją per veidą, su išsprogusiomis išprotėjusios senės akimis. Sienos, kuri ją skyrė nuo tolstančios baltų žmonių grupės, šaltis pasiekė sielos gelmes, sukaustė ją visą, ir jai reikėjo nugalėti savyje baimę, kad pamėgintų sugriauti sieną, sušukti: „Palaukite, nenueikite!“ – taip sunku jai kažką pakeisti tų žmonių smegenyse, užvaldyti tas smegenis, priversti liautis judėjus, sugrįžti atgal pas ją. Prisišaukti, bet kokia kaina juos prisišaukti – kad nors kas nors iš jų pamatytų joje žmogų, akimis jai pasakytų, kad ji – ne daiktas, atsispindėtų joje savo užuojauta.

– Bijau, kad esu daiktas, – vapėjo ji, pati nesuprasdama ką, miglotai suvokdama, kad savo nuoširdumu galutinai save stumia į pražūtį. – Aš nežinau, kas esu, man čia baisu. Aš jūsų labai prašau – išleiskite mane iš čia, aš bijau! Čia vien nenormalūs, o aš – sveikas žmogus, aš viską suprantu. Prašau jūsų, neišeikite!

Jie sustojo, jie negalėjo nesustoti, neprisiartinti prie jos lovos:

jau labai ji to norėjo. Seselė parodė moteriai su akiniais kažkokį įrašą žurnale, ir ta, perskaičiusi, pasakė:

– Tu sergi – ar supratai? Pas mus sveiki nepakliūna. Mes tave gydysime.

– Kas tas šokas, ką norite su manimi daryti? – ją išgąsdino tas baisus žodis: jėga, kuri atitempė ją čionai, kišis į jos smegenis, kažką joje keis, ir paskui ji jau bus ne ji, kažkas kitas, ji tą suprato – ir suprato, kad taip nutiks, neišvengiamai. Iš jos atėmė jau viską ir dabar atims ją pačią! Ir ji norėjo nugalėti priešą, palikti jį be valdžios.

– Tai tokios injekcijos – nebijok, – pasakė daktarė. – Viskas bus gerai.

– Atriškite mane! Man bloga!

– Negalima. Tu dar sergi, – ir, pagalvojusi, ji paklausė: – Kam kankinai savo vaiką – tau nuo to buvo saldu, taip? Nebijok, pasakyk.

– Ne, tai ne tas, – Dominika negalėjo klausytis tokių žodžių „kankinai savo vaiką“, jai nepakeliama buvo matyti, kaip kažkas gina jos vaiką – kokią jie turi teisę? Jie turi savo vaikus, o jos vaikas – ne jų reikalas!

– Ne, mūsų, – daktarė pasitaisė akinius ir staiga piktai pažvelgė jai į akis. – Tu gyveni visuomenėje, o ne miške! Negausi savo vaiko, kol iš tavęs neišeis kvailystės!

– Lidija Petrovna, na, ką jūs, – jaunas vyriškis su barzdele žengė žingsnį į priekį. – Kaip jūs galite?

– Na, nusibodo jie man! – moteris su akiniais garsiai užvertė žurnalą, nusisuko, papūsdama lūpas. – Tai jau trečia per šį mėnesį. Nikanorova, iš šeštosios palatos, paskui dar ta, kuri skandino savąjį vonioje. Kam mes su jomis terliojamės? Jos juk tą jaučia. Pamenate, gulėjo pas mus dėstytoja, iš universiteto, – pasuko ji galvą link vyro su barzdele. – Praeitais metais mes ją išleidome, o

ji ką padarė? – jau antrą dieną suvarė į savo pačios vaiką šešis peilius. Aš jos klausiu – kam tą padarei? O ji: žinojau, kad jo neatiduosite man, pasiimsite sau, pažįstu jus. Aš tokias motinas šaudyčiau, o ne gydyčiau.

– Ne, ne, Lidija Petrovna, ne, jums negalima čia dirbti, aš vis labiau tuo įsitikinu.

– Na, ką jūs kalbate – pirma išdirbkite čia tiek, kiek aš. Man sako – tai žmonės: žmonės elgiasi žmoniškai, pasakysiu jums.

– Ne, ne, tai žmonės, tai žmonės, Lidija Petrovna, jie ligoniai.

– Jūs – idealistas, užkietėjęs idealistas, Sergejau Ivanovičiau, jums reikia išvažiuoti į provincijos miestelį, dirbti neuropatologu, o ne terliotis su idiotais.

– Na, ne, Lidija Petrovna, man regis, aš kaip tik čia reikalingas... Štai jūs sakote – idiotai... galbūt, pats esu toks idiotas... Dostojevskis, žinote...

Geras žmogus Sergejus Petrovičius, geras jaunas gydytojas – jis ją apgynė, jis suprato, kad taip su ja negalima. Kur jie visi išėjo? Balsai tarsi skambėjo ir jų nėra: galbūt ji juos sugalvojo? Vargšė moteris suvarė šešis peilius į savo sūnelį – ji žudė jį ir verkė, prašė jo atleidimo; ji pernelyg jį mylėjo, kad kažkam atiduotų. Kur dabar jos Torvigas, jos sūnelis? Ji pamiršo jį! Pririšta, ji galvoja tik apie savo laisvę. Vargšas Torvigai, eikš pas mane!

– Ką, mamyte, pasiilgau tavęs, jei tu žinotum, kaip aš pasiilgau!

Jis prisiglaudė prie ligoninės chalato, paslėpė veidą ant jos pilvo.

Jie atsisėdo ant suoliuko.

– Tu dar ilgai čia būsi, mama?

– Nežinau, – žada, kad greitai išrašys.

– Aš myliu tave.

Dominika, išbalusi, sublogusi paglostė sūnui galvą: tik paglostė, nepuolė į kojas, nebučiavo, pamišusi iš laimės. Ji patyrė jau viską – viską, kas duoda išgyventi žmogui: dabar, kada ji mylėjo Torvigą

ne per daug beprotiškai, – jis pasidarė jai artimesnis, šiltesnis. Ji juk ne kartą mirė per šias dienas. Dabar ji mylėjo ne save, o jį. Jos jau nebebuvo. Per tą laiką ji suprato, kad ji – tai ji, pasenusi, turbūt – ligota, jos gyvenimas baigtas, jai liko dvidešimt ar trisdešimt metų iki mirties. O Torvigui šešiasdešimt metų iki mirties, ir tai kitas žmogus: galbūt būsimas sutuoktinis, didis žmogus. Ir tas kitas žmogus gėdydamasis sako neįprastus jam žodžius: „aš myliu tave“. Jis jaučia, kad ji ligota ir sena, – ir galbūt pirmąkart jis gailisi jos. Tai štai ko ji norėjo, tai štai kas yra ne vienatvės pasaulyje laimė – tai kito žmogaus gailestis tau. Ir kad tas kitas tau būtų kitu, pernelyg nepereitų į tave, kad tu nepamirštum savęs šalia jo – pernelyg neužsimirštum. Ir tada jo gailestis – tai tavo suvokimo, kad esi, kažkam esi artimas, ne svetimas, džiaugsmas. Nėra ko tau savęs ieškoti juodoje skylėje tarp žvaigždžių. Ir tada, apsidžiaugęs tuo atradimu, išeini, uždarydamas paskui save duris, ir stovi, prisišliejęs kakta prie sienos. Ir tu jauti, kad yra pasaulyje gėris ir yra pasaulyje Dievas, garbinantis ir įtvirtinantis gėrio pergalę prieš blogį: artumo pergalę prieš susvetimėjimą, vieningumo prieš atskirumą. Jis pats, gerumo Dievas, pasirodo tau tavo jausme, tavo džiaugsme. Jis šiltai kvėpuoja į tavo akis – ir tu verki, atsirėmęs į sieną: tada esi aukščiau už paprastą žmogų, paprastą savimeilę savyje. Pasakyk – kas tau tavasis „aš“, tavo nuoskauda, tavo skausmas, kurį tau suteikė kitas žmogus? Juk tu pasislėpei nuo jo meilės atome, ir strėlės, paleistos į tave, lekia pro šalį – ir tu nė nesupranti, kad jas kažkas paleido ir kad jos pervėrė tave pripildydamos pykčio. To negalima suprasti: juk taikėsi į žmogų, o tu pasislėpei gailestingume, meilėje kažkokiam vabaliukui, ir viskas, kas turėtų tave erzinti – viskas susigėrė į smėlį, tavęs nepermerkęs. Pykčio pasaulyje lyja lietūs, lyja smarkios liūtys, ir kiekvienas lašas nekenčia kito, ir tik vienas žingsnis, vienas sielos judesys – ten laukia tavęs kitas

pasaulis, visada kupinas šviesos, saulės, čia pat, toje pat vietoje, tame pat laike. Pažvelk aplinkui – visa kelia gailestį, pradėk pamildamas ką nors gyvą, pasislėpk nuo merkiančių lietų, perženk nematomą sieną tą pat akimirką, tame pat laike. Meilės pasaulyje – saulės srautai, nežiūrėk į žvaigždes – pamirši save, žiūrėk į vabaliuką, mylėk jį – prisiminsi save, suprasi, kuo esi konkretus, kame tu esi.

Dominika ėmė juoktis iš džiaugsmo – vėl jai gerai, vėl ji suprato, o žmonės – jie atima iš jos tiesą, trukdo jai būti taip giliai, kaip trokšta jos širdis. Ji prisiglaudė skruostu prie pagalvės, prie Torvigo skruosto: žalios medžių viršūnės praskrido jai po kojomis, kažkas sudundėjo viršuje, prašvilpė šiukšlių vamzdyje – ji įbėgo į savo butą, užtrenkė duris. Širdis džiaugsmingai plakė krūtinėje: pro šalį! Šįkart siaubingas likimas prašvilpė pro šalį. Torvigai, mano sūneli! Tu gyvas, sveikas – mano ląstelė. Iš mano ląstelės tu išsivystei, išleidai daigelį, nugalėjai devynių mėnesių barjerą, augi vis aukščiau ir greičiau, tapdamas stipresnis: laimės tau! Skrisk – tai, kas buvo mano ląstele, – skrisk! Kažkas atskiras, laimingas, atskiras gyvenimas, atskira siela, susieta su manimi virkštele! Buvau tavo kelyje: pati išsivysčiau iš ląstelės, iš ląstelės tų, kas išsivystė iš ląstelės. Ir tu išeisi, virsi derlinga žeme, palikęs ląstelę žemėje. Tai kas gi buvai, kas gi esi, Torvigai, mano sūnau ir žmonijos sūnau? Ar esi kažkas daugiau, negu esu aš, negu buvo tavo proseniai ir bus tavo vaikaičiai – prasidėję iš ląstelės, ląstele pasibaigę. Ne, nesibaigę! – prasitęsę – jau ne savyje, kituose: jau ne jie – o kas gi? Sūnūs – tai mes, ir mes – tai mūsų tėvai. Bet kiekvienas yra jis: kaip išgyventi žmogui tą prieštaravimą? – jis pats ir ne pats. To negalima, neįmanoma perprasti!

Dominika sudejavo ir atsimerkė.

– Jūs ramiau elkitės, – šalia sėdėjo jauna liekna moteris, gražiai apsirišusi galvą skarele. – Geriausia – gulėti, dėtis, kad tau jūra iki

kelių. Tai jiems patinka. O jei rėksite, blaškysitės – jums teks ilgai gulėti pririštai. Jei būsite tyli – jums pačiai geriau: greičiau perves iš stebimos į paprastą palatą. Iš pradžių visi ūmūs patenka čia, paskui juos išskirsto. Štai ten, arčiau prie durų, dar dvi pririštos. Bet jūs nebijokite – nieko baisaus, prie to pripranti, mane iš pradžių irgi pririšo, aš tyliai gulėjau, mane perspėjo: jie pamanė, kad esu nepavojinga, ir atrišo, jiems gi geriau – iš po pririštos reikia viską išnešti.

Pasigirdo baisus riksmas, ir gražioji moteris paaiškino:

– Vakar naujokę atvežė, iššoko iš trečio aukšto, vaikinas metė, ji ir iššoko, – dabar štai maištauja, daugelis maištauja iš pradžių.

Dominika pasuko galvą ir pamatė susibūrusius prie vienos iš lovų tris sanitarus.

– Valgysi?!

– Tfu!

– K-kalė!

– A-a-a!

– Ką jie jai daro? – paklausė išsigandusiu balsu Dominika.

– Dar ji spjaudysis! Še!

Pasigirdo duslus garsas ir dejonė.

– Baik, Stiopa, kam tau nemalonumai?

– Juk ji, kalė, man įkando.

– Tai juk sakiau, laikyk už smakro.

– Ištrūko, b...

– Laikyk kojas, kojas laikyk! Atsisėsk ant pilvo.

– Niekšai! Paleiskite, paleiskite!

– Nagi!

Pasigirdo burbuliavimas, kosulys, spjūviai.

– Na kalė! Petia, duok šlangą. Na ką? Išsigandai? Valgysi – ne? Dabar supilsim – nenori? Na, ko žiūri – valgyk man, kvaiša, juk padvėsi.

– Nenoriu, bjaurybės! Atriškite man rankas! Niekšai!

Dominika įtraukė galvą į pečius – jai buvo labai baisu, ji niekuomet nematė tokių siaubingų scenų – ir viskas joje kunkuliavo iš pasipiktinimo. Bet tuo pat metu ji pajuto, kaip pirmąkart joje kažkas atsileido – pasidarė kažkaip lengviau kvėpuoti: susilpnėjo nenugalimas noras vaduotis iš pančių, protestuoti. Ji girdėjo merginos riksmus ir matė save, bet ji suprato, kad tai ne ji, kad tai kitas žmogus patiria tą patį, ką neseniai teko patirti jai. Ji buvo ne viena, ne vieniša savo jausmu – viena iš daugelio. Bet kam jie tyčiojasi iš žmogaus, kas davė teisę trypti žmogaus savigarbą? Juk ta mergina valgytų – jei jie ją atrištų, paleistų iš čia. Ji juk nevalgo, nes ji nenori valgyti iš kankintojų rankų!

– Štai taip, – pasigirdo sanitarų balsai. – Štai, šaunuolė, dabar dar košę suvalgyk.

Dominika matė, kaip mergina, juodais it anglis plaukais, springo ryžiu koše, kurią jai grūdo į burną vienas sanitaras. Virvės, laikiusios jos rankas, buvo atleistos, ir ji pusiau sėdėjo, marškiniai jai nuslinko nuo vieno peties, ir Dominika, pastebėjusi, kaip vienas iš sanitarų ryja akimis tą petį, nusisuko, pajutusi širdies plakimą. Ji suprato, kad tai išdidi mergina, – ir dėl to, nuo to, kad ją surišo, pažemino, palaužė, privertė valgyti iš rankų, – Dominikai pasidarė negera, tarsi tai jos pačios nuogas petys, ilgai slėptas nuo visų vyriškų akių, skirtas vienintelėms, mylimoms akims, – buvo išstatytas apžiūrai, apnuogintas visų žvilgsniams. Bet kam skųstis, su kuo kalbėtis? Jai paaiškins, kad niekas niekam nelinki blogo ir visi čia dirba nelaimėlių labui. Jai pateiks pavyzdžių, kaip tie, ko laiku nepririšo, nusižudė naktį, kaip mirė badu nelaimingieji, manantys, kad juose įmontuotas radijo aparatas įsako jiems nevalgyti. Tai nejau reikia paisyti liguistos valios – nejau reikia žmogui leisti kaip tinkamam elgtis su savo gyvenimu? O jūs – jūs kokią turite teisę su juo elgtis kaip tinkami?! Dominika prikando

lūpas. Kas gi tokie esat? – argi jums spręsti, noriu gyventi ar ne? Ar jums – nusidėjėliams, paskendusiems nuodėmėse galbūt esantiems šimtą kartų blogesniems, negu aš? Jūs patys užbaigsite savo gyvenimą, jei prireiks – nueisite į mišką, kad niekas nematytų, ir jūs nepripažinsite niekieno teisės valdyti jūsų mintis, jūsų smegenis; va tada, sugriebti už rankų, suprasite, ką jautė tie, kuriuos jūs griebėte už rankų. Bet ne – jai paaiškins, kad žmogaus gyvybė aukščiau už viską, o žmogaus valia – ne. Nes yra žmogžudžio valia, yra prievartautojo valia. O nejau sanitarų valia – ne prievartautojų valia? Ir nejau tas sanitaras, kada atsisėdo ant merginos pilvo, nesugriebė jai ten, kur jam norėjosi? Tai kodėl gi kitų žmonių valia vis tik aukščiau už viską? Kaip ji galės įrodyti žmogiškam teismui, kad sanitaras žiūrėjo į apnuogintą petį, kad ranka, apkabinusi jaunos brunetės koją, daug ką jautė? Tai ką gi – yra aukščiausiasis teismas, nuo kurio niekas nepasislėps, kur visa tiesa pasirodys tokia, kokia yra, ir negalima paslėpti to, kas buvo, negalima laikyti neegzistavusiu buvusio. Kažkas turi apginti tiesą – tos merginos tiesą: sugriauti jų tiesos logiką. Jų melo logiką!

– Eikim toliau.

Jie priėjo prie jos, vienas sanitaras atlaisvino virves aukščiau alkūnių, padėjo kiek pasikelti.

– Nesumanyk ištraukti rankų, supratai?

Dominika tylėjo.

– Išsižiok.

Dominika išsižiojo.

– Ryk, nesumanyk spjauti.

Dominika nurijo šlykščią pliurzę.

– Aš pati, pati pavalgysiu.

– Negalima.

– Garbės žodis – nieko nepadarysiu: štai pamatysite.

– Gal duoti? – pasakė vienas sanitarų, vyresnis.

– Ką tu, Lionia, – pasakė tas, kas valgydino. – Nori nuo profesorės vėl pylos gauti?

– Negalima mums, brangioji, – paaiškino pagyvenęs sanitaras. – Niekaip negalima. Pakentėk, greitai tave atriš, tu jau čia kiek dienų?

– Nežinau, – pasakė Dominika.

– Greitai atriš, pamatysi.

Dominika pravirko.

– Na, pakaks čia rodyti isterijas, valgyk! – kažkodėl supyko tas, kuris valgydino, ir skaudžiai sudavė jai pilnu šaukštu – į dantis: ji nesuspėjo išsižioti.

– Na, tu! – grasinamai riktelėjo jis, šiurkščiai nutrynė jai smakrą servetėle.

– Švelniau tu su ja, – pasakė pagyvenęs sanitaras, – matai, ji pažeidžiama.

– Na, gerai, gerai, visi mes pažeidžiami, valgyk! Man dar dvi tokias, kaip tu, reikia pavalgydinti.

Kada jie baigė, pagyvenęs sanitaras kiek užtruko, pasakė Dominikai:

– Tu, dukra, nesisielok – viskas susitvarkys. Jie ne tokie pikti, kaip atrodo. Čia visokių, žinai, patenka. Esama visiškų idiotų – tikrų tikriausi gyvuliai, dviejų žodžių neišspaus; jei ant jo neriktelėsi, nesuduosi – nepaklausys. Ir nepavalgys, ir palatos kaimyną pribaigs. Jei su juo kaip su žmogumi elgsies – jie tokius pokštus ims krėsti, tik baimė juos ir sulaiko. Su tokiais padirbi – jau ir visus kaip žvėris puoli, sunku iš karto pasikeisti, pagal save žinau. Taip kad tu tą suprask. O tave iškart pajutau – kad esi kitokia, mano dukra į tave labai panaši, tau kiek metų?

– Dvidešimt aštuoneri.

– O manajai dvidešimt septyneri. Tėvus turi?

– Ne, iš vaikų namų aš.

– Oi, vargeli. O vyrą?

– Ne, – nuleido akis Dominika.

– Pati, vadinas.

– Sūnų turiu.

– Ai-ai-ai, o kaipgi sūnus – su kuo jis?

– Jis... – Dominika užsikirto, – nežinau, kur jis. Man pasakė, jis kažkokiame internate, jam nieko netrūksta.

– Na, ten jo niekas nenuskriaus. O tave čia už ką?

Dominika nežinojo, ką sakyti: jai buvo gėda.

– Na, jei nenori, nesakyk.

– Mane... – Dominikai kilo noras pasakyti: pirmąkart ir sau paaiškinti, už ką, kas atsitiko.

– Ai-ai-ai, – pasakė pagyvenęs sanitaras, išklausęs jos, – ir už tą tave uždarė? Aš už tokius dalykėlius tą tavo kaimynę būčiau pritrenkęs.

– Žinau, man nereikėjo taip jo mušti, tai iš nevilties, toks mano gyvenimas nenusisekęs.

– Taip, tavo gyvenimo nėra ko pavydėti. Na, nieko – viskas tau dar ateityje, esi jauna. Viskas atrodys kaip sapnas, išeisi – pasiimsi savo sūnelį ir gyvensi, mylėsi jį.

– O ar greitai mane išleis?

– Nežinau, kokią tau diagnozę užrašė. Bet pas mus anksčiau, kaip po mėnesio, nieko neišleidžia.

– Ištisas mėnuo! – sušuko Dominika.

– Pas mus metais gydosi.

– O kodėl mane laiko? Jūs gi matote – esu normali.

– Aš tai matau, bet daktarams, kaip sakoma, geriau matyti. Įstatymas toks. Nieko nepadarysi, dukra, reikia kentėti.

– Jaučiuosi čia labai vieniša.

– O tu daugiau bendrauk – čia ne visi idiotai. Drauge gi linksmiau. O čia, žiūrėk, ir išleis tave.

– Aš bijau – šalia kažkokia baisi senė.

– A, ta visiškai išprotėjusi, su ja nėra ko tau bendrauti. Pašnekink vieną, kitą – iškart matyti, kas: į veidą žiūrėk, į akis – kad akys nebėgiotų, veidas nesivaipytų, na ir kad mintys būtų normalios. O jei pajusi, kad žmogų užneša – geriau laikykis atokiau. Čia, dukra – tamsus miškas: ne tik tau, bet ir patiems daktarams. Pabandyk įlįsti žmogui į smegenis – kas ten slypi, ką jis sau galvoja? Vienas, va, neseniai, iš vyrų skyriaus, vaikščiojo vaikščiojo, tykus toks, paklusnus, paskui atsuko valgykloje, kada niekas nematė, stalo koją, geležinę, ir sugrūdo naktį savo kaimynui iki pusės į gerklę. Štai tokios tokelės, dukra, man metas. O tu laikykis.

– Jau visai išeinate?

– Budėsiu po trijų dienų. Po trijų dienų vėl būsiu.

Ir pagyvenęs sanitaras nuėjo prie kraštinės lovos, kur valgydino kitą ligonę.

Dominika tarsi pabudo iš tikrųjų: apsidairė dar kartą aplinkui. Ją visai liovėsi kankinusi baimė – buvo tiesiog pernelyg ilgu. Praėjo sanitarai su lėkštėmis. Šūktelėjo tiems, kam leista vaikščioti po palatą, eiti valgyti. Valgykla buvo čia pat, palatos nišoje, atitverta užuolaidomis, išėjimą iš palatos saugojo nuolat ten budėjęs sanitaras.

Tai kas gi ji – nenormali, beprotė visiems, kas čia turi valdžią. Ir – suprantama pati sau: ne, jie niekada nesupras, net tas pagyvenęs sanitaras, ką ji jautė, kada mušė Torvigą virve. Kaip lengva jiems nulemti jos likimą, sužinojus, kad ji kišo sūnų į šiukšlių vamzdį, kaip viskas jiems paprasta! O ji ir dabar žino, kad to reikėjo: taip, reikėjo! reikėjo!

* * *

– Torvigai, pameni, kažkada gulėjau beprotnamyje – tu turi prisiminti, tu aplankei mane. Mes sėdėjome tokiame akliname kambariūkštyje su vieninteliu grotuotu langu. Tu verkei ir pirmąkart gyvenime prašei manęs atleidimo. Tu niekada iki tol manęs nemylėjai.

– Pamenu, labai miglotai, – Torvigas priėjo ir uždėjo motinai ranką ant peties. – Geriau neprisimink, mama. Mums laikas ruoštis. Reginos tėvai laukia.

– Taip, taip, Torvigai, tuojau, aš tuojau, vieną minutėlę.

Ji užmerkė akis, ir kairysis jos skruostas paraudo nuo antausio.

– Nagi, nagi, mergužėlė. Tu vaikelį kam ketvirčiavai?

– Aš... aš... nemuškite manęs!

– Tu kažką sakei, mama?

– Aš? Nieko. Aš tuojau, tuojau, Torvigai.

Ji vėl užmerkė akis – įsiklausė į garsus už sienos: trinktelėjo geležinės durys viršuje, kažkoks triukšmas, kažkas subildėjo, prašvilpė pro šalį, kažkas siaubingo, svetimo – ji puolė bėgti, kuo toliau nuo šiukšlių vamzdžio, į savo butą, tarsi likimas persigalvojo, sugrįžo, lipa jai ant kulnų, – viskas! Durys užtrenktos, prispaustos nugara ir pakaušiu iš vidaus: nieko neįsileisti, nieko! – jos pasaulis, jos valstybė.

– Mama...

– Taip, einu.

Dominika pakilo, iškankintai nusišypsojo: Torvigas rišosi prie veidrodžio kaklaraištį. Jis niekada nebus ten – laiptų aikštelėje, niekas niekada nebus ten su ja. Jos praeitis – tai jos praeitis. Kaip gaila! Artimi žmonės, patys artimiausi žmonės – eina greta, petys į petį, o jų praeities šešėliai – bėga paskui juos atskiri, kiekvienas sau, visada atskiri, visada. Dominika atsiduso. Saulė jau buvo

pakilusi aukštai, apšvietė jos šlepečių galiukus. Torvigas – sūnus: kaip keista. Jos sūnus – štai šitas vyras, jau pažinęs moterį, matantis joje kažkokią motiną – jau beveik senutę, žilais plaukais – motiną! Ji staiga pajuto, kaip ta „motina“ atsiskyrė nuo jos, atsistojo greta – įsimylėjusiu žvilgsniu žvelgdama į sūnų, kvaila savo meile, ne – savo baime prieš jį, visa jame: ir Dominika žiūrėjo į ją, nesuprasdama, kas dedasi – kas ta „motina“ ir kas tas vyras prie veidrodžio.

– Na, mama.

– Aš jau pasirengus, sūneli, – pasakė „motina“ motinišku balsu ir patraukė Dominiką paskui: ir ta nuėjo, nuolankiai, kaip einama ant ešafoto, suprantant, kad tai, kas turi įvykti, neišvengiama. Taip susitaikoma su likimu, jaučiant didžiausią pasitenkinimą dėl susitaikymo jėgos, ne – dėl nepriklausomybės nuo likimo, kurio nepriimsi rimtai, kaip esatį. Dėl to ir „susitaikai“, kad niekini, taip, todėl.

– Mama, na kaip?

Ji pažvelgė į jo patenkintą veidą.

– Gerai, Torvigai.

– Kažkas atsitiko? Kas tau?

– Ne, nieko, truputį pervargau.

– Tu nesijaudink, viskas bus gerai. Reginos tėvai labai malonūs žmonės.

– Taip, žinoma.

Kaip jam paaiškinti – kas jai atsitiko? Kaip paaiškinti artimam žmogui, kad skaudu dėl to, kad jis – tai ne tu: ne, ne skaudu – ne tai! Tiesiog matai tiesą – žiūri į jos saulę, ir tau spigina akis, ir tu negali jų nusukti. O tavęs klausia, kodėl tau bėga ašaros, ir mano, kad tave kažkuo įžeidė. Įžeidė ne tas žmogus, ne, – jis nekaltas, kad yra kitas. Įžeidė tas, kas sukūrė du ir apgavo, vienam pasakęs, kad jis yra kitas, privertęs patikėti to kito meile, prisirišimu. Ir ką

gi – praeina metai, ir pasidaro aišku ir miela nuo to, kad tu numirsi už save – netrukus mirsi už save: o tavo sūnus! Tavo pažįstamas, meilužis, vyras, tavo mylimas artistas!.. Gyvenkite, gyvenkite sau – prakeiktieji: mielieji; su sūnumi ir sūnuje liksi gyventi – ne tu: melas! Tavęs nebebus – niekada: ir gerai, ir nereikia.

– Gal tu negaluoji?

– Na, nekreipk gi į mane dėmesio.

– Mes galime atidėti vizitą, – Torvigas sunerimęs žiūrėjo į ją. – Tuojau paskambinsiu, pasakysiu, kad susirgai.

– Ne, ką tu – kam? Ar aš blogai atrodau?

– Dėl kažko nerimauji?

– Na ne, Torvigai, ne, atstok gi tu nuo manęs, viskas gerai – einam, einam.

Jie išėjo į laiptų aikštelę.

– Einam čia, – staiga pasakė Dominika. – Eikš, pasilenk.

Torvigas pasilenkė, ir ji apkabino jo galvą.

– Kas tau, mama?

– Matai tą šiukšlių vamzdį?

– Taip.

– Tavęs galėjo nebūti – niekada. Supratai?

„Motina" kažkur išnyko, išgaravo – nebebuvo baimės: o „motina" – buvo baimė, tik baimė prieš kitą žmogų, kurį visi vadino jos „sūnumi". Ir Torvigas buvo visiškas jos kūrinys: visas jo gyvenimas buvo jos rankose! Štai tose mažose rankose, kuriomis ji dabar suspaudė galvą. Ir Regina, ta raudonplaukė mergiūkštė, – turėtų kitokį likimą, visai kitokį. Jei tie pirštai būtų atsigniaužę – tada, jeigu ji būtų *panorėjus* juos atgniaužti.

– Gerai, mama, gerai – grįžtam į butą, a?

– Išsigandai – kvailas berniūkšti, išsigandai, kad esu nenormali, tu manai, kad išėjau iš proto?

– Na, ne, mama, ką tu – tau tiesiog reikia pailsėti. Garbės žodis...

– Tai žinok – manai, kad šalia tavęs kvaila pražilusi senutė – na, prisipažink: tu juk žiūri į mane iš aukšto, manai, kad einu iš proto. Bet, Torvigai! – aš galbūt žinau tai, ko nežinai tu. Ko tu niekados nesužinosi!

– Gerai, gerai, nusiramink, – iš kur ištraukei, kad į tave taip žiūriu?

– Ai, – Dominika numojo ranka paleidusi jo galvą. – Aš turbūt iš tiesų nenormali, esu kvailė ir gadinu tau tavo dieną. Viskas! Daugiau nė žodžio.

Ir ji pasileido žemyn, slysdama pirštų galiukais per turėklus. Apačioje atsisuko – Torvigas, girdėjo, artėjo prie jos. Ne, ji nepabėgs nuo „motinos“, ji Torvigui – amžinai „motina“, visada. Jis dabar nulips, kreipsis į ją – ir „motina“ iškart užims joje savo vietą. Bet susitapatinti su ja! Kaip kad tūkstančiai, milijonai patelių: ir ar ji kalta, kad kitas žmogus, gyvenantis joje, žiūri, žiūrėjo visą gyvenimą į „motiną“ iš šalies, visada ironiškai, kiek atlaidžiai. Tas žmogus – ar šėtonas? – kuris vertė ją kišti Torvigą į šiukšlių vamzdį, mušti per lūpas už tai, kad jis skaudžiai kandžioja krūtį. „Jūs ne motina!“ – ne, ji motina: bet ne tik motina. Štai tą jai norėjo pasakyti: jūs ne tik motina, jūs dar kažkas. O štai kitos – tik motinos arba sumaniai dedasi jomis – taip, kad niekas nežino, ką jos galvoja ir ką jos daro už uždarytų durų. Ką jos veikia, likusios vienos su savo kūdikiais. Tada – kur kaltė: kad joje gyvena dar kažkas ar kad to kažko ji nepajėgė paslėpti nuo žmonių akių sugriaudama įprastą žmonėms „motinos“ įvaizdį? Ir už tai ją įkišo į beprotnamį. Taip, jai buvo gėda: bet ji tik paskui suprato, kas yra „gėda“: tai ne pragaras, kurį sukelia tavo požiūris į savo poelgius – save tai juk gerai supranti. Tai pragaras, sukeltas svetimo požiūrio į tavo poelgius: štai kur „gėda“ . O patys „poelgiai“ – kas gali, kas turi teisę ją teisti? Tik tas, kas supras: bet tas neteis.

Jie perėjo gatvę ir sėdo į taksi. Torvigas, šalia jos ant užpakalinės sėdynės, sutrikęs – o gal būt nepatenkintas? – tylėjo. Jo stipri, vešliais plaukais apžėlusi ranka gulėjo ant priekinės sėdynės nugarėlės, sunki ir nesuprantama. Na, štai – įvyko: nejau ji to nenumatė tik pagimdžiusi, nejau nebuvo aišku iš pradžių, kad jis sutvertas ne jai, jame ji nepasislėps – dabar jam svarbiausia Regina, su ja jis pradės savo vaikus. Ir jo paties vaikai atsimokės jam tuo pačiu, nuo pirmų žingsnių, pirmo oro gurkšnio pareikš apie savo, ne jo, interesus, apie savo, ne jo likimą. Nors – ką ji kalba: argi kas iš normalių žmonių tą pastebi? Argi kas mąsto apie tokius dalykus? – pradėdami, gimdydami, maitindami, auklėdami, spausdami prie krūtinės vaikus? O paskui tik – didžiulės išplėstos iš nuostabos, nesupratimo akys, kada sūnus arba duktė sako: „turiu savo gyvenimą, tėte-mama, savo gyvenimą, kas man jūsų praeitis, jūsų viltys, džiaugsmai, susiję su manimi, – turiu savas viltis ir nuo šiol savą praeitį, savą gyvenimą – o jūs eikite, eikite ten, kur einate, ir kuo greičiau, tuo geriau. Kad netrukdytumėt man jausti savęs savimi, ne kieno nors nuosavybe, kieno nors likimo dalimi“. Taip, jie taip kalba – ir priblokštas gimdytojas stovi nieko nesuprasdamas vienas vienutėlis, kvaila nustebusia mina. Jei ji būtų skulptorė – ji nulipdytų tą miną, tą palinkusią į priekį ir sustojusią ant bedugnės krašto, ant savo likimo krašto, neryžtingą gimdytojo figūrėlę. Kad žmonės pažiūrėtų į savo kvailumą, į savo aklumą: o gal tai ji kvaila? Jie gi nugyveno laimingi savo penkiolika ar dvidešimt metų, visiškai tikri, kad baisiausia – vienatvės skylė – gimus kūdikiui užsidarė jiems amžinai. Nuo šiol – tarnauti tam bejėgiam dievukui, parklupus ant kelių maitinti jį šaukšteliu, sodinti ant puoduko, melstis jam, užsimiršus, kaip užsimiršta maldoje, nebeatsimindamas savo gimimo ir savo mirties, bet kuris tikintysis. „Nėra manęs, nėra manęs – yra jis, ji, tik tas vaikas“ – pasislėpti jame, veidu į pilvuką, kvėpuojant brangia

odyte, kvaistant. O paskui, kai jis užaugs – voliotis prie kojų, maldaujant teisės tarnauti, būti reikalinga, gyventi ne savo likimu: nes kaipgi vėl pajusti savo paties likimą, tą tiesą, kuri buvo kažkada nužudyta vaiko pirmojo riksmo ašmenimis, atrodė, visiems laikams. Jei tik senutė galėtų dar ką pagimdyti – vietoj palikusio jos padanges dievo, dievuko! – laiminga ta, kuri išprašys vaikaitį: bet ir tą atims – į jį, ne jos pagimdytą, teisių ji jau visai neturi. Tupėk kampe išgyvendama savo vienatvę, žmonių motina.

– O kaip ten tavo byla, Torvigai?

Jis, pasirodė, krūptelėjo, sugrįžo iš kažkur, kur jai niekada nelemta žvilgterėti, atsiduso:

– Turi omenyje išprievartavimą?

– Ne, pameni – man pasakojai apie moterį, jai grėsė motinystės teisių atėmimas.

– A, tą bylą sutvarkiau iki galo – greitai bus teismas.

– Ką jai skirs?

– Nežinau, – Torvigas žvilgterėjo į laikrodį. – Manau, motinystės teises atims. Ir dar turbūt skirs priverstinį gydymą.

– Ji buvo narkomanė?

– Na, tarsi ir ne. Veikiausiai ji isterikė. Jei po medicinos ekspertizės paaiškės, kad jos liga neišgydoma, – jai atims motinystės teises.

– Bet juk tai žiauru, Torvigai.

– O, tavo manymu, ne žiauru mušti savo vaiką skalbinių virve iki pamėlynavimo, iki sąmonės netekimo? – jis kažkodėl susinervino, nuėmė ranką nuo sėdynės atlošo. – Aš tokias motinas iššaudyčiau! Viena tokia neseniai, grįžusi iš beprotnamio, suvarė į savo kūdikį šešis peilius.

– Ji bijojo, kad iš jos atims kūdikį! Torvigai, jai neatlaikė nervai, tu to nesupranti?

– Suprasti kiekvieną šizofrenikę? – Torvigas net atsišliejo. – Atleisk man, mama. Iki ko tada smuks visuomenė, jei ims suprasti kiekvieną nusikaltėlį.

– Bet, Torvigai, ji irgi žmogus.

– Žmonės nežudo savo vaikų. O jei ji jau peržengė žmogiškumo slenkstį – tegul nereikalauja, kad joje kas matytų žmogų.

– Vadinasi – su ja galima daryti ką tik nori: rišti, ryti akimis jos nuogą petį, laikyti ranką ant jos kojos ten, kur prasideda jos moteriška garbė, taip? Galima daužyti dantis šaukštu, kad ji jų nebesukąstų ir nurytų žeminančią pliurzę.

– Apie ką tu, mama?

– Vadinasi – galima beprotnamyje jai pilti maistą per žarną, kaip karvei?

– Jei turi omenyje elgesį su pacientais ligoninėje, tai ten irgi yra įstatymai, niekas jų peržengti neturi teisės.

– Tu per daug žiaurus, Torvigai.

– Mama, – jis paėmė jos ranką, – nesuprantu, kam šiandien, tokią dieną, apie tai kalbėti? Tu pamiršai, kur mes važiuojam?

– Koks buvo tos moters vardas?

– Kam tau?

– Pasakyk, noriu žinoti.

– Jos vardas buvo Dominika. O ką?

* * *

Bet juk to niekada nebus – nei taksi, nei Reginos, – kaip nebuvo velnio rato ir po kojomis skriejančių medžių viršūnių. Kaip nebuvo nieko jos gyvenime – tik ta naktis, ta nuostabi naktis virš jos galvos: nejau ji kada nors gyveno, nejau ji gimė, kažką pagimdė? Motina, kurios ji nepažįsta, rėkė iš visų jėgų – ir jos kūnelis

iškrito į pasaulį, į nesuprantamą gyvenimą – kam? Kažkas ją rado šieno kupetoje, atnešė į vaikų namus. Bet ar ją kas nors ėmė iš ten? – Dominika gulėjo, atmetusi rankas virš galvos, veidu į juodą skylę. Skylė traukė ją, tarsi verpetas, žemė, ant kurios gulėjo Dominika, vis greičiau sukosi aplink savo ašį. Mažytė smiltelė-planeta, ir ant jos kaip smiltelė palyginti su planetos smiltele – ji, žmogus, patelė, taip nieko ir nesupratusi šiame gyvenime. Tai kam gi ji gyvena – nesuprasdama: o kas supranta? Žinąs, koks buvo Aleksandro Makedoniečio arklio vardas, gavęs tresto direktoriaus postą? Tieji supranta, ar ką? Jie supranta gyvenimą – bet ne tą, pernelyg siaurą, neatsižvelgiantį į visą tiesą, nepasižymintį teisybe. Bet jie juk laimingi! – kaip? – jie nesikankina! Ko vertas toks gyvenimas – visko ar nieko? Kam skylė, kam reikalinga skylė virš galvos – tas žiūrėjimas į Paukščių Taką? Pagulėti taip valandą, dvi, keletą naktų – ir nėra daugiau jokios prasmės – čia, ant kupetos, likti amžinai, akis į akį su tiesa. Su niekam nereikalinga tiesa: niekam nereikalinga tiesa – kaip ji to anksčiau nesuprato? Kažkas ėjo ir išbarstė Paukščių Tako žvaigždes virš galvos – o ar žmogui tas rūpi? Jam ir savų problemų daugoka. Jei pabirtų monetos iš piniginės – štai tas būtų tikra: pačios tikriausios monetos, o ne tolimų pasaulių žvaigždės. Tie pasauliai, dievas! – kaip juokinga, dovanokite: gulėti pastirus iš siaubo, žiūrėti į juodą skylę – ir tą jūs vadinate tiesa? Tas turi kažką bendro su gyvenimu, su penkiomis kapeikomis, surastomis piniginėje ir įmestomis į žiovaujančią iš nuobodulio automato burnelę, su praskriejančio sąstato bildėjimu, su mielos virtuvėlės jaukumu, su puodeliu silpnos kavos, išgertos prieš miegą? Na, kuo gi čia dėtas dievas – dovanokite: aš – tai aš, penkios kapeikos, automatas prie įėjimo į metro, sąstatas ir mėgstamas krėslas kampe prie žemo staliuko, ir vidun įpiltos šilumos pajautimas, paskutinės, visiškos laimės akimirk os prieš užmiegant. Jūs sakote: mirtis! Juo-

doji skylė – melas: tiesiog atpalaiduotų po šilta antklode galūnių laimė, artimi balsai, žmonės aplinkui, gyvenimo akimirksniai ir akimirksniai, ir saldus sapnas, čia, mano lovoje. Paskutinį kartą užmigdama, išnykdama matau *visa, kas man pažįstama:* mano aplinka, artimi veidai, mano mažytis pasaulis aplinkui, kur visa sutraukta meile. Galbūt mano jaukus pasaulėlis, į kurį negali parsiskverbti mirtis, – tik sutraukta į kamuoliuką visata, besigūžianti nuo meilės gausumo.

– O jūs sakote – visa tai jums prisisapnavo?

– Taip, tai buvo baisus sapnas, – Dominika suspaudė Artūro ranką, – tas beprotnamis, mano gyvenimas, kaip mes važiavome su Torvigu pas Reginą.

* * *

– O iš kur atsirado tas Artūras? – paklausė manęs žmona. – Jis kas toks?

– Tu paskubėjai, – atimu iš jos rankraštį. – Tu užėjai pernelyg anksti, aš turėjau dar parašyti skyrių apie Artūrą. Užuot tai rašęs, štai rašau apie tave.

– Tu juk nerašai, tu su manimi dabar kalbiesi, – juokiasi žmona.

– Tave aprašau ir visą mūsų pokalbį.

– O aš tavo herojė, ar ką? O ta Dominika?

– Mano apysakoje – tu rašytojo, kuris rašo apie Dominiką, žmona, supratai?

– Na, gerai, – žmona sėdasi ant mano krėslo ranktūrių. – Tai kas gi tas Artūras?

– Gerai, klausyk: tamsios bažnyčios skliautai nukrito ant Dominikos ir Artūro, užmušė juos ten, kur stovėjo.

– Ką?

– Tuos, savo rato žmones. Į šventovę įėjo nauji žmonės – tegul jie bus laimingi, Marija, aš taip noriu. Artūras bus geras tėvas Torvigui.

– A! – sušunka žmona. – Ji visgi susirado vyriškį?

– Ji susirado vyriškį. Kada gaudžia vargonai – niekas nieko negali prisiminti. Ir Dominika ėjo, nieko nežinodama apie beprotnamį, apie velnio ratą, apie šiukšlių vamzdį, apie Reginą.

– Palauk, palauk, – žmona ima mane už rankos. – Man viskas susipainiojo. Galbūt tai Torvigas veda Reginą prie altoriaus?

– Tai jau atskira istorija.

– Nieko nesuprantu, – žmona prikanda apatinę lūpą. – O kaip gi senutė Dominika? Ji buvo ar jos nebuvo?

– Ji buvo – dar tada, kai Dominika gimė. Paskui ji išaugs, taps ir ta, ir kita. Ir visos jos buvo – ir ta, ir kita, iki jos. Jos gyveno kiekviena sau. Senutė Dominika gyveno visą laiką, laukdama susitikimo. Man sunku tau tą paaiškinti. Pas Reginą jie važiuos su Torvigu, bet iki to dar bus Artūras, Dominikos vestuvės su Artūru. Bet tai irgi nesvarbu – koks tau skirtumas?

– Na, atleisk, vis dėlto noriu žinoti, kur tiesa. – Žmona ima mano rankraštį. – Kodėl tu rašai, štai čia, kad ji atgniaužė pirštus ir užsimušė. Tai, vadinasi, ji neužsimušė? Ji paskui patenka į beprotnamį, ar kaip?

– Ji užsimušė – štai čia, mano galvoje, – barbenu sau į kaktą. – Bet paskui ji dar daug ką išbandė. Bet svarbu ne tai – svarbu akimirka, kurią Dominika gyvena, einam su manimi, Marija.

Ir aš vedu Mariją į laiptų aikštelę. Šaltas vėjas, pučiantis pro išdaužtą langelį, priverčia žmoną susigūžti.

– Čia šalta ir tamsu. Kam tu?

– Eikš čia, – privedu ją prie šiukšlių vamzdžio. – Žiūrėk, pameni?

– Nereikia, – prašo žmona.

– Ar pameni savas jūras?

– Nereikia, – ji verkia ir glaudžiasi skruostu į šiukšlių vamzdį. – Viskas praėjo, aš jau kita.

– Tu juk čia kišai savo Torvigą, tu juk jį kišai?

– Taip, paleisk mane, – ji apkabina šaltą vamzdį, nuslysta juo ant grindų.

– Tu suradai mane – suradai savo likimą. Tau daugiau nieko nebereikia. Pasidarei kaip visi. Tu juk žinai, kad Artūras, apie kurį noriu rašyti, – tai aš, tai aš pats.

– Žinau, paleisk mane, man daugiau nieko nebereikia. Esu sena, man laikas mirti.

Tuo tarpu trinkteli durelės viršuje, ir viskas griūva, kažkas siaubinga pralekia pro moters rankų žiedą.

– Mano likimas, – verkia žmona.

– Žinau, ko tu verki – apverki savo laisvę, Dominika.

– Kodėl, kodėl tu parašei apie mane? Aš jau viską pamiršau.

Imu žmoną už rankos ir mes išeinam. Ant slenksčio sustojame, atsisukame ir žiūrime į Dominiką prie šiukšlių vamzdžio.

– Nereikia jos liesti, – sakau aš. – Tegul pasilieka šioje akimirkoje.

Žmona veržiasi iš mano rankų:

– Negaliu, tai juk aš.

– Neliesk jos vienatvės – jai taip gerai, ji susitiks su tavimi, po trisdešimties metų.

– Nesusitiks, nesusitiks, – veržiasi žmona. – Ji tiesiog taps tada manimi, tai jau būsiu aš pati.

– Susitiks, – sakau aš. – Ji susipažins su Artūru, rašytoju, jis parašys apysaką apie Dominiką.

Tai kalbu aš

Nešinas vaizdo kamera ir portatyviniu magnetofonu išlipau iš autobuso, apsižvalgiau: nejau čia gyvena tas keistuolis? Kai prieš mėnesį man paskambino Roberto Skoidžestas ir pasiūlė sukrečiantį siužetą televizijos laidai „Neįtikėtinos istorijos," nusikvatojau. Roberto mane dažnai maitino „sukrečiančiais" siužetais; kai nuvažiuodavau pas jo siūlomą herojų, paaiškėdavo, kad jis ne didesnis keistuolis už mane. Surasti originalų žmogų mūsų laikais – tas pats, kaip nuskristi į mėnulį. Prisikabinti ant ausies keptuvę arba priblokšti pasaulį dievišku grožiu, kurį padovanojo pirmasis kūrėjas, Dievas, ir antroji kūrėja, mama, – tai dar ne originalumas. Aną savaitę World Sreeto ir Žaliojo aveniu sankryžoje mačiau prietranką – aš štai taip einu gatve, o jis va taip išeina iš tarpuvartės. Ir ką gi žmonės? Dvi bobelės žiūrėjo į jį taip, kaip žiūrima į nusibodusį, bet vis dėlto skanų patiekalą. Jei joms nebūtų nuobodu, nė už ką nespoksotų į prietranką. Tarkim, šiukšlių surinkėjas į jį nė neatsisuko, o pro šalį ėjusi moteris net išsigąsti nesiteikė. Prietranka nuogut nuogutėlis perėjo gatvę, skverą ir pasislėpė priešais esančiame name. Kaip paskui sužinojau, tuos savo fokusus jis demonstruoja kasdien, rytais, toks jo įprotis ir vidinis poreikis. Apie tai man su malonumu papasakojo žiovaujančios bobelės. Prietranką dėl visa ko nufilmavau. Paskui nufilmavau bobeles. Bet juk žinojau: ką šiandien tokios istorijos domina? Šefas paklausė: kokio velnio tai filmavai? Kas nematė nuogos natūros? Kas ją žiūrės? Pagalvojau ir sutikau: lengvai pasiekiamas originalumas – ne originalumas.

Ir štai tas Roberto man prieš mėnesį paskambino: neva už trijų šimtų kilometrų nuo mūsų gyvena toks tipelis, mažai žinomas rašytojas, kažką rašo. Niekam nedalija interviu, nieko prie savęs neprisileidžia. Mūsų, televizijos reporterių, psichologija tokia: jei patys lenda į kamerą – iškart suklūsti ir stengiesi jais atsikratyti. Štai aš su savo vaizdo kamera kaip ir vabaliūkštis, eilinis televizijos centro darbuotojas, o kita vertus – aš šiandien jį nufilmuosiu, rytoj jį milijonai išvys. Ką aš pamatysiu, panorėsiu pamatyti, tą ir milijonai pamatys. Va dėl to, jausdamos mūsų, vabaliūkščių, nematomą valdžią – į mus ir lekia visokios muselės, trokštančios tapti mūsų kamerų žvaigždėmis – kažkuo visuomenei. Pačios skambina, siūlo, o dažniau – organizuoja skambučius. Principas toks: aš dėl tavęs paskambinsiu, pasakysiu, kad yra čia va toks, neprilygstamas, o tu, arba geriau tavo draugas, paskambins dėl manęs. Aš tas museles gerai pažįstu: jos prieš ateidamos pas mane valandų valandas žiūri į veidrodį ir šypseną treniruoja, tai iškart matyti.

Kitas reikalas, kai koks nors asmuo, tegul ir visiškas niekas, tavęs ir tavo vaizdo kameros nė matyti nenori: šį objektą iškart kitaip suvoki. Visi filmuotis nori, o jis – ne. Čia jau paslaptimi kvepia. Aš tą patį vakarą paskambinau tam keistuoliui, jo vardas buvo Herbertas, pavardė – Soarešas. Aš jam paskambinau ir paprašiau susitikti. Jis man atsakė, kad tai ne jis, o jo patikėtinis, o ponas Soarešas telefono neturi, su niekuo nesusitikinėja. Tokiais atvejais tu, reporteris, pasijunti lyg duobėj: laukei džiaugsmingo „ak, malonu, prašau, pone, kada pageidausite?“, o tau pasako, kad su tavimi nenori turėti reikalų. Čia tu iš viešpaties dievo, valdančio visuomenės smegenis, prašytoju virsti. Šlykštus jausmas. Aš jau būčiau ir ranka numojęs – kas galų gale tas Soarešas, kas jį žino? Jam, kvailiui, suteikia galimybę apie save pasauliui pranešti, o jis spyriojasi. Na ir tupėk niekam nežinomas dar tūks-

tantį metų. Mes, televizijos reporteriai, profesinę savigarbą turime, žinome savo kainą. Bet, kita vertus, ar tik ne čia tas atvejis, kai gali išbandyti savo landumą ir apsukrumą? Prasibrauti prie asmens, kuris nenori turėti reikalų su televizija, vadinasi, ir su visuomene – tai juk reporterio pergalė.

Pažįstami mane laiko mąstančiu žmogumi: aš ne šiaip ką, o universitetą baigiau, o paskui – ko tik neišbandžiau. Net į dailininkus buvau pasinešęs – parodą surengiau.

Bet vėliau gyvenimas į kitą pusę stumtelėjo, ir aš nesipriešinau. Supratau, kad su kamera gyvenimo tankumyne esu savo vietoje. Tiesa, mano buvusi asmenybė kartais atsibunda: ima paširdžiuose mausti. Man regis, kaip reporteris aš turiu per daug proto. Kiekvienai profesijai reikia tam tikro proto kiekio – tada gerai sekasi dirbti. Jei esi reporteris, turi būti visur, filmuoti visur, paskui atrinkti geriausius kadrus ir nunešti į redakciją. Ir mažiau, kaip sakoma, galvoti. Aš gi kartais pernelyg gerai suprantu, kuo užsiimu ir kam dirbu. Yra visuomenė, taip? Publikai manęs reikia, o man – jos. Tai ji samdo žmogų, kuris iš gyvenimo tankmės ištrauktų siužetus ir vakarienei pateiktų. Iš kiekvieno po centuką – reporteriui alga. Mano teta kaime gyvena – ten tokiu principu piemenį samdo, kad jis bendruomenės kaimenę ganytų. Ir kaimui blogai be piemens, ir piemeniui blogai be kaimo.

Apskritai aš esu patenkintas savo gyvenimu: taikiai sugyvenu su publika, ji – mano darbdavys ir mano vartotojas, aš – kūnas iš jos kūno. Tačiau tai man pastaruoju metu ir nepatinka. Mane visada traukdavo va tokie keistuoliai kaip Herbertas Soarešas. Žinau, jie niekina tokius kaip aš, o mane prie jų kažkodėl traukia. Kvailys esu. Galbūt dėl to, jog kadaise pats linkau prie keistuolių, o paskui įsukau į bendrą kelią? Keistuoliai nuėjo nežinomu takeliu, nuklydo velniai žino kur. Man visada buvo įdomu, kurgi jie nuklydo, kur su jais ir aš būčiau nuklydęs? Aš juk iš principo taip

pat kaip Soarešas galėjau sėdėti kokioje nors savo skylėje ir teplioti drobes įsivaizduodamas, kad esu Rembrantas. Koks būtų buvęs mano gyvenimas?

Taigi apsilankyti pas tą rašytoją mane skatino ir asmeninis susidomėjimas. Negalėjau nejausti, kad jei jau žmogus kažką slepia, jam yra ką slėpti: va tai ir buvo visų įdomiausia. Paprastai nesusiduriu su tokiu akivaizdžiu nenoru ką nors prisileisti; būna, žmogus nemėgsta kalbėti, drovisi – bet Soarešo atveju susidūriau su priešiška valia. Kai skambinau trečią kartą, to keistuolio patikėtinis pasakė, kad ponas Soarešas nepageidauja manęs matyti ir padėjo ragelį. Neišmaniau, ką daryti. Žinoma, galėjau nusispjauti ir eiti į turgų filmuoti siužeto apie kokią nors bobulę, iš po skverno pardavinėjančią granatą, tarkim, teroristui (nuo karo tokių dalykėlių buvo daug užsilikę). Bet aš ir pats savęs nesupratau: panorau trūks plyš prasibrauti pas tą Soarešą ir sužinoti jo paslaptį. Jei neprasibrausiu, tai mirsiu.

Žinoma, man kilo ir kita mintis: na prasibrausiu pas jį, tačiau ar turiu teisę tą žmogų viešai apnuoginti? Sutikite, reporteriui – tai baisi mintis. Sakau: nuo to laiko, kai užsiėminėjau menu, velku kažkokią neapibūdinamą naštą. Tarp reporterių įprasta: yra objektas, yra poreikis jį nufilmuoti. Tavo uždavinys – sukurti psichologinio poveikio planą, kad objektas tave prisileistų. Patogu, nepatogu? Reporteriai, abejojantys dėl tokių dalykų, niekam nereikalingi. Jei abejoji, būk rašytojas, filosofas, kas nori – tik ne reporteris. Mane vidinis balsas graužė: suprantu, privatus gyvenimas, Soarešas gyvena privatų gyvenimą. Bet kodėl privatų? Jei tu rašai, pasivadinai rašytoju – lįsk į vaizdo kamerą. Visuomenė trokšta pažinti savo herojų.

Aš net maniau: štai mūsų, visagalių vabaliūkščių, funkcija – lįsti prie žmonių ir juos visiems prieinamu turtu paversti. Būk kad ir uždara visata: atėjau pas tave, prašnekinau tave – ir nebėra

visatos. Viską apie save per pusvalandį papasakojai – liaudis pasidžiaugė. Liaudžiai to reikia – veidą pamatyti, intonaciją išgirsti ir suprasti, kad esi toks pats kaip visi. Tai liaudžiai svarbu.

Taip galvodamas ir priėjau nedidelį namelį gyvenvietės pakraštyje. Aš vis dar raminau save, kad galbūt Roberto vėl mane apmovė ir pamatysiu vieną iš tų literatų, kurie, kankinami genialumo komplekso ir įsivaizduodami esą šekspyrai, prikeverzodami popierių niekam nereikalingų lėkštų žodžių, gadina savo bei savo šeimos gyvenimą. Siužetą apie vieną tokį literatą jau buvau nufilmavęs, parodęs, kaip čia pasakius, jo gyvenimo tragediją, ir dabar anas tipas manęs visiškai nebedomino. Aš tik galvojau: kokių velnių tas Soarešas nenori su manimi šnekėtis? Paprastai nepripažinti literatai laukia nesulaukia, kada žmogus su vaizdo kamera pas juos ateis. Galbūt jis turi ne ypatingą gyvenimo paslaptį, o tiesiog aukštesnio laipsnio neurozę? Pažinojau vieną pradedantį filosofą – jis įsivaizdavo esąs Šopenhaueris ir su manimi santykius nutraukė, kai tik išėjo jo menka knygiūkštė. Rašė lyg ir apie „sąlyginumo kategorijas determinuojančiose sistemose“. Jis taip pat niekino visuomenę ir televiziją, bet tik todėl, kad to reikalavo Šopenhaueris. Paskui jis tapo daktaru ir dėstė provincijos universitete: apskritai jis buvo primityvus scholastas – tai galėjai suprasti perskaitęs tris jo knygos puslapius. Bet kvailiams savo atsiribojimu nuo visuomenės jis darė šiokį tokį įspūdį.

Namas, kuriame gyveno mano objektas, buvo aptvertas tvora, ir aš, ilgai negalvodamas, priėjęs nuspaudžiau baltą skambučio mygtuką. Jau buvau bepamanąs, kad skambutis neveikia arba namie nieko nėra, kai išgirdau žingsnius. Vartelius atvėrė kokių keturiasdešimties metų žmogus, vilkįs trumpomis rankovėmis marškiniais, įdegęs. Jis įdėmiai pažvelgė į mane ir paklausė:

– Ko ieškote?

– Norėjau pamatyti poną Soarešą.

– Su kuo turiu garbės kalbėtis?

– Steinbekas, fotoreporteris.

– Dovanokite, interviu neduodu.

Maniau, jis tuojau užtrenks vartelius, bet taip nepadarė, buvo kaip inteligentiškas žmogus.

– Supraskite, – pasakiau, – aš atėjau pas jus ne tiek interviu imti, kiek... – stumtelėjau savo reporterio krepšį už nugaros. – Tiesiog norėjau su jumis pasikalbėti.

Aš tiksliai atspėjau, kad žmoniškai pasišnekėti – jo silpnybė. Man taip būna – staiga užplūsta gerų jausmų žmogui banga ir aš pamirštu savo profesiją. O jis man iš pirmo žvilgsnio pasirodė simpatiškas: atviras, kažkoks šviesus – vasariniais marškiniais, plačiomis kelnėmis. Su manim – reporteriu – jis galėjo nesišnekėti. Manęs – žmogaus – negalėjo pavaryti.

– Užeikite, – pasakė jis ir nuėjo namo link.

Nusekiau jam įkandin.

Soarešo namas buvo nedidelis, niekuo neypatingas. Koridoriuje pastebėjau moterišką skėtį ant lentynos. Pro atdaras duris mačiau neturtingai apstatytą kambarį.

– Eikite čionai, – jis nusivedė mane ne į tą, o į kitą kambarį.

Kai peržengiau slenkstį, vos nenugriuvau. Apstulbino marmurinė žmogaus dydžio apnuogintos moters skulptūra. Moteris, sukurta antikos dvasia, gręžė šlapius plaukus – kiek palinkusi, grakšti. Palei sienas stovėjo knygų spintos, už kurių stiklų mačiau senovinių knygų nugarėles. Ne itin didelį kambarį pertvėrė stiklinė siena-akvariumas. Jis stovėjo ant medinio pagrindo ir siekė man pečius. Akvariume plaukiojo guvios įvairiaspalvės žuvytės, apšviestos nematomo šviesos šaltinio. Ir nuo jo, ir nuo mirgančių šešėlių kambarys atrodė pasakiškas, nerealus. Virš akvariumo karojo kažkokių – panašių į lianas – augalų šakos. Apėjau akvariu-

mą. Antroje kambario pusėje stovėjo didelis medinis senovinio stiliaus stalas, patogus oda aptrauktas krėslas. Prie akvariumo stūksojo du minkšti krėslai, į vieną iš jų aš ir nugrimzdau. Išgirdau paukščio čiulbesį. Pakėliau galvą ir pamačiau prie lango kabantį narvelį.

– Nekreipkite dėmesio, – pasakė šeimininkas. – Tai apie ką norėjote pasikalbėti? Susitarkim iš anksto – nei manęs, nei mano namo nefilmuosite.

– Gerai, – atsakiau aš.

Kad ir kaip būtų keista, aš, patyręs reporteris, jaučiausi nejaukiai.

– Jus stebina kambario apstatymas? – paklausė šeimininkas.

Jei sąžiningai – taip, – buvau jam dėkingas, kad pirmas pradėjo pokalbį.

– Tokie va dalykėliai, – jis parodė į akvariumą, – atitraukia. – Aš juk rašytojas. Kai rašau, man reikia jaustis nuo visko atsiskyrusiam.

– Suprantu.

– Kadaise gyvenau mieste, – tęsė šeimininkas. – Buvau pamišęs dėl miesto. Pats esu kilęs iš kaimo, suprantama, miesto gyvenimas iš pradžių man atrodė palaimos viršūnė.

– Ir kas gi jus privertė iš miesto išvykti?

– O, – nusišypsojo šeimininkas, – tai buvo nelengvas sprendimas. Norint tam ryžtis, reikėjo persisotinti miesto grožybėmis. Na ką ir kalbėti! Aš tiesiog nusivyliau: minusai nusvėrė pliusus. Mieste kitoks gyvenimo tempas, ten reikia bėgioti.

Kurį laiką tylėjome. Girdėjau, kaip koridoriuj kažkas vaikšto, sugirgždėjo durys. Nežinau, ar jums taip nutinka: staiga pasijutau, tarsi miegočiau – nei iš šio, nei iš to. Galbūt – mane užhipnotizavo po kambarį lakstantys akvariumo blyksniai arba ramus (seniai nebuvau girdėjęs taip ramiai šnekančio žmogaus), liūliuojantis šeimininko balsas... Susivokiau, kad atsijungiu. Kas per

velniava? Papurčiau galvą. Buvau, tiesą sakant, idiotiškoje padėtyje: atėjau jo filmuoti, ar ne? Aš pažadėjau jo nefilmuoti. Tai kokio velnio čia stirksau, ką čia veikiu? Prisipažinsiu, nebuvau pasirengęs tiesiog smalsuolio, lendančio į svetimą gyvenimą, vaidmeniui. Ko jis, po galais, tikėjosi, kai sutiko su manimi pasikalbėti: kodėl jis man apie save pasakoja? Jei negalima filmuoti, tai – interviu? Reportažas laikraštyje? Bet aš juk ne literatas, aš – operatorius, jis tai žino.

Vis dėlto kažką reikėjo kalbėti, ir aš, nelabai tvirtai jausdamasis, nei iš šio, nei iš to paklausiau (lyg praradęs realybės jausmą):

– O ar negalėtumėt man duoti ką nors paskaityti? Iš to, ką rašote.

Šeimininkas įdėmiai į mane pažiūrėjo ir pasakė:

– Jūs domitės literatūra?

– Taip. Studijavau universitete.

Jis lengvai pakilo, priėjo prie knygų spintų. Vienoje iš jų visa lentyna buvo pristatyta pilkų vienodo formato knygelių. Jų buvo daug, gal keturiasdešimt, tų knygelių.

– Kas jus domina? – paklausė šeimininkas. – Koks žanras?

– Proza, jei galima.

Jis pakėlė ranką ir iš spintos išėmė vieną tomelį. Paskui priėjo ir padavė man knygą:

– Jei leistumėt, sėsiu prie stalo, truputį padirbėsiu. Man reikia baigti redaguoti rankraštį.

– Taip, taip, žinoma.

– Jei norėsite paklausti – aš jūsų paslaugoms.

Dar kartą nusistebėjau: viskas, kas čia dėjosi, nesutapo su mano sampratomis apie dalykinius susitikimus. Paprastai jie vykdavo pagal visuomenėje priimtą, visiems mielą scenarijų. O čia nebuvo jokio scenarijaus: jis man neleido filmuoti (na ir kodėl prisiprašiau įleidžiamas, jei filmuoti negalima), aš nei iš šio, nei iš to

paprašiau jo kūrinių, jis davė, o pats sėdo prie stalo dirbti. Ir aš dabar turėjau skaityti jo opusą. O kas toliau? Nežinojau, ką darysiu toliau, bjauriai jaučiausi: atsidūręs ne savo rogėse, gali ir pusiausvyrą prarasti.

Pakėliau prie akių knygą. Tai buvo nedidelis tomelis, lygiu pilku įrišimu, ant viršelio aukso raidėmis buvo įspausta:

Herbertas Soarešas
Rinktiniai raštai
Proza
26 tomas

Atkreipęs dėmesį į tomo numerį, aš ne be susidomėjimo atsiverčiau knygą. Pirmame puslapyje buvo parašyta:

Herbertas Soarešas
Sidabrinė Gertrūda
Santšpilis, ... metai

Santšpilis – tai buvo kaimas, kuriame lankiausi. Senu įpročiu pažiūrėjau į knygos pabaigą, tikėjausi surasti metriką: kur knyga išleista, kas išleido? Keista, metrikos neradau. Pamaniau, kad knyga buvo surinkta rotaprintu arba dar kokiu nors primityviu būdu ir egzistavo, ko gero, kokiu šimtu egzempliorių. Man tai buvo nelabai suprantama: nejaugi jis rašo sau?

Kuo labiau gilinausi į to žmogaus gyvenimą, tuo labiau graužiausi, kad Soarešo negalima nufilmuoti: šįkart Roberto manęs neapgavo. Čia viskas buvo įdomu, paslaptinga.

Patogiau įsitaisiau ir ėmiau skaityti. Knyga pasakojo apie kažkokį jauną dailininką. Jis, bandydamas surasti save, ilgai blaškėsi, gyveno palėpėse, bet vėliau, prisiragavęs tokio gyvenimo saldy-

bių, įstojo į Televizijos instituto operatorių fakultetą. Kuo toliau skaičiau, tuo labiau man regėjos, kad miegu: iš tiesų juk negalėjo būti, kad visiškai svetimam žmogui būtų žinoma mano sielos drama, mano asmeninis gyvenimas. Padvelkė kažkokia velniava arba pokštu. Skaitydamas apysaką, atpažinau savo jausmus, mintis, kurias tik iš dalies buvau įsisąmoninęs. Mane tarytum skrodė aštrus žodžių peilis, kuris vėl atvėrė mano slaptas, jau spėjusias apsitraukti gyvenimiško cinizmo plutele žaizdas. Jis, tas Soarešas (jei tik jis visa tai parašė), ištraukė mane iš užmirštų praeities gelmių į dabarties šviesą – nuogutėlį, beginklį, su mano slapčiausiais jausmais. Jis sėdėjo prie stalo veidu į langą, nugara į mane, bet nepaaiškinamu būdu jis buvo tose eilutėse, kurias skaičiau, tūnojo mano sieloje – viską suprantantis, susiliejęs su manimi. Aš atplėšiau akis nuo puslapių ir laukiniu žvilgsniu pažvelgiau į sulinkusią jo nugarą. Man net kilo noras atsistoti ir išeiti. Ne, aš suprantu, kad rašytojas tyrinėja bendrus, daugeliui artimus dalykus. Bet kokiu būdu sutapo knygos personažo ir mano biografijos – iš pradžių herojus buvo dailininku, paskui – televizijos operatoriumi?

Skaičiau toliau. Žmogus, prislėgtas nepripažinimo, atsiskyręs nuo savo aplinkos, liaujasi kūręs ir ima tarnauti rutinai, siekti laikinų tikslų, pamažu užsikariauti sau vietą po saule, – aš to aprašyti negalėčiau. Man perpasakojant knygoje aprašyta istorija netenka tos prasmės, kuri slypėjo vieninteliuose įmanomuose žodžiuose, atsivėrusiuose mano žvilgsniui. Ir dar – kodėl tas Soarešas vaizduoja nevykėlio tragediją, jei jis pats, man atrodė, pataikė į dešimtuką? Kaip tik jis, mano supratimu, buvo herojus, o antiherojus – aš. Tai – jo sistema. Soarešas galbūt tą buvusį dailininką todėl ir vaizduoja, kad save, savo vertybių sistemą įtvirtintų? Bet jis pernelyg jau gerai dailininką supranta: tarsi ir pats būtų paaukojęs kūrybą dėl geriau aprūpinto gyvenimo.

Daug ko čia nesupratau. Skaičiau jau apysakos pabaigą, kai staiga atsidarė durys ir įėjo graži žydra suknele moteris. Jos šviesūs plaukai buvo susegti puslankiu ant viršugalvio, akys mieguistai šypsojosi. Ji pasakė:

– Sveiki. Ivanai, nori kavos?

– Taip, būtų gerai, – atsakė šeimininkas. Kreipėsi į mane: – O jūs ar gersite?

– Neblogai būtų, – atsakiau apsimesdamas, kad niekuo nesistebiu.

Moteris išėjo, o aš kurį laiką negalėjau toliau skaityti: Ivanas? Herbertas – tai Ivanas? Čia dar kas?

Po pusvalandžio sėdėjome dubiuose krėsluose ir siurbčiojome kavą. Šeimininkas žiūrėjo į mane taip pat atvirai, kaip ir savyje paskendęs.

Vieną akimirką mano galvoje šmėkštelėjo siaubinga mintis: ar tik iš tikrųjų visa tai nėra pokštas? Roberto buvo linksmas vaikinas ir ramiai galėjo sau ir savo draugams surengti tokią pramogą. Pakišti man knygą, kopijavusią mano gyvenimą, kad paskui galėtų paspoksoti, kokia bus mano veido išraiška. Aš net atsisukau, akimis perbėgau sieną – man pasirodė, kad matau joje mažą skylutę, pro kurią kažkas žiūri...

– Norėjote ko nors paklausti?

– Taip, – rankose varčiau kavos šaukštelį. – Apysaka baigiasi tuo, jog pas jus ateina televizijos operatorius, o jūs jam uždraudžiate filmuoti...

– Ne visiškai taip... – nusišypsojo šeimininkas.

– Na kodėl gi ne? Jūs pasikviečiate jį štai į šį kambarį, va čia parašyta, – suradau knygoje pastraipą, – „Kambarį pertvėrė akvariumas, kuriame plaukiojo įvairiaspalvės guvios žuvytės. Neprašytas svečias jį apėjo ir atsisėdo į šeimininko pasiūlytą krėslą“. Jūs gi vaizduojate savo kambarį. O toliau rašote, kad davėte sve-

čiui paskaityti štai šią knygą, kurią rankoje laikau. Beje, taip ir nesupratau, kuo čia dėta „sidabrinė Gertrūda".

– Na aprašytas kambarys iš tiesų primena manąjį, bet tai dar nieko nereiškia. Ir televizijos reporteris ateina ne pas mane, o pas kūrinio personažą. Jūs sutapatinote autoriaus sukurtą paveikslą ir patį autorių.

– Na aš nelabai čia susigaudau, – pasakiau. – Bet sutikite: truputį keistoka, kad aš tarsi sutampu su tuo herojumi.

– Gyvenime daug keistenybių, – atsakė šeimininkas. – Man patinka sutapimai. Kai kažkas sutampa – stoja kita realybė. Žmonės mano, kad atsitiktinumai atsitiktini, o iš tiesų atsitiktinumai – Dievo sfera. Viskas su viskuo susiję.

– Jūs manote, kad aš irgi neatsitiktinai esu čia?

– Žinoma, – ramiai atsakė šeimininkas. – Kitaip nebūčiau jūsų pakvietęs į vidų.

– Galbūt pakviesdamas jūs norėjote, kad jūsų siužetas visiškai sutaptų su tikrove? Kad tikrovė jūsų siužetą iki galo pakartotų? Iš pradžių aprašėte televizijos reporterio gyvenimą, jo atvykimą pas keistą rašytoją, o paskui, kai jis iš tiesų atvažiavo, – ėmėte elgtis pagal siužetą.

– Galbūt, – pasakė šeimininkas. – Kūryba daro atvirkščią poveikį gyvenimui, ypač asmeniniam kūrėjo gyvenimui. Aš tai seniai pastebėjau.

– O gal jūs visą gyvenimą manęs laukėte? Parašėte tą apysaką ir laukėte, kol atvažiuosiu ir viskas įvyks taip, kaip jūsų knygoje?

– Galbūt ir taip. Aš pats savęs nepažįstu.

Mes patylėjome.

– Sakykite, – nutraukiau tylą, – jūs man specialiai tą knygą pakišote?

– Iš kur aš žinau? Pasiūliau jums tą, kurią panorėjau pasiūlyti. Bet knyga silpna. Turiu ir stipresnių.

Baigėme gerti kavą, ir šeimininkas paklausė:

– Ar norėtumėt dar ką nors paskaityti?

– Jei galima.

– Pats prieikit prie spintos ir pasirinkite, ką norite, gerai? O aš dar padirbėsiu. Štai toj viršutinėj lentynoj – tik mano kūriniai.

– Tikiuosi, – kiek įstengdamas nerūpestingiau pasakiau, – nesirengiate manęs į rūsį pas žiurkes nuleisti, kaip toje apysakoje? Jos pabaigoje herojus įkrenta į kažkokį rūsį.

– Ne, žinoma. Tai viso labo apysaka.

Ir šeimininkas nuėjo prie darbo stalo, o aš, vis dar netvirtai jausdamasis, ėmiau raustis spintoje. Traukiau tai vieną, tai kitą tomelį ir stovėdamas varčiau. Bevartant kuris nors sakinys, pastraipa mane tuoj sudomindavo, nebegalėdavau atsitraukti, įsigilindavau į žodžius tarsi į gyvus nervus, iš kurių susidarė tie tomeliai. Apskritai nieko panašaus gyvenime nebuvau skaitęs. Tomeliuose literatūros buvo nedaug, tačiau įvaizdžiai – priblokšdavo. Neįprastos apysakos ir romanai liejosi lyg stiprių emocijų ir su jomis susijusių minčių srautas, šis pats pasirinkdavo formas, sustingdavo tais pavidalais, kuriais išvydo pasaulį. Viename tomelyje aptikau eilėraščių, bet ir šie buvo ne visai eilėraščiai – ta pati proza, tik suspausta tiek, kad ją galėjai palaikyti tyla. Tomeliuose buvo filosofijos traktatų, pjesių... Kažkokių tragedijų, jau nebepamenu. Tik vis dar neužmirštu, kaip mane sukrėtė harmoningas perėjimas nuo žanro prie žanro, nuo vienos formos prie kitos: prieš mane iš nebūties kėlėsi vientisa, pilna vidinių prieštaravimų, apimanti kosmosą, asmenybė, išsiliejusi šimtais paveikslų. Soarešo filosofija buvo ir poezija, ir proza, ir beveik poezija buvo jo proza, joje nebuvo nuobodžių siužetų, perėjimai nuo minties prie minties, nuo jausmo prie jausmo buvo netikėti, neatspėjami.

Perskaitęs – ne perskaitęs, o perbėgęs akimis, nes aš negalėjau ramiai skaityti, – dėdavau knygą į lentyną ir imdavau kitą tomelį.

Negalėjau kiekvienos knygos atidžiai skaityti – pasigaudavau iš jų tik po dvi tris mane sukrėtusias mintis, po du tris dar niekad neregėtus įvaizdžius ir padėdavau tomelį įsiklausydamas, kaip daužosi širdis. Jei skaitydamas pirmą man pasiūlytą apysaką dar ne itin suvokiau, su kuo susidūriau, daugiau galvojau apie save, tai dabar jau maniau, kad susidūriau su kažkuo milžinišku, protu nesuvokiamu, su kažkokia neįmanoma paslaptimi. Kai ši mintis įsėlino į mano sąmonę, bandžiau ją nuginti, bet kuo toliau, tuo aiškiau įsitikinau, jog tai – tiesa. Niekur nieko panašaus nebuvau skaitęs: kad taip, tokiais žodžiais, tokiais įvaizdžiais būtų pasakyta apie žmogišką meilę, apie žmogaus gyvenimo tragizmą, apie didžio jausmo ilgesį, apie žemiškos gerovės iš dangiškos palaimos nesuderinamumą. Mačiau ne tiek herojus – jie buvo labai gyvi, bet vis dėlto marionetės, – kiek kažkieno didžiulę, nežmogišką, dievišką sielą, sugėrusią į save, o svarbiausia – ir suvokusią visą visuomenėje priimtų normų netobulumą, svajojančią apie kitą pasaulį, jo ilgesiu gyvenančią. Kiekvienas žmogus gyvena bent šį tą atmesdamas iš to, kas jį supa. Bet Soarešas kritiškas. Jo siela nepriėmė ne aplinkybių, o jo paties, gyvenančio tomis aplinkybėmis. Ir tai buvo grandioziška – matyti susirėmimą su pačiu savimi, veržimąsi į save naują, savo paties sąskaita. Ne kritiškumu, ne pykčiu, vien tik meile Soarešo siela, atsitolindama nuo mielo gyvenimo, kūrė kitokį gyvenimą. Tai aš supratau: tik mylėdamas gali atsitolinti nuo to, ką myli. Viename jo filosofiniame tome radau posakį: „Meilė yra peilis, nupjaunantis rišančias virves. Meile išsivaduoji nuo to, ką myli“. Praėjo daug metų, o šiuos keistus žodžius vis dar prisimenu.

Taigi prieš mane iškilo galbūt paskutinis amžiaus romantikas, dinozauras, surizikavęs egzistuoti kosmoso, atomo ir videoepochoje. Ir kas mane sukrėtė – jis į gyvenimą, virš kurio pakilo, įtraukė ir raketą, ir televizorių, visą epochą. Ir raketa, ir televizorius taip pat buvo jis, nugalėtas savo paties proto. Buvo keista, neįprasta

matyti tą iškaseną, išlikusią siautėjančio žemiškų džiaugsmų ir kasdienių rūpesčių okeano saloje. Galima buvo pamanyti, kad jis apskritai šio gyvenimu negyveno, egzistavo kažkur kitur, kitų išmatavimų dausose. Ir jis kalbėjo apie kitus išmatavimus – tiems, kurie įpratę pripažinti tik tai, ką mato akys. Vidinis Soarešo regėjimas buvo siaubinga jėga. Galiausiai supratau, jog susidūriau su fanatiku: normalus žmogus neatsisakys to, ką jam duoda „mielas gyvenimas". Bet aš taip pat mačiau, kad jo atsitraukimas nuo realybės, kuria visi gyvena, yra tokia pat nesugriaunama tiesa, kaip ir mano ištirpimas realybėje. Jis buvo harmoningas vienatvėje taip pat, kaip aš susiliejęs su mane maitinančia visuomene.

Paėmiau dar kelis tomus iš jų eilės galo: šiuose irgi buvo kažkokių laukinių, niekad man dar negirdėtų minčių, įvaizdžių, grandiozinių užmojų. Vis ta pati pasitikinti, įvaldžiusi žodį ranka. Pakakdavo atsiversti bet kurį puslapį ir tave užgriūdavo ta pati pabaisa – eilėraščio aimanų, filosofinių retorinių klausimų, dramatinių konfliktų forma. Tomeliuose gyveno sudraskyta, žmogiškuose prieštaravimuose susipainiojusi, kraujuojanti siela, po tiekos kančių suradusi savąjį meilės ir romumo dievą. Kartoju, tai stulbino: tikrų tikriausias jausmų vulkanas, apnuogintas nuoširdumas, į tai, kas giliai tavyje tūno, ką seniai esi pamiršęs. Ir – nepriekaištingas skonis, saiko jausmas, širdį veriantis gimininguma su tavo siela.

Padėjau tomelį į vietą ir stovėjau prie spintos neturėdamas jėgų ištarti nė žodžio. Naujomis akimis žiūrėjau į palinkusį prie stalo žmogų: nejau tai jis parašė va šitas knygas? Aš visiškai pamiršau, kad esu televizijos reporteris, visi mano profesiniai įpročiai ir jausmai išnyko. Aš net pamiršau savo dviprasmišką situaciją ir glumastį, nebegalvojau apie tai, ką čia darau.

Staiga jis pažvelgė į mane ir paklausė:

– Na ką?

Man pasirodė, jis tikėjosi pamatyti mane pasikeitusį. Dabar aš

ir buvau kitas – jis galėjo su manimi kalbėtis kaip su kitu. Dabar ir jis pats galėjo būti kitu, labiau savimi. Nuo jo veido dingo mandagi šypsena, pasikeitė manieros. Jis jautė, kad dėl tų žodžių, parašytų jo ranka ir pasiekusių mano sąmonę, tapo man paslaptimi. Iki šiol nesuprantu, kaip žmogaus susivokimą pasaulyje gali pakeisti tai, ką jis parašė, sukūrė. Dabar jis man nebebuvo juokingas literatas-atsiskyrėlis, ne. Nebuvau toks kvailas, kad nesuvokčiau, ko ši knygų lentyna verta. Galėjau suklysti pavartęs kurį nors vieną kūrinį, bet peržiūrėjęs dešimtis tomų bent apytikriai galėjau spręsti, su kuo susidūriau.

– Paklausykite, – ištariau vis dar tebestovėdamas prie spintos, – tai juk...

– Kas?

– Jūs gi suprantate... – man gniaužė kvapą, tarsi tebebūčiau žalias egzaltuotas jaunuolis. – Nenoriu švaistytis žodžiais, bet... Ar suprantate? Tai priklauso ne tik jums. Šekspyras, Getė, Šopenhaueris, Tolstojus...

– Norite pasakyti, kad aš galėčiau greta jų atsistoti? – šeimininkas staiga nusijuokė kažkokiu nemaloniu, piktu, keistu juoku. – Šekspyras, Getė, Šopenhaueris, Tolstojus, Soarešas... Na jau ne, išgraužkit, – jis atsistojo. – Visuomenė mano raštų negaus, – parodė į spintą. – Negaus nė žodžio.

– Bet kodėl? – negalėjau suprasti.

– Visuomenė šių knygų neverta.

– Ir tai sakote jūs, taip supratingai parašęs apie meilę?

– O ar visuomenėje jūs matėte meilę? Meilė iš ten seniausiai išvyta. Nejau apie ją rašo jūsų laikraščiai, knygos, televizijos laidos? Matau, jums įdomi mano paslaptis – gerai, aš jums ją atskleisiu, – Soarešas ėmė vaikščioti pirmyn ir atgal. – Bet paslaptį turėsite išsaugoti, supratote? Kai aš numirsiu, galėsite kalbėti, ką tik norėsite, bet – ne anksčiau. Manote, aš toks paprastutis kaip atrodau?

Man jau seniai subrendo poreikis papasakoti apie save kam nors svetimam, tačiau patikimam. Jokios paslapties neturiu, – jis sustojo prie akvariumo nugara į mane, užsižiūrėjo į žuvytes. – Savo nebrandžioje jaunystėje mėginau spausdintis ir būti kažkuo visuomenei. Tai ir jūsų problema, žinau. Jūs – televizijos reporteris.

– Iš kur taip gerai pažįstate žmones? – paklausiau.

– Tai man Dievas davė, – nė nemirktelėdamas atsakė jis. – Bent jau jūsų sielos sankryžos man puikiai pažįstamos. Dailininkas, tapęs televizijos reporteriu...

– O jūs – žiaurus.

– Ne, tai – ne žiaurumas. Tai jūsų laimė. Kiekvienas turi savo laimę. Aš nuo vaikystės supratau, kad turiu tapti didžiu žmogumi. Kažkodėl laikoma šventvagiška tai viešai prisipažinti. Išsitarkite apie savo slaptus norus visuomenei – ji jus apspjaudys, išjuoks, sutryps. Argi ne? – jis staiga atsisuko, pažvelgė į mane. Jo įdegęs kaklas skyrėsi nuo baltos apykalės.

– Taip, – pagalvojęs pasakiau. – Tai atrodytų juokingai, toks pareiškimas.

– Ne tik pareiškimas, – pasakė jis, – bet ir pats jausmas. Savo didingumo, galingumo jausmo gėdimasi. O čia nėra nieko gėdingo: be to išskirtinumo jausmo nebūtų sukurtas nė vienas didis kūrinys. Mano jausmas kilo iš savo jėgos pajautimo – sugebėjau įvaldyti žodį kaip skulptorius molį. Matėte – galiu imituoti bet kokią emociją. Turiu du tomelius imitacijų, nepastebėjote? Tai pratimai, mokykla, kaip dailiajame čiuožime. O toliau – jau mano laisvoji programa. Meistriškai, imituodamas tai, ko reikia masėms, galėčiau tapti milijonieriumi. Bet...

– Skaičiau kažkur jūsų pavardę...

– Išleidau tik kelias niekingas knygiūkštes – čia jų nėra, – jis linktelėjo į spintos pusę, – neieškokite. Štai šis namas ir nedidelis turtas, kuris jame yra, – už tų knygų įplaukas. Mes gyvename

kukliai – pusė namo nė neapstatyta, sąmoningai. Turime mažai daiktų, užtat nėra pigių. Visi tokie, nuo kurių kasdien pailsi tavo žvilgsnis, tavo siela.

– Apie ką tos, išleistosios, jūsų knygos?

– Apie nieką. Gyvendamas mieste neblogai išstudijavau niekingą publikos skonį. Per keletą mėnesių sukurpiau tas knygiūkštes – dvi politines, porą detektyvukų. Aš viską apskaičiavau – tų pinigų man ir žmonai užteks iki gyvenimo pabaigos. Mes gyvename kukliai.

– Atleiskite, o vaikų neturite?

– Mes neturime vaikų, ir aš daugiau niekada niekelių neberašiau. Girdite? Tai buvo sąmoninga akcija – mesti pabaisai į nasrus tą niekingą ėdalą, kurį ji nė nepastebėjusi surijo.

– O tai... – parodžiau į spintą. – Visa tai... ką su jomis ketinate daryti?

– Na bent jau – nesiūlyti apsirijusiai publikai. Jai dirba masinė kultūra.

– Bet ji, dovanokit, nulemia populiarumą, reikšmę...

– Jūs gal juokaujate! – nutraukė mane šeimininkas. – Publika nulemia reikšmę?

– Jūs taip nemylite žmonių?

– Ir tai sakote jūs, kuris ką tik perskaitėt, ką parašiau?

– Tiesiog norėjau pasakyti... – truputį sutrikau. – Žmonės juk irgi skirtingi. Yra žmonių, kuriems esate reikalingas, kuriems būtumėt parama gyvenime.

– Nežinau, nežinau. Kiekvienas turi savo dievą, kuris jį palaiko. O aš – ne dievas.

– Ir jūsų neslegia, kad esate nežinomas?

– Būna priepuolių, – pasakė jis dulsiai. – Bet nugali situacijos supratimas. Juk tapti garsiam – nereiškia sukurti kažką vertingą, išskirtinį. Esate reporteris – žinote, kaip tai daroma.

– Ir... ir keliais egzemplioriais šios knygos egzistuoja?

– Trimis, keturiais, velniai rautų! Vienas čia, du – ant aukšto. Ir apskritai – dovanokite, mums reikia atsisveikinti. Sonia! Sonia!

Aš apstulbau – atrodė, jog jį ištiko priepuolis: taip greitai pasikeitė, paraudo. Prarado buvusį mandagumą ir taktiškumą. Įbėgo man jau pažįstama moteris, suėmė jį kaip vaiką už pečių ir, pasakiusi man „prašau išeiti", kažkur išsivedė.

Aš stovėjau ir negalėjau pajudėti iš vietos. Buvo tylu, tik už lango čirškėjo vienišas paukštelis, na ir tos žuvytės plaukiojo akvariume. Instinktyviai paėmiau nuo lentynos dvidešimt šeštą tomą. Atsiverčiau puslapį, kuriame buvo parašyta: „Trimis, keturiais, velniai rautų! – rėkė jis. Vienas čia, du – ant aukšto. Ir apskritai – dovanokite, mums reikia atsisveikinti. Sonia! Sonia!" Atplėšiau akis nuo puslapio, užguitu žvilgsniu apsidairiau. Kas gi čia? Kaip tai reikia suprasti? Kodėl jis beveik žodis į žodį pakartojo apysakoje parašytus žodžius. Pokštas? O gal tie kadaise parašyti žodžiai glūdėjo jo pasąmonės gelmėse? Pernelyg jau teatriškai jis žodžius pakartojo, tarsi būtų siekęs kuo greičiau ištarti finalines efektingas frazes, baigti pokalbį ir dingti. Taip, scena gerai suvaidinta, visai kaip apysakoje. Bet kokia šios vaidybos prasmė?

Pažiūrėjau į kitą puslapį. „Jūs nemylite žmonių? – paklausė televizijos reporteris, palinkdamas į priekį..." Taip... praleidau rašytojo atsakymą, perskaičiau: „Aš tiesiog norėjau pasakyti... – jis sutriko. – Žmonės juk irgi skirtingi. Yra žmonių, kuriems jūsų reikia, jie laukia jūsų paramos gyvenime".

Padėjau tomelį į lentyną ir lėtai priėjau prie akvariumo. Raudonos žuvelės ilgomis nukarusiomis uodegomis chaotiškai judėjo. Iš esmės aš buvau realistas ir pripažinti, kad egzistuoja kažkokia velniava, nesiruošiau. Vienintelis dalykas, kurį turėjau pripažinti, – tai mano ir knygos herojaus žodžių sutapimo faktą. Bet ką jis reiškė? Gal genialų vieno iš daugelio archetipų pajautimą?

Jei giliai pamąstytum, suprastum, kad žmogiškos situacijos ir su jomis susijusios emocijos yra tipiškos, apie jas galima kalbėti kaip apie nedidelį bendražmogiškų situacijų ir emocijų kiekį. Bet kuris mano tipo žmogus, išgirdęs giliai mąstančios ir jaučiančios asmenybės pareiškimą, jog žmonės neverti jo kūrinių, pasakys, kad tarp žmonių yra ir tokių, kurie jaučia poreikį išsiveržti iš sumaišties gniaužtų į didžių ir švarių jausmų pasaulį. Tokiu atveju – ar verta stebėtis, kad aš pakartojau Soarešo herojaus žodžius.

Apsiraminęs pasukau link durų. Atidariau jas ir atsidūriau pustamsiame koridoriuje. Ir čia man nutiko tai, kuo jūs turite teisę nepatikėti. Aš pats tuo nebūčiau patikėjęs, jei tai būtų nutikę ne man, jei man iki šiol nemaustų sausgyslių, kurias pasitempiau, kai įkritau į tą siaubingą rūsį pačiame koridoriaus gale. Žinoma, esu įsitikinęs, jog tas keistuolis Soarešas (arba jo žmona) tyčia atidarė rūsio dangtį, kad įvyktų taip, kaip knygoje parašyta. Ir svarbiausia – aš negalėjau neįkristi. Pirma, buvau pernelyg įsiaudrinęs ir jokio rūsio nebeprisiminiau. Antra, koridoriaus gale buvo visiškai tamsu ir bet kuris, manim dėtas, būtų įkritęs į tą jam parengtą duobę.

Man sunku įsivaizduoti, kad viename žmoguje galėtų slypėti tokia tyra siela ir toks pasakiškas poreikis mistifikuoti... Žinoma, velniai rautų, užsimušti negalėjau, nes į rūsį vedė laipteliai, nukritau ant laiptelių. Tačiau bent jau koją susilaužyti tikrai galėjau: beje, apysakoje herojus kaip tik ir susilaužo koją. Skaitydamas šią apysakos pastraipą, girdėjau kažkokį šėtonišką to didžiojo žmonių mylėtojo ir humanisto juoką. Kaip tai suprasti? Ar Soarešui pačiam sau reikėjo įrodyti, kad saugo didelę paslaptį, kad jo likimas ir jį sutikusių žmonių likimai yra ta paslaptimi susieti? Galbūt jam to pojūčio reikėjo, kad galėtų niekam nežinomas toliau kurti. Juk jam reikėjo į ką nors atsiremti šiame užkampyje.

Įkritęs į rūsį apie tai negalvojau. Klupdamas ir keikdamas visą

pasaulį, šiaip ne taip išlindau lauk, nušlubčiojau prie laukujų durų ir atidariau jas. Mano akis apžlibino ryški vasaros saulė: iškart atsitokėjau, pasiunčiau velniop tą beprotį Soarešą ir visą šią dieną.

Kuo toliau nuo namo su tvora ėjau, tuo šviesesnis ir suprantamesnis buvo pasaulis; svetima atrodė viskas, ką pajutau ir pamačiau tame tamsiame būste (tik dabar suvokiau, kad ten buvo siaubingai tamsu), kuriame šeimininkas kvėpuoja savo paties iškvėptu oru. Žinoma, savotiškai malonu kaip sraigė į savo kiautą įlįsti ir kvėpuoti tuo, ką iškvėpei. Bet man patinka, kai oras, kurį iškvepia mano plaučiai, ištirpsta bekraštėje erdvėje. Noriu kvėpuoti grynu oru, o ne mano paties išgaromis. Pamenu, laukdamas taksi net ėmiau ilgėtis savo šviesaus kabineto keturių kambarių bute, mielo mano širdžiai ryškaus įvairiaspalvio dizaino ir savo rašomojo stalo. Panorau vėl sėdėti bute, kuriame daug stiklo, plieno ir plastiko, ši aplinka žadindavo norą veikti, priežasties neturintį gyvenimo džiaugsmą. Tada stotelėje prisiminiau net savo kėslą-rutulį – iškąstą iš vienos pusės besisukantį kiaušinį, – kuriame mėgdavau pailsėti prie kavos puodelio ir taurelės konjako. Taip, tada stotelėje buvau to rašytojo ir jo dusinančios dinozauriškos gūžtos priešas. Jaučiausi esąs aukštesnis, šviesesnis, stipresnis už jį, keistą užsikasusį savo gyvenime ir savo popieriuose. Ir apskritai koks čia malonumas – kurti kažkokį keistą, nepanašų į visų gyvenimą, būti „keistuoliu“? Ir kodėl turėtum jaustis nevisaverčiu, jei neturi keistenybių, jei esi normalus žmogus – gyveni, kvėpuoji, valgai, džiaugiesi saule?

Taip tada stotelėje galvojau ir jaučiau. Bet prabėgo keletas savaičių, mėnesių, o aš, kad ir kaip norėjau, negalėjau pamiršti to Herberto Ivano, pasislėpusio nuo pasaulio ir nuo šlovės, beprasmiškai kiūtančio už paslapties širmos. Nes kokia gi prasmė – kurti, rašyti sau pačiam, įkvėpti, ką pats iškvėpei, kaifuoti nuo deguonies stygiaus? Ar tik jis nebus specialiai susikūręs tą deguo-

nies stygių? Jei jis būtų prisileidęs besiveržiančius korespondentus, na bent jau mane su vaizdo kamera, – deguonies stygius, ko gero, būtų pasibaigęs: žmonės Soarešą būtų pamatę, juo susidomėję. Raštų tomeliai nuo vienos lentynos būtų persikėlę ant tūkstančių, gal ir milijonų lentynų. Soarešas būtų tapęs kažkuo visuomenei – tegul ne toks garsus kaip aktoriai ar prezidentai, bet vis dėlto kažkuo. Jis grynu oru būtų pradėjęs kvėpuoti, pagaliau būtų nusipirkęs padorų vasarnamį prie jūros, jachtą. Bet jis užsirakino toje Santšpilio skylėje, apsistatė akvariumais ir užsidangstė langus užuolaidomis – ir kvėpuoja kvėpuoja paties iškvėptu oru. Taip, jo žmonai, gyvai palaidotai tame tamsiame ir priplėkusiame karste, nėra ko pavydėti. Galų gale – kas tai, jei ne mazochizmas? Slogučio potraukis, liga?

Gyvenau įprasta gyvenimą: dar uoliau ieškojau įvairių siužetų, gaudžiau naujas temas. Bet vis tiek negalėjau sau neprisipažinti: kad ir kaip būčiau smerkęs aną prietranką (mintyse aš jį dar ne taip vadinau), tai dariau ne visiškai nuoširdžiai. Pusdienis, praleistas jo namuose, paliko mano gyvenime kažkokį neišdildomą pėdsaką. Galbūt aš jį taip aršiai smerkiau dėl to, kad jis pernelyg stipriai mane paveikė: pirmiausia tuo idiotišku paslaptingumu, nesuprantamumu, visa ta velniava. Išanalizavęs savo būseną supratau, kad jausmas, ir toliau mane siejęs su tuo žmogumi, yra baimė. Taip, pati paprasčiausia ir nesuprantamiausia baimė – paslapties, pašalinės jėgos, kurią kelis kartus patyriau jo namuose, baimė. Maniau, kad esu geležinės sveikatos, taip pat ir psichinės, tuo visuomet didžiavausi. Todėl ta nesuprantama (svarbiausia – nesuprantama) baimė mane žemino. Net kilo mintis pasikonsultuoti su psichiatru, ją, žinoma, nuginiau šalin.

Apie Herberto Ivano kūrinių reikšmingumą, jo didybę lioviausi galvojęs, kai atsidūriau įprastame pasaulyje. Tai yra prisiminiau,

kad mane paveikė tai, ką ten skaičiau, bet anų stiprių jausmų nebepatyriau.

Praėjo dar keletas mėnesių – įvykį Soarešo namuose beveik pamiršau, tik patemptos sausgyslės kartais jį primindavo. Nė pats nesupratau, kodėl kartkartėm imdavau apie tą keistuolį galvoti. Nežinau, kas mane su juo siejo, nes aš – kaip asmenybė – netroškau daugiau su juo susitikti. Staiga vieną gražią dieną ėmiau ir parašiau jam laišką. Štai jo kopija guli prieš mane (paprastai mašinėle perspausdinu laiškus, nes mano raštas yra siaubingas). Pateikiu visą laiško tekstą.

Gerbiamasis pone Soarešai!

Atleiskite, kad Jus trukdau. Mes buvome susitikę kovo mėnesį, už priėmimą esu Jums nuoširdžiai dėkingas. Mane sudomino Jūsų asmenybė, Jūsų likimas. Aš laikausi pažado nepateikti publikai savo įspūdžių, patirtų Jūsų būste. Man regis, aš Jus supratau: Jūs bijote dėmesio. Dėmesys Jums kažkodėl atrodo be galo pavojingas: dėl to Jūs net nerodote visuomenei savo kūrinių. Manyčiau, kad galvojate, jog tik visiška nežinomybė Jums suteikia absoliučią laisvę kūryboje. Jūs turėjote pasirinkimą – arba gyventi visuomenėje ir neišvengiamai kovoti su jos primetamu Jums įvaizdžiu (kas atspės tos kovos baigtį?), arba visiškai apsidrausti paslaptimi save ir savo gyvenimą apgaubti. Jūs pasirinkote antrąjį kelią.

Gerbiamasis pone Soarešai! Parašykite man, ar teisingai supratau Jus, Jūsų asmenybę. Patikėkite: mano troškimas Jus pažinti nesavanaudiškas, Jums nepavojingas. Galėčiau šitaip sakyti: Jūsų paslaptis – tai mano paties vidinė, neišspręsta problema. Man labai svarbu, atleiskite man už šiuos žodžius, perprasti, kas Jūs.

Ir dar: bijau, kad Jūsų kūriniai, kurie, man regis, liudija, jog esate arba beprotis, arba genijus, – gali žūti. Ar nesutiktumėte imtis

kokių nors veiksmų, kurie garantuotų jų išlikimą? Jeigu teisingai supratau, Jūsų kūriniai egzistuoja trimis egzemplioriais. Ar davėte juos dar kam nors perskaityti? Ar nesutiktumėt, kad bent vienas Jūsų raštų rinkinys būtų saugomas ne pas Jus?

Šis klausimas mane kažkodėl irgi labai jaudina.

Dar kartą atleiskite man už įžūlumą.

Linkiu viso ko geriausio!

Artūras Steinbekas

Parašęs laišką, čia pat norėjau jį suplėšyti. Kas rašė? Nebeatpažinau savęs. Tarsi ne aš, o kažkas kitas, gilesnis už mane, rašė šią išpažintį. Kokio velnio man reikalingas tas Herbertas Ivanas, jo asmenybė? Taip mąsčiau eidamas pašto dėžutės link. Garbės žodis, nė mažiausio supratimo neturiu, kodėl išsiunčiau tą laišką, bet, tai padaręs, pajutau nesuprantamą lengvumą sieloje: vėl galėjau savimi būti. Tarsi būčiau įvykdęs nesuprantamą, man patikėtą pareigą. Be to, visą tą laiką manęs neapleido kažkokios velniavos pojūtis. Tarsi nesuprantamu būdu būčiau tapęs antruoju to bepročio „aš", nematomu biolauku, susisiejusiu su pirmuoju. Ne, garbės žodis: čia kažkas slypėjo. Paskui vėl ir vėl analizavau savo vizitą: Soarešas taip greitai, be ypatingų kamantinėjimų, įsileido mane – ne į namus, į savo sielą, štai kas svarbu! – tarsi visą gyvenimą būtų laukęs mano apsilankymo. Ir ten, jo irštvoje, aš elgiausi pagal jo apysakos scenarijų... Man net atrodė, kad ir dabar elgiuosi pagal scenarijų – kokį nors tos apysakos tęsinį. Taip, neabejojau, kad ten, ant spintos lentynoje, jau yra tomelis, kuriame beveik pažodžiui jam pateiktas mano laiškas.

Prisiglaudęs prie lango savo kabinete ir per žaliuzių plyšį žvelgdamas į naktinę gatvės reklamą, veltui tikinau save, kad visi tie mano jausmai, prielaidos – nesąmonių rinkinys. Velniavos pojūtis nedingo. Prieidavau prie šaldytuvo, nuspausdavau mygtuką ir

pripildydavau stiklinę atšaldyto viskio: alkoholis manęs neveikė! Mano asmeninis gyvenimas, asmeninis „aš“, išstumtas kito gyvenimo, pasislėpdavo kažkur šešėlyje.

Mano žmona, Sofi, užėjusi į kabinetą, plepėjo kažką apie biržos spekuliaciją, nuo kurių priklausė mūsų akcijos, o aš... Apie ką tada galvojau? Bent jau tikrai ne apie akcijas.

Paskui tie velnio monai dingo, ir aš, pažįstamas sau, ramiai gyvenau kokias dvi savaitėles. Stengiausi neprisiminti išsiųsto laiško, nes vos tik jį prisimindavau, mane apimdavo įsiūtis dėl bejėgiškumo – dėl jausmo, kurį patiria nugalėtasis. Bet kas mane nugalėjo? Kas privertė pamiršti save ir tarnauti svetimam?

Bet negalėčiau pasakyti, kad šis jausmas nebūtų buvęs ir šiek tiek malonus: staiga pasijutau nepavaldus sau, vykdžiau kažkieno kito svarbią, man nesuprantamą užduotį. Persekiojo virš manęs pakibusio fatumo pojūtis, artimos atomazgos laukimas sekino kantrybę.

Praėjo dvi savaitės, išoriškai gyvenau ramiai, tačiau iš tiesų visą laiką laukiau atsakymo. Atsakymas atėjo šeštadienio vakarą, mažas pailgas vokelis su priklijuotu pigiu ženklu. Pasakiau sau: a, čia tas keistuoliukas parašė. Atsainiai įmečiau vokelį į portfelį ir tyčia ėmiau lėtai lipti į viršų. Ką delsdamas norėjau apgauti? Savo kojas, kurios nekantravo kuo greičiau nunešti mane į kabinetą?

Gerbiamasis pone Steinbekai!

Atidžiai perskaičiau jūsų laišką. Jis manęs nenustebino, aš jo laukiau (jis jo laukė!). Kartoju, pajutau ir jaučiu pasitikėjimą jumis – beje, man pačiam ne itin suprantamą. Jūsų versija, aiškinanti mano atsiskyrėlišką gyvenimą, įtikinama. Turbūt taip ir yra: nuėjau lengvesniu keliu. Visą gyvenimą rašiau tai, ką norėjau, nė kiek nepataikaudamas publikai – nei jos skoniui, nei jos moralei, nei jos mąstymo

pobūdžiui ir lygiui. Labai myliu žmogų, bet žmogus – visuomet vienas, vienintelis egzempliorius: ir aš jį myliu, pone Steinbekai. Žmogų ar žmones – tai jau kitas klausimas. „Žmonės" – kita sąvoka, ir čia aš galbūt esu linkęs į mizantropiją. Kiekvienas iš žmonių geba pakilti iki žmogaus. Aš rašau žmogui. O mano tragedija ta, kad leidybinė mašina, visa žodžio ir vaizdo propaganda dirba žmonėms – publikai, jei norite. O aš nepripažįstu publikos, nepripažįstu jos teismo.

Pone Steinbekai! Supraskit: yra ryšys „tiražavimo priemonės – publika". Tai nedalomas organizmas, vientisas kūnas. Aš tame kūne esu kenksmingas mikrobas, nuodas, sukeliantis vėmimą. Kol to nesupratau, siūliau savo kūrinius leidėjams: kol nesupratau, kad jie, leidėjai, tarnauja žmonėms, bet ne žmogui. Ir kaskart suglumdavau, kai organizmas mane išvemdavo. Be to, jeigu, tarkim, kurį nors iš geresnių mano kūrinių būtų išleidę – aš vis tiek būčiau buvęs išvemtas. Tik kita forma. Mane paprasčiausiai būtų apspjaudę, o gal ir apskritai nebūtų pirkę ir skaitę.

Mano tragedija, pone Steinbekai, ta, jog aš kreipiuosi į žmogų, o jis yra išstumtas už sistemos „tiražavimo priemonės – publika" ribų. Todėl ir negaliu įeiti į tą sistemą. Paklausite: o kaipgi aš rengiuosi prisišaukti žmogų, jei nenoriu turėti reikalų su žmonėmis? Tai, manau, ne mano reikalas. Mano reikalas – absoliučiai laisva kūryba, tik ji. Šią laisvę prarandi, jei pradedi galvoti apie sistemą, apie kūną, kuriame galimybė tapti žmogumi tik brėsta. Aš neturiu galvoti apie tą kūną. Absoliučios laisvės sąlygomis parašyti žodžiai – magiški, jie daro stebuklus. Vėliau jie nesuprantamu būdu prasiskverbia į kūną. Kaip – ne mano reikalas. Supraskite: laisva kūryba susijusi su dievais, jie rūpinasi tolimesniu šokiruojančių minčių, įvaizdžių likimu. Jei kūrėjas pradės užsiiminėti ne savo reikalu, – jis pražus.

Dabar dėl jūsų paskutinio klausimo. Mano rankraščių iš tiesų niekas nėra skaitęs. Jie yra knygos formos, to man pakanka, kad galėčiau į juos žvelgti kaip į užbaigtus darbus. Nejaučiu poreikio duoti

jų kam nors skaityti, klausytis atsiliepimų: daugelį metų, dešimtmečių paaukojau kultūros studijoms ir galiu visiškai pasikliauti savo nuomone apie tai, ką sukūriau. Kūrėjo nusižeminimą laikau veidmainyste: tai, kas genialu yra genialu; jei sukūrei genialų kūrinį, ne nuodėmė sau pačiam tai pripažinti. Turiu kūrinių, kurie parašyti genialumo būsenoje. Puikiai žinau, kokia ši būsena. Net jei daugiatūkstantinė minia klyktų, kad aš neturiu jokio talento (nes nerašau to, kas jai patinka), – aš žinočiau, kas esu. Gavau iš publikos pinigų, kad galėčiau egzistuoti, sąžiningai jai pardaviau detektyviūkščius. Daugiau su ja reikalų neturėjau.

Pone Steinbekai! Atsakydamas į jūsų klausimą, pranešu, jog nesirengiu imtis jokių priemonių, kad mano kūryba būtų išsaugota. Kūryba ateina iš aukščiau, ir nuodėmė abejoti, jog tas, kuris tau atsiuntė aiškiaregystę, nepasirūpins kūrinių likimu. Tiesa žmonių neieško – tie, kuriems ji reikalinga, patys tiesos ieško, ateina ten, kur ji sakoma.

Likite sveikas!

Herbertas Soarešas

Pavarčiau laišką rankose nežinodamas, ką su juo daryti. Na ką gi, viskas labai paprasta: gyvena sau kažkur koks nors Levas Tolstojus, Šopenhaueris, o niekas apie jį nežino, pasaulis užsiėmęs savais reikalais. Tai ko jis gyvena? Savo proto dėžutėje galų nepajėgiau surišti. Kas gi tuomet yra pasaulinė kultūra? Nežinomi genijai kuria, paskui nežinomi tyliai ramiai miršta. O tuo metu koks nors dar vieno bestselerio autorius nuskamba per visą pasaulį. Velniai rautų, kokios čia žaidimo taisyklės?

Iki šiol aš kitaip įsivaizdavau pasaulį: dabar mano makaulėje viskas apsivertė.

Praėjo dar pusmetis. Filmavau televizijai siužetėlius, augo mano atžalos, laikraščiai rašė apie viršūnių susitikimus, gyvenimas

tekėjo savo vaga. Bet retkarčiais nei iš šio, nei iš to vis prisimindavau Herbertą Soarešą. Ką jis dabar rašo? Keturiasdešimt šeštą tomą? Kartais jis man atrodydavo keistuolis, kartais – iš tiesų genijus. Jau rengiausi išmesti jį iš galvos, kai staiga jis atsiuntė banderolę. Žinote, tai visiškai skirtingi dalykai: pats parašai, lauki atsakymo, o čia jis į tave kreipiasi, rodo susidomėjimą tavimi – tai iškart mane paaukštino, o jį pažemino, garbės žodis.

Banderole jis atsiuntė vieną tomelį. Jo šimtajame puslapyje radau žodis į žodį nurašytą laišką, kurį buvau iš jo gavęs prieš pusmetį. Tomelyje gan tiksliai buvo aprašytas pastarąjį pusmetį mane persekiojęs velniavos pojūtis, paskui – tai, kaip jam rašau laišką (mano laiškas ten irgi buvo pateiktas žodis į žodį), kaip gaunu po pusmečio jo banderolę... Na – gerai sugalvota! Panorau nuvažiuoti ir išdaužyti tam mistifikatoriui snukį. Soarešas, galima buvo numanyti, norėjo man trūks plyš sukurti iliuziją, kad yra kraujo ryšys tarp manęs ir jo. Aš pirmąkart rimtai išsigandau: žinote, šlykštu, kai tavęs nėra, esi tik herojus, kurį autorius nuolatos seka. Ir svarbiausia – protu aš suvokiau, kad jis ten veikiausiai kvailioja, susirado sau pramogą, bet vis tiek – kam malonu apie save skaityti. Kur buvęs, kur nebuvęs ir įsėlins jausmas, kad ir tavo ateitį kūrybinė valia išpranašaus. Nes tu tarsi susidvejinai – esi dar ir herojus. Ir viskas, kas atsitiko tau – nutiko ir tam herojui. O kai toliau skaitai apysaką, nebegali atsikratyti pojūčio, kad jau apie savo neišvengiamą ateitį skaitai. Atsikratyti to pojūčio – ne tavo jėgoms.

Štai į kokius psichologinius spąstus aš patekau. Kai užvertčiau atsiųstą tomelį, pasijutau esąs grobis, užkibęs ant kabliuko. Atsidūriau jo rankose: va kuo viskas baigėsi! Atrodytų – nekaltas apsilankymas pas juokingą nepripažintą literatą. Ir kaipgi jis išaugo mano akyse iki tokios pabaisos? Man staiga pasidarė baisu. Pajutau, kad manęs nėra, yra tik tas herojus, to nepripažinto

genijaus apysakų personažas. Visas mano gyvenimas staiga pasirodė besąs sapnas.

Baimės jausmas buvo toks stiprus, kad aš paskambinau į psichologinę pagalbą ir po pusvalandžio privažiavau prie grakštaus dviejų aukštų pastato. Besišypsanti, rūpestinga medicinos sesuo palydėjo mane į gydytojo kabinetą. Mano amžiaus gydytojas, dalykiškas, su akiniais, išklausęs manęs, nutęsdamas žodžius pasakė:

– Jus kamuoja įtampa... Bet tai įprastas stresas, jokio susirgimo nėra... Jums nerimą keliantys jausmai gali sukelti neurozę, jei nenutrauksite vidinio ryšio su anuo žmogumi. Negaliu iš jūsų pasakojimo nustatyti, koks jis žmogus ir kokie jo tikslai, bet aišku, kad turite juo atsikratyti.

– Nieko sau, – pasakiau aš, – tai ir pats suprantu. O kaip tai padaryti? Aš ir nesiruošiau su juo bendrauti. Aš jį jau buvau pamiršęs, kai staiga jis man atsiuntė tą tomelį.

– Jis jus laiko pagavęs ant kabliuko, – pasakė daktaras. – Jei kaip nors reikšite savo emocijas, jis dar labiau užvaldys jūsų asmenybę.

– Kaip jam tai pavyko? – nervingai vartydamas rankose skrybėlę paklausiau aš. – Niekas gyvenime man nedarė įtakos.

– Čia sudėtingas klausimas, – daktaras atsirėmė į kėdės atkaltę, ištiesė kojas. – Toks gilus, kaip jūsų atveju, asmenybių kontaktas įvyksta pasąmonėj. Sakote, jis jus įsileido be didelių atsikalbinėjimų? Matyt, tarp jūsų iškart susikūrė kažkoks biolaukas. Yra asmenybių, susikoncentravusių savyje taip, kad joms nesunku išplėsti savo ribas kito žmogaus sąskaita. Jos tarsi praryja kitus žmones, įsikuria juose nepaliaujamai nerimą keliančiu jausmu.

– Ir ką gi man daryti? Rytoj jis man atsiųs apysakos tęsinį, kur bus aprašytas mano apsilankymas pas jus...

– Manote, jis toks įžvalgus?

– Aš sakau – tai arba velnias, arba genijus. Nežinau, ar visus, bet mane jis mato kiaurai.

– Nusiraminkite, – daktaras susimąstė. – Čia viskas ne taip paprasta. Manau, jis mato ne jus, o neurozės logiką, kurią jums stengiasi įdiegti.

– Bet kam jam tai?! – sušukau aš.

– Veikiausiai nė jis pats nežino. Kova su tokiais žmonėmis yra sudėtinga todėl, kad jie veikia nesąmoningai, patys gerai nesuprasdami, ką ir kodėl daro. Kai gavo jūsų laišką, jis veikiausiai ėmėsi plunksnos, nes ryškiai įsivaizdavo jus, jūsų dabartinę būseną. Nepamirškite – jam jau esate meninė realybė, jis jau yra parašęs apie jus knygą. Todėl jam įdomu sekti, kur krypsta jūsų siela, ko gyvenime griebiatės. Jis – menininkas.

– Bet man menkas malonumas jaustis bandomuoju triušiu, – susierzindamas pasakiau. – Ar neturite ko nors atsigerti?

– Kola tiks? – daktaras pakilo ir atidarė šaldytuvą. Man įpylė kolos, ir aš vienu mauku ištuštinau stiklinę.

– Ačiū, – pasakiau. – Toks jausmas, tarsi būčiau patekęs į kažkokį košmarą.

– Ar žinote, kas yra košmaras? – jis nusišypsojo. – Tai – silpni nervai ir liguista fantazija.

– Anksčiau man taip nebūdavo, – pasakiau.

– Nesu garantuotas, bet, atrodo, priežastis – ne tas rašytojas, o jūs.

– Ką turite omenyje?

– Žiūrėkite: jūs visada jutot nesąmoningą nepasitenkinimą likimu, ar ne?

– Na tarkim.

– Jūs save apgaudinėjote – ir būtumėt toliau apgaudinėjęs, jei likimas nebūtų suvedęs akis į akį su tuo, kuris jums primena jaunystę. Pats sakėte – gyvenimas visuomenės užriby jus viliojo. Ti-

kėtina, kad jūsų gyvenime buvo skausmingo pasirinkimo valandų arba dienų. Paskui, kai kelią pasirinkote, jūsų prieštaringi jausmai, patirti lūžio metu, jūsų apgailestavimai, kaltė, graužatis nuslūgo į pasąmonę. Ar sekate mano mintį?

– Taip, – atsakiau aš. – Bet niekada nejaučiau jokių ypatingų kančių.

– Tačiau jos, neįsisąmonintos, kankino, tik jūs to nesuvokdavote. Jei būtų buvę kitaip – tas rašytojas, jo likimas, jo nuostatos jūsų nebūtų taip sujaudinusios. Daug metų jumyse klostėsi nevisavertiškumo, neteisingai pasirinkto kelio kompleksas. Slapta kankinotės dėl savo gyvenimo tuštumo, silpnos asmenybės realizacijos.

– Manau, kad perdedate.

– Anaiptol. Galiu apsirikti detalėmis, tačiau bendras vaizdas – toks.

– Jūs irgi aiškiaregis? – staiga nei iš šio, nei iš to pajutau, kad ir šis žmogus man pavojingas: štai knaisiojasi sieloje...

– Aš – psichoanalitikas, – pasakė daktaras. – Sumokėjote už konsultaciją nemažus pinigus, mano uždavinys jus parodyti jūsų paties veidrodyje, kad galėtumėt sėkmingai nuraminti pakrikusius jausmus. Jūs daug ką ir pats supratote. Tačiau bendro vaizdo jūs dar nematote.

– Parašysiu tam prietrankai laišką, – staiga pasakiau. – Uždrausiu siuntinėti savo kvailas knygas ir apskritai – trukdyti man.

– Ir taip galutinai į spąstus įkliūsite. Suteiksite jam naujos medžiagos darbui. Emocijos, kurias dabar išreiškiate, – lobis menininkui. Jis atsiųs kitą knygą, joje bus pacituotas jūsų laiškas, aprašytas mudviejų pokalbis.

– Tai velnias, – pasakiau aš.

– Paimkite ir išgerkite šias tabletes, – gydytojas atidarė buteliuką ir iš jo iškratė dvi geltonas tabletes. – Užsigerkite. Vaistai jus truputį apramins. Supraskite: jokios velniavos nėra. Jei jūs,

prašydamas arba reikalaudamas liautis šantažavus, parašysite jam pasipiktinimo kupiną laišką, jis tučtuojau atspės jūsų tikruosius jausmus. Jis, matyt, gerai pažįsta žmogų, apskritai žmogų: sprendžiu iš to, kaip vertinate jo kūrinius, na dar ir iš to, kaip jis meistriškai atspėja sielos judesių, jausmų logiką. Be to, jis gerai perprato jūsų kompleksą, jūsų charakterį. Tad jeigu jis vėl gautų jūsų laišką, jam nesunku būtų atspėti, kad kreipėtės į psichoterapeutą. Jis gerai žino, ką šiam galite kalbėti jūs ir ką jums atsakyti gali tipiškas psichoanalitikas.

– Nejau tokia velniava įmanoma?

– Tai tik protas, intuicija, na, jei norite, dar ir Dievo dovana. Akivaizdu, kad jis – neeilinis žmogus. Bet dėl to jums ne lengviau.

– Ir jis rytoj man atsiųs tą mudviejų pokalbį? – apimtas siaubo paklausiau.

– Galimas dalykas, jei jam atskleisite savo šiandienes emocijas. Jis viską suprojektuos taip kaip gyvenime. Jūsų uždavinys – neduoti jam medžiagos, supratote? O jei pamėginsite triukšmą kelti, policiją kviesti – nieko nepasieksite. Tik duosite turtingos medžiagos tolesnei kūrybai, ir jūsų priklausomybei nuo jo nebus galo.

– Ko gero, esate teisus, – pasakiau pagalvojęs.

– Tai dar ne viskas, – daktaras nusiėmė akinius ir pasitrynė pirštais tarpuakį. – Svarbiausia, kartoju, ne jis, o jūs pats. Manau, kad sielos gilumoje jį gerbiate, žavitės juo.

– Iš kur ištraukėte? – irzliai paklausiau.

– Vadinate jį „idiotu“, kad atsikratytumėte jo įtakos. O jei nebijotumėt, kad jūsų asmenybę praris svetima, ramiai žavėtumėtės tuo žmogumi ir apgailestautumėte, kad esate ne jo vietoje, o jis – ne jūsų.

– Bet... – norėjau protestuoti, tačiau mane pertraukė.

– Palaukite, prisiminkite savo teigiamus, geranoriškus jausmus jam. Tomis akimirkomis, kai jis jūsų ypatingai negąsdino,

kai jautėte, kad jūs – tai jūs, o jis – tai jis. Ar suprantate tuos savo jausmus?

– Taip, – atsakiau aš. – Mane šokiravo jo likimas, jo pažiūros.

– Čia subtilus dalykas. Jūs netapote toks kaip jis, jūs neparašėte tų dešimčių tomų, nenutapėte dešimčių genialių paveikslų. Nerealizavote savęs. Ir tai nesąmoningai jus slėgė. Tačiau gyvenote tokioje aplinkoje, sukotės tarp tokių žmonių, kurie niekada jums nepriminė realios kitokio gyvenimo, kitokio kelio galimybės.

– Kodėl? – nesutikau aš. – Kartais aš apie tai susimąstydavau.

– Bet tai būdavo tik mintys... Jos tapo nerealybe, jūs savo kailiu realybės poveikio jėgos nepajutote. Ir štai staiga su ja susiduriate: jūsų slapti kompleksai, užuot prislėgę atgailos, kaltės, apmaudo jausmais, – virsta susižavėjimu, garbinimu asmens, kuris sugebėjo jūsų slaptus troškimus įgyvendinti.

– Tai kiek schematiška.

– Galbūt, – atsakė daktaras, – bet klausykitės toliau. Jūs turėjote sukurti daug didžių dalykų ir, kaip tas rašytojas, žavėtis savimi, suprantate? Tokia buvo pirminė jūsų sielos nuostata, kai baigęs universitetą pradėjote nelengvą dailininko gyvenimą. Jūs puoselėjote viltis, tikėjote savo talentu – prisiminkite: jums sakydavo, kad jūsų paveikslai pribloškia...

– Kai kurie sakė, – pripažinau aš.

– Tai va! Pagiriamieji žodžiai ir susvyravęs tikėjimas savo kūrybos žvaigžde negalėjo nepalikti pėdsakų. Vėl susitikote su praeitimi. Tačiau dabar jūs – jau save realizavęs, tapęs kažkuo.

– Kaip tai suprasti?! – palinkau į jį. – Norite pasakyti...

– Taip, žavitės ne tuo rašytoju, bet savimi, tapusiu nors ir nepripažintu, bet didžiu menininku. Tas rašytojas – tai jūs. Štai jums ir pirma jūsų bejėgiškumo prieš Soarešo asmenybę priežastis. Tai ir jūsų greito suartėjimo priežastis. Juk paprastai mokate išlaikyti distanciją tarp savęs ir žmonių, su kuriais bendraujate, ar ne? Ypač

jei tie žmonės – jūsų filmavimo objektai. O čia – tokia išimtis, ar ne keista?

– Ko gero, – sutikau.

– Ir štai antra priežastis: anas rašytojas lygiai taip pat kaip ir jūs nerealizavo savęs, pamatęs jus – išvydo save.

– Jūs manote...

– Taip, jis žino visus jūsų kompleksus, nes jis pats kadaise, prieš išsukdamas iš jūsų tako, buvo jumis. Jį patraukė prie jūsų ne mažiau, negu jus prie jo. Jūs atsispindėjote vienas kitame savo slaptomis pusėmis. Jam įdomu aprašinėti save tokį, koks galėjo būti, koks jūs esate. Štai ryšys, už kurį stipresnio nesurasi. Bet jums jis gresia asmenybės liguistumu. Keisti save, kurti naują asmenybę jums vėloka. Grėstų susidvejinimas. Jūs vis dėlto buvote harmoningas žmogus, nors ir atsisakėte savo kūrybinės realizacijos. Jūs netapote genijumi, tačiau kartą ir visiems laikams pasirinkęs vieną kelią tapote harmoningas. Jūsų vidinei laimei tai labai svarbu. Man atrodo, dabar jūsų uždavinys – išsaugoti savyje harmoniją, liautis aitrinus sielą jaunystės idealais. Ne visiems lemta būti genijais. Jūsų kelias turi privalumų, jūsų gyvenimas – pliusų. Ir jūs tai turbūt ne kartą jautėte.

– Taip, – pasakiau aš.

– Mano patarimas: niekaip nereaguokite į jo galimą kreipimąsi į jus, išsaugokite paslapty mūsų šiandienį pokalbį, pripažinkite – to nuo savęs jokiu būdu nereikia slėpti, – kad kūrėju netapote, bet savo gyvenimą ir likimą laikote savitomis vertybėmis. Pasistenkite filosofiškai pažvelgti į visas jums iškilusias problemas.

– Bet... – norėjau dar ką nors pasakyti. – Tas žmogus juk iš tikrųjų turbūt didis, išskirtinė asmenybė. Jo kūriniai reikšmingi, tačiau apie juos niekas nežino...

– O čia jau, – pasitaisydamas akinius ramiai pasakė daktaras, – visai kita istorija. Tai ne jūsų istorija, suprantate? Tai jo asmeninių

santykių su epocha, visuomene, ateitimi istorija. Jums joje nėra ką veikti. Jūsų rūpestis – tai jūsų asmeninė psichinė sveikata ir jūsų asmeninė harmonija. Jis gali būti didis, gali būti dabar ar kada nors pripažintas, gali būti pamirštas – leiskite Dievui tuo užsiimti.

– Manau, jis ne specialiai įvaro man tuos kompleksus ir baimes, – staiga pasakiau. – Sunku įsivaizduoti, kad jis būtų sadistas.

– Sielos keliai nežinomi, – atsistodamas pasakė daktaras: pajuto, kad aš vėl iš naujo pradedu šneką. – Jei dar prireiks pagalbos – džiaugsiuosi jus matydamas.

– A, štai ką norėjau pasakyti, – atsisukau tarpduryje, – man atsiųstoje apysakoje jis aprašinėja gaisrą rašytojo namuose...

– Tai panašu galbūt į neįsisąmonintą naujų jūsų stresų provokavimą. Ko gero, nesąmoningai jis nori, kad jūs vėl pas jį ateitumėt. Jei tikite ryšiu su realybe, paskaitęs apie gaisrą turite sunerimti, bėgti jo knygų gelbėti. Tai būtų savižudybė, jokiu būdu to nedarykite. Nevažiuokite į Santšpilį. Jis pats jūsų nekvies – jo uždavinys, matyt, jaudinti jūsų jausmus, siekti, kad pats pas jį ateitumėt. O tai jau būtų beveik garantija, kad ten galutinai į jo rankas pakliūtumėt.

– Bet kam esu jam reikalingas? – negalėjau suprasti. – Jis nori mane suėsti, ar ką?

– O štai to aš nežinau, – rimtai atsakė daktaras. – Mano pareiga jus perspėti: nerašykite, neskambinkite ir bent jau pas jį nesilankykite. Jo taikinys – jūsų susilpnėję nervai.

– Iki pasimatymo.

– Viso geriausio.

Išėjau kaip statinė išpampusia galva. Tas daktariūkštis irgi geras paukštelis. Jis sąžiningai uždirbo nemenkus pinigėlius, bet kiek galima jo schemomis tikėti? Panašumas į tiesą dar ne tiesa, ne teisybė. Velnias jį žino, kaip yra iš tiesų.

Ir aš nužingsniavau per skverą į troleibusų stotelę.

Vis dėlto nuo tos dienos turėjau bent kažkokią veikimo strategiją ir, belaukdamas dar vieno tomelio, jaučiausi labai stiprus. Bet tomelis neatkeliavo.

Veikiai nesijuokdamas negalėjau prisiminti savo baimių, apsilankymo pas psichiatrą. Visa tai man atrodė tolima, beprotiška. Gerai, kad niekam apie tai nepasakojau.

Ir štai, kai buvau vėl įsisukęs į įprastos, bet man malonios miestietiškos sumaišties verpetą, nugrimzdęs į gyvenimo gilumą, kur jaučiausi kaip žuvis vandenyje, kartą pamačiau laikraštyje nedidelę žinutę. Kaip šiandien pamenu, buvo šiltas ruduo, sėdėjau ant suoliuko skvere netoli Laisvės aikštės, laukiau Roberto. Taip, to paties Roberto, nuo kurio ši istorija prasidėjo. Ir staiga atsitiktinai perskaičiau:

Nutikimas Santšpilyje

Kai atvykau į įvykio vietą, čia jau nebebuvo į ką žiūrėti. Be šaunančio į dangų apanglėjusio kamino ir krūvos pelenų, nieko nepamačiau. Šeimininkų lavonus buvo išvežę prieš dvi valandas. Pasak kaimynų, čia gyveno iš kitų neišsiskirianti dviejų žmonių šeima, kuri su niekuo nebendravo. Sako, šeimininkas buvo nepriklausomas žurnalistas, tačiau niekas negalėjo prisiminti, kur savo straipsnius spausdino. Žmona buvo namų šeimininkė. Manoma, gaisras kilo dėl priešgaisrinės apsaugos taisyklių nesilaikymo, vidurnaktį. Šeimininkai užduso dūmuose. Įtariama, kad jie buvo apiplėšti, nužudyti, paskui nusikaltėliai namą padegė. Pradėtas tyrimas.

Dž. Pikačius

Papurčiau galvą. Vadinasi... Juk negalėjo tas šizofrenikas pats savo namo padegti, jog įrodytų man, kad jis savo apysakoje ne-

meluoja, nuspėja ateitį. Rizikuoti gyvybe, kad išvarytum iš proto mažai pažįstamą televizijos reporterį? Ne, tokio idiotizmo negalėjau įsivaizduoti. Tačiau – kas namą padegė?

Atsistojau ir ėmiau po skverą vaikščioti. Dabar, kaip ir patarė gydytojas, galvojau tik apie save, savo sveikatą. Na, tarkim, sudegė visi jo tie dekameronai – karaliai lyrai. Man tai kas? Buvau sunerimęs dėl to, kad pasaulis prieš mano akis vėl ėmė plaukti: tas maniakas vėl išpranašavo, kas įvyks! Galimi sutapimai, bet ar dabar jų – ne per daug? Kaip apskritai tai galėjo nutikti? To dabar niekas niekada nesužinos.

Čia mane viena keista mintis pervėrė: o ar tik anas šizofrenikas ir toliau manęs nemistifikuoja? Jis žino, kokius laikraščius televizijos reporteriai paprastai skaito, jis pateikė jiems informaciją... Aš tuojau pat nuėjau ir paskambinau į redakciją, kur mane patikino, kad toks įvykis tikrai buvo, kad Pikačius – jų specialusis korespondentas, ir t. t.

Jau išėjęs iš telefono būdelės akis į akį susidūriau su Roberto.

– Dovanok, seni, pavėlavau.

– Nieko, – atsakiau, – klausyk. Pameni Herbertą Soarešą? Na tu dar rekomendavai man tą tipą filmuoti.

– Soarešas?.. – susimąstė Roberto. – A, tas literatas, rašytojėlis. O ką? Tu tada pas jį nuvažiavai?

– Taip. O štai dabar... – parodžiau jam žinutę laikraštyje. – Jis sudegė savo name kartu su žmona.

– Žiūrėk tu man, – pasakė Roberto.

– Ar supranti? Jis buvo genijus.

– Kas?

– Soarešas. Skaičiau jo kūrinius. Keturiasdešimt ar penkiasdešimt tomų.

– Nesuprantu. Tu – apie ką?

– Jis mirė, supratai? Jo nebėra! Nieko daugiau nebėra!

– Kas tau atsitiko, seni?

Iki šiol nežinau, kas mane tada ištiko. Gal isterija. Dar prieš minutę aš jo nekenčiau – mirusio, sudegusio. O paskui... Įpuoliau kone į neviltį, tuo ne juokais nugąsdinau Roberto.

– Eik ir pagulėk vonioje, šiltoje vonioje, ir išgerk stiklinę viskio, – patarė draugas. – Viskas praeis, pamatysi. Išmesk iš galvos. Aš tau rytoj paskambinsiu, gerai?

Jis sustabdė taksi ir vairuotojui pasakė mano namų adresą.

Keista liga sirgau savaitę. Negalėjau atsistoti, sukosi galva, pasaulis plaukė, plaukė... Savaitės pabaigoje atėjo banderolė, kurią atplėšiau drebančiomis rankomis. Neabejojau, kad joje – dar vienas pilkai įrištas tomelis. Taip! „Sidabrinė Gertrūda. Trečioji knyga“ – buvo parašyta pirmame puslapyje. Karštligiškai, praleisdamas mano pokalbio su psichiatru puslapius, mano jausmų, patirtų sužinojus apie gaisrą, aprašymus, verčiau knygos lapus... Man reikėjo perskaityti pabaigą, sužinoti, kas manęs laukia rytoj, po mėnesio, po metų, dešimties... Dabar neabejojau, kad egzistuoja kažin kokia išorinė jėga, kuri valdo ir mano, ir jo gyvenimą, kuriai reikalingi visi tie paslaptingi atsitiktinių žmonių ryšiai. Ir ką gi suradau! Tai protu nesuvokiama! Knyga baigėsi žodžiais:

Jis, ištiesęs kojas, gulėjo karštligiškai vartydamas puslapius. Tai čia, tai ten jam krisdavo į akis iki skausmo pažįstamos mintys, jausmai, situacijos. Bet jis praleido ir pokalbį su psichiatru, ir savo prieštaringų jausmų, apėmusių jį, kai sužinojo apie gaisrą, apie to idioto mirtį, aprašymą. Jis norėjo žinoti ne praeitį, bet ateitį, tą ateitį, kurią jam iki šiol maniakas iš Santšpilio taip tiksliai išpranašaudavo. Bet ne! Tą akimirką, kai jis pagaliau patikėjo, kad jo gyvenime

egzistuoja išorinė jėga, kai jo asmeninis gyvenimas jam pasirodė besąs susietas su kažkuo daugiau nei jis pats, balsas, pranašavęs ateitį, nutilo. Stojo tyla. Knygos pabaigoje buvo aprašyti protu nesuvokiami dalykai: „Jis, ištiesęs kojas, gulėjo karštligiškai vartydamas puslapius. Tai čia, tai ten jam krisdavo į akis iki skausmo pažįstamos mintys, jausmai, situacijos. Bet jis praleido ir pokalbį su psichiatru, ir savo prieštaringų jausmų, apėmusių jį, kai sužinojo apie gaisrą, apie to idioto mirtį, aprašymą. Jis norėjo žinoti ne praeitį, bet ateitį, tą ateitį, kurią jam iki šiol maniakas iš Santšpilio taip tiksliai išpranašaudavo. Bet ne! Tą akimirką, kai jis pagaliau patikėjo, kad jo gyvenime egzistuoja išorinė jėga, kai jo asmeninis gyvenimas jam pasirodė besąs susietas su kažkuo daugiau nei jis pats, balsas, pranašavęs ateitį, nutilo. Stojo tyla. Knygos pabaigoje buvo aprašyti protu nesuvokiami dalykai: „Jis, ištiesęs kojas, gulėjo karštligiškai vartydamas...

Herojus atsikėlė, perėjo per kambarį. Pro atsivėrusį langą gyvenimas įsiveržė geltonais kažkieno šiltos sielos lapeliais, bobų vasaros voratinkliu. Herojus atsisėdo ir pravirko: vien tik manęs nebuvo; aš buvau ir aš, ir jis. Supratau, kad esu niekas, iš kurio atsirado ir Herbertas Soarešas, ir Artūras Steinbekas, ir milijonai kitų žmonių, žinomų ir nežinomų, atsispindinčių vienas kitame, lygių prieš amžinybės alsavimą.

Tai kalbu aš, šių eilučių autorius, niekas, išsiliejęs į pasaulį daugeliu balsų, perpratęs tylėjimo gelmes, tapęs visais jumis.

turinys

APSAKYMAI

Pasaulio pabaiga (7)

Bolero (13)

Mano gyvenimo knyga (20)

Neįmanoma sučiupti tikrojo dievo (26)

Paukštelis, sušalęs skrydyje (36)

Infarktas (45)

Kristus (50)

Svečiuose pas Dievą (54)

APYSAKOS

Skambink man, kalbėk su manimi (67)

Šiukšlių vamzdis (117)

Tai kalbu aš (183)

MELNIKAS, JAROSLAVAS

Me-126

Pasaulio pabaiga: apsakymai ir apysakos / Jaroslavas Melnikas. –

Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2006, – 221 p.

ISBN 9986-39-454-6

Šio rinkinio apysakas ir apsakymus vienija dramatiška žmogaus vienatvės tema. Siurrealistiškai perteikiama veikėjų egzistencinė neviltis technizuotame pasaulyje, keliančiame baimę ir psichines traumas. Išradingai gretinamas realus ir įsiaudrinusios psichikos generuojamas menamas pasaulis, savaip transformuojami Dievo, Kristaus, tėvo, motinos, sūnaus ir kiti kultūriniai archetipiniai vaizdiniai.

UDK 888.2-3

Jaroslavas Melnikas

PASAULIO PABAIGA

/ Apsakymai ir apysakos

/ Spaudoje neskelbtus tekstus redagavo Vaida Knabikaitė

/ Dailininkas Romas Orantas / Korektorė Virginija Savickienė

/ Maketavo Dalia Kavaliūnaitė

2006 09 26. 8,8 leidyb. apsk. l. Užsakymas 1908.

597-oji leidyklos knyga.

Išleido Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla,

K. Sirvydo 6, LT-01101 Vilnius.

Spausdino UAB „Sapnų sala“,

Moniuškos 21, Vilnius.

Pasaulio pabaiga – žmogaus pabaiga. Po pasaulio pabaigos – kitas pasaulis, ir jis susijęs su bedugne bei paslaptimi. Po pasaulio pabaigos ateis susitikimas su Dievu. O jei jis neateis?

Kur baigiasi žmogus, ten prasideda bedugnė. Įdomu ne tai, kas rėmuose, bet tai, kas į juos netelpa.

Mane visuomet domino, kas dedasi su žmogumi už rėmų, į kuriuos jį įspraudė jo aplinka, auklėjimas. Nevilties gelmėse žmogus yra arčiau būties paslapties. Dievo laisvė – tai ne žmogaus laisvė. Bet mes nežinome, ar rėmus sukūrė Dievas, ar žmonės, kurie prisidengia Dievu. Mums tik sako, kad jie kilę iš Dievo. Bet kas pažįsta Dievą? Kas matė jo veidą?

Jaroslavas Melnikas

ISBN 9986-39-454-6